

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการย่อยที่ 2
รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม
อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก
(A Model of Architectural Tourism Base on
Community Participation in East Lanna)

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบศิริ ภัคดีพิณิจ

มีนาคม 2557

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการย่อยที่ 2
รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม
อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก
(A Model of Architectural Tourism Base on
Community Participation in East Lanna)

โดย

ผศ.ดร.ประกอบศิริ	ภัคดีพิณิจ	มหาวิทยาลัยพะเยา
นางสาวปานณนาถ	บัวเงิน	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายพิศาล	แก้วอยู่	ผู้ช่วยนักวิจัย

สนับสนุนโดย
สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
และสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช. สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอ)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก

คณะผู้วิจัย

ผศ.ดร. ประกอบศิริ	ภักดีพินิจ	คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
นางสาวปานณนาถ	บัวเงิน	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายพิศาล	แก้วอยู่	ผู้ช่วยนักวิจัย

1. ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

ในศตวรรษที่ 21 ทัวโลกมีแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวไปในแนวทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism development) มากขึ้น มีการนำเสนอสินค้าทางการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวทางเลือก และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อย่างเป็นรูปธรรมทั่วโลกพร้อมทั้งมีความพยายามที่จะพัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยวในแนวทางที่ยั่งยืน ซึ่งก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมน้อยที่สุด ทั้งนี้ปัจจัย “3S” อย่าง Sun Sand Sea นั้นได้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะชาวยุโรปในแนวทางเดิมอีกต่อไป แต่มี “3S” ในแนวทางใหม่ที่เป็นผลต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและการจัดการที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นมาทดแทน ซึ่ง “3S” ตามแนวความคิดใหม่ ได้แก่ “S=security” หมายถึงความปลอดภัยที่รวมถึงภัยธรรมชาติทั้งหลาย และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน “S=sanitation” หมายถึง ความสะอาดปราศจากเชื้อโรคและมลพิษทางสิ่งแวดล้อมและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ “S=satisfaction” หมายถึง ความพึงพอใจ ความพอใจ ความประทับใจ ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวและบริการ (กราเดซ พยัฒวีเชียร, 2539: หน้า 8 - 13)

ในประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่ความเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวชมธรรมชาติ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตชาวบ้าน ในแต่ละจังหวัดเองก็มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว และมีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่นี้โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งประเทศไทยมีความหลากหลายในศิลปวัฒนธรรม ที่สะท้อนออกมาให้เห็นทั้งในด้านของสถาปัตยกรรม ข้าวของเครื่องใช้ หรือวิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานครนั้นมีอย่างมากมาย อาทิ

พระบรมมหาราชวัง วัด ย่านอาคารเก่า ย่านอาหารอร่อย พิพิธภัณฑ์ รวมถึงการเยี่ยมชมวิถีชีวิตของชุมชนต่าง ๆ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในปัจจุบันลักษณะทั้งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายาวนานหรือสถาปัตยกรรมในยุคปัจจุบัน ก็สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปเยี่ยมชมและสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างต่อเนื่อง อาทิ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – กำแพงเพชร และอยุธยา วัดอรุณ พระบรมมหาราชวัง ส่วนสถาปัตยกรรมในยุคปัจจุบันที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ อาทิ วัดร่องขุนในจังหวัดเชียงราย เป็นต้น นอกจากนี้แล้วประเทศไทยยังมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัฒนธรรมกลุ่มย่อยที่มีความน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาปัตยกรรมใต้ มีการแพร่กระจายมากในภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ได้แก่ จังหวัดพะเยา เชียงราย แพร่และน่าน มีความโดดเด่นและมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว อาทิ วัดนันทาราม จังหวัดพะเยา วัดหนองบัว จังหวัดน่าน เป็นต้น

กลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออก ได้ถูกจัดให้เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีพื้นที่เชื่อมโยงทั้งทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและเชื่อมโยงกับความร่วมมือกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขง (greater mekong sub - region: GMS) อันเป็นความร่วมมือของ 6 ประเทศ ประกอบด้วย ไทย สปป.ลาว พม่า กัมพูชา เวียดนามและจีนตอนใต้ (มณฑลยูนนานและกวางสี) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 และในปัจจุบันยังพบกระแสของการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอันใกล้ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางผ่านจังหวัดล้านนาตะวันออกจำนวนมาก จากการเปิด FTA (free trade agreement) ในปี 2015 มีการลงนาม AEC 2015 (ASEAN economic community) ที่จะทำให้การเดินทางระหว่างประเทศในอาเซียนจะทำได้ง่ายขึ้น และในพื้นที่ล้านนาตะวันออกมีด่านผ่านแดนที่สำคัญอยู่ 4 แห่งใน 3 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงราย มีด่านสากลแม่สาย (ติดต่อกับประเทศเมียนมาร์) และเชียงของ (สปป.ลาว สามารถเดินทางไป ประเทศจีน ได้ เส้นทาง R3A) จังหวัดน่าน มีด่านห้วยโก๋น (สปป.ลาว เส้นทาง R2A) และจังหวัดพะเยา มีด่านบ้านฮวก (สปป.ลาว R2A) จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะมีกระแสการท่องเที่ยวโดยผ่านจังหวัดล้านนาตะวันออก

การท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่แห่งนี้ เพื่อยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเป็นพื้นฐานนำไปสู่ การต่อยอดทรัพยากรและที่สำคัญ คือ การกำหนดรูปแบบและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนโดยเฉพาะคนในท้องถิ่น ร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมของตนเองอีกทั้งยังเกิดมูลค่าเพิ่มจากต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม
- 2.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก
- 2.3 เพื่อเสนอแนะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก
- 2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมพื้นที่ในกลุ่มลำนานาตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดพะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

- ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data)

เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลทุติยภูมิมาวิเคราะห์ และรวบรวมใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินงานวิจัย

- ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data)

เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บข้อมูลโดยตรงจากประชากร กลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา และเป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องจากข้อมูลทุติยภูมิในเบื้องต้น โดยพฤติกรรมและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเป็นข้อมูลที่ได้มาด้วยการใช้แบบสอบถาม ข้อมูลภายในชุมชนเป็นข้อมูลที่ได้มาด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ การประชุมเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน แบบประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยว การประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม และการประชุม

3.3 ขอบเขตเนื้อหา

- 3.3.1) ศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม
- 3.3.2) ศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมในพื้นที่ลำนนาตะวันออก
- 3.3.3) ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนนาตะวันออก ที่อยู่บนพื้นฐานศักยภาพและความพร้อมของชุมชนซึ่งสามารถพัฒนาได้
- 3.3.4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนนาตะวันออก

4) ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนกรกฎาคม 2555 – สิงหาคม 2556

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1 ได้คุณลักษณะของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนนาตะวันออก
- 4.2 ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนนาตะวันออก
- 4.3 ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว
- 4.4 ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกิดการอนุรักษ์ ปกป้อง สถาปัตยกรรมท้องถิ่นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมจากข้อมูลที่ได้จากแนวทางการพัฒนา
- 4.5 ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องได้สามารถนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมไปต่อยอดการพัฒนาองค์กรของตนเอง เช่น เส้นทางท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวและการตลาด เป็นต้น
- 4.6 หน่วยงานราชการได้ข้อมูลในการกำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ลำนนาตะวันออกได้
- 4.7 นักท่องเที่ยวได้รับความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม จากการที่ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว การตลาดในพื้นที่ลำนนาตะวันออก

5. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาครั้งนี้มีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ประเมินจากภายนอกชุมชน โดยมีรายละเอียดของแต่ละส่วนดังนี้

5.1 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนกลุ่มจังหวัดลำนานาตะวันออกในปี 2554 ทั้งหมด จำนวน 3,460,031 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2554)

5.2 ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน สมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษา ทั้งหมด 4 พื้นที่ ชุมชนละ 50 คน รวมทั้งหมด 200 คน

5.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ประเมินจากภายนอกชุมชน โดยจำแนกตามกิจกรรมดังต่อไปนี้

- กิจกรรมการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม มีผู้ประเมินศักยภาพจากภายนอกชุมชน โดยมีผู้ประเมินชุมชนละ 5 - 7 คน รวมทั้งหมด 20 คน

- กิจกรรมการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออกจำนวน 1 ครั้ง โดยการทดลองจัดรายการท่องเที่ยวในเส้นทางขึ้น โดยผู้ประเมินทั้งหมด 9 คน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participation action research: PAR) โดยผู้วิจัยเน้นรูปแบบกิจกรรม AIC (appreciation-influence control) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน คือ การสร้างความรู้ (appreciation หรือ A) ขั้นตอนการสร้างการพัฒนา (influence หรือ I) ขั้นตอนในการสร้างแนวทางในการปฏิบัติ (control หรือ C) ที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา และกำหนดแนวทางในการพัฒนาได้ตรงกับความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง โดยการศึกษาในครั้งนี้ต้องการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการกำหนดรูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก โดยมีเครื่องมือในการศึกษาดังต่อไปนี้

6.1 การสำรวจ เป็นการสำรวจลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ส่วนมรดกทางสถาปัตยกรรมที่พบในชุมชน โดยใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยเรื่อง “สถาปัตยกรรมไถ่ดินแดนแดนอารยธรรมลำนานาตะวันออก”

6.2 แบบประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัย ได้พัฒนาแบบศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม ซึ่งได้ปรับปรุงและประยุกต์ใช้มาจาก คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและ กรมการท่องเที่ยว, 2550) มีองค์ประกอบในการประเมิน 3 ด้าน คือ 1) ด้านศักยภาพทางด้าน กายภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว 3) การบริหารจัดการ

6.3 แบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ พื้นฐานความรู้ หรือระดับการศึกษา แรงจูงใจ ประสบการณ์การท่องเที่ยว เป็นต้น โดยแปลผล เป็นค่าความถี่ และร้อยละ รวมทั้งพฤติกรรมในการท่องเที่ยว ได้แก่ รูปแบบและพฤติกรรมของ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวใน แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด ความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด แนว ทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงาน สถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด รวมทั้งข้อเสนอแนะในการพัฒนา

6.4 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ปรชาญชุมชน สมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นส่วนบุคคลในข้อเท็จจริงในส่วนของผู้ให้ข้อมูล โดยมีประเด็นสัมภาษณ์ในด้านมรดกทางสถาปัตยกรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมในปัจจุบัน คุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมที่คาดหวังไว้ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง สถาปัตยกรรม เป็นต้น

6.5 การบรรยายพิเศษ เป็นการให้ความรู้ความสามารถทางด้านการท่องเที่ยวเชิง สถาปัตยกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว การอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม การมีส่วน ร่วม และการตลาด เป็นต้น

6.6 การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง (SWOT) โดยเครื่องมือนี้ใช้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อ วิเคราะห์ว่าชุมชนมีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไรบ้างในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม และมี โอกาสหรืออุปสรรคอย่างไรในการพัฒนา ซึ่งผลจาก SWOT นี้ นำไปใช้ร่วมกับเทคนิคการสร้างอนาคต ร่วมกัน (FSC) เพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมของชุมชน ต่อไป

6.7 การประชุมเพื่อการสร้างอนาคตร่วมกัน (future search conference: FSC) เป็น เครื่องมือในการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสร้างแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมของ ชุมชนตนเอง โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานจากการ SWOT โดยองค์ประกอบของกระบวนการ FSC คือ การ วิเคราะห์เหตุการณ์ในอดีตเพื่อเชื่อมโยงกับสถานการณ์และแนวโน้มในปัจจุบัน การวิเคราะห์และ สังเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้เข้าใจในทิศทางและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิง

สถาปัตยกรรมในปัจจุบันและสร้างจินตนาการถึงอนาคตที่พึงปรารถนาาร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมที่อยู่บนพื้นฐานศักยภาพและความพร้อมของชุมชน

6.8 แบบประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก โดยมีประเด็นในการประเมิน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ การบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว โดยทำการทดลองจัดรายการท่องเที่ยวในเส้นทางขึ้นจากผู้ประเมิน ทั้งหมด 9 คน

6.9 การจัดเวทีประชาคม วิจัยรูปแบบและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมสำหรับลำนานาตะวันออก ชุมชนละ 1 ครั้ง เพื่อหาข้อสรุปและร่วมกันหาแนวทางการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติจริงทั้งในส่วน of ชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

7. ผลการศึกษา

7.1 ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมของวัดในกลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่ลำนานาตะวันออกอย่างมีส่วนร่วม

จากการสรรหาพื้นที่ชุมชนที่ยังคงศักยภาพ เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ตลอดจนวัฒนธรรมและประเพณีที่โดดเด่น มีความเหมาะสมแก่การศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ ได้มีการดำเนินการสำรวจอาคารทางศาสนาในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายที่มีความโดดเด่นทางด้านงานสถาปัตยกรรมและมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ตัวแทนภาคราชการ วัฒนธรรมจังหวัด องค์กรเอกชน สมาคมอนุรักษ์เมือง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับภาค ซึ่งได้เสนอชื่อ และสามารถสรุปพื้นที่ครอบคลุมใน 4 จังหวัด ได้โดยการคัดเลือกอาคารที่มีความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรมใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) การคัดเลือกอาคารที่มีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมในครั้งนี้ได้ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มอาคารที่อยู่ในกลุ่มของงานสถาปัตยกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและไทใหญ่ทั้งหมด โดยคัดเลือกกลุ่มอาคารที่มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์และมีศักยภาพสามารถพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในอนาคตได้ พบว่าวัดที่มีศักยภาพทางสถาปัตยกรรมของชาติพันธุ์ไทในพื้นที่ลำนานาตะวันออก มีด้วยกันทั้งหมด 11 วัด โดยจังหวัดเชียงรายพบที่วัดศรีไ้ จังหวัดพะเยาพบที่ วัดนันทาราม วัดแสนเมืองมา และวัดท่าฟ้าใต้ จังหวัดแพร่พบที่วัดจอมสวรรค์ วัดพระหลวง และวัดสระบ่อแก้ว และจังหวัดน่านพบที่วัดต้นแหลง วัดหนองแดง วัดร้องแง และวัดหนองบัว

จากการคัดเลือกดังกล่าวได้มีกระบวนการในการศึกษาต่อ โดยได้นำข้อมูลของวัดที่ผ่านกระบวนการคัดเลือกวัดที่ศักยภาพทางสถาปัตยกรรม จากโครงการสถาปัตยกรรมไ้ในดินแดนอารย

ธรรมล้านนาตะวันออก โดยทำการประเมินคัดเลือกวัดที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ พะเยา แพร่ และน่าน ส่วนจังหวัดเชียงรายพบวัดที่มีศักยภาพทางสถาปัตยกรรมไทเพียงวัดเดียว คือ วัดศรีโคงค์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญในการประเมินจังหวัดละ 5 -7 คน ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวข้องกับด้านสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยว มีรายละเอียด คือ 1) ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว 3) การบริหารจัดการ คณะกรรมการทั้งสิ้น 100 คณะ ซึ่งผลของการประเมินทั้ง 4 พื้นที่ จะเหลือพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ 4 จังหวัด จังหวัดละ 1 แห่ง คือ พื้นที่จังหวัดพะเยา วัดท่าฟ้าใต้ ต.สระ อ.เชียงม่วน จ.พะเยา อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=67.93$) พื้นที่จังหวัดแพร่ วัดพระหลวง ต.พระหลวง อ.สูงเม่น จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=66.25$) พื้นที่จังหวัดน่าน วัดต้นแหลง ต.ไชยวัฒนา อ.ปัว จ.น่าน อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=64.36$) และพื้นที่จังหวัดเชียงราย วัดศรีโคงค์ ต.ศรี อ.เชียงของ จ.เชียงราย เป็นวัดที่มีศักยภาพทางสถาปัตยกรรมไทเพียงวัดเดียว

7.2 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก

จากการศึกษาข้อมูลในการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ได้สร้างแบบสอบถาม โดยมีทั้งหมด 7 ส่วน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม รูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด ความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด และข้อเสนอแนะในการพัฒนา ได้พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาเที่ยวในพื้นที่ 4 จังหวัด ล้านนาตะวันออก ได้แก่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน โดยเป็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มาท่องเที่ยวเป็นกลุ่มที่มีอายุในช่วง 21 -30 ปี อยู่ในวัยทำงานมากที่สุด เนื่องจากผู้ที่อยู่ในวัยทำงานเป็นผู้ที่มีรายได้ และมีการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนและเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตให้ตนเอง จากการศึกษายังพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มของผู้ที่มีการศึกษา คือในระดับปริญญาตรี และกลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อาจหมายถึงกลุ่มที่กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีหรือ อื่น ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 21 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.50 ซึ่งเป็นช่วงอายุของผู้ที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน และเมื่อมองภาพรวมจะพบว่ากลุ่มที่มาท่องเที่ยวมีทั้งวัยทำงานและวัยศึกษาเล่าเรียน โดยวัยทำงานเป็นกลุ่มที่มีรายได้ ซึ่งน่าจะมีการจัดสรรเงินไว้สำหรับการพักผ่อน ท่องเที่ยว หลังจากเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ในกลุ่มของวัยศึกษาเล่าเรียนก็จะเป็นกลุ่มที่มีความต้องการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาประสบการณ์และความรู้

สำหรับรูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดจากการศึกษาพบว่าทางท่องเที่ยวของกลุ่มนี้จะมีการท่องเที่ยวเที่ยวอยู่ในวันเสาร์ – อาทิตย์ จะใช้เวลาในการท่องเที่ยวเฉลี่ยที่ 3 วันต่อหนึ่งครั้ง จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีเวลาพักผ่อนที่มีระยะเวลาที่นาน ซึ่งมักจะอยู่ในช่วงฤดูหนาว คือ ช่วงเดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ ซึ่งนักศึกษาที่มาเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน เลือกที่จะจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวด้วยตนเอง โดยจะเป็นการหาข้อมูลจากญาติพี่น้อง ครอบครัว และคนรู้จัก สืบค้นจากระบบอินเทอร์เน็ต สื่อวิทยุและโทรทัศน์ และอาจมีคำแนะนำจากผู้ที่เคยมาท่องเที่ยวสถานที่นั้น ๆ การตัดสินใจในการท่องเที่ยวด้วยตนเองนั้นจะเป็นการท่องเที่ยวไปกับกลุ่มครอบครัว ญาติพี่น้อง และกลุ่มเพื่อนสนิท จึงทำให้มีจำนวนของสมาชิกในการเดินทางที่มีจำนวนเฉลี่ยแล้วถึง 5 - 6 คน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาอยู่ทางภาคเหนือจึงนิยมใช้รถยนต์ตัวในการเดินทางมากกว่ายานพาหนะในรูปแบบอื่นเพราะมีความสะดวกสบายในการเดินทางมากกว่าการเดินทางในรูปแบบอื่น ๆ และมีระยะเวลาในการเดินทางอย่างน้อย 1 วัน ในการท่องเที่ยวภายในเขตพื้นที่ เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกที่จะมาใช้บริการที่พักในรูปแบบของโรงแรมที่มีค่าใช้จ่ายของห้องพักเฉลี่ยแล้วอยู่ที่ 900 - 1,000 บาทต่อห้อง สำหรับอาหารที่คาดว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมรับประทานกันจะเป็นอาหารพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อในท้องถิ่น ซึ่งเป็นอาหารที่มีหลากหลายรสชาติ ไม่เพียงจะชอบในรสชาติของอาหารท้องถิ่นแล้ว นักท่องเที่ยวยังมีการจับจ่ายซื้อของฝาก ของที่ระลึกไปให้แก่คนสำคัญของตัวเองอีกด้วย นอกจากการท่องเที่ยวเพื่อเที่ยวชมความงดงามของสถาปัตยกรรม ตามวัดต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงของเขตพื้นที่ เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ที่มีชื่อเสียงและความงดงามที่ยังคงมีให้นักท่องเที่ยวได้ชมแล้ว สถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจไม่แพ้กัน ได้แก่ 1. การท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น น้ำตก เขื่อน กว๊าน ต่าง ๆ ที่มีความสวยงามและนักท่องเที่ยวสามารถมาพักผ่อน ผ่อนคลายอิริยาบถในสถานที่ท่องเที่ยว 2. สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมก็จะเป็นศาสนสถาน พระธาตุ และวัด ต่าง ๆ ที่มีประวัติศาสตร์และความเป็นมามายาวนานและยังคงแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว 3. สถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจก็จะเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบของการผจญภัยต่าง ๆ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความนิยมเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวอื่น ๆ จากการท่องเที่ยวในรูปแบบการผจญภัยนี้ การใช้บริการล่องเรือจึงมีความนิยมตามมาด้วยเช่นกัน และจากการที่นักท่องเที่ยวนิยมจับจ่ายสินค้าจำพวก อาหาร และเครื่องดื่ม ปัญหาโดยส่วนใหญ่ที่นักท่องเที่ยวที่พบก็คือ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอต่อความต้องการ รวมถึงสินค้าที่ระลึกมีราคาแพง จึงทำให้นักท่องเที่ยวซื้อในปริมาณที่น้อยลงแต่ก็ยังนิยมซื้ออยู่

ด้านปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด จากการศึกษพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวประเภทวัด สอดคล้องกับการตัดสินใจกับลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว หรือกิจกรรมท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปในแต่ละจังหวัด โดยนักท่องเที่ยวมี

ความสนใจ วัด พระธาตุ ศาสนสถาน และความศรัทธาที่มีต่อองค์พระพุทธรูปที่อยู่ในวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต

สำหรับด้านความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด พบว่า กิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเดินทางท่องเที่ยวประเภทวัด อยู่ในช่วงวัยทำงาน อายุระหว่าง 21 - 30 ปี มีความสนใจ วัด พระธาตุ ศาสนสถาน และความศรัทธาที่มีต่อองค์พระพุทธรูปที่อยู่ในวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต และเนื่องจากวัดในแต่ละแห่งมีการออกแบบการก่อสร้าง ที่มีความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรม ดังนั้น เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรมที่ต้องการมากที่สุดจึงเป็นกิจกรรมการถ่ายภาพ

ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด พบความจำเป็นในการพัฒนาด้านระบบการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ที่กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการพัฒนาการสื่อความหมายในด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม รวมถึงการบริการด้านศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่หรือมัคคุเทศก์ที่สามารถให้ข้อมูลและแนะนำการท่องเที่ยวภายในวัดได้ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบของการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่ส่วนเดินทางท่องเที่ยวและวางแผนการท่องเที่ยวด้วยตนเอง

ด้านการให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด นอกจากนักท่องเที่ยวจะมีความสนใจเดินทางท่องเที่ยวประเภทวัดที่มีองค์พระพุทธรูปเก่าแก่ในวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน นักท่องเที่ยวยังให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรม โดยมีความพึงพอใจในภาพจิตรกรรมฝาผนัง ฝาเพดาน ร่องลงมา คือ ชุ่มประตู่ หน้าต่าง และพระพุทธรูป พระประธาน รูปปั้นเทวดา ซึ่งสอดคล้องกับการก่อสร้างในแต่ละวัดที่มีการออกแบบให้งดงาม ดังนั้น เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรมที่ต้องการมากที่สุดจึงเป็นกิจกรรมการถ่ายภาพ

สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนา ควรมีห้องน้ำสาธารณะที่สะอาดและเพียงพอมีการปรับปรุงถนนเพื่อการคมนาคมที่ปลอดภัยและสะดวก ความสะดวกและความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกทางที่ชัดเจน ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้น การดูแลรักษาความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม มีมัคคุเทศก์นำเที่ยว เจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว ควรปรับปรุงภูมิทัศน์รอบวัด ควรมีต้นไม้เพื่อความร่มรื่น ขาดพื้นที่ที่สามารถพักผ่อนได้สถานที่ที่ไม่มีความดึงดูดเมื่อมาพบจริง พื้นที่จอดรถยนต์หายากในช่วงเทศกาล ควรจัดระเบียบพื้นที่ให้เป็นระเบียบภายในวัด ร้านค้าต่างๆ เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น มีการดูแลรักษาความสะอาดในพื้นที่สถานที่ท่องเที่ยว และควรคงคุณค่าความเป็นศิลปะเดิมที่ละเอียดเก่า วิธีการปฏิบัติของพระสงฆ์ และมีพิพิธภัณฑ์โบราณวัตถุเพื่อให้นักเรียนและประชาชนได้ประโยชน์มากกว่านี้ เป็นต้น

7.3 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ในพื้นที่ 4 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนวัดท่าฟ้าใต้ ชุมชนวัดพระหลวง ชุมชนวัดต้นแหลง และชุมชนวัดศรีไค้ เป็นการท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ช่วงเวลาในการท่องเที่ยวที่เหมาะสมที่สุดควรเป็นช่วงเช้าเนื่องจากอากาศไม่ร้อนจัด การท่องเที่ยวในชุมชนในระยะเริ่มต้นควรมีมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมในชุมชน เนื่องจากในชุมชนยังไม่มีเครื่องมือในการสื่อความหมาย เช่น แผนที่นำชม คู่มือท่องเที่ยว วั้บริการให้กับนักท่องเที่ยว ผู้นำชมจะเป็นผู้นำทางไปยังแหล่งกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน เมื่อเดินทางไปถึงยังแหล่งกิจกรรมในแต่ละจุดแล้วจะมีผู้นำชมที่เป็นตัวแทนชุมชนกลุ่มอาชีพ นำเที่ยวหรืออธิบายรายละเอียดของกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีจุดเริ่มต้นที่วัดซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางชุมชน สำหรับเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน โดยส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตหรือลาดยางภายในหมู่บ้าน มีขนาดเล็กและแคบ การเดินเท้าและการใช้ยานพาหนะขนาดเล็กจึงเหมาะสมการท่องเที่ยว ดังนั้น รถยนต์โดยสารขนาด 30 – 40 ที่นั่ง จึงไม่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวในชุมชน หากนักท่องเที่ยวเดินทางมาโดยรถยนต์โดยสารขนาดใหญ่จำเป็นต้องจอดที่วัดหรือจุดจอดที่ชุมชนจัดไว้บริการ แล้วเดินทางต่อด้วยพาหนะที่ชุมชนจัดไว้ให้ ซึ่งบางชุมชนใช้วิธีการเดิน บางชุมชนใช้จักรยาน และบางชุมชนใช้รถจักรยานถีบต่อเติมให้เป็นรถลากบรรทุกนักท่องเที่ยว และชุมชนบางแห่งมีการจัดเตรียมบ้านพักแบบโฮมสเตย์ (home stay) ไว้รองรับนักท่องเที่ยวด้วย

จากการศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น ความเชื่อพิธีกรรมท้องถิ่น การทอผ้า การจักสาน การทำเกษตรกรรม อาหารท้องถิ่น และศิลปะการแสดงแขนงต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านี้ชาวบ้านชุมชนยินดีให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมและพร้อมที่จะถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว โดยสามารถพัฒนาไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน 3 ลักษณะ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ (academic program) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural program) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative program) ดังนี้คือ

1) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ (academic program) เป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันมุ่งศึกษาเรียนรู้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทยอย่างลึกซึ้ง ซึ่งเหมาะกับ 1) กลุ่มนักวิชาการ นักเรียนนักศึกษาทางด้านสาขาวิชาสถาปัตยกรรม 2) กลุ่มนักวิชาการ นักเรียนนักศึกษาทางด้านสาขาวิชาศิลปกรรมที่ต้องการมาศึกษาเรียนรู้งานศิลปกรรมไทย 3) นักวิชาการ นักเรียนนักศึกษาด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม 4) นักท่องเที่ยวทั่วไปที่มีความสนใจอย่างลึกซึ้งในด้านสถาปัตยกรรมวัดพื้นถิ่นไทย เป็นต้น สำหรับระยะเวลาในการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเชิงวิชาการที่สามารถจัดการเรียนรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ พื้นที่ตั้ง (setting) บริเวณอาคาร (layout plan) รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (vernacular architecture) พื้นที่ (space) ประโยชน์ใช้สอย

(function) การหันทิศทางรูปทรงหลังคา (roof form) โครงหลังคา (roof structure) วัสดุหลังคา (roof material) โครงสร้างอาคาร (structure) วัสดุก่อสร้าง (material) ฝาผนัง (partition & wall) หน้าต่าง ช่องเปิด (opening) องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม (architectural element) และชิ้นทางตกแต่งทางสถาปัตยกรรม (architectural ornament) ประติมากรรมและเครื่องประดับตกแต่งอาคาร เป็นต้น

2) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural program) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรมร่วมกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเหมาะกับ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวด้วยรถยนต์ส่วนตัว 2) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาพร้อมกับบริษัทจัดนำ สำหรับระยะเวลาในการท่องเที่ยวโดยทั่วไปอยู่ในระหว่าง 1 – 3 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับจำนวนสถานที่และกิจกรรมที่ต้องการทำ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกจะเยี่ยมชมวัดเพียงอย่างเดียวหรือเยี่ยมชมกิจกรรมวัฒนธรรมอื่น ๆ ร่วมด้วยได้ คุณลักษณะของกิจกรรมที่สามารถทำได้ในชุมชน คือ ไหว้พระ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของวัดและชุมชน ขึ้นชมลักษณะทางสถาปัตยกรรมและงานศิลปกรรมของวัด เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ที่มีการจัดแสดงโบราณวัตถุและของใช้พื้นถิ่นของชุมชน ถ่ายภาพ เยี่ยมชมงานหัตถกรรมท้องถิ่น เช่น การทอผ้า งานจักสาน หรืองานด้านเกษตรกรรม

3) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative program) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานต่อยอดด้านสถาปัตยกรรมหรือผลงานที่ได้แรงบันดาลใจจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเหมาะกับ 1) กลุ่มสถาปนิก นักเรียน นักศึกษาด้านสถาปัตยกรรมที่ต้องการแรงบันดาลใจในการประยุกต์ใช้กับการออกแบบอาคารสมัยใหม่ 2) กลุ่มนักตกแต่งภายในที่ต้องการแรงบันดาลใจในการออกแบบตกแต่งที่พักอาศัยหรืออาคารสำนักงาน 3) กลุ่มนักเรียน นักศึกษาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่ต้องการแรงบันดาลใจในออกแบบชิ้นงาน เช่น งานจิ๋ว งานจิ๋ว งานออกแบบลายผ้า หรือกลุ่มผู้ผลิตสินค้าของที่ระลึก เป็นต้น 4) นักท่องเที่ยวทั่วไปที่มีความสนใจในด้านสถาปัตยกรรมวัดพื้นถิ่นไทลื้อและวัฒนธรรมพื้นถิ่น เป็นต้น สำหรับระยะเวลาในการท่องเที่ยวเหมาะกับการมาเรียนรู้และสร้างแรงบันดาลใจ อาจจะอยู่ระหว่าง 3 – 7 วัน หรือมีข้อจำกัดด้านเวลาเท่าใด และในการเข้ามาท่องเที่ยวและเรียนรู้ร่วมกับชุมชน จะมีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในงานด้านนั้น ๆ เช่น พระภิกษุ ปราชญ์ด้านงานไม้ งานจักสาน งานการเกษตร อาหาร รวมถึงผู้เฒ่าผู้แก่ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวของชุมชนได้ มาถ่ายทอดเรื่องราว ให้ความหมายของสัญลักษณ์ รูปภาพ ลวดลาย ที่เป็นความหมายของท้องถิ่น ผสมกับความเชื่อ หรือเรื่องเล่า ที่สามารถเป็นแรงบันดาลใจให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้

7.4 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ ล้านนาตะวันออก

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวทางการพัฒนาจากการประชุมระดมความคิดเห็นของชุมชน และการสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ตลอดจนผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก โดยการทดลองจัดรายการท่องเที่ยวในเส้นทางขึ้น มีกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายประกอบด้วย ตัวแทนบริษัทจัดนำเที่ยว มัคคุเทศก์อาชีพ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักเรียนนักศึกษา และนักท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนได้เป็นผู้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยว มีประเด็นที่สำคัญในการประเมิน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรม ด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ และการบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว

จากผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก พื้นที่จังหวัดพะเยา พบความพึงพอใจในเส้นทางในระดับมาก ($\bar{X}=3.42$) พื้นที่จังหวัดแพร่ พบความพึงพอใจในเส้นทางในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$) พื้นที่จังหวัดน่าน พบความพึงพอใจในเส้นทางในระดับมาก ($\bar{X}=3.29$) พื้นที่จังหวัดเชียงราย พบความพึงพอใจในเส้นทางในระดับมาก ($\bar{X}=3.44$) สำหรับด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.90$) ซึ่งจากการรวบรวมแนวทางการพัฒนาจากการประชุมระดมความคิดเห็นของชุมชน การสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ตลอดจนผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก สามารถพัฒนาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออกทั้ง 4 พื้นที่ ประกอบไปด้วยแนวทางพัฒนา 5 ด้าน คือ

- 1) แนวทางด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน โดยการยอมรับ และเคารพในการตัดสินใจของทุกฝ่าย พร้อมกับการร่วมกันลงมือปฏิบัติ นำไปสู่ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับร่วมกัน

- 2) แนวทางด้านการอนุรักษ์และสืบสานสถาปัตยกรรม คือ การอนุรักษ์และสืบสานสถาปัตยกรรมของชุมชน เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผล เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรให้มากที่สุด โดยการใช้ประโยชน์ การรักษา การบูรณะและฟื้นฟู

- 3) แนวทางด้านการพัฒนาการตลาด โดยใช้แนวทางการส่งเสริมการตลาด (promotion) ซึ่งเครื่องมือส่วนประสมการส่งเสริมการตลาด โดยเน้นการโฆษณา (advertising) และการประชาสัมพันธ์ (public Relations)

4) แนวทางการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว เป็นการสื่อความหมายโดยใช้บุคคล เช่น การบริการข้อมูล การนำเที่ยว การบรรยายของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการสื่อความหมายโดยไม่ใช้บุคคล เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายบอกข้อมูล การจัดบอร์ด ศูนย์บริการข้อมูล คู่มือนำเที่ยว เป็นต้น

5) แนวทางการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว เป็นการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยนำเอากิจกรรมที่มีความโดดเด่นสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนมาถ่ายทอดให้แก่นักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความต้องการแตกต่างกัน รวมทั้งการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้เกิดการเชื่อมโยงในเชิงกายภาพ อาทิ การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง และการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวจากประวัติศาสตร์ – ความสัมพันธ์เชิงข้อมูลทางสถาปัตยกรรม เพื่อให้เกิดการเพิ่มระยะเวลาและความคุ้มค่าในการเดินทางของนักท่องเที่ยว

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม 2) พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม 3) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม และ 4) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม จำนวน 400 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน สมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษา ทั้งหมด 4 พื้นที่ จำนวน 200 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การประชุมระดมความคิด และกลุ่มผู้ประเมินจากภายนอกชุมชน จำนวน 33 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมิน

ผลการศึกษาพบว่า 1) วัดที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ตลอดจนวัฒนธรรมและประเพณีที่โดดเด่น มีความเหมาะสมแก่การศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต คือ วัดท่าฟ้าใต้จังหวัดพะเยา วัดพระหลวงจังหวัดแพร่วัดต้นแหลงจังหวัดน่าน วัดศรีใต้จังหวัดเชียงราย 2) พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด 3 ลำดับแรก คือ ความศรัทธาที่มีต่อองค์พระพุทธรูปที่มีอยู่ในวัด รองลงมา คือ วัดมีประวัติศาสตร์อันยาวนานเป็นแหล่งที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต และความน่าสนใจของวัตถุ ในด้านความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด ที่กลุ่มตัวอย่างต้องการเป็น 3 ลำดับแรก คือ ชมโบราณวัตถุภายในวัด รองลงมา คือ ถ่ายภาพและชมอาคารที่เป็นงานสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นของวัด เท่ากันกับศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุภายในวัด ในด้านแนวทางการพัฒนาที่กลุ่มตัวอย่างต้องการเป็น 3 ลำดับแรก คือ จัดให้มีการสื่อความหมายให้เข้าใจถึงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่สำคัญของวัด รองลงมา คือ ศาสนสถานได้รับการอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดั้งเดิมมากที่สุด โดยไม่มีการดัดแปลงโครงสร้างหรือการประดับตกแต่ง และมีระบบการจัดการ การจัดเก็บและจัดแสดงเกี่ยวกับรายละเอียดของศาสนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการท่องเที่ยว

ในด้านของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม พบว่ามีรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เหมาะสม 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และในส่วน of แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม พบว่า ควรมีการดำเนินการใน 5 แนวทาง คือ แนวทางด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวทางด้านการอนุรักษ์และสืบสานสถาปัตยกรรม แนวทางด้านการพัฒนาการตลาด แนวทางด้านการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนากิจกรรมและเส้นทาง การท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมล้านนาตะวันออกสถาปัตยกรรมไท การมีส่วนร่วม

Abstract

The purposes of the research entitled “A Model of Architectural Tourism Based on Community Participation in Eastern Lanna” were to study 1) potential of the architectural tourism 2) behavior of visitors travelling into the architectural resources 3) model of architectural tourism and 4) guidelines of architectural tourism development. The samples and key informants were divided into 3 groups; the first group consisted of 400 visitors travelling into the architectural resources. Data collection was done by using a questionnaire. The second group consisted of 200 community leaders, local experts, villagers who were interested in the research including the governmental officers in 4 areas. The group was used in-depth interview and focus group for collecting data. The third group was 33 external assessors outside the community and they were collected data by an evaluation form. The findings revealed that 1) the characteristics of the temples which have Tai ethnics’ identity in terms of outstanding and appropriate architecture, art and culture and tradition for studying their architecture and promoting the tourism in the future; they were Wat Tha Fa Tai, Pha Yao province, Wat Phra Luang, Phrae province, Wat Ton Laeng, Nan province, and Wat Krueng Tai, Chiang Rai province. 2) regarding to the behavior of visitors travelling into the architectural resources, it indicated that the three top of factors affecting the decisions of travelling to the temple were the belief of the Buddha Image in the temple, the temple’s history with its important events in the past and the interesting of the objects. In terms of the activities, the three top of the activities they wanted to do were visiting the ancient items in the temples, taking photo and admiring the distinguished architecture of the temple as well as learning the ancient items in the temple. With regard to the three top of the guidelines of the development, they want to have the interpretation of understanding of history including the architecture and art of the temple, the religious place should be conserved into original condition without any adaptation or decoration and there should be the system of supplying, storing and showing about the details of the appropriate religion in accordance with the tourism. According to the models of the architectural tourism, there were 3 suitable models; academic tourism, cultural tourism and creative tourism. In terms of the guidelines of the architectural tourism development, it was suggested that there were 5 guidelines; community participation promotion, architectural conservation and inherit, marketing development, tourism interpretation and activities and tourism route development.

Keywords: Architectural Tourism, Eastern-Lanna, Tai – StyleArchitecture, Participation

สารบัญ

บทที่

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ณ
สารบัญ	ด
สารบัญตาราง	ถ
สารบัญภาพ	น
1 บทนำ	1
ความสำคัญ และที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
ขอบเขตเนื้อหา	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
กรอบแนวคิดการวิจัย	6
2 ทบทวนวรรณกรรม	7
แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	7
แนวคิดด้านการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมเพื่อการท่องเที่ยว	9
แนวคิดการมีส่วนร่วม	12
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
3 วิธีการดำเนินการวิจัย	22
ข้อมูลและแหล่งข้อมูล	22
ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลัก	22
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	24

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการศึกษา	33
ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมของวัดในกลุ่มชาติพันธุ์ไท ในพื้นที่ ลำนานาตะวันออกอย่างมีส่วนร่วม	33
พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมใน พื้นที่ลำนานาตะวันออก.....	98
รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก....	121
แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมอย่างมีส่วนร่วม ใน พื้นที่ลำนานาตะวันออก.....	159
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	217
สรุปผลการวิจัย	217
อภิปรายผลการวิจัย	221
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	225
บรรณานุกรม.....	229
ภาคผนวก	233
แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว.....	234
แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม	244
แบบสอบถามความพึงพอใจต่อเส้นทางท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมอย่าง มีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก	253
กำหนดการเดินทางตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลำนานาตะวันออก	264

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงการคัดเลือกอาคารที่ดำเนินการคัดเลือก พื้นที่จังหวัดพะเยา	34
2 แสดงการคัดเลือกอาคารที่ดำเนินการคัดเลือก พื้นที่จังหวัดแพร่	35
3 แสดงการคัดเลือกอาคารที่ดำเนินการคัดเลือก พื้นที่จังหวัดน่าน	36
4 แสดงการคัดเลือกอาคารที่ดำเนินการคัดเลือก พื้นที่จังหวัดเชียงราย.....	37
5 ผลการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ ล้านนาตะวันออก จังหวัดพะเยา แพร่ และน่าน	38
6 ผลการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม จังหวัด พะเยา	38
7 ผลการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม จังหวัด แพร่.....	39
8 ผลการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม จังหวัด น่าน.....	40
9 แสดงรายชื่อพื้นที่มีศักยภาพได้รับการคัดเลือกในการศึกษาวิจัยทางสถาปัตยกรรมใน พื้นที่ 4 จังหวัด.....	41
10 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	100
11 รูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยว ประเภทวัด	105
12 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด	112
13 ความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด.....	114
14 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด.....	116
15 การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภท วัด	118
16 การวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรม.....	125
17 สรุปการวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรม.....	129
18 ลักษณะจุดเด่นของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่นักท่องเที่ยวควรได้รับความรู้.....	130
19 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคารในพื้นที่ศึกษา	132

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
20	สรุปองค์ความรู้ด้านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม 153
21	แนวทางการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ลำนานาตะวันออก..... 157
22	แสดงผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยว เชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดพะเยา..... 161
23	แสดงผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดแพร่..... 165
24	แสดงผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดน่าน..... 170
25	แสดงผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดเชียงราย..... 174
26	รายชื่อคณะกรรมการการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลสระอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพะเยา..... 180
27	ค่าบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยว ตำบลสระ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพะเยา..... 185
28	รายชื่อคณะกรรมการการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลพระหลวง อำเภอสว่าง จังหวัดแพร่..... 183
29	ค่าบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยว ตำบลพระหลวง อำเภอสว่าง จังหวัดแพร่ 185
30	รายชื่อคณะกรรมการการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน..... 186
31	ค่าบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยว ตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน..... 187
32	รายชื่อคณะกรรมการการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลศรีอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเชียงราย..... 188
33	ค่าบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยว ตำบลศรี อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเชียงราย 189
34	แสดงรายชื่อรายชื่อวัดที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นทางกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและไทใหญ่ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา 212
35	แสดงรายชื่อรายชื่อวัดที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นทางกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและไทใหญ่ ในพื้นที่จังหวัดแพร่..... 213

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
36 แสดงรายชื่อรายชื่อวัดที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นทางกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและไทใหญ่ ในพื้นที่จังหวัดน่าน.....	214
37 แสดงรายชื่อรายชื่อวัดที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นทางกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและไทใหญ่ ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย	215

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 หน้าบันวิหาร และรูปทรงหลังคาซ้อน 3 ชั้น วัดท่าฟ้าใต้ แสดงศิลปะไทลื้อ.....	44
2 ลักษณะโครงสร้างที่มีลวดลายดอกไม้บนหน้าบันวิหาร และลักษณะข้อฟ้าที่เป็นรูปนก การเวก.....	45
3 กลุ่มทอผ้าไทลื้อ.....	46
4 บ้านไทลื้อ.....	47
5 การฟ้อนสืบสองราศี.....	48
6 บรรยากาศระหว่งการขับลื้อ.....	50
7 อาหารไทลื้อ.....	51
8 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านฟ้าสีทองและศูนย์ OTOP บ้านฟ้าสีทอง	52
9 ที่พักเฮือนลื้อ.....	52
10 กลุ่มประชาชนได้ระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน และมรดกทางสถาปัตยกรรมของวัด ใน พื้นที่จังหวัดพะเยา	53
11 หน้าบันหอไตร และเพดานหอไตรวัดพระหลวง แสดงถึงศิลปะไทลื้อ.....	56
12 ลักษณะโครงสร้างบริเวณด้านข้าง และด้านหน้า ของหอไตรวัดพระหลวง.....	57
13 การทำเครื่องเรือนไม้สัก	58
14 การจักสาน	59
15 จุดจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น ของชมรมผู้สูงอายุ	60
16 ตลาดสดพระหลวง	61
17 กลุ่มประชาชนได้ระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน และมรดกทางสถาปัตยกรรมของวัด ใน พื้นที่จังหวัดแพร่.....	62
18 บริเวณหน้าบันวัดต้นแหลง และรูปทรงหลังคาซ้อนกัน 3 ชั้น แสดงถึงศิลปะไทลื้อ	65
19 ลักษณะโครงสร้างของวิหารวัดต้นแหลง.....	65
20 ด้านงานไม้.....	66
21 ด้านจักสาน (สานส้มไก่).....	67
22 การทำแคบหมู.....	68
	น

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
23 การทำไม้กวาดดอกหญ้าและทางมะพร้าว.....	69
24 บ้านพัก ต้นแหล่งโฮมสเตย์.....	70
25 กลุ่มประชาชนได้ระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาลักษณะโดยทั่วไป ของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน และมรดกทางสถาปัตยกรรมของวัด ใน พื้นที่จังหวัดน่าน.....	71
26 หอไตร และบริเวณหน้าบันของหอไตร วัดศรีโคงค์ แสดงถึงศิลปะไทลื้อ	74
27 ลักษณะโครงสร้างหอไตร วัดศรีโคงค์	75
28 กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านศรีโคงค์	76
29 กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านประชาภิวัฒน์.....	76
30 กลุ่มจักสานหวายและไม้ไผ่.....	77
31 กลุ่มตัดเย็บ.....	78
32 พิธีบายศรีสู่ขวัญ.....	79
33 โรงสีข้าว.....	80
34 กลุ่มประชาชนได้ระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาลักษณะโดยทั่วไป ของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน และมรดกทางสถาปัตยกรรมของวัด ใน พื้นที่จังหวัดน่าน.....	81
35 ขอบเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย	83
36 ขอบเขตพื้นที่ 4 จังหวัดล้านนาตะวันออกของประเทศไทย.....	84
37 ขอบเขตพื้นที่ 4 จังหวัดล้านนาตะวันออก.....	85
38 แผนที่แสดงขอบเขต อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา	86
39 แผนที่แสดงขอบเขต ตำบลสระ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา.....	87
40 แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม ตำบลสระ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา	88
41 แผนที่แสดงขอบเขต อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่.....	89
42 แผนที่แสดงขอบเขต ตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่	90

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
43 แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม ตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่.....	91
44 แผนที่แสดงขอบเขต อำเภอปัว จังหวัดน่าน.....	92
45 แผนที่แสดงขอบเขต ตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน.....	93
46 แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม ตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน.....	94
47 แผนที่แสดงขอบเขต อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย	95
48 แผนที่แสดงขอบเขต ตำบลศรี้ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย	96
49 แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม ตำบลศรี้ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย.....	97
50 บรรยากาศของผู้เข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน	121
51 บรรยากาศการท่องเที่ยวโดยชุมชน	122
52 พาหนะที่ใช้ในการท่องเที่ยวภายในชุมชน	122
53 ตัวอย่างโปสเตอร์ และสมุดจดบันทึก สำหรับสินค้าที่ระลึกวัดท่าฟ้าใต้	147
54 ตัวอย่างสมุดบันทึก และกรอบโทรศัพท์ สำหรับสินค้าที่ระลึกวัดท่าฟ้าใต้.....	148
55 ตัวอย่างเสื้อ และโปสเตอร์ สำหรับสินค้าที่ระลึกวัดต้นแหลง	148
56 ตัวอย่างกระป๋องใส่น้ำ และแก้วน้ำ สำหรับสินค้าที่ระลึกวัดศรีไ้	149
57 แผนที่แสดงการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว 4 จังหวัด.....	211

ในการศึกษาเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ในพื้นที่ล้านนา ตะวันออกมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- 1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 1.3 ขอบเขตของการวิจัย
- 1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

ในศตวรรษที่ 21 ทัวโลกมีแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวไปในแนวทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism development) มากขึ้น มีการนำเสนอสินค้าทางการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวทางเลือก และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อย่างเป็นรูปธรรมทั่วโลกพร้อมทั้งมีความพยายามที่จะพัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยวในแนวทางที่ยั่งยืน ซึ่งจะก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมน้อยที่สุด ทั้งนี้ปัจจัย “3S” อย่าง Sun Sand Sea นั้นได้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะชาวยุโรปในแนวทางเดิมอีกต่อไป แต่มี “3S” ในแนวทางใหม่ที่เป็นผลต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและการจัดการที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นมาทดแทน ซึ่ง “3S” ตามแนวความคิดใหม่ ได้แก่ “S=security” หมายถึง ความปลอดภัยที่รวมถึงภัยธรรมชาติทั้งหลาย และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน “S=sanitation” หมายถึง ความสะอาดปราศจากเชื้อโรคและมลพิษทางสิ่งแวดล้อมและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ “S=satisfaction” หมายถึง ความพึงพอใจ ความพอใจ ความประทับใจ ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวและบริการ (กราเดช พยัฒวิเชียร, 2539: หน้า 8 - 13)

ในประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่ความเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวชมธรรมชาติ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตชาวบ้าน ในแต่ละจังหวัดเองก็มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวและมีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่นี้ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งประเทศไทยมีความหลากหลายในศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาให้เห็นทั้งในด้านของสถาปัตยกรรม ข้าวของเครื่องใช้ หรือวิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานครนั้นมีอย่างมากมาย อาทิ พระบรมมหาราชวัง วัด ย่านอาคารเก่า ย่านอาหารอร่อย พิพิธภัณฑ์ รวมถึงการเยี่ยมชมวิถีชีวิตของ

ชุมชนต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในปัจจุบันลักษณะทั้งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายาวนานหรือสถาปัตยกรรมในยุคปัจจุบันก็สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปเยี่ยมชม และสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างต่อเนื่อง อาทิ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – กำแพงเพชร และอยุธยา วัดอรุณ พระบรมมหาราชวัง ส่วนสถาปัตยกรรมในยุคปัจจุบันที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ อาทิ วัดร่องขุนในจังหวัดเชียงราย เป็นต้น นอกจากนี้แล้วประเทศไทยยังมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัฒนธรรมกลุ่มย่อยที่มีความน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาปัตยกรรมได้มีการแพร่กระจายมากในภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ได้แก่ จังหวัดพะเยา เชียงราย แพร่และน่าน มีความโดดเด่นและมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว อาทิ วัดนันตาราม จังหวัดพะเยา วัดหนองบัว จังหวัดน่าน เป็นต้น

กลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออกได้ถูกจัดให้เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีพื้นที่เชื่อมโยงทั้งทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและเชื่อมโยงกับความร่วมมือกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขง (greater mekong sub – region: GMS) อันเป็นความร่วมมือของ 6 ประเทศ ประกอบด้วย ไทย สปป.ลาว พม่า กัมพูชา เวียดนามและจีนตอนใต้ (มณฑลยูนนานและกวางสี) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 และในปัจจุบันยังพบกระแสของการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอันใกล้ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางผ่านจังหวัดล้านนาตะวันออกจำนวนมาก จากการเปิด FTA (free trade agreement) ในปี 2015 หรือ การลงนาม AEC 2015 (ASEAN economic community) ที่จะทำให้การเดินทางระหว่างประเทศในอาเซียนจะทำได้ง่ายขึ้น และในพื้นที่ล้านนาตะวันออกมีด่านผ่านแดนที่สำคัญอยู่ 4 แห่งใน 3 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงราย มีด่านสากลแม่สาย (ติดต่อกับประเทศเมียนมาร์) และเชียงของ (สปป.ลาว สามารถเดินทางไปประเทศจีน ได้ เส้นทาง R3A) จังหวัดน่าน มีด่านห้วยโก๋น (สปป.ลาว เส้นทาง R2A) และจังหวัดพะเยา มีด่านบ้านฮวก (สปป.ลาว R2A) จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะมีกระแสการท่องเที่ยวโดยผ่านจังหวัดล้านนาตะวันออก

การท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่แห่งนี้ เพื่อยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเป็นพื้นฐานนำไปสู่การต่อยอดทรัพยากรและที่สำคัญ คือ การกำหนดรูปแบบและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะคนในท้องถิ่น ร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมของตนเอง อีกทั้งยังเกิดมูลค่าเพิ่มจากต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม
- 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก
- 3) เพื่อเสนอแนะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลำนานาตะวันออก
- 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลำนานาตะวันออก

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมพื้นที่ในกลุ่มลำนานาตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดพะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ในการศึกษาครั้งนี้มีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ประเมินจากภายนอกชุมชน โดยมีรายละเอียดของแต่ละส่วนดังนี้

1) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนกลุ่มจังหวัดลำนานาตะวันออก ในปี 2554 ทั้งหมด จำนวน 3,460,031 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2554)

2) ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชนสมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษา ทั้งหมด 4 พื้นที่ ประกอบด้วย เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รองนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการศึกษา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนในชุมชน ครูผู้ดูแลเด็ก ประธานสภาวัฒนธรรมตำบล ประธานกลุ่มแม่บ้าน หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมอาชีพภายในชุมชน ประธานกลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ ผู้สูงอายุ เยาวชน และสมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจ เป็นต้น มีชุมชนละ 50 คน รวมทั้งหมด 200 คน

3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ประเมินจากภายนอกชุมชน โดยจำแนกตามกิจกรรม ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม มีผู้ประเมินศักยภาพจากภายนอกชุมชน โดยมีผู้ประเมินชุมชนละ 5-7 คน รวมทั้งหมด 24 คน ประกอบด้วย ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ตัวแทนจากสำนักงานพัฒนาชุมชน นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม ตัวแทนจากบริษัทเจ็ดน้าเที่ยว

- กิจกรรมการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนนาตะวันออก จำนวน 1 ครั้ง โดยการทดลองจัดรายการท่องเที่ยวในเส้นทางขึ้น โดยผู้ประเมินประกอบด้วย ตัวแทนบริษัทเจ็ดน้าเที่ยว มัคคุเทศก์อาชีพ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักศึกษา และนักท่องเที่ยว ทั้งหมด จำนวน 9 คน

1.3.3 ขอบเขตเนื้อหา

1) ศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม โดยศึกษาทางด้านการรกรทางสถาปัตยกรรม สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมทางการท่องเที่ยว การสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว และความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

2) ศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ลำนนาตะวันออก ประกอบด้วย

- ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ พื้นฐานความรู้หรือระดับการศึกษา แรงจูงใจ ทศนคติ ความคาดหวัง ความตระหนัก ประสบการณ์การท่องเที่ยว เป็นต้น

- พฤติกรรมในการท่องเที่ยว ได้แก่ รูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด ความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด และการให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

3) ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลำนนาตะวันออกที่อยู่บนพื้นฐานศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ซึ่งสามารถพัฒนาได้ ประกอบด้วย

- รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ (academic tourism program) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งศึกษาเรียนรู้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมอย่างลึกซึ้ง

- รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural tourism program) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรมร่วมกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน

- รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative tourism program) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานต่อยอดด้านสถาปัตยกรรมหรือผลงานที่ได้แรงบันดาลใจจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมชุมชน

4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลำนนาตะวันออก ประกอบไปด้วยแนวทางการพัฒนา ดังนี้

- แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
- แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานสถาปัตยกรรม
- แนวทางการพัฒนาการตลาด
- แนวทางการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว
- แนวทางการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว

1.3.4 ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนกรกฎาคม 2555 – สิงหาคม 2556

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้คุณลักษณะของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลำนนาตะวันออก

2) ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ในพื้นที่ลำนนาตะวันออก

3) ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว

4) ชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกิดการอนุรักษ์ ปกป้อง สถาปัตยกรรมท้องถิ่นวิถีชีวิต และวัฒนธรรมดั้งเดิมจากข้อมูลที่ได้จากแนวทางการพัฒนา

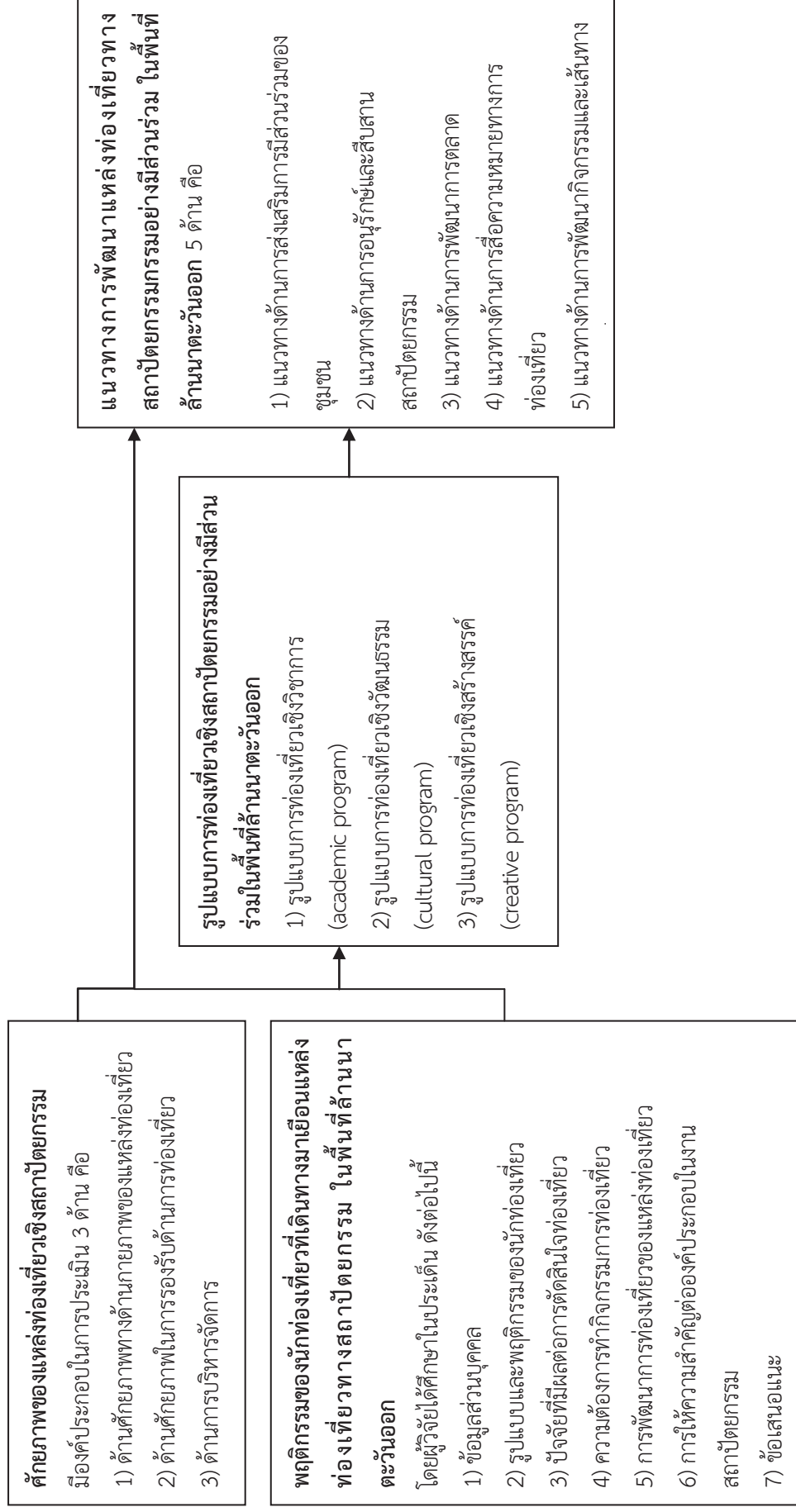
5) ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องได้สามารถนำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมไปต่อยอดการพัฒนาองค์กรของตนเอง เช่น เส้นทางท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวและการตลาด เป็นต้น

6) หน่วยงานราชการได้ข้อมูลในการกำหนดนโยบายและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม ในพื้นที่ลำนนาตะวันออกได้

7) นักท่องเที่ยวได้รับความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม จากการที่ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว การตลาดในพื้นที่ลำนนาตะวันออก

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น

การศึกษาทางด้านการท่องเที่ยวในมิติหรือมุมมองทางด้านมรดกทางวัฒนธรรมนั้นถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากสำหรับการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ในการศึกษาเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2.2 แนวคิดด้านการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมเพื่อการท่องเที่ยว
- 2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การศึกษาทางด้านการท่องเที่ยวในมิติหรือมุมมองทางด้านวัฒนธรรมนั้น ถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากสำหรับการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เนื่องจากการท่องเที่ยวที่มีอยู่มากเกิดขึ้นบนพื้นฐานของมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งก็คือผลรวมของทุกสิ่งซึ่งเป็นความเจริญงอกงามของสังคมนั้น ๆ ที่ได้ทำไว้หรือได้ส่งสมมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ได้มีผู้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้อย่างหลากหลาย แต่ในที่นี้ขอกกล่าวถึงลักษณะวัฒนธรรมที่สามารถเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้นมิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจจะเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมหรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน (อมรา พงศาพิณชู, 2540) วัฒนธรรมไว้มองออกเป็น 2 ลักษณะ คือ วัฒนธรรมในลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อถือ ที่เป็นสัญลักษณ์และจำต้องไม่ได้ เป็นต้นว่า ภาษาพูด ระบบความเชื่อ กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมในลักษณะสิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรม เป็นต้นว่า อาคารบ้านเรือน วัด ศิลปกรรม ประติมากรรมต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นประจำทุกวัน

ในปัจจุบันนอกจากการศึกษาวัฒนธรรมในลักษณะทั่วไปแล้ว ยังได้มีการนำวัฒนธรรมมาใช้ในการท่องเที่ยวอีกด้วย ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความสนใจพิเศษในการสืบค้นและแสวงหาประสบการณ์การมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความงาม สติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ (Reisinger, 1994: หน้า 24 - 28) ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรง โดยมีโอกาสได้สัมผัสวัฒนธรรมที่แท้จริงของชาติต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด (Greenwood, 1982) มีโอกาสสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในท้องถิ่นอื่น หรือประเทศอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจและซาบซึ้งต่อวัฒนธรรมของ

ประชาชนเหล่านั้น ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงเป็นการก่อให้เกิดความรู้ และการติดต่อสื่อสาร เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจของคนทั้งโลกเข้าด้วยกัน อันจะนำไปสู่สันติสุขในการอยู่ร่วมกันทั้งปัจจุบันและอนาคต (McIntoch and Goeldne, 1984: Pigram, 1993) นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและมองเห็นถึงวิถีชีวิตของสังคมในอดีตที่ผ่านมา ๗ มาที่ปรากฏให้เห็น เช่น แบบบ้าน งานหัตถกรรม เครื่องมือ เครื่องใช้ในการทำมาหากิน และการแต่งกาย เป็นต้น (Smith, 1989) คนท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมที่แปลกและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ก็สามารถเป็นสิ่งที่ดึงดูดทางการท่องเที่ยวได้เช่นกัน สิ่งที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้โดดเด่นก็คือ การที่นักท่องเที่ยวสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ ความรู้และมุมมองทางด้านวัฒนธรรมที่กว้างไกล (Howell, 1993)

ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเอง อย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ มีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการ สำหรับการท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประการแรก ต้องเปลี่ยนการท่องเที่ยว (tourism) เป็นการเดินทาง (travel) ให้คนไปติดตามความสนใจของตนเอง เป็นการเดินทางไปรู้จัก การเดินทางต้องเป็นโลกส่วนตัว ไปอย่างเกรงใจ ไปอย่างเคารพต่อสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชุมชน ไม่ใช่การไปบุกรุกพิธีกรรมความเชื่อของชาวบ้าน ไปซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า ประการที่สอง ต้องให้การศึกษาโดยเฉพาะกับเด็ก ๆ ให้เรียนรู้และเข้าใจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากในปัจจุบันไม่มีทางหลีกเลี่ยงนักท่องเที่ยวไปได้ จึงควรให้การศึกษาแก่เยาวชนว่าจะเผชิญสถานการณ์นี้อย่างไร จะได้ประโยชน์เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมได้อย่างไร หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการท่องเที่ยว ควรมีหลักสูตรที่สร้างภูมิคุ้มกัน ไม่ให้มีการแสพการขายที่ไม่เคารพผู้อื่นและต้องเร่งสร้างบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ รู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ไม่ใช่เพียงแค่การรู้ภาษาอย่างเดียว มัคคุเทศก์ต้องมีความรู้เป็นวิทยากร ไม่ใช่คนรับใช้ของนักท่องเที่ยวที่ต้องบริการทุกอย่าง และประการที่สาม ต้องเรียนรู้ที่จะเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน ของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของเราเองด้วย ต้องมีพื้นฐานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้มาเยือนจะละเมิดมิได้ เพราะหากเราไม่เคารพวัฒนธรรมของเรา นักท่องเที่ยวชาติอื่นก็ไม่เคารพเช่นกัน (โครงการวิถิธรศน์: วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, 2540)

ที่ผ่านมาได้มีการนำเสนอการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในลักษณะของโบราณสถานเป็นส่วนใหญ่ โดยเป็นเพียงการเที่ยวชมอย่างเดียว ขาดการนำเสนอภาพรวมของวัฒนธรรม (living culture) ที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน เช่น วัฒนธรรมการกินหรือวิถีชีวิตต่าง ๆ และไม่ได้มีการสร้างความเข้าใจให้แก่ นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ท้องถิ่นเองก็ไม่ได้รับประโยชน์และไม่เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมของตน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในมิติใหม่ ควรเน้นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์โดยตรง โดยอาศัยแกนหลักของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเป็นตัวเชื่อมรายได้และประโยชน์อื่น ๆ ไปยังชุมชน เช่น การให้โรงแรมเป็น

แกนในการเชื่อมโยงประโยชน์ไปสู่ชุมชน โดยอาจจัดนำเที่ยวระยะสั้นไปหมู่บ้านที่มีกิจกรรมที่น่าสนใจ การสั่งซื้อวัตถุดิบหรือผลผลิตทางการเกษตรจากชุมชน การจัดกิจกรรมอื่นที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการชม การเรียนรู้ การมีส่วนร่วม การรับประทานอาหาร การได้ทดลองทำกิจกรรมต่าง ๆ และการซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน (อุบลวรรณ ประดับสุข, 2545: หน้า 62 - 63) ซึ่งการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่นี้ ถือเป็นการขยายฐานทางการท่องเที่ยวที่ทำให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งประเด็นที่สำคัญ คือ เมื่อประชาชนในชุมชนได้ตระหนักถึงประโยชน์จากวัฒนธรรมที่ตนมีอยู่แล้ว ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกถึงคุณค่า เกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนในวัฒนธรรมนั้น ๆ อันจะส่งผลให้เกิดความพยายามในการอนุรักษ์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

2.2 แนวคิดด้านการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมเพื่อการท่องเที่ยว

ประเทศไทยเป็นประเทศเก่าแก่ที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยาวนาน จึงมีสิ่งก่อสร้าง อาคาร สถานที่ ย่านชุมชน และแหล่งโบราณคดีที่จัดว่าเป็นโบราณสถานที่มีคุณค่าทางศิลปะ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีจำนวนมาก ได้กระจุกกระจายอยู่ในทุกจังหวัดของประเทศไทย (พัลลภ กฤตยานวัช, 2554: หน้า 5) ที่ผ่านมาในหลายทศวรรษประเทศไทยได้เกิดการสูญเสียสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของประเทศไทยที่ถูกสร้างขึ้นด้วยวัสดุทางชีวภาพ อันได้แก่ ไม้ไผ่และไม้ยืนต้น วัสดุที่มุงหลังคาด้วย แป้นเกล็ด หรือ ดินขอ เกิดการสูญสลายเรื่อย ๆ อีกทั้งคนในปัจจุบันนิยมก่อสร้างอาคารบ้านเรือนโดยใช้วัสดุอุตสาหกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น อิฐ ซีเมนต์ เหล็ก กระเบื้องมุงหลังคาสำเร็จรูปต่าง ๆ จึงทำให้สถาปัตยกรรมไม้จากอดีตที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน กลายเป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญยิ่ง (ธาดา สุทธิธรรม, 2543)

งานสถาปัตยกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ความต้องการเฉพาะตัวเฉพาะกลุ่มและขยายออกไปจนถึงความต้องการของกลุ่มชนและสังคม ในขณะที่ขอบข่ายของงานสถาปัตยกรรมมีขอบข่ายที่กว้างขวางและตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในหลายระดับ การสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมต่างมีประวัติความเป็นมามีเรื่องราวที่สามารถบันทึกต่อเนื่องเป็นลักษณะประวัติศาสตร์ได้เช่นเดียวกับประวัติศาสตร์ศิลปะและเทคโนโลยีแขนงอื่น ๆ ทั้งนี้ อรศิริ ปาณินท์ (2538) ได้กล่าวถึงพลังสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมไว้ว่าเกิดจากการสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรมกับสัญชาตญาณ เช่น อาคารพักอาศัยของกลุ่มชนดั้งเดิม สถาปัตยกรรมพื้นบ้านมีวิวัฒนาการอย่างช้า ๆ และการสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรมโดยได้รับอิทธิพลของสังคมและสภาพแวดล้อม อิทธิพลหลัก ได้แก่ ลักษณะสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ เทคโนโลยีวิวัฒนาการและความเคลื่อนไหวของงานสถาปัตยกรรมลักษณะสากล อีกทั้งธาดา สุทธิธรรม (2539: หน้า 63 - 64) ได้กล่าวว่า สถาปัตยกรรม ถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ เนื่องจากสถาปัตยกรรมได้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองประโยชน์การใช้สอยของมนุษย์ เช่น ที่อยู่อาศัย ขณะเดียวกันสถาปัตยกรรมก็ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองทางความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ศาลบูชา หลักบ้านหลักเมือง

เป็นต้น ซึ่งอาคารศาสนาและสถาปัตยกรรมเหล่านี้ ได้มีความสวยงามเข้ามามีส่วนร่วมและถือเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าความงามของวัฒนธรรม

สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมที่อนุรักษ์ไว้ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและวัฒนธรรมของยุคต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อพื้นที่นั้น ๆ และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ยังเป็นการให้ประชาชนได้ตระหนักและรับรู้เรื่องราว ได้ศึกษาความเป็นมาในอดีต พร้อมได้คำนึงถึงความสำคัญของสถานที่แห่งนั้น และในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมนั้น ควรเป็นการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมที่คงอยู่ให้มีชีวิตชีวา คือ ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสงวนรักษาและสามารถให้ชุมชนใช้สอยประโยชน์จากพื้นที่ ซึ่งควรให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันและอยู่ในขอบเขตของการอนุรักษ์ อันสามารถสัมผัสบรรยากาศดั้งเดิมได้ ในการดำเนินการลักษณะนี้ถือเป็นการผสมผสานอนุสรณ์สถานให้เป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมของคนในสังคมปัจจุบัน (อรศิริ ปาณินท์, 2528: หน้า 12) ซึ่งในอดีตการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมคงไม่มีความจำเป็นเพราะประชาชนได้ตระหนักและเห็นคุณค่าทางสถาปัตยกรรม แต่เนื่องจากปัจจุบันทัศนคติของประชาชนในสังคมยุคอุตสาหกรรม ได้เห็นว่าสถาปัตยกรรมในอดีตเป็นสิ่งล้ำสมัยทำให้สถาปัตยกรรมที่เคยตอบสนองจิตใจเหล่านั้นถูกละเลย จนขาดการดูแล ทำให้เสื่อมสภาพลงอย่างรวดเร็วและถูกรื้อถอนเพื่อนำไปประกอบผลทางเศรษฐกิจการค้า อาคารพาณิชย์ หรือสถานเริงรมย์มากมาย ซึ่งหากสิ้นสถาปัตยกรรมในอดีตก็จะเกิดผลกระทบตามมา เช่น พื้นฐานทางศิลปะและวิทยาการที่สืบทอดถูกทำลายลง เกิดการลอกเลียนแบบจากสถาปัตยกรรมต่างประเทศ เกิดความหยابกระต่างทางด้านจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของประชาชน เกิดการสร้างทุกข์ภาวะให้กับสังคมและวัฒนธรรมเพราะสถาปัตยกรรมมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของการดำเนินชีวิตในสังคม จากผลกระทบดังกล่าว ทำให้กระแสการอนุรักษ์เกิดการตื่นตัวและเกิดการระดมความคิดจากบุคคลทั่วโลกในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมต่อไป (ธาดา สุทธิธรรม, 2539: หน้า 63 - 64)

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นทางด้านศาสนานั้นถือเป็นอาคารที่มีคุณค่ายิ่ง เนื่องจากมีคุณค่าหลากหลายประการอยู่ในอาคารนั้น คุณค่าที่สัมผัสได้อย่างแรก คือ คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ แล้วยังมีคุณค่าทางด้านสังคม คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าทางการศึกษา เป็นต้น จึงมีความจำเป็นต้องอนุรักษ์รักษาคุณค่าดังกล่าวไว้ให้อยู่คู่กับตัวสถาปัตยกรรม ซึ่งหากดำเนินการเป็นไปได้อย่างถูกต้อง อาจทำให้คุณค่าทางด้านอื่น ๆ งอกเงยเพิ่มเติมขึ้นมาได้อีกด้วย และสำหรับสถาปัตยกรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว คนในชุมชนสามารถร่วมดูแลกับกรมศิลปากรได้ด้วยสอดส่องดูแลการบูรณและการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อเสริมคุณค่าสถาปัตยกรรม อีกทั้งยังสามารถเป็นสิ่งที่เชิดหน้าชูตาของชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย แต่หากมิได้เป็นอาคารที่ขึ้นทะเบียนแต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน ก็สามารถดำเนินการอนุรักษ์ได้โดยการเริ่มเรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนที่ร่วมกับสถาปัตยกรรมนั้น ตระหนักให้ทุกคนเล็งเห็นคุณค่าความสำคัญของสถาปัตยกรรมนั้น และทำการเก็บรวบรวมหลักฐานข้อมูลในรูปแบบเอกสารที่ทำการ

สืบค้นได้ และสามารถนำไปเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นและผู้มาเยือนได้ เมื่อได้ตระหนักและมองเห็นความสำคัญในสิ่งเหล่านี้แล้ว คนในชุมชนย่อมก่อเกิดความรักความหวงแหน มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน ผู้ที่จะดูแลรักษามรดกเหล่านั้นต่อไป (วนิดา พึ่งสุนทร, 2554: หน้า 22 - 23) ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนในท้องถิ่นควรเข้ามาร่วมมือสนับสนุนในการอนุรักษ์ดูแลรักษา และบริหารจัดการให้มีระบบ มีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชน สังคมและประเทศชาติให้มากขึ้น ทั้งด้านการส่งเสริมจิตสำนึกรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและโบราณคดี รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการจ้างงานและรายได้ในท้องถิ่น (พลลภ กฤตยานวัช, 2554: หน้า 5)

มรดกสถาปัตยกรรมนั้นก่อให้เกิดการยอมรับและความกลุ่มลึทางความคิดและสติปัญญาของชุมชนนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี และในด้านการท่องเที่ยว มรดกทางสถาปัตยกรรมถือได้ว่าเป็นตัวดึงดูดสำคัญอย่างมากที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดการเดินทาง (ชเนนทร์ มั่นคง, 2550: หน้า 99 - 100) เห็นได้จากกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความนิยมมากขึ้น เนื่องจากผู้คนเริ่มตระหนักและสนใจในเอกลักษณ์ของตนเอง หันกลับมามองความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น มองเห็นถึงคุณค่าต้นทุนทางสังคมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และสามารถนำวัฒนธรรมเหล่านั้นมาพัฒนาต่อยอดได้ (วีระพันธุ์ ชินวัตร, 2547: หน้า 13)

ในปัจจุบันมรดกทางวัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรมที่สืบทอดกันมายาวนานเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปเยี่ยมชมและสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างต่อเนื่อง อาทิ ปราสาทนครวัด นครธมในประเทศกัมพูชา หัซมาฮาลในประเทศอินเดีย หอไอเฟลในนครปารีส ประเทศฝรั่งเศส พระบรมมหาราชวังในกรุงเทพมหานคร หรือมรดกทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยมีอยู่ในหลากหลายพื้นที่ ทั้งในส่วนของย่านการค้า บนถนนเก่าแก่และตลาดร้อยปี อาทิ ย่านเมืองเก่าภูเก็ต ย่านสัมพันธวงศ์ เชียงคาน ตลาดร้อยปีขามชุก ตลาดร้อยปีคลองสวน หรือวัดพื้นถิ่นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และแหล่งท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน อาทิ วัดต้นเกว๋น วัดอุโมงค์ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดไหล่หิน วัดปงสนุก จังหวัดลำปาง เป็นต้น ซึ่งมรดกทางสถาปัตยกรรมเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงมีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าแฝงอยู่ รวมถึงความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมของชาติ หรือท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดความรู้ความเพลิดเพลิน เป็นการปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ พร้อมนำไปสู่การสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ เพื่อเพิ่มค่าเศรษฐกิจต่อชุมชนท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตาม การนำเอามรดกเหล่านั้นมาพัฒนา จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจความเป็นมรดกนั้นอย่างลึกซึ้ง หากดำเนินการอย่างขาดความรอบคอบ ขาดความรู้และความเข้าใจก็จะนำไปสู่การทำลายมรดกทางสถาปัตยกรรมเหล่านั้นไป

2.3 แนวคิดด้านการมีส่วนร่วม

การศึกษาทางด้านการท่องเที่ยวในมิติหรือมุมมองทางด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ถือได้ว่าเป็นความสำคัญอย่างมากสำหรับการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เนื่องจากการท่องเที่ยวที่มีอยู่มากเกิดขึ้นจากบุคคลภายนอกเป็นผู้สร้างกิจกรรม และนำนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปในพื้นที่ เหมือนกับชุมชนเป็นวัตถุดิบหนึ่งของการบริโภคการท่องเที่ยว (สดใส สร้างสรรค์ และคณะ, 2546: หน้า 10) คนที่ได้รับผลประโยชน์ส่วนใหญ่ คือ ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางกลับไป ผลของการท่องเที่ยวอาจสร้างความเสียหายให้กับคนในท้องถิ่น ในรูปของขยะ สภาพแวดล้อมธรรมชาติที่ถูกทำลาย น้ำขาดแคลน น้ำเสีย เป็นต้น ผลของความเสียหายเหล่านี้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับ แต่คนในท้องถิ่นต้องได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้น และต้องเผชิญกับปัญหาเหล่านั้น จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้รู้ปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้ดีกว่าผู้อื่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบโดยตรงกับชุมชนท้องถิ่นทั้งทางบวกและทางลบ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: หน้า 157 - 160) และผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนท้องถิ่นมี 4 ด้าน คือ

1) ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน การสร้างงาน การเพิ่มรายได้การกระตุ้นการผลิตและการแก้ปัญหาดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ส่วนผลกระทบในทางลบ ได้แก่ ปัญหารายได้ไม่ต่อเนื่อง เพราะฤดูกาลของการท่องเที่ยวคุณภาพแรงงานไม่เหมาะสมกับระบบการผลิตผลิตภัณฑ์ ราคา และการบริการ อาจมีการแย่งชิงผลประโยชน์ในชุมชน ทำให้เกิดปัญหาด้านทุนอื่น ๆ เช่น แรงงาน ที่ดิน เงิน การใช้วัตถุดิบจากต่างประเทศ เป็นต้น

2) ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสังคมอาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงแผนการประกอบอาชีพ ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพสร้างความสามัคคี ป้องกันการอพยพย้ายถิ่น เสริมสร้างการศึกษาสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบในแง่ลบ ได้แก่ เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมท้องถิ่น ปัญหาการหลอกลวงนักท่องเที่ยวมีการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนอื่นเข้ามา ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

3) ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านวัฒนธรรม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความรัก ความหวงแหนภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง เกิดความร่วมมือร่วมใจในการช่วยฟื้นฟูสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่วนผลกระทบในแง่ลบ ได้แก่ การเกิดปัญหาการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน

ท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงค่านิยม รูปแบบของวัฒนธรรมท้องถิ่น การลดคุณค่าของวัฒนธรรมและศิลปวัตถุ การทำลายศิลปวัตถุของชุมชนท้องถิ่น การทำวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

4) ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสิ่งแวดล้อม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น ช่วยรักษา พัฒนา ปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของชุมชน และค้นคว้าหาแนวทางการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบในทางลบ ได้แก่ เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่น เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรทางชีวภาพ เกิดปัญหามลภาวะ ปัญหาการทรุดตัวของดิน การทำลายภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยพื้นฐานเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญ โดยมีหลักการจากการยอมรับให้ทุกฝ่ายมีส่วนได้แสดงความคิดเห็นมีการประสานความร่วมมือจากทุกภาคีและมีการสร้างความผูกพัน โดยการกำหนดข้อผูกพันภายใต้ขอบเขตอำนาจและความรับผิดชอบที่ได้รับ (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539) ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ได้ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยในมาตรา 79 ที่รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงถือได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับ (สงวน นิตยารัมภ์พงศ์, 2544: หน้า 120 - 123)

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประการแรก เป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่แรกเริ่ม กระบวนการ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงานและร่วมติดตามผล ส่วนประการที่สองเป็นการมีส่วนร่วมแบบไม่แท้จริง เป็นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้วเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และการประเมินผลยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายและขาดความเป็นกลางอีกด้วย (ศิริรัตน์ ธานีรณานนท์, 2538: หน้า 21) ในการดำเนินการเครือข่ายของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า การมีส่วนร่วมในภาคประชาชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ต้องสร้างกลไกเข้าไปถึงระดับรากหญ้าเพื่อเชื่อมโยงกลุ่มองค์กรต่าง ๆ และยังเป็นจุดเริ่มในการพัฒนาสังคม รวมทั้งได้รับทราบปัญหาอุปสรรค โดยมีกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อเสนอจริงร่วมกัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545: หน้า 7, 18)

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วมที่เริ่มต้นจากประชาชนนั้นประกอบด้วยเงื่อนไขที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม (freedom to participate) ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม (ability to participate) และประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (willingness to participate) และความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ คือ ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่เสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากเกินกว่าที่จะรับได้ ประชาชนต้องมีความสนใจที่มีความสัมพันธ์กัน ต้องสื่อสารกันได้และต้องไม่กระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพของตน (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527: หน้า 186 - 187)

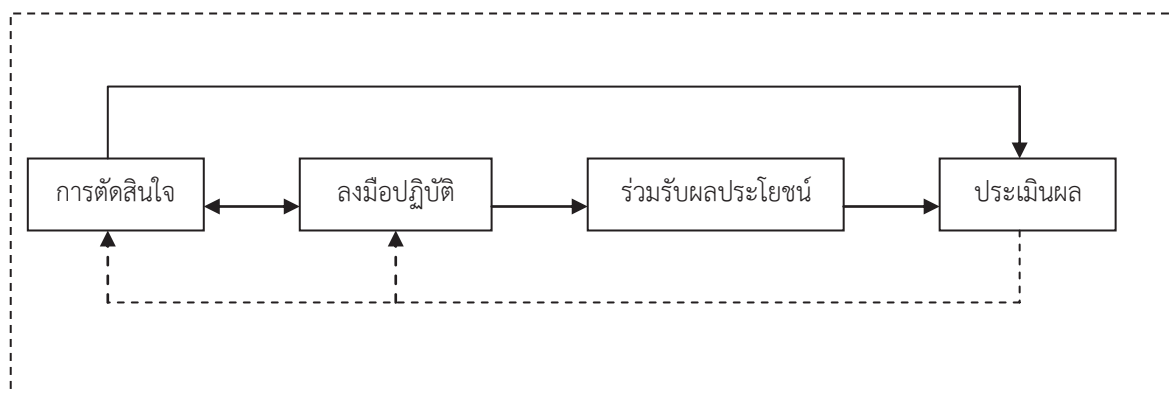
แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนพิจารณาได้เป็น 2 แนวทาง (อภิชาติ ทองอยู่, 2545: หน้า 46) แนวทางแรกเป็นการแสดงออกถึงเสรีภาพของประชาชน ได้แก่ การกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้ถึงสาเหตุของปัญหา การให้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจถึงเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบ สร้างพัฒนาการให้มีส่วนร่วมในการหาทางเลือกและแสวงหาวิธีการในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและพัฒนาโลกทัศน์แบบใหม่ที่เน้นการอยู่รอดร่วมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ จากหลักการดังกล่าว การที่ทำให้คนในท้องถิ่นได้เห็นคุณค่าและตัดสินใจเองว่าสิ่งที่ทำนั้นเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นหรือไม่ ได้ประเมินคุณค่าและตัดสินใจเลือกเอง นับเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นที่ต่อเนื่องและยั่งยืนกว่าการผลักดันจากภายนอก แนวทางที่สอง ได้แก่ แนวทางด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย โดยเน้นสิ่งแวดล้อมควบคู่กับความอยู่รอดของประชาชน โดยให้ความสอดคล้องเหมาะสมกับความเป็นจริงต่อการนำไปปฏิบัติใช้อย่างยุติธรรมและโปร่งใส ไม่เลือกปฏิบัติและต้องเข้มงวดกวดขันต่อการบังคับใช้กฎหมายหรือข้อบังคับนั้น

การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ ควบคุมการใช้กระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม จะทำให้การมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง (ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2537) ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนนั้น อาจจะพิจารณาจากประเภท และระดับของการมีส่วนร่วมประเภทการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย(stakeholders) และการติดตามประเมินผล ส่วนระดับการมีส่วนร่วมนั้น อาจจะวัดได้จากระดับของความถี่ของบุคคล องค์กรที่ร่วมกิจกรรม ความพึงพอใจ ระดับของเป้าหมายที่พึงได้และระดับของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ (อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, 2548: หน้า 34 - 38)

จากกระแสของการพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น เป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กรของระบบความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีความรัก ความหวง

แทน มีความรู้สึกพึงพิง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรท่องเที่ยวได้ (นำชัย ทนุผล, 2543: หน้า 39) ต้องมีการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน รวมทั้งต้องสร้างความเข้าใจให้แก่นักธุรกิจด้วยว่า สังคม ธรรมชาติ วัฒนธรรมเป็นทุนด้วยหากไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แล้วจะพบกับปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลให้การประกอบธุรกิจไม่ยั่งยืน ทั้งนี้ชุมชนต้องมีการพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน (สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทางการท่องเที่ยวในบางส่วน เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งทิศทางและแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชน จะต้องเป็นการนำไปสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (สมชาย สนั่นเมือง, 2541: หน้า 25 - 33) ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นประเด็นปัญหาใหญ่ที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ง่ายนักในภาวะสังคมปัจจุบัน

เนื่องจากผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนจึงทำให้ผู้ที่ให้ความสนใจในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและได้ให้ความหมายและลักษณะของการการมีส่วนร่วมไว้อย่างหลากหลาย ซึ่ง Cohen and Uphoff (1977) ได้ศึกษาแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรม โดยมีขั้นตอนดังนี้

กระบวนการมีส่วนร่วม

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาและร่วมในการตัดสินใจ (participation in decision making) ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เนื่องจากหากสมาชิกในชุมชนไม่เข้าใจในปัญหาของตนเองแล้ว การจัดทำแผน หรือกิจกรรมต่าง ๆ ก็ไม่อาจเอื้ออำนวยผลประโยชน์ได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือ ประชาชนขาดความเข้าใจในเรื่องของการท่องเที่ยวและมองไม่เห็นถึงผลกระทบที่ได้รับจากการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน ซึ่งอาจแก้ไขได้โดยมีบุคคลเข้าไปช่วยชี้แนะเพื่อให้เกิด

การเรียนรู้ในปัญหาดังกล่าวซึ่งนำไปสู่การหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ ในขั้นตอนนี้จะสร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ การดำเนินการของชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ ได้รับประโยชน์โดยตรงอันเกิดจากการร่วมดำเนินการตัดสินใจเลือกใช้วิธีการในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งอาจจำเป็นต้องมีนักวิชาการมาช่วยเหลือในการวางแผนและดำเนินกิจกรรม ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดและชุมชนจำเป็นต้องเข้าใจปัญหาและสาเหตุของการเกิดปัญหาในชุมชนนั่นเอง โดยเฉพาะการร่วมวางนโยบายหรือแผนงานเพื่อการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีการจัดกระบวนการทำงาน โดยศึกษากลุ่มเป้าหมาย ประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดเวทีระดมความคิดเห็น เพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไข โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อติดตามการดำเนินงาน

2) การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติหรือการดำเนินกิจกรรม (participation in implementation) ชุมชนอาจให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมตามแต่ระดับความสามารถของตน อาจเป็นไปในรูปแบบของการเข้าร่วมในการบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร หรืออาจหาการสนับสนุนแหล่งทรัพยากรหรือความช่วยเหลือต่าง ๆ เพื่อนำมาสนับสนุนกิจกรรมให้เป็นไปตามที่ได้วางแผนไว้

3) การมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์ (participation in benefits) จัดได้ว่าเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งผลประโยชน์ในที่นี้เกิดขึ้นได้ใน 3 กรณี คือ ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ (material benefits) สังคม (social benefits) และผลประโยชน์ส่วนบุคคล (ersonal benefits)

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (participation inEvaluation) เป็นการร่วมควบคุมติดตาม และประเมินผล เป็นการเข้าร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้เป็นสิ่งสำคัญแต่ไม่ค่อยได้รับการปฏิบัติ (Cohen and Uphoff, 1980) เป็นลักษณะของการพิจารณาถึงการดำเนินการที่ผ่านมา เพื่อให้ได้เรียนรู้หรือได้รับประโยชน์ในการดำเนินการร่วมกัน เพื่อให้กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่หรือดำเนินการไปแล้วประสบผลสำเร็จเป็นไปตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลทำให้ชุมชนตระหนักว่า กิจกรรมที่ทำไปนั้นเหมาะสมและดำเนินการมาเป็นอย่างไร ควรดำเนินการต่อหรือไม่ ก่อให้เกิดประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันหรือไม่ และส่งผลอย่างไรต่อความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางของสหประชาชาติ (1981) สามารถพิจารณาได้เป็น 7 ระดับ ดังนี้ ระดับ 1 เป็นการถูกบังคับ (manipulation) จัดว่า ไม่มีส่วนร่วมเลย ถือเป็นการมีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินการตามนโยบายของภาครัฐ ภายใต้การจัดการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ข้อดีคือ ผู้กระทำจะได้รับผลในทันทีแต่ข้อเสียคือ จะไม่ได้รับผลในระยะยาวและไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด ระดับ 2 เป็นการถูกล่อโดยการให้ข้อมูล (information) จัดว่าเป็นรูปแบบทั่วไปของประเทศที่กำลังพัฒนา เป็นการมีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย ระดับ 3 เป็นการถูกชักชวน (consulation) จัดว่า มีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย ระดับ 4 เป็นการสร้างฉันทามติ (concenses - building) มีส่วนร่วม

เพียงเล็กน้อย ระดับ 5 เป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision - making) จัดว่ามีส่วนร่วมปานกลาง ระดับ 6 เป็นการมีส่วนร่วมในการร่วมรับความเสี่ยง (risk - sharing) จัดว่ามีส่วนร่วมสูง ระดับ 7 เป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเอง (partnership and self - management) จัดว่ามีส่วนร่วมในอุดมคติ

กิจกรรมในการมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดสัมมนาพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้มีคุณวุฒิที่มีประสบการณ์โดยผลักดันให้เกิดความร่วมมือและการประสานงานเพื่อการแก้ไขปัญหาสาธารณะ จากรายงานการวิจัยของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพบว่า การจัดเวทีสาธารณะเพื่อส่งเสริมให้เครือข่ายได้รู้จัก เข้าใจและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของเครือข่าย เพื่อให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545: หน้า 14, 19) ทำให้เกิดผลดีคือ ได้รับการยอมรับและมีความสัมพันธ์ที่ดีจากเครือข่าย ได้มีการประสานงานกันในระยะยาวและได้รับทราบประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนผลเสีย คือ ใช้งบประมาณมากไม่สามารถกำหนดงบประมาณที่เหมาะสมในการประสานงานกับสมาชิก ขาดผู้ดำเนินการในพื้นที่และข้อมูลที่ได้อาจเป็นข้อมูลข้างเดียว

ข้อสนับสนุนการมีส่วนร่วมทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารและพัฒนา เนื่องจากกิจกรรมในการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับทรัพยากรในท้องถิ่น ความรู้และภูมิปัญญาในการแก้ปัญหาในท้องถิ่นนั้นชุมชนจะรู้ถึงกำลังของตนเองในการเข้าไปแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างมีเป้าหมาย ในขณะที่เดียวกันก็มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดต้นทุนทั้งเวลาและงบประมาณเป็นจำนวนมาก และไม่มีการรับผิดชอบถึงผลขั้นสุดท้ายของการดำเนินการและเป็นการผลักภาระให้ชุมชน นอกจากนี้ การแทรกแซงจากภายนอกและปัญหาหรือข้อจำกัดของประชาชนเองซึ่งมีสาเหตุมาจากการครอบงำกล่อมเกลามาจากภาครัฐและเงื่อนไขทางสภาพแวดล้อมในการดำรงชีพ การรวมพลังของภาคประชาชนยังคงอ่อนหรือด้อยกว่าพลังจากภายนอก ซึ่งเปิดโอกาสให้ภาครัฐเข้าไปแทรกแซงได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว (no magic list of critical factors for participation) (Kelly, 2001) ทั้งนี้ วิธีที่ดีที่สุดในการวิเคราะห์ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนของชุมชน (Cohen and Uphoff, 1980: หน้า 213 - 235) และแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเลือกใช้อย่างเหมาะสมและตรงกับแนวทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ (ธานี ภาคอุทัย, 2545; Kelly, 2001: xi; Cohen and Uphoff, 1980; ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2527: หน้า 6 - 7)

ปัญหาการมีส่วนร่วม ส่วนมากมักเกิดจากระบบราชการที่มีการปรับตัวช้า มีลักษณะที่รวมอำนาจ แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนได้รับการยอมรับน้อย ภาครัฐมักมีการตัดสินใจแทนประชาชน ประชาชนไม่สามารถหรือไม่มีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของภาครัฐที่มีต่อ

ชุมชนได้ (Kelly, 2001: หน้า 99) ภาครัฐมีความคุ้นเคยกับการสั่งการ ขณะเดียวกันประชาชนก็ยังคุ้นเคยกับการรับคำสั่งและยอมรับในความถูกต้องของข้าราชการและยอมรับการรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐมากกว่าการช่วยเหลือตนเอง และในกิจกรรมหรือโครงการที่ประชาชนได้มีส่วนร่วม นั้น ในบางครั้งการเลือกโครงการดำเนินการไม่มีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและความต้องการของประชาชน ซึ่งเป็นโครงการที่ภาครัฐได้จัดทำไว้ (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2527: หน้า 6 - 20) ก็ทำให้การมีส่วนร่วมที่ไม่ครบวงจรตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff

ถึงแม้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคม แต่จากการศึกษาพบว่ามีส่วนที่ไม่เป็นจริงดังเชื่อนั้น เนื่องจากพบว่ามีการใช้การมีส่วนร่วมของประชาชนไปในทางที่สอดคล้องกับความต้องการของคนบางกลุ่ม ซึ่งภาครัฐมักใช้ในความหมายที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในกิจกรรมหรือโครงการที่รัฐกำหนดมากกว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมตามความหมายที่แท้จริงเพื่อให้ประชาชนยอมรับในกิจกรรมของภาครัฐ (ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527: หน้า 2) ซึ่งการกระทำดังกล่าวไม่เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหรือจัดกิจกรรมชุมชนนั้น ควรพิจารณาจากประเภทของกิจกรรมและระดับของกิจกรรมที่ชุมชน องค์การรัฐ องค์การภายนอกชุมชนและปัจเจกบุคคลในแต่ละชุมชน ได้มีส่วนร่วมในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมแต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกระบวนการทุกขั้นตอน และการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จะนำมาวิเคราะห์หาแนวทางในให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ไทยโรจน์ พวงมณี (2552) ได้ศึกษาเรื่องการวิจัยพัฒนาศักยภาพบุคลากรของชุมชนท้องถิ่นสำหรับการนำเสนอภาพลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อจัดการท่องเที่ยว เขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จากการศึกษาพบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเชียงคาน มีลักษณะเป็นพุทธศิลป์และศิลปะพื้นบ้านที่รับอิทธิพลมาจากศิลปะล้านนา หลวงพระบาง รัตนโกสินทร์ และศิลปะท้องถิ่นที่ประกอบด้วย สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ฝาผนัง และหัตถกรรม โดยภาพลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมและวัฒนธรรมเชียงคานมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมผสมผสานกัน มีเส้นทางนำเสนอภาพลักษณ์ดังกล่าวจำนวน 4 เส้นทางหลัก โดยบุคลากรในชุมชนท้องถิ่นที่เข้าร่วมพัฒนามีทักษะการนำเสนอภาพลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมท้องถิ่นในระดับมาก นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่าการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมและวัฒนธรรม ในการจัดการท่องเที่ยวให้มีภาพลักษณ์ที่ดี สามารถคงอยู่ไปได้ยาวนาน และก่อให้เกิดความประทับใจกับนักท่องเที่ยวนั้น ควรอาศัยหลักทฤษฎีพร้อมกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ทันสมัย โดยจำเป็นต้องขอความ

ร่วมมือจากชุมชนในการร่วมกันพัฒนา เพื่อให้เกิดการดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน บนพื้นฐานการเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีทั้งการฟื้นฟู ประยุกต์ และการอนุรักษ์ พร้อมนำเสนออัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของตนให้ปรากฏ และอาจกล่าวได้ว่า การที่คนในชุมชนร่วมเรียนรู้ เข้าใจในศิลปกรรมและวัฒนธรรมของตนเอง สามารถทำให้เกิดความเข้าใจในรากเหง้าของตนเองได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การวิจัยการวิจัยในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ (2553: หน้า 86 - 87) ได้ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมล้านนาประเภทอาคารไม้ โดยเป้าหมายครั้งนี้เป็นการศึกษาวิธีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมประเภทอาคารไม้ เพื่อเป็นข้อมูลในการซ่อมแซม เปลี่ยนแปลงหรือทดแทน ทั้งแบบการสงวนรักษา การบูรณะ การปฏิสังขรณ์ การสร้างใหม่ หรือ การสร้างเลียนแบบ ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางที่ไปประยุกต์ใช้เป็นคู่มือในการซ่อมแซมอาคารอนุรักษ์ เสมือนเป็นทางเลือกหนึ่งในการตัดสินใจของสถาปนิก หรือเจ้าของอาคาร ซึ่งในปัจจุบันนี้ความเป็นล้านนาเข้าใจลึกลับที่ไม่สามารถหวนคืนกลับมาได้ ดังนั้น มรดกทางวัฒนธรรมที่หลงเหลืออยู่ควรได้รับการอนุรักษ์ จากบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ ที่ร่วมกันทำงาน ได้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อดำรงอัตลักษณ์และคุณค่าของล้านนาไว้ เพื่อเป็นก้าวสำคัญยิ่งในการป้องกันการสูญหายของคุณค่ามรดกและภูมิปัญญาพื้นถิ่นที่กำลังเลือนหายไปจากภูมิทัศน์วัฒนธรรมล้านนา

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ (2547: หน้า 2 - 3) ได้ศึกษาเรื่องเส้นทางสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ โดยทำการสำรวจพื้นที่เพื่อนำมาจัดเส้นทางให้เหมาะสมกับระบบการท่องเที่ยว ซึ่งได้รูปแบบจำลองและได้นำมาทดสอบเส้นทางกับนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ตามเงื่อนไขสภาพความเป็นจริง ทำให้เกิดรูปแบบจำลองเป็นเส้นทางสถาปัตยกรรมของเมืองประวัติศาสตร์ในพื้นที่เชียงใหม่จำนวน 16 เส้นทาง อันนำไปสู่การท่องเที่ยวที่สมบูรณ์แบบ โดยแต่ละเส้นทางมีสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งในเส้นทางท่องเที่ยว มีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าแฝงอยู่ก่อให้เกิดความรู้ความเพลิดเพลิน เป็นการปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ พร้อมนำไปสู่การสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ เพื่อเพิ่มค่าเศรษฐกิจต่อชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

อุไรวรรณ อ่อนอุไร (2544: หน้า 68 - 70) ได้ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงสถาปัตยกรรมในเขตกำแพงเมืองชั้นในจังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการศึกษาวัดสำคัญในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เพื่อทำการศึกษาการอนุรักษ์โบราณสถานเชิงสถาปัตยกรรม โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรม และอยู่ในองค์กรเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์โบราณสถาน ร่วมการดูแลรักษา ชะลอความเสื่อมสภาพและความชำรุดทรุดโทรม การรักษา

ของเก่าให้คงสภาพเดิม แต่มิใช่การบูรณะให้เหมือนของใหม่ ดังนั้น ในการอนุรักษ์จึงควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ผู้ที่มีความรู้ ผู้เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่มีความใกล้ชิดกับโบราณสถานมากที่สุด ตลอดจนชุมชนควรมีส่วนร่วมในการดูแล โดยการปลูกฝังจิตสำนึก ควรให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน ควรลดบทบาทของภาครัฐเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสรับผิดชอบดูแลโบราณสถาน รวมทั้งกำหนดขอบเขตการอนุรักษ์ ส่งเสริมไว้ในหลักสูตรการเรียน การศึกษา จัดทัศนศึกษาให้นักเรียน นักศึกษา กลุ่ม ชมรม ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ได้ชมโบราณสถานแต่ละแห่งเพื่อให้เล็งเห็นถึงความสำคัญ คุณค่า เพื่อเกิดการหวงแหน อนุรักษ์ สืบทอดต่อไป

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง (2543: หน้า 205) ได้ศึกษาเรื่องพัฒนาการของสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อค้นหาพัฒนาการของสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ก่อนที่พญามังรายก่อตั้งเมืองเชียงใหม่มาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเปรียบเทียบลักษณะทางสถาปัตยกรรม อันนำไปสู่แนวทางพัฒนาในอนาคต โดยทำการแยกการวิเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรม คือ สถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัย สถาปัตยกรรมเพื่อสาธารณูปการและการศึกษา สถาปัตยกรรมเพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม สถาปัตยกรรมเพื่องานราชการ สถาปัตยกรรมเพื่อกิจกรรมเพื่อศาสนา สถาปัตยกรรมเพื่อนันทนาการ สวนสาธารณะและสิ่งก่อสร้างพิเศษ จากการศึกษาพบว่าเกิดการประสมประสานของรูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรม อิทธิพลมาจากรูปแบบการปกครอง สถาปัตยกรรมจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้น สำหรับรูปแบบสถาปัตยกรรมเพื่อกิจกรรมศาสนา มักปรากฏรูปแบบของ วิหาร โบสถ์ และเจดีย์ ตลอดจนความเชื่อและศาสนา

ธาดา สุทธิธรรม (มปป.: หน้า 63) ได้ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมกับการพัฒนาแบบยั่งยืน พบว่า สถาปัตยกรรมถือเป็นทรัพยากรที่มีค่าของมวลมนุษยชาติ สถาปัตยกรรมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอย และเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความเชื่อและศาสนา พิธีกรรม และได้มีความสวยงามเข้ามาเกี่ยวข้อง อันสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของมนุษย์ ปัจจุบันคนในสังคมยุคอุตสาหกรรมไม่ได้คำนึงถึงความสำคัญในอดีต จึงขาดการดูแลรักษา เกิดการเสื่อมสภาพลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดการรื้อถอนเพื่อนำไปประกอบทางด้านการค้า อาคารพาณิชย์ สถานเริงรมย์ต่าง ๆ จนนำไปสู่การทำลายสถาปัตยกรรมอันแสดงถึงชนชาติของตน เกิดความถดถอยและหยابกระต่างทางด้านจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของประชาชน ดังนั้น กลวิธีในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมภาครัฐจึงควรเร่งสนับสนุนโครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม โดยเป็นผู้ชดเชยการขาดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ อุดหนุนโครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม รวมทั้งการบังคับให้มีการอนุรักษ์ เช่น การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ ควบคุมการก่อสร้างอาคาร เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมทางด้านรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ

สงฺศรี วงษ์เวช (2550: หน้า 70) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง เพื่อเสนอแนวทางจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ แนวทางด้านการตลาดการท่องเที่ยว จากผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ถือเป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ภายในชุมชนยังได้มีการร่วมมือกันเพื่ออนุรักษ์โบราณสถาน ศาสนสถาน พร้อมจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพื่อรวบรวมโบราณวัตถุที่พบภายในชุมชน อันมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 500 ปี ชุมชนถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่หลากหลายจึงมีโอกาสในการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ได้ง่าย ก่อให้เกิดความนิยมในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ในการสร้างกลยุทธ์และแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มน้ำปิง ได้นำกลยุทธ์ด้านการจัดการ การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการตลาดและบริการท่องเที่ยว กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการวางแผนพัฒนาในพื้นที่ด้วย

ในการศึกษาเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออกมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- 3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือและการแปลผลการศึกษา

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

3.1) ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data)

เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลทุติยภูมินี้มาวิเคราะห์และรวบรวมใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินงานวิจัย

3.2) ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data)

เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บข้อมูลจากประชากร กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา และเป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องจากข้อมูลทุติยภูมิในเบื้องต้น โดยพฤติกรรมและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเป็นข้อมูลที่ได้มาด้วยการใช้แบบสอบถาม ข้อมูลภายในชุมชนเป็นข้อมูลที่ได้มาด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ การประชุมเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน แบบประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยว การประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม และการประชุมประชาคม

3.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ประเมินจากภายนอกชุมชน โดยมีรายละเอียดของแต่ละส่วนดังนี้

- 1) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนกลุ่มจังหวัดลำนานาตะวันออกในปี 2554 ทั้งหมดจำนวน 3,460,031 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2554) ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้คำนวณตามหลักการแปรผันร่วมกันระหว่างขนาดของกลุ่มตัวอย่างกับความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการสุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane โดยกำหนดความเชื่อมั่น 95 % และยอมให้เกิดความผิดพลาดในการสุ่มได้ $\pm 5\%$ หรือ 0.05 จากจำนวนทั้งสิ้น 3,460,031 คน

จากสูตร	n	$=$	$\frac{N}{1 + N (e)^2}$
	n	$=$	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	$=$	จำนวนประชากรทั้งหมดที่ต้องศึกษา
	e	$=$	ค่าความคลาดเคลื่อน
แทนค่าสูตร		$=$	$\frac{3,460,031}{1+3,460,031 (0.05)^2}$
		$=$	399.95

จากสูตร ผู้วิจัยได้ทำการแทนค่า ซึ่งได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล จำนวน 399.95 คน ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน จังหวัดละ 100 คน โดยเลือกเก็บข้อมูลเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในพื้นที่ 4 จังหวัดล้านนาตะวันออก

2) ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชนสมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษา ทั้งหมด 4 พื้นที่ ประกอบด้วย เจ้าอาวาส และพระสงฆ์ นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รองนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ปลัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการศึกษา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนในชุมชน ครูผู้ดูแลเด็ก ประธานสภาวัฒนธรรมตำบล ประธานกลุ่มแม่บ้าน หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมอาชีพภายในชุมชน ประธานกลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ ผู้สูงอายุ เยาวชน และสมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจ ชุมชนละ 50 คน รวมทั้งหมด 200 คน

3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ประเมินจากภายนอกชุมชน โดยจำแนกตามกิจกรรมดังต่อไปนี้

- กิจกรรมการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม มีผู้ประเมินศักยภาพจากภายนอกชุมชน โดยมีผู้ประเมินศักยภาพของวัด จังหวัดละ 5-7 คน ประกอบด้วย ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ตัวแทนจากสำนักงานพัฒนาชุมชน นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม และตัวแทนจากบริษัทจัดนำเที่ยว

- กิจกรรมการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออกจำนวน 1 ครั้ง โดยการทดลองจัดรายการท่องเที่ยวในเส้นทางขึ้น โดยผู้ประเมินประกอบด้วย ตัวแทนบริษัทจัดนำเที่ยว มัคคุเทศก์อาชีพ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษา และนักท่องเที่ยว รวมทั้งหมด 9 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้วิธีวิทยวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participation action research: par) โดยคณะผู้วิจัยจะเน้นรูปแบบกิจกรรม AIC (appreciation-influence control) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน คือ การสร้างความรู้ (appreciation หรือ A) ขั้นตอนการสร้างการพัฒนา (influence หรือ I) ขั้นตอนในการสร้างแนวทางในการปฏิบัติ (control หรือ C) ที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะทำให้เข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา และกำหนดแนวทางในการพัฒนาได้ตรงกับความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง โดยการศึกษาในครั้งนี้ต้องการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการกำหนดรูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก โดยมีเครื่องมือในการศึกษา ดังต่อไปนี้

3.3.1) การสำรวจ เป็นการสำรวจลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ส่วนมรดกทางสถาปัตยกรรมที่พบในชุมชนได้ใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยเรื่อง “สถาปัตยกรรมไถ่ในดินแดนอารยธรรมลำนานาตะวันออก”

3.3.2) แบบประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้พัฒนาแบบประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม ซึ่งได้ปรับปรุงและประยุกต์ใช้มาจากคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและกรมการท่องเที่ยว, 2550) มีองค์ประกอบในการประเมิน 3 ด้าน คือ 1) ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และ 3) ด้านการบริหารจัดการ โดยมีคะแนนรวม 100 คะแนน ดังนี้

องค์ประกอบ	คะแนนเต็ม
1. ศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	55
2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	10
3. การบริหารจัดการ	35
รวมทั้งสิ้น	100

โดยมีระดับมาตรฐาน คือ

81	คะแนนขึ้นไป	อยู่ในระดับดีเยี่ยม
71 – 80	คะแนน	อยู่ในระดับดีมาก
61 – 70	คะแนน	อยู่ในระดับดี
51 – 60	คะแนน	อยู่ในระดับปานกลาง
50	คะแนน หรือน้อยกว่า	อยู่ในระดับต่ำ

การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในครั้งนี้ สามารถอธิบายองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

(1) ศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว มีประเด็นหลัก 2 ด้าน คือ

(1.1) คุณค่าทางสถาปัตยกรรม ประกอบด้วย

(1.1.1) ความเป็นเอกลักษณ์ด้านชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ โดยพิจารณาจากเอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของวิถีชีวิตจากชุมชนอื่น และคุณค่าที่ควรอนุรักษ์และสืบสานต่อไป เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประกอบด้วย วิถีชีวิต ลักษณะของกิจกรรม ประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในการชีวิตประจำวัน ลักษณะสิ่งประดิษฐ์ ระเบียบแบบแผนดำรงชีพร่วมกัน ฯลฯ

(1.1.2) ความงดงามทางสถาปัตยกรรม เป็นความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรม และการสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น พิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นงานสถาปัตยกรรม อาทิเช่น รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร งานศิลปะหรือศิลปกรรม งานจิตรกรรม หรืออื่นๆที่ทำให้เกิดความงดงามทางสถาปัตยกรรม

(1.1.3) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาทางด้านสถาปัตยกรรมและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากความยาวนานของการสืบทอดภูมิปัญญาทางด้านสถาปัตยกรรม และองค์ความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จากการทำนุบำรุง การรักษา งานซ่อมแซม ซึ่งยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมตามแบบแผนดั้งเดิมของอาคารอยู่และยังมีชุมชนที่มีการสืบทอดด้านสถาปัตยกรรมเหล่านี้อยู่อย่างชัดเจน

(1.1.4) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ โดยพิจารณาจากยุคสมัยของลักษณะทางสถาปัตยกรรม และองค์ความรู้เกิดขึ้น การมีประวัติศาสตร์สืบเนื่องอย่างยาวนานมาเป็นวัฒนธรรม ประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้

(1.1.5) ความผูกพันต่อท้องถิ่น โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น เช่น การมีประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต

(1.1.6) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ โดยพิจารณาจากชุมชนท้องถิ่น มีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม และประเพณีของตน รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น

(1.2) ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย

(1.2.1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความยากลำบากของเส้นทางเข้าถึง ความลาดชัน ความแคบของถนน และความปลอดภัย

(1.2.2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากโอกาสที่เกิดอันตรายจากปัจจัยในตัวแหล่งท่องเที่ยวเองหรือจากปัจจัยภายนอก โดยวัดจากสถิติการเกิดอันตราย เช่น น้ำป่า ดินถล่ม การจราจร กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาด อื่นๆ เป็นต้น

(2) ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว พิจารณาจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟ ถนน ที่พัก ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคต

(3) ด้านการบริหารจัดการ โดยมีประเด็นหลัก 2 ด้าน คือ

(3.1) การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย

(3.1.1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม โดยพิจารณาจากสภาพทั่วไปจากการดูแลรักษาปรับปรุงสถาปัตยกรรมท้องถิ่น สภาพแวดล้อมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ภายในแหล่งท่องเที่ยว

(3.1.2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น โดยพิจารณาจากดัชนี 3 ด้าน คือ การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัยการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าชมสถาปัตยกรรมท้องถิ่นที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันหรือฤดูกาล และการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ

(3.2) การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

(3.2.1) การจัดการด้านบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว พิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว

(3.2.2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว คือ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย

(3.2.3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากกิจกรรมและการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวพนักงานนำเที่ยวผู้ประกอบการและชุมชนที่อยู่โดยรอบ

(3.2.4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมท้องถิ่น โดยการพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ

(3.2.5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมท้องถิ่น พิจารณาจากการที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์และรายได้จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

ในการทำแบบประเมินศักยภาพ ผู้วิจัยได้ทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา เพื่อให้แบบประเมินมีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาหรือประเด็นที่ต้องการสามารถวัดได้ครบถ้วน โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินจากการประมวลเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในสร้างประเด็นคำถามที่สามารถครอบคลุมเนื้อหา ซึ่งค่าสถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพ คือ ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC : index of item objective congruence) หรือดัชนีความเหมาะสมโดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ประเมินเนื้อหาของข้อคำถามเป็นรายข้อโดยใช้เกณฑ์เพื่อหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา

+1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามในแบบประเมินสอดคล้องกับประเด็นวิจัย

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามในแบบประเมินสอดคล้องกับประเด็นวิจัย

-1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามในแบบประเมินไม่สอดคล้องกับประเด็นวิจัย

นำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

ค่า $IOC \geq 0.5$

IOC ที่เหมาะสม = 0.5 ขึ้นไป

ดังนั้น จึงกำหนดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ แต่ละระดับมีค่า

IOC ดังนี้

0.00 – 0.49 หมายถึง ข้อคำถามควรปรับปรุง/ไม่เหมาะสม

0.50 – 1.00 หมายถึง ข้อคำถามมีความเหมาะสม/เห็นด้วย สามารถนำไปใช้ได้

โดยผลของการทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา เท่ากับ 0.87 จากแบบประเมินแสดงความเที่ยงตรงตามเนื้อหา อยู่ในระดับเหมาะสม

3.3.3) แบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยได้ศึกษาในประเด็น ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ พื้นฐานความรู้ หรือระดับการศึกษา แรงจูงใจ ประสบการณ์การท่องเที่ยว เป็นต้น เป็นคำถามแบบเลือกตอบ โดยแปลผลเป็นค่าความถี่ และร้อยละ

ส่วนที่ 2 รูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด เป็นคำถามแบบเลือกตอบ โดยแปลผลเป็นค่าความถี่ และร้อยละ

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด เป็นคำถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ โดยแปลผลเป็นค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 4 ความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด เป็นคำถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ โดยแปลผลเป็นค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด เป็นคำถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ โดยแปลผลเป็นค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 6 การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยว เป็นคำถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ โดยแปลผลเป็นค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประเภทวัด

ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

โดยใช้การประเมินค่า 5 ระดับ คือ

0	หมายถึง	ไม่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว / ต้องการ / สำคัญ
1	หมายถึง	มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว / ต้องการ / สำคัญน้อย
2	หมายถึง	มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว / ต้องการ / สำคัญปานกลาง
3	หมายถึง	มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว / ต้องการ / สำคัญมาก
4	หมายถึง	มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว / ต้องการ / สำคัญมากที่สุด

ทั้งนี้ ได้มีเกณฑ์การแปลผล โดยการแบ่งระดับการประเมินค่า 5 ระดับ ในแบบสอบถามที่ใช้กับนักท่องเที่ยว สามารถนำมาวิเคราะห์ด้วยการกำหนดอันตรภาคชั้น (ประกอบศิริ ภักดีพินิจ, 2545: หน้า 55) ดังนี้

$$\begin{aligned}
\text{อันตรภาคชั้น (class Interval)} &= \frac{\text{พิสัย (range)}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
&= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
&= \frac{4 - 0}{5} \\
&= 0.80
\end{aligned}$$

ดังนั้น จึงกำหนดระดับของการแปลผลเป็น 5 ระดับ แต่ละระดับมีค่าคะแนนแตกต่างกัน 0.80 คะแนน ดังนี้

0.00 – 0.80 หมายถึง	ไม่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว / ต้องการ / สำคัญ
0.81 – 1.60 หมายถึง	มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว / ต้องการ / สำคัญน้อย
1.61 – 2.40 หมายถึง	มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว / ต้องการ / สำคัญปานกลาง
2.41 – 3.20 หมายถึง	มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว / ต้องการ / สำคัญมาก
3.21 – 4.00 หมายถึง	มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว / ต้องการ / สำคัญมากที่สุด

ในการทำแบบสอบถามผู้วิจัยได้ทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา เพื่อให้แบบสอบถามมีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาหรือประเด็นที่ต้องการสามารถวัดได้ครบถ้วน โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามจากการประมวลศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในสร้างประเด็นคำถามที่สามารถครอบคลุมเนื้อหา ซึ่งค่าสถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพ คือ ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC : index of item objective congruence) หรือดัชนีความเหมาะสมโดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ประเมินเนื้อหาของข้อคำถามเป็นรายชื่อโดยใช้เกณฑ์เพื่อหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา

- +1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามในแบบสอบถามสอดคล้องกับประเด็นวิจัย
 - 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามในแบบสอบถามสอดคล้องกับประเด็นวิจัย
 - 1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามในแบบสอบถามไม่สอดคล้องกับประเด็นวิจัย
- นำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

ΣR หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

ค่า $IOC \geq 0.5$

IOC ที่เหมาะสม = 0.5 ขึ้นไป

ดังนั้น จึงกำหนดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ แต่ละระดับมีค่า IOC ดังนี้

0.00 – 0.49 หมายถึง ข้อคำถามควรปรับปรุง/ไม่เหมาะสม

0.50 – 1.00 หมายถึง ข้อคำถามมีความเหมาะสม/เห็นด้วย สามารถใช้ได้

โดยผลของการทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา เท่ากับ 0.81 จากแบบสอบถามแสดงความเที่ยงตรงตามเนื้อหา อยู่ในระดับเหมาะสม

การทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) ซึ่งได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วไปทดสอบความเที่ยงกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 แสดงว่ามีความเที่ยงของข้อมูลอยู่ในระดับที่มีความเหมาะสม

3.3.4) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ปรชาญชุมชน สมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นส่วนบุคคล โดยมีประเด็นสัมภาษณ์ในด้านมรดกทางสถาปัตยกรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมในปัจจุบัน รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมที่คาดหวังไว้ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม เป็นต้น

3.3.5) การบรรยายพิเศษ เป็นการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม เพื่อให้ความรู้ ประสบการณ์ และกรณีศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว การอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม การมีส่วนร่วม และการตลาด เป็นต้น เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจทางการท่องเที่ยวให้กับสมาชิกในชุมชน

3.3.6) การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง (SWOT) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ว่าชุมชนมีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไรบ้างในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม และมีโอกาสหรืออุปสรรคอย่างไรในการพัฒนา ซึ่งผลจาก SWOT นี้ได้นำไปใช้ร่วมกับเทคนิคการสร้างอนาคตร่วมกัน (FSC) เพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมของชุมชนต่อไป

3.3.7) การประชุมเพื่อการสร้างอนาคตร่วมกัน (future search conference: FSC) เป็นเครื่องมือในการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสร้างแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมของชุมชนตนเอง โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานจากการ SWOT โดยองค์ประกอบของกระบวนการ FSC คือ การวิเคราะห์เหตุการณ์ในอดีตเพื่อเชื่อมโยงกับสถานการณ์และแนวโน้มในปัจจุบัน การวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้เข้าใจในทิศทางและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในปัจจุบันและสร้างจินตนาการถึงอนาคตที่พึงปรารถนาาร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมที่อยู่บนพื้นฐานศักยภาพและความพร้อมของชุมชน

3.3.8) แบบประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก โดยมีประเด็นในการประเมิน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว โดยใช้การประเมินค่า 5 ระดับ คือ

1	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด
2	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจน้อย
3	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจปานกลาง
4	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจมาก
5	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ดังนั้น จึงกำหนดระดับของการแปลผลเป็น 5 ระดับ แต่ละระดับมีค่าคะแนนแตกต่างกัน

0.80 คะแนน ดังนี้

1.00 – 1.80	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด
1.81 – 2.60	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจน้อย
2.61 – 3.40	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจปานกลาง
3.41 – 4.20	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจมาก
4.21 – 5.00	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ในการทำแบบประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา เพื่อให้แบบประเมินมีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาหรือประเด็นที่ต้องการสามารถวัดได้ครบถ้วน โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินจากการประมวลจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในสร้างประเด็นคำถามที่สามารถครอบคลุมเนื้อหา ซึ่งค่าสถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพ คือ ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC : index of item objective congruence) หรือดัชนีความเหมาะสมโดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ประเมินเนื้อหาของข้อคำถามเป็นรายชื่อโดยใช้เกณฑ์เพื่อหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา

- +1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามในแบบประเมินสอดคล้องกับประเด็นวิจัย
 - 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามในแบบประเมินสอดคล้องกับประเด็นวิจัย
 - 1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามในแบบประเมินไม่สอดคล้องกับประเด็นวิจัย
- นำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

ค่า $IOC \geq 0.5$

IOC ที่เหมาะสม = 0.5 ขึ้นไป

ดังนั้น จึงกำหนดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ แต่ละระดับมีค่า IOC ดังนี้

0.00 – 0.49 หมายถึง ข้อคำถามควรปรับปรุง/ไม่เหมาะสม

0.50 – 1.00 หมายถึง ข้อคำถามมีความเหมาะสม/เห็นด้วย สามารถนำไปใช้ได้

โดยผลของการทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา เท่ากับ 0.80 จากแบบประเมินแสดงว่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา อยู่ในระดับเหมาะสม

3.3.9) การจัดเวทีประชาคม เพื่อวิจารณ์รูปแบบและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมสำหรับล้านนาตะวันออกชุมชนละ 1 ครั้ง เพื่อหาข้อสรุปและร่วมกันหาแนวทางการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติจริงทั้งในส่วน of ชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาโครงการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานา ตะวันออก ภายใต้แผนงานการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในพื้นที่อารยธรรมลำนานาตะวันออก มีรายละเอียดประเด็นการศึกษา ดังต่อไปนี้

4.1 ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมของวัดในกลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่ลำนานา ตะวันออกอย่างมีส่วนร่วม

4.2 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก

4.3 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก

4.4 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก

4.1 ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมของวัดในกลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่ลำนานา ตะวันออกอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วยจังหวัด พะเยา แพร่ น่านและเชียงราย โดยสามารถอธิบายรายละเอียด ได้ดังต่อไปนี้

จากการสรรหาพื้นที่ชุมชนที่ยังคงศักยภาพ เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ตลอดจนวัฒนธรรมและประเพณีที่โดดเด่น มีความเหมาะสมแก่การศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ ได้มีการดำเนินการสำรวจอาคารทางศาสนาในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายที่มีความโดดเด่นทางด้านงานสถาปัตยกรรมและมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ตัวแทนภาคราชการ วัฒนธรรมจังหวัด องค์การเอกชน สมาคมอนุรักษ์เมือง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับภาค ซึ่งได้เสนอชื่อ และสามารถสรุปพื้นที่ครอบคลุมใน 4 จังหวัด ได้โดยการคัดเลือกอาคารที่มีความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรมใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) การคัดเลือกอาคารที่มีความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมในครั้งนี้ได้ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มอาคารที่อยู่ในกลุ่มของงานสถาปัตยกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและไทใหญ่ทั้งหมด โดยคัดเลือกกลุ่มอาคารที่มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์และมีศักยภาพสามารถพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในอนาคตได้ พบว่าวัดที่มีศักยภาพทางสถาปัตยกรรมของชาติพันธุ์ไทในพื้นที่ลำนานาตะวันออก มีด้วยกันทั้งหมด 11 วัด โดยจังหวัดเชียงรายพบที่วัดครึ่งใต้ จังหวัดพะเยาพบที่ วัดนันทาราม วัดแสนเมืองมา และวัดท่าฟ้าใต้

จังหวัดแพร่พบที่วัดจอมสวรรค์ วัดพระหลวง และวัดสระบ่อแก้ว และจังหวัดน่านพบที่วัดต้นแหลง วัดหนองแดง วัดร้องแง และวัดหนองบัว

พื้นที่การศึกษาวิจัยจังหวัดพะเยา

ตารางที่ 1 แสดงการคัดเลือกอาคารที่ดำเนินการคัดเลือก พื้นที่จังหวัดพะเยา

ลำดับ	กลุ่มงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างไทลื้อ	ภาพอาคาร
1	วัดท่าฟ้าใต้ ต. ฟ้าสีทอง อ. เชียงม่วน จ.พะเยา	
2	วัดแสนเมืองมา ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ.พะเยา	
3	วัดนันทาราม ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา	

พื้นที่การศึกษาวิจัยจังหวัดแพร่

ตารางที่ 2 แสดงการคัดเลือกอาคารที่ดำเนินการคัดเลือก พื้นที่จังหวัดแพร่

ลำดับ	กลุ่มงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างไทลื้อ	ภาพอาคาร
1	วัดพระหลวง อ. สูงเม่น จ. แพร่	
2	วัดจอมสวรรค์ อ. เมือง จ. แพร่	
3	วัดสระป่อแก้ว อ. เมือง จ. แพร่	

พื้นที่การศึกษาวិจัยจังหวัดน่าน

ตารางที่ 3 แสดงการคัดเลือกอาคารที่ดำเนินการคัดเลือก พื้นที่จังหวัดน่าน

ลำดับ	กลุ่มงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างไทลื้อ	ภาพอาคาร
1	วัดหนองบัว อ. ท่าวังผา จ. น่าน	
2	วัดต้นแหลง อ. ปัว จ. น่าน	
3	วัดร้องแง อ. ปัว จ. น่าน	
4	วัดหนองแดง ต. ป้อ อ. เชียงกลาง จ. น่าน	

การศึกษาวิจัยจังหวัดเชียงราย

ตารางที่ 4 แสดงการคัดเลือกอาคารที่ดำเนินการคัดเลือก พื้นที่จังหวัดเชียงราย

ลำดับ	กลุ่มงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างไทลื้อ	ภาพอาคาร
1	วัดศรีโคงค์ ต.ศรีโคงค์ อ.เชียงของ จ. เชียงราย	

4.1.1 การศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม

จากการคัดเลือกดังกล่าวได้มีกระบวนการในการศึกษาต่อ โดยได้นำข้อมูลของวัดที่ผ่านกระบวนการคัดเลือกวัดที่ศึกษาศักยภาพทางสถาปัตยกรรม จากโครงการสถาปัตยกรรมไทในดินแดนอารยธรรมล้านนาตะวันออก โดยทำการประเมินคัดเลือกวัดที่มีศักยภาพทางท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ พะเยา แพร่ และน่าน ส่วนจังหวัดเชียงรายพบวัดที่มีศักยภาพทางสถาปัตยกรรมไทเพียงวัดเดียว คือ วัดศรีโคงค์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญในการประเมินจังหวัดละ 5 -7 คน ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวข้องกับด้านสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยว มีรายละเอียด คือ 1) ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว 3) การบริหารจัดการ คะแนนรวมทั้งสิ้น 100 คะแนน ซึ่งผลของการประเมินทั้ง 4 พื้นที่ จะเหลือพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ 4 จังหวัด จังหวัดละ 1 แห่ง คือ พื้นที่จังหวัดพะเยา วัดท่าฟ้าใต้ ต.สระ อ.เชียงม่วน จ.พะเยา อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=67.93$) พื้นที่จังหวัดแพร่ วัดพระหลวง ต.พระหลวง อ.สูงเม่น จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=66.25$) พื้นที่จังหวัดน่าน วัดต้นแหลง ต.ไชยวัฒนา อ.ปัว จ.น่าน อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=64.36$) และพื้นที่จังหวัดเชียงราย วัดศรีโคงค์ ต.ศรีโคงค์ อ.เชียงของ จ.เชียงราย เป็นวัดที่มีศักยภาพทางสถาปัตยกรรมไทเพียงวัดเดียว ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ผลการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานา ตะวันออก จังหวัดพะเยา แพร่ และน่าน

ชื่อจังหวัด	ชื่อวัด	ค่าเฉลี่ย	ระดับมาตรฐาน
พะเยา	วัดท่าฟ้าใต้	67.93	ดี
แพร่	วัดพระหลวง	66.25	ดี
น่าน	วัดต้นแหลง	64.36	ดี

จากการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในจังหวัดพะเยา มีจำนวน 3 แห่ง คือ วัดนันตาราม วัดแสนเมืองมา และวัดท่าฟ้าใต้ พบวัดที่มีศักยภาพสูงที่สุด คือ วัดท่าฟ้าใต้ อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=67.93$) รองลงมา คือ วัดนันตาราม อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=61.14$) และวัดแสนเมืองมา อยู่ในระดับมาตรฐานต่ำ ($\bar{X}=47.88$) โดยแสดงผลได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 6 ผลการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมของจังหวัด พะเยา

จังหวัดพะเยา	
องค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ย
1. วัดนันตาราม	
ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	36.14
ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	7.14
ด้านการบริหารจัดการ	17.86
รวม	61.14
2. วัดแสนเมืองมา	
ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	27.50
ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	6.50
ด้านการบริหารจัดการ	13.88
รวม	47.88
3. วัดท่าฟ้าใต้	
ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	38.57
ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	8.29
ด้านการบริหารจัดการ	21.07
รวม	67.93

จากการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมจังหวัดแพร่ มีจำนวน 3 แห่ง คือ วัดจอมสวรรค์ วัดพระหลวง และวัดสระบ่อแก้ว โดยวัดที่มีศักยภาพสูงที่สุด คือ วัดพระหลวง อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=66.25$) รองลงมา คือ วัดจอมสวรรค์ อยู่ในระดับมาตรฐานต่ำ ($\bar{X}=46.00$) และวัดสระบ่อแก้ว อยู่ในระดับมาตรฐานต่ำ ($\bar{X}=36.00$) โดยแสดงผลได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 7 ผลการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมจังหวัดแพร่

จังหวัดแพร่	
องค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ย
1. วัดจอมสวรรค์	
ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	31.67
ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	5.33
ด้านการบริหารจัดการ	9.00
รวม	46.00
2. วัดพระหลวง	
ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	39.17
ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	7.33
ด้านการบริหารจัดการ	19.75
รวม	66.25
3. วัดสระบ่อแก้ว	
ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	24.00
ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	5.00
ด้านการบริหารจัดการ	7.00
รวม	36.00

จากการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมจังหวัดน่าน มีจำนวน 4 แห่ง คือ วัดต้นแหลง วัดหนองแดง วัดร่องแง และวัดหนองบัว พบวัดที่มีศักยภาพสูงที่สุดคือ วัดต้นแหลง อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=64.36$) รองลงมา คือ วัดหนองบัว อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=64.00$) วัดร่องแง อยู่ในระดับมาตรฐานปานกลาง ($\bar{X}=57.50$) และวัดหนองแดง อยู่ในระดับมาตรฐานปานกลาง ($\bar{X}=51.00$) โดยแสดงผลได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 8 การประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมจังหวัดน่าน

จังหวัดน่าน	
องค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ย
1. วัดต้นแหลง	
ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	37.86
ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	8.00
ด้านการบริหารจัดการ	18.50
รวม	64.36
2. วัดหนองแดง	
ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	33.00
ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	6.00
ด้านการบริหารจัดการ	12.00
รวม	51.00
3. วัดร่องแง	
ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	34.00
ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	7.00
ด้านการบริหารจัดการ	16.50
รวม	57.50
4. วัดหนองบัว	
ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	37.25
ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	8.00
ด้านการบริหารจัดการ	18.75
รวม	64.00

จากกระบวนการคัดเลือกกลุ่มอาคารทางศาสนาและอาคารประกอบในพื้นที่อาคารทางศาสนา ได้พบศักยภาพและความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม จำนวน 11 แห่ง และได้ดำเนินการวิเคราะห์ศักยภาพด้วยแบบประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม ทำให้พบผลของศักยภาพทั้ง 4 จังหวัด โดยเหลือพื้นที่เพื่อการศึกษาวิจัยทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ เพียงจังหวัดละ 1 แห่ง และเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมได้ โดยสามารถสรุปผลการคัดเลือกได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 9 แสดงรายชื่อวัดที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย

ลำดับ	พื้นที่ / วัดที่ได้รับการคัดเลือก	กลุ่มชาติพันธุ์	ภาพอาคารที่ทำการศึกษาวิจัย	อาคารที่ทำการศึกษา
1	พื้นที่จังหวัดพะเยา วัดท่าฟ้าใต้ ต. สระ อ. เชียงม่วน จ. พะเยา	ไทลื้อ		พระวิหาร
2	พื้นที่จังหวัดแพร่ วัดพระหลวง ต.พระหลวง อ. สูงเม่น จ. แพร่	ไทลื้อ		อาคารหอพระไตรปิฎก
3	พื้นที่จังหวัดน่าน วัดต้นแหลง ต.ไชยวัฒนา อ.ปัว จ.น่าน	ไทลื้อ		พระวิหาร

ลำดับ	พื้นที่ / วัดที่ได้รับ การคัดเลือก	กลุ่มชาติ พันธุ์	ภาพอาคาร ที่ทำการศึกษาวิจัย	อาคารที่ทำการศึกษา
4	พื้นที่จังหวัดเชียงราย วัดศรีโสดา ต. ศรี อ. เชียงของ จ. เชียงราย	ไทลื้อ		อาคารหอพระไตรปิฎก

4.1.2 บริบทชุมชนของวัดที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดพะเยา แพร่ น่านและเชียงราย

จากการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ทำให้ทราบบริบทของชุมชนในพื้นที่ศึกษาวิจัย จังหวัดพะเยา แพร่ น่าน และเชียงราย ดังนี้

1) จังหวัดพะเยา

1.1) ลักษณะทั่วไปของชุมชนวัดท่าฟ้าใต้

วัดท่าฟ้าใต้ ตั้งอยู่ หมู่ที่ 11 ตำบลสระ บ้านฟ้าสีทอง อยู่บนเส้นทางสายปง เชียงม่วน เดิมวัดท่าฟ้าใต้ อยู่ในพื้นที่ของบ้านท่าฟ้าใต้ แต่เนื่องจากจำนวนประชากรที่มีจำนวนมาก จึงได้แยกเป็นหมู่บ้านฟ้าสีทองขึ้นในปี 2541 ทั้งนี้ ได้พบพื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำยมติดกับเชิงเขา มีอ่างเก็บน้ำ 1 แห่ง คือ อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำมัน ถือเป็นแหล่งน้ำสำคัญในการเพาะปลูกพืชไร่ตลอดทั้งปี ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำไร่ ทำสวน พบป่าชุมชนในพื้นที่กว่า 500 ไร่ บ้านฟ้าสีทอง ถือเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” พบการดำเนินชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียง คนในชุมชนร่วมกันทำกิจกรรมที่มีลักษณะเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มทอผ้าไทลื้อ กลุ่มสหกรณ์ร้านค้า กลุ่มกองทุนปุ๋ย และกลุ่มกองทุนยา พบกิจกรรมที่ดำเนินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง อาทิ การปลูกพืชผักสวนครัว การผลิตน้ำยาเอนกประสงค์ไว้ใช้ในครัวเรือน การเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค เช่น ไก่ ปลาตุ๋น ปลานิล มีการส่งเสริมให้คนในชุมชน ปลูกพืชสมุนไพร และผักสวนครัวโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมักชีวภาพในการเพาะปลูก และมีการส่งเสริมให้ชุมชนปลอดอบายมุข ทั้งนี้ชุมชนมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ต่าง ๆ ของชุมชน ถือเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชนและองค์กร ต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ในการถ่ายทอดภูมิ

ปัญหาท้องถิ่นของชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ ภายในหมู่บ้านพบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการแต่งตั้งอาสาสมัครรักษาความปลอดภัย เช่น ตำรวจบ้าน อปพร. เพื่อสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ การจัดตั้งอาสาสมัครพิทักษ์ป่าเพื่อคอยดูแลป่าชุมชน

1.2) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ถือเป็นสิ่งี่รองรับการเดินทางท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งจากการศึกษาพบว่าภายในชุมชนยังขาดการพัฒนาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวโดยตรง อันเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ทั้งนี้ ชุมชนได้จัดให้มีการบริการขนส่งรถอีแต่นภายในชุมชน บริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก บริการอาหาร และบริการที่พักแรม สำหรับผู้ที่ต้องการพักค้างแรมเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตในชุมชน นอกจากนี้ ภายในชุมชนท่าฟ้าใต้พบสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน อาทิ ระบบน้ำประปาปาหมู่บ้าน ระบบไฟฟ้า ด้านการสื่อสารมีบริการตู้โทรศัพท์สาธารณะ และมีคลื่นสัญญาณโทรศัพท์ทุกเครือข่าย พบหอกระจายข่าวเพื่อเป็นช่องทางการให้ข้อมูลข่าวสารและประกาศข่าวแก่คนในชุมชน พบศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนที่รวบรวมข้อมูล ภูมิปัญญาที่พบในชุมชน ศาลาพักผ่อนสำหรับนั่งอ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศาลาประชาคม และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบล สำหรับทางด้านการคมนาคมพบว่ามีเส้นทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย สามารถเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวได้ และสามารถจอดรถได้บริเวณด้านหลังของวัดที่มีพื้นที่จอดรถอย่างกว้างขวาง ภายในวัด พบสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ ศาลานั่งพักผ่อน บริการห้องน้ำสะอาดบริเวณอาคารอเนกประสงค์ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังของวัด

1.3) ศักยภาพทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

พบกิจกรรมที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมและมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน มีดังต่อไปนี้

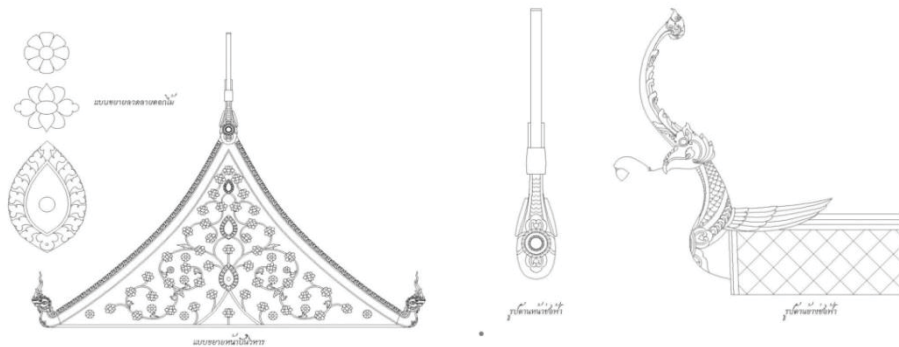
วัดท่าฟ้าใต้

วัดท่าฟ้าใต้เป็นสถาปัตยกรรมไทลื้อ ที่เชื่อกันว่าสร้างโดยช่างชาวไทลื้อที่อพยพมาอยู่ในพื้นที่อำเภอเชียงม่วน ทั้งนี้ กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนไว้เป็นโบราณสถาน เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2524 จากการศึกษาพบคุณค่าของงานสถาปัตยกรรม คือ ลักษณะตัวอาคารพระวิหารที่สวยงาม มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของชาติพันธุ์ไทลื้อได้อย่างชัดเจน พบลักษณะของตัวพระอุโบสถเป็นทรงเตี้ยก่ออิฐถือปูน ยกพื้นสูงประมาณ 0.50 ม. พบหลังคาสามชั้นมุงด้วยแป้นเกล็ดตามแบบสถาปัตยกรรมไทลื้อหลังคาสามชั้นมุงด้วยแป้นเกล็ด ชั้นที่ 1 เป็นแบบปั้นหย้า ครอบวิหารทั้ง 4 ด้าน ชั้นที่ 2 - 3 แบบปราสาทมีหน้าบันทางด้านทิศตะวันตกมีหลังคาชั้นสามรับทั้งสองด้าน บนชุดหลังคามีระดับคอสอง (ชาวบ้านเรียกว่าป่าวตั้ง) มีลวดลายประดับจากไม้แกะสลักและ

กระจกตะกั่ว ประดับลวดลายด้วยไม้แกะสลักมีลักษณะเหมือนกลีบดอกไม้ ส่วนลวดลายหน้าบันเป็นลายเครือเถา ลวดลายพรรณพฤกษาสลักการตกแต่งด้วยรูปดอกไม้ บนพื้นหน้าบันลงสีฟ้า น้ำทะเล ทั้งหน้าบันด้านหน้าและด้านหลังมีนาครทนต์หรือค้ายันชยาคตามรูปแบบศิลปะไทลื้อโดยรอบพระวิหารทั้งหมด 22 ชุด ตัวนาครทนต์ทำด้วยไม้แกะสลักลงพื้นสีฟ้า น้ำทะเล มีประตูทางเข้าอาคารทั้งหมด 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านหน้า ด้านหลัง และด้านข้างอาคาร ทางด้านทิศเหนือตัวอาคารพระวิหารหันหน้าไปทางด้านทิศตะวันออก สำหรับรูปแบบของประตูทางเข้ามีขนาดใกล้เคียงกันทุกบาน มีขนาดสัดส่วนแบบพื้นบ้าน คือ ขนาดไม่ใหญ่มากนักโดยถือเอาคติของสัดส่วนมนุษย์ธรรมดา มีหน้าต่างขนาดเล็กตามรูปแบบหน้าต่างที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อที่อยู่เมืองหนาว คือ หน้าต่างมีขนาดเล็กและไม่นิยมแกะสลักตกแต่งบานไม้ของหน้าต่าง ภายในฝาเพดานไม่นิยมตกแต่งลวดลาย แต่มีลักษณะเพดานเปิดโล่งบางส่วนและมีฝาเพดานบางส่วน ประดับด้วยตุ้มผ้าทอลวดลายสิบสองราศี และลวดลายประดับตามแบบงานทอผ้าแบบอัตลักษณ์ไทลื้อ ส่วนทางด้านงานศิลปกรรมพ้องค์พระประธานเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 117.50 เซนติเมตร สูง 227.50 เซนติเมตร ได้อัญเชิญมาจากสิบสองปันนา ตั้งประดิษฐานบนฐานชุกชีทรงสี่เหลี่ยมย่อมุมศิลปะไทลื้อประดับด้วยลายปูนปั้นรูปเครือเถารักปิดทอง ประดับกระจก มีแท่นธรรมาสลักลักษณะคล้ายมณฑปหรือปราสาทฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมยี่สิบชั้นประดับลายปูนปั้นรูปเครือเถาและสัตว์ต่าง ๆ เช่น กวาง ช้าง ม้า นกยูง และลักษณะที่มีความโดดเด่น คือ ลวดลายดอกไม้ที่แพรวพราวไปด้วยกระจกประดับหลากสี

ภาพที่ 1 หน้าบันวิหาร และรูปทรงหลังคาซ้อน 3 ชั้น วัดท่าฟ้าใต้ แสดงถึงศิลปะไทลื้อ

ภาพที่ 2 ลักษณะโครงสร้างที่มีลวดลายดอกไม้บนหน้าบันวิหาร
และลักษณะซ่อฟ้าที่เป็นรูปนกการเวก

การทำกระดาษสา

การทำกระดาษสาที่พบในชุมชนเป็นการผลิตในครัวเรือนเพื่อจำหน่ายแบบขายส่ง โดยผู้รับซื้อสามารถนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นได้อย่างหลากหลาย อาทิ โคมไฟ กล้องอเนกประสงค์ เป็นต้น ซึ่งกระดาษสาที่ทำส่วนใหญ่มีลักษณะสีขาว พบวิธีการทำ คือ นำตะแกรงมากรองเนื้อเยื่อใสในอ่าง ใช้มือเกลี่ยกระจายเนื้อเยื่อบนตะแกรงให้สม่ำเสมอ นำตะแกรงไปตากแดดประมาณ 1 – 3 ชั่วโมง จากนั้นนำกระดาษสาที่แห้งติดกันจนเป็นแผ่นดึงเพื่อลอกแผ่นกระดาษสาออกจากแม่พิมพ์

กลุ่มการทอผ้า

จากตำนานชาวไทลื้อที่ได้อพยพจากแคว้นสิบสองปันนา และได้ตั้งถิ่นฐานนานกว่า 200 ปี สามารถคงความเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นโดยเฉพาะการทอผ้าไทลื้อ อันแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา สถานะภาพของผู้ใช้ ตลอดจนสามารถสะท้อนถึงชาติพันธุ์ของตนเองได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ชาวไทลื้อที่หมู่บ้านท่าฟ้าใต้ ถือเป็นหมู่บ้านที่คงเอกลักษณ์ลวดลายการทอผ้าไทลื้อแบบดั้งเดิมไว้ พบลวดลายบนผืนผ้าซึ่งเกิดจากวิธีการทออันบ่งบอกถึงความเป็นผ้าทอไทลื้อได้เป็นอย่างดี โดยบ้านท่าฟ้าใต้จะทอด้วยสีชาวนั้นเหมือนการตัดเส้นของการวาดรูป แล้วสลับด้วยการเกาะล้วง ด้วยด้ายสีต่างๆ ที่คัดเลือกมาสีให้เกิดความสวยงาม ผ้าทอไทลื้อมีลักษณะการวางลายมีเอกลักษณ์ชัดเจน คือ มีลวดลายเป็นแนวขวางหรือเฉียง นิยมใช้ด้ายหลายสี ลวดลายแลดูคล้ายคลื่น มีลายสายฟ้า ลายพินปลา ลายชั้นบันได ซึ่งลวดลายที่เกิดจากการทอด้วยสีเส้นพุ่งเฉพาะที่ไปเกาะเกี่ยวด้ายสีเส้นพุ่งอีกเส้นหนึ่งที่อยู่แนวเดียวกัน จึงกลับไปมาอันเป็นเทคนิคการทอผสมการถัก ทำให้ผืนผ้ามีโครงสร้างแข็งแรงมากเมื่อเย็บต่อกันเป็นชิ้น มีเส้นยืนจะขนานกับลำตัวผู้สวมใส่

ลายของผ้าที่เกิดจากการล้วงและเกาะนิยมใช้สำหรับผ้าซิ่น สำหรับทำผ้าเช็ดหน้า ผ้าสไบ ตุ๊กตา ฯลฯ นิยมใช้ลายขีด นอกจากลวดลายที่มีอยู่เดิม ชุมชนยังได้มีการประยุกต์ให้เกิดลายใหม่เพิ่มขึ้น

พร้อมตั้งชื่อลายใหม่โดยอาศัยชื่อพื้นฐานจากลวดลายเดิม เช่น ลายโง่งงาย ลายนาค ลายศาลา ลายดอกขอ ลายดอกกุ้ง ลายบัวเครือ ลายเกร็ดเต่า ลายงูลอย ลายดอกจันทน์น้อย ลายแมงป่อง ลายมะเลี่ยมซ้อน ลายกำวูนูน ลายแห้วผิด ลายกูดซ้อน มีลายผ้าขึ้นทอที่ถือเกิดจากการล้วงและเกาะลาย ได้แก่ ลายเกาะขอ ลายน้ำไหล ลายผักแว่น ลายหางปลาดอกผักแว่น และลายหางปลาเกาะขอ เป็นต้น

กลุ่มการทอผ้าไทลื้อจะนิยมทอผ้าเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม และของใช้ต่าง ๆ พบลวดลายของผ้าที่มีสีสันสวยงาม อาทิ ผ้าถุง (ผ้าขึ้น) เสื้อ กระเป๋ (ถุงย่าม) และตุ้ง สำหรับลวดลายของผ้าถุง (ผ้าขึ้น) ใช้สีสลับกันอย่างสวยงาม นิยมทอใส่กันมาแต่โบราณมี 2 แบบ คือ ขึ้นปล้อง เป็นผ้าถุงลายขวาง ลวดลายสลับกันระหว่างลายมุก และขึ้นมาน เป็นผ้าถุงลายขวาง แต่จะมีการสลับผ้าสีพื้นธรรมดา หากเป็นพื้นพิเศษจะมีการต่อเชิงด้วยตีนจก และนิยมจกด้วยดินเงิน ดินทอง สำหรับลวดลายของเสื้อไทลื้อจะนิยมทอผ้าสีพื้น (สีดำสำหรับผู้หญิง สีครามสำหรับผู้ชาย) มีผ้าแถบตกแต่งบริเวณที่คอและปลายแขน สำหรับกระเป๋ (ถุงย่าม) จะนิยมใช้สีแดงเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ พบลวดลายตุ้งของชาวไทลื้อที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ มีลวดลายเกาะ หรือลายน้ำไหล เพิ่มสีสันและแปลกตา ส่วนใหญ่นำตุ้งมาใช้ตกแต่งงานวัด งานปอย บริเวณสองฝั่งถนนก่อนถึงบริเวณงานประเพณีของชาวไทลื้อ ทั้งนี้ ผ้าทอสามารถแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อาทิ ผ้าตัดเสื้อ ผ้าคลุมเตียง ผ้าคลุมไหล่ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์เป็นของที่ระลึกได้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบการรวมกลุ่มของแม่บ้าน จำนวน 8 – 10 คน เพื่อจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไทลื้อและนั่งทอผ้าบริเวณใต้ถุนบ้านภายในชุมชนด้วย

ภาพที่ 3 กลุ่มทอผ้าไทลื้อ

บ้านไถลื้อ

บ้านเรือนของชาวไถลื้อ พบลักษณะคล้ายกับเรือนของคนเมือง ที่มีลักษณะเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง แต่เรือนไถลื้อจะมีขนาดใหญ่กว่าเรือนคนเมือง บริเวณด้านหน้าเป็นที่นั่งเล่นและรับแขก เกือบทุกหลังคาเรือนจะมีครัวอยู่ในห้อง บางครั้งจะพบห้องครัวรวมอยู่กับห้องนอน เนื่องจากสภาพอากาศที่หนาวจัด จึงจำเป็นต้องก่อไฟเพื่อให้เกิดความอบอุ่นภายในบ้าน และได้กลายเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดต่อกันมาแม้จะย้ายจากสิบสองปันนาลงมาอยู่ในประเทศไทยแล้วก็ตาม ทั้งนี้ ได้พบลักษณะทางสถาปัตยกรรมบ้านไถลื้อที่สร้างแบบดั้งเดิมโดยการเข้าไม้ด้วยวิธีเจาะรู ใช้ลิ่มประกอบเพื่อเป็นโครงสร้าง มีลักษณะหลังคาสูง ส่วนใต้ถุนบ้านไถลื้อมีลักษณะพื้นที่โล่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง อาทิเช่น ใช้แขวนเป็ดไก่ ตั้งกระทง (หูก) ช่องว่างระหว่างเสาบ้านใช้เป็นที่เก็บฟืน ยุงข้าว และสามารถใช้เป็นคอกวัวควายหรือเป็นเล้าไก่ เล้าหมูได้ ซึ่งภายในชุมชนพบบ้านที่มีลักษณะแบบไถลื้อที่มีสภาพสมบูรณ์ เหลือจำนวน 2 หลัง

ภาพที่ 4 บ้านไถลื้อ

การเดินป่าและล่องแพแม่น้ำยม

การเดินป่าและล่องแพแม่น้ำยมถือเป็นการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่สามารถก่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เหมาะสำหรับผู้ที่มีความชื่นชอบความสวยงามด้านธรรมชาติ เนื่องจากแม่น้ำยมเป็นสายน้ำที่สามารถเล่าเรื่องราวชาติพันธุ์ได้ และสามารถสัมผัสความของธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ สามารถศึกษา พร้อมเรียนรู้ความหลากหลายของระบบนิเวศของพืชและสัตว์ตลอดระยะทางของการเดินป่าและการล่องแพไม้ไผ่ได้

การฟ้อน 12 ราศี

การฟ้อน 12 ราศี เป็นการแสดงเพื่อต้อนรับแขกผู้มาเยือน พบการแสดงฟ้อน 12 ราศี ของชุมชนท่าฟ้าใต้ นิยมใช้นักแสดงจากกลุ่มผู้สูงอายุ หรือกลุ่มแม่บ้าน สำหรับการฟ้อน 12 ราศี พบเนื้อหาของเพลงที่บรรยายลักษณะในการเดินทางเพื่อไปสักการะพระธาตุประจำปีเกิดในแต่ละราศี นอกจากนี้ ในการแสดงฟ้อน 12 ราศี จะมีการแต่งกายในการแสดงในชุดแบบไทลื้ออย่างสวยงาม

ภาพที่ 5 การฟ้อนสิบสองราศี

การฟ้อนดาบ

การฟ้อนดาบ คือ การร่ายรำด้วยลีลาที่ประยุกต์มาจากการต่อสู้ด้วยดาบ รวมถึงชั้นเชิงในการต่อสู้ด้วยดาบทั้งเชิงรุก เชิงหลบหลีก หลอกล่อ พบชื่อของท่าร่ายรำมากกว่าร้อยชื่อ สำหรับการฟ้อนดาบ ถือเป็นศิลปะการต่อสู้ของชายชาวไทลื้อแต่โบราณ ผู้ที่ต้องการเรียนต้องเรียนฟ้อนเจิมมือเปล่าให้คล่องแคล่วจึงสามารถเรียนฟ้อนดาบ หรือฟ้อนประกอบอาวุธอื่นๆ ต่อไปได้ ในการฟ้อนดาบทั่วไป นิยมใช้ดาบเมืองจำนวน 2 เล่ม บางครั้งพบการแสดงฟ้อนดาบหลายเล่ม เช่น ฟ้อนดาบ 12 เล่ม โดยนำดาบมาดาบ และพาดกับไหล่ หรือใช้ขาหนีบดาบ เพื่อแสดงการรักษาสมดุลของร่างกาย ในการฟ้อนดาบหลายเล่ม ถือเป็นการแสดงที่สามารถดึงดูดความสนใจได้ สำหรับการแต่งกายของผู้ฟ้อนดาบ มีลักษณะคล้ายกับการแต่งกายของการฟ้อนเชิง คือ สวมกางเกงสะดอ เสื้อผ้าฝ้าย เป็นหลัก และดนตรีที่ใช้ประกอบการฟ้อนดาบนิยมฟ้อนกับวงกลองปู่เจ้ กลองสะบัดชัย เนื่องจากมีจังหวะที่คึกคัก เร้าใจ สามารถสร้างความฮึกเหิมให้กับผู้ฟ้อนและผู้ชมได้เป็นอย่างดี

การฟ้อนเจิง

เจิง ศิลปะการต่อสู้ของนักรบโบราณในอดีต ที่ผ่านมาจากชนชาติไทลื้อเป็นชนชาติที่ต้องอพยพถิ่นฐานบ่อยครั้ง เนื่องจากถูกรุกรานจากชนชาติอื่นทำให้ชนชาติไทลื้อจะต้องเรียนรู้ศิลปะการป้องกันตัวเองมาเป็นเวลานาน คำว่า เจิง (เชิง) หมายถึง การใช้ไหวพริบเล่ห์เหลี่ยม กลยุทธ์ชั้นเชิง เพื่อเอาชนะคู่ต่อสู้ พบความหลากหลายของกระบวนการในการฟ้อนที่แตกต่างกันไปตามแต่ละสำนัก เจิง ถือเป็นศิลปะการต่อสู้ที่ใช้ทำร้ายรา ที่มีสำคัญในการใช้ป้องกันตัวและสามารถแสดงออกถึงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำชนชาติ ถือเป็น การแสดงออกถึงความกตัญญู ความอดทน ความสามัคคี รวมถึงความรัก เนื่องจากการเรียนเจิงต้องมีพิธีขึ้นครูหรือพิธีบูชาครู เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู ทั้งนี้ ผู้ที่เป็นครูต้องสอนสั่งลูกศิษย์ให้รู้จักใช้ศิลปะการป้องกันตัวในทางที่เป็นประโยชน์แก่สังคม ไม่นำไปทำร้ายผู้อื่น และหากผิดครูจะมีอันเป็นไปจึงถือเป็น การฝึกจิตใจให้มีความอดทนอดกลั้นไม่ให้อยู่ในอารมณ์โกรธได้ง่าย ก่อให้เกิดความรักสามัคคีในกลุ่มศิษย์และความกตัญญูต่อครูผู้สอนอย่างแน่นแฟ้น สำหรับประเภทของการฟ้องเจิง มีอยู่ 4 ประเภท คือ การฟ้อนเจิงดาบ โดยใช้ดาบเป็นอาวุธ ฟ้อนเจิงหอก ใช้หอกเป็นอาวุธ ฟ้อนเจิงค้อนก้อม คือ การฟ้อนเจิงที่ใช้ ค้อนก้อม (กระบอง) ต่อสู้เพื่อป้องกันตัว และการฟ้อนเจิงมวยเป็นการต่อสู้ป้องกันตัวที่ใช้นวมเป็นอาวุธ

ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนวัดท่าฟ้าใต้

ศูนย์รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสถานที่จัดแสดงภูมิปัญญาด้านอาชีพ ด้านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน เป็นลานวัฒนธรรมที่รวบรวมเพื่อจัดแสดงของเก่าพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน และให้ข้อมูลสารสนเทศ มีลักษณะเป็นห้องสมุดของชุมชนโดยมีพระครูโชติธรรมภาณันท์เป็นประธานศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนวัดท่าฟ้าใต้

การขับลื้อ

ศิลปะการขับลื้อ วรรณกรรมมุขปาฐะที่สามารถถ่ายทอดปรัชญา ความนึกคิดของชาวบ้าน โดยใช้ปฏิภาณกวีในการเรียบเรียงถ้อยคำที่จะโต้ตอบกันระหว่างชาย หญิง การขับลื้อ เป็นเพลงที่ใช้ขับต้อนรับ ขอบคุณผู้มาเยี่ยมเยือนชาวไทลื้อและใช้เพลงขับลื้อบอกเล่าวิถีชีวิตของชาวลื้อ ช่างขับลื้อ จำเป็นต้องมีความรู้และมีการฝึกค้นคำขับซึ่งมีฉันทลักษณ์กำกับให้คล้องแคล่วชำนาญ ในอดีตช่างขับลื้อผู้ชายเป็นผู้รู้หนังสือ เคยบวชหรือเป็นสามเณรมาก่อนแต่สำหรับผู้หญิงส่วนใหญ่จะอ่านหนังสือไม่ออก จึงใช้ทักษะการท่องจำจากครูบาอาจารย์ เนื้อหาที่ขับมักเกี่ยวข้องกับคำสอนอนุชนและสมาชิกของสังคม การขับลื้อเป็นบทเพลงแห่งความสนุกสนานเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของความสันติสุขในสังคม และได้กลายเป็นเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมที่สำคัญของไทชาวลื้อ ปัจจุบันชุมชนได้ถ่ายทอดแก่เยาวชนรุ่นหลังเพื่อเป็นการสืบทอดคงอยู่ต่อไปในอนาคตได้ ทั้งนี้ ก่อนการแสดงขับลื้อต้องทำพิธียกครูหรือที่เรียกว่า ชันตั้ง โดยจัดดอกไม้ 4 คู่ เทียน 4 คู่ เหล้าขาว 1 กลม เงินยกครู 10 บาท ใช้เวลาเชิญ

ครูประมาณ 10 นาที หลังจากนั้นจึงเริ่มขับใช้เวลาประมาณ 3 – 5 นาที จึงเปลี่ยนเป็นอีกฝ่ายหนึ่งขับโต้ตอบสลับกันไปตามท่วงทำนองปี สะล้อ ที่สีตามเสียงขับอย่างไพเราะ

ภาพที่ 6 บรรยากาศระหว่างการขับล้อ

อาหารไทลื้อ

อาหารไทลื้อ เป็นอาหารท้องถิ่นของชาวไทลื้อ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อได้เป็นอย่างดี อาหารไทลื้อมีลักษณะคล้ายกับอาหารของชาวไทยภาคเหนือ เช่น การรับประทานข้าวเหนียว แต่ลักษณะข้าวเหนียวของชาวไทลื้อจะมีลักษณะสีแดงคล้ำ (ข้าวกำ) อาหารไทลื้อส่วนใหญ่ได้จากธรรมชาติตามฤดูกาล เช่น หน่อไม้ หรือผักต่าง ๆ โดยเน้นเป็นพวกแกง และเรียกแกงว่า แค เช่น แคหน่อส้ม สำหรับรสชาติของอาหารของชาวไทลื้อจะไม่นิยมอาหารรสจัด พบอาหารหมักดองที่มีรสชาติด่อนฉ่ำเค็ม เนื่องจากอาชีพหลักของชาวไทลื้อ คือ เกษตรกร ดังนั้นอาหารที่ได้ส่วนใหญ่จึงมาจากการเกษตร พบอาหารประเภทข้าวหรืออาหารที่ทำมาจากข้าว ได้แก่ ข้าวเหนียวนึ่ง ข้าวดอกข่อ ข้าวแคบ ข้าวป๋อง อาหารประเภทเนื้อ อาทิ เนื้อปลาน้ำจืดต่าง ๆ เนื้อควาย เนื้อไก่ เนื้อหมู อาหารประเภทผัก ได้แก่ ผักที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ผักสวนครัว อาทิเช่น หน่อไม้ ผักกูด ผักขี้เหล็ก พริก สารชะแล้ เป็นต้น และอาหารว่าง ส่วนใหญ่ทำมาจากข้าว เช่น ข้าวแคบ ข้าวต้มใส่อั่ว ทั้งนี้ พบวิธีการประกอบอาหารที่หลากหลาย เช่น การปรุงด้วยวิธีการแกง การคั่ว การต้ม การนึ่ง การปิ้ง การผัด การทอด (ชาวไทลื้อเรียกว่า จิ้น เช่น จิ้นไข่ จิ้นหมู) และการส้า ที่มีลักษณะคล้ายกับการยำ เช่น ส้ามะเขือ ส้ามะแตง เป็นต้น ตลอดจนได้พบวิธีการปรุงอาหารด้วยวิธีอื่น ๆ เช่น น้ำพริก น้ำหมี่ ข้าวแรมพิน หลามบอน หนั๋งป่อง ถั่วเน่าแผ่น นาบไซ เป็นต้น

สำหรับอาหารที่ชาวไทลื้อนิยมรับประทานมาตั้งแต่โบราณ สามารถพบได้ ดังนี้

- ถั่วโอ เป็นการถนอมอาหารที่สามารถเก็บไว้ได้นาน คำว่า “ถั่วโอ” ถั่ว คือ ถั่วเหลืองต้มจนสุก จากนั้นนำมาหมักจนมีกลิ่น สำหรับคำว่า “โอ” ภาษาไทลื้อ แปลว่า เหม็น ดังนั้น คำว่า ถั่วโอ สามารถแปลได้ว่า ถั่วเหม็น แต่แท้ที่จริงแล้วเมื่อนำมาปรุงอาหารจะมีกลิ่นหอมน่ารับประทาน

- ขนมหั้นแห้ง (ขนมหั้นตากแห้ง) เป็นการนำขนมหั้นทำเป็นแผ่นกลม ๆ บาง ๆ นำไปตากแดดจนแห้ง จากนั้นจึงนำไปใส่ในภาชนะที่แห้งสนิทเพื่อสามารถเก็บไว้รับประทานได้นานขึ้น

- ข้าวจี เป็นอาหารว่าง เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จใหม่ๆ ข้าวจะมีกลิ่นหอม ชาวไทลื้อจึงนิยมนำข้าวเหนียวที่หนึ่งสุกใหม่ ๆ มาคลุกกับงาและเกลือ ปั่น จากนั้นนำไปปิ้งไฟให้เหลืองกรอบแล้วจึงนำมารับประทาน

- น้ำพริกน้ำปู เป็นอาหารรสจัดมักรับประทานร่วมกับหน่อไม้ น้ำปู ทำมาจากปูนา นำมาบดให้ละเอียดและเคี่ยวจนน้ำแห้ง มีลักษณะสีดำข้นเหนียว สามารถเก็บรักษาได้นาน

- น้ำหน่อ เป็นการนำหน่อมาปรุงรสด้วยเกลือและเติมข้าวเหนียวสุก หมักทิ้งไว้ 2-3 วัน จึงจะสามารถนำมารับประทานได้

- น้ำผัก คือ การนำผักกาดจ้อนไปบดให้ละเอียด นำไปหมักจนได้รสเปรี้ยว ประมาณ 2 – 3 วัน จากนั้นจึงนำไปกรองเอากากทิ้ง และนำไปตากแห้งสามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน

- จิ้นซำพริก จะใช้เนื้อวัว หรือเนื้อหมูที่ตากแห้ง นำไปหมกกับขี้เถ้าร้อนๆ นำไปทุบหรือฉีกปรุงรสด้วยเครื่องปรุงรสปีก่อนนำมารับประทาน

รายชื่ออาหารไทลื้อดังกล่าว เป็นเพียงรายชื่ออาหารบางส่วนเท่านั้น ชาวไทลื้อยังมีอาหารที่น่าสนใจมากมายที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทลื้อภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 7 อาหารไทลื้อ

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านฟ้าสีทองและศูนย์ OTOP

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านฟ้าสีทองและศูนย์ OTOP ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังของวัด เป็นสถานที่รวบรวมข้อมูล รายละเอียดของปราชญ์ชุมชนที่พบในชุมชน พบการจัดแสดงข้อมูลเพื่อให้สามารถศึกษา เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตที่น่าสนใจของคนในชุมชน มีการจัดแสดงลักษณะการแต่งกายของชาวไทลื้อทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ตลอดจน รายละเอียดข้อมูลหรือกิจกรรมการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ดังนั้น ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านฟ้าสีทองและศูนย์ OTOP จึงเป็นสถานที่ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจก่อนเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนได้ นอกจากนี้ ยังใช้เป็นสถานที่จัดประชุม นัดรวมกลุ่มของชุมชนในพื้นที่อีกด้วย

ภาพที่ 8 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านฟ้าสีทองและศูนย์ OTOPบ้านฟ้าสีทอง

ที่พักเหือนลื้อ

ที่พักเหือนลื้อ ที่ได้รับการสนับสนุนโดยกรมการปกครองด้วยงบประมาณ 500,000 บาท สร้างเสร็จเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2547 ตั้งอยู่บริเวณห่างจากวัดท่าฟ้าใต้ประมาณ 100 เมตร ด้านหลังติดกับลำน้ำยม และออกแบบสร้างให้มีลักษณะเป็นบ้านทรงไทลื้อเพื่อสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทลื้อ ปัจจุบันที่พักเหือนลื้อเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างแรม โดยบริการห้องพักมีความสะอาดสวยงาม พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น พัดลม ทีวี ห้องนอนและอุปกรณ์ทำครัว จำนวน 2 ห้อง สามารถพักได้ ประมาณ 10 คน ในราคาคืนละ 500 บาท

ภาพที่ 9 ที่พักเหือนลื้อ

จากผลการประชุมระดมความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน และมรดกทางสถาปัตยกรรมของวัดที่พบของชุมชนในพื้นที่จังหวัดพะเยา ณ วัดท่าฟ้าใต้ พบบุคคลสำคัญที่ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ ผู้สูงอายุ เด็ก และวัยทำงาน โดยเฉพาะกลุ่มวัยทำงานเป็นกลุ่มที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้ดีที่สุด และพบว่าวัดท่าฟ้าใต้มีความสำคัญกับชุมชนมากที่สุด สำหรับหน่วยงานที่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ท่าฟ้าใต้ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดองค์การบริหารส่วนตำบล โดยให้ความร่วมมือทางด้านสืบ ทอดงานประเพณีในโอกาสต่าง ๆ หน่วยพัฒนาสังคมหน่วย 31 ได้เข้ามาช่วยเหลือเรื่องของอาชีพและ การสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส ทางวัฒนธรรมจังหวัดได้เข้ามาศึกษาในส่วนของภาษาไทลื้อ สำนักงาน พัฒนาชุมชนได้ศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และทางด้านกระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์ได้เข้ามาดูแลผู้สูงอายุและเยาวชนในชุมชน

ภาพที่ 10 กลุ่มประชาชนได้ระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน ทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน และมรดกทางสถาปัตยกรรมของวัด ในพื้นที่จังหวัดพะเยาในพื้นที่จังหวัดพะเยา

1.4) การสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว

การสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว คือ การสื่อสารที่ทำให้นักท่องเที่ยวมาเยือนได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่มาเยือน ทำให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้ เกิดความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญ เข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรม และตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ ก่อให้เกิดประสบการณ์ระหว่างการเยี่ยมชม เป็นการประชาสัมพันธ์ สร้างภาพลักษณ์ที่ดี ตลอดจนเป็นการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว สำหรับการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวในชุมชนของวัดท่าฟ้าใต้ พบป้ายบอกทางตลอดการเดินทางเข้าถึง ทำให้นักท่องเที่ยวที่ไม่เคยมาเยือนสามารถเดินทางเข้ามาได้อย่างสะดวกสบาย บริเวณด้านหน้าวัด มีป้ายบอกชื่อวัดอย่างชัดเจน ภายในวัดได้จัดทำป้ายแสดงข้อมูลประวัติความเป็นมาของวัด ได้รวบรวมจัดแสดงของเก่าแก่ที่พบในชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวศึกษาเรียนรู้ ข้อมูลจากป้ายสื่อความหมายที่อธิบายลักษณะและความเป็นมาของวัตถุไว้อย่างชัดเจน ภายในชุมชนได้จัดฝึกอบรมผู้นำเที่ยวท้องถิ่นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว แต่ยังขาดผู้นำชมที่มีความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมของวัด เพื่อสามารถอำนวยความสะดวกให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้

1.5) ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

ด้านความปลอดภัยภายในชุมชนและวัด พบการให้บริการของหน่วยงานดูแลความปลอดภัยในชุมชน อพปร. ที่อำนวยความสะดวกดูแลเรื่องความปลอดภัยในชุมชนที่คอยสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ และเนื่องจากบริเวณวัดโล่ง กว้างต่อการมองเห็นจากผู้คนรอบข้างและเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จึงที่ไม่มีผู้คนเข้ามาทำอันตราย และจากการศึกษาพบว่าชุมชนท่าฟ้าใต้เป็นชุมชนเงียบสงบ มีความปลอดภัยในพื้นที่ และจากสภาพสังคมเป็นระบบเครือญาติจึงทำให้ทุกคนช่วยกันสอดส่องดูแล และคอยระมัดระวังความปลอดภัยภายในชุมชนอยู่เสมอ และหากเกิดความผิดปกติขึ้นชุมชนจะสามารถรับรู้และแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังมีบริการสถานีอนามัยที่อำนวยความสะดวกเมื่อเกิดอุบัติเหตุระหว่างการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเข้ารับบริการได้อย่างรวดเร็ว

2) จังหวัดแพร่

2.1) ลักษณะทั่วไปของชุมชนวัดพระหลวง

บ้านพระหลวง เป็นชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่ในจังหวัดแพร่ พบร่องรอยถึงความเก่าแก่ของชุมชน คือ มีคูน้ำ คันดิน และกำแพงเมืองล้อมรอบชุมชน มีหลักฐานที่ยืนยันถึงความเก่าแก่ของชุมชนพระหลวง คือ เจดีย์ภายในวัด ดังนั้น ในการศึกษาประวัติของชุมชนพระหลวงจึงต้องอาศัยตำนานการสร้างวัดและหลักฐานการขุดแต่งพระธาตุนี้ในปี พ.ศ.2539 รวมทั้งหลักฐานจากคำบอกเล่าของชาวบ้านที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลานาน ชุมชนพระหลวงไม่ได้มีการระบุการตั้งถิ่นฐานไว้ชัดเจน ทราบเพียงแต่ว่าก่อนที่จะตั้งชุมชน พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นป่าใหญ่ ซึ่งในภาษาคำเมืองภาคเหนือเรียกว่า ปาดงหลวง เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด แต่ภายหลังหมู่บ้านและวัดถูกทิ้งร้างไปโดยไม่ทราบสาเหตุ จนกระทั่งประมาณ พ.ศ. 2330 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้มีคนมาตั้งหลักแหล่งเป็นชุมชนและสร้างบ้านเรือน พร้อมทั้งบูรณะวัดร้างและบูรณะพระประธานองค์ใหญ่ขึ้นภายในวัด และใช้ชื่อวัดที่บูรณะขึ้นใหม่นี้ว่า วัดพระหลวง ทำให้ต่อมาได้เรียกชื่อชุมชนแห่งนี้ว่าบ้านพระหลวง

ชุมชนบ้านพระหลวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอสูงเม่น อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสูงเม่นประมาณ 2 กิโลเมตร ชุมชนมีพื้นที่ทั้งหมด จำนวน 7.16 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,475 ไร่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบ มีจำนวนประชากรประมาณ 4,387 คน พบการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ คือ เกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และการทำเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น

2.2) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในพื้นที่ชุมชนของวัดพระหลวง มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานของชุมชน อาทิ ระบบน้ำประปาชุมชน ระบบไฟฟ้า รวมทั้ง ห้องน้ำสาธารณะ ศาลาพักผ่อนภายในชุมชน แต่หากพิจารณาถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยวโดยตรง อาทิ ป้ายสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยว ศูนย์ให้บริการนักท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว รถรับ - ส่ง ในพื้นที่ เป็นต้น พบว่าชุมชนควรพัฒนาเตรียมความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อเตรียมความพร้อมแก่นักท่องเที่ยวที่อาจจะเดินทางเข้ามาในอนาคต ในปัจจุบันพบว่านักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนวัดพระหลวงได้โดยรถยนต์ส่วนตัวและรถไม่ประจำทาง ทั้งมีสภาพเส้นทางเข้าถึงที่ปลอดภัย มีป้ายบอกทางเข้าถึง นอกจากนี้ภายในชุมชนพบร้านค้า ตลาดสดชุมชน ร้านขายของที่ระลึกบริเวณด้านหน้าของวัดพระหลวง ที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือนภายในชุมชนวัดพระหลวงได้

2.3) ศักยภาพทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

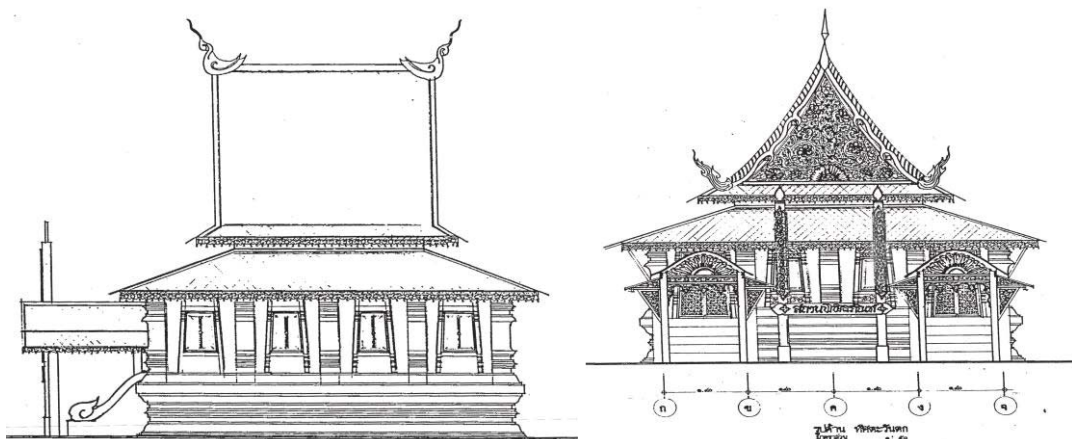
พบกิจกรรมที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมและมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน มีดังต่อไปนี้

วัดพระหลวง

วัดพระหลวงพบโบราณสถานที่มีความสำคัญหลายแห่ง คือ เจดีย์วัดพระหลวง หอไตร หอระฆัง โดยชาวบ้านได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานให้เป็นปูชนียสถานที่ควรค่าแก่การเคารพสักการะ และเป็นศูนย์รวมของชุมชนในท้องถิ่นสืบมาจนถึงปัจจุบัน ภายในวัดได้พบสถานที่สำคัญที่พบภายในวัดพระหลวง คือ อาคารหอไตร หอไตรสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2458 ในสมัยพระครูชัยลังการเป็นเจ้าอาวาส มีลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบพื้นเมืองผสมกับศิลปะรัตนโกสินทร์ ในผังรูปสี่เหลี่ยมหลังคาตอนบนเป็นทรงจั่วผสมปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์หรือกระเบื้องหางว่าว ลักษณะหลังคาตอนบนเป็นทรงจั่วตัดหลังคาตอนล่างลาดคลุมทั้ง 4 ด้าน ซ่อฟ้าเป็นรูปหงส์ ใบระกาเป็นไม้แผ่นเดียว แกะสลักเป็นนาคลายอง มีบันไดทางขึ้น 2 ด้าน มีซุ้มคลุมบันได หลังคาซุ้มเป็นแผ่นไม้ มีเสาตุงกระด้างสลักด้วยไม้ประดับอยู่ด้านหน้า 2 เสา บนยอดมีหงส์ไม้ประดับอยู่เสาละตัว ภายในหอไตรมีคัมภีร์ใบลานอยู่ 21 หมวด จำนวน 5,154 ผูก รูปแบบทางด้านสถาปัตยกรรมเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยยุครัตนโกสินทร์ ซึ่งได้รับอิทธิพลของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น สกุลช่างไทลื้อ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของรูปทรงหลังคาซึ่งสามารถเทียบกับรูปทรงของหลังคาพระวิหารในงานสถาปัตยกรรมไทลื้อและลวดลายประดับพันธุ์พฤกษา เหมือนกับงานศิลปกรรมวัดท่าฟ้าใต้ อ.เชียงคำ จังหวัดพะเยา มีลวดลายหน้าบันบริเวณซุ้มทางเข้าซึ่งมีรูปแบบเสมือนรัศมีพระอาทิตย์ซึ่งปรากฏรูปแบบคล้ายคลึงกับหน้าบันพระวิหารไทลื้อ วัดต้นแหลง ต. ไชยวัฒนา อ. ปัว จ. น่าน

ภาพที่ 11 หน้าบันหอไตร และเพดานหอไตรวัดพระหลวง แสดงถึงศิลปะไทลื้อ

ภาพที่ 12 ลักษณะโครงสร้างบริเวณด้านข้าง และด้านหน้า ของหอไตรวัดพระหลวง

พิพิธภัณฑ์ของเก่าในวัดพระหลวง สถานที่จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้โบราณต่าง ๆ ที่มีความเก่าแก่และสำคัญ สามารถบอกถึงความเชื่อ ด้านศาสนา สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชนในอดีตได้เป็นอย่างดี เป็นการจัดแสดงของเก่าที่ได้ถูกค้นพบภายในวัดและชุมชนบ้านพระหลวง เป็นศูนย์เรียนรู้ที่สามารถให้นักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไปได้ศึกษาค้นคว้า ประศาสตร์ ความเป็นมาที่สำคัญของชุมชนวัดพระหลวง โดยพิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่บริเวณชั้นสองของศาลาเอนกประสงค์ในวัดพระหลวง

พิพิธภัณฑ์บ้านเก่าไถลื้อ ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังของพิพิธภัณฑ์ของเก่า พบการออกแบบก่อสร้างบ้านเป็นลักษณะทรงไถลื้อที่ พิพิธภัณฑ์บ้านเก่าไถลื้อ ได้จัดแสดงเกี่ยวกับวัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อของชุมชน เช่น การสืบทอด การส่งเคราะห์ สะเดาะเคราะห์ การบายศรีสู่ขวัญ พิธีขึ้นตำว ตั้งสี (ท้าวทั้งสี่) บูชาเตียน (บูชาเทียน) ดานเอือนน้อย กินสลาก และการบวชพระ เป็นต้น

การทำเครื่องเรือนไม้สัก

การทำเครื่องเรือนไม้สักในชุมชนบ้านพระหลวง เป็นอาชีพหลักของคนในหมู่บ้านแห่งนี้ โดยประกอบอาชีพงานไม้เกือบทุกหลังคาเรือน ซึ่งจะมีความแตกต่าง คือ พบตั้งแต่งานไม้ขนาดเล็กไปจนถึงงานไม้ขนาดใหญ่ สำหรับงานไม้ถือเป็นอาชีพที่มั่นคงสามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ถือเป็นภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น สามารถสะท้อนให้เห็นถึงศิลปะที่ใช้ความสามารถเฉพาะตัวเป็นงานฝีมือที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน และจากการศึกษาพบว่าบ้านที่ทำงานไม้จะส่งต่อให้กับบ้านที่เคลือบสีไม้ โดยกระบวนการทั้งสองจะแยกออกจากกัน และบ้านที่ทำเฟอร์นิเจอร์ไม้จะพบเศษไม้ที่เหลือจากการผลิต ซึ่งจะนำไปขายเพื่อแปรรูปเป็นไม้อัดต่อไป ทั้งนี้ การทำเครื่องเรือนไม้ ส่วนใหญ่เป็นไม้สักที่ได้มาอย่างถูกกฎหมาย

ภาพที่ 13 การทำเครื่องเรือนไม้สัก

การจักสาน

กลุ่มวิสาหกิจหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2547 มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 51 คน เป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อสร้างอาชีพเสริม และเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น มิให้เกิดการสูญหาย โดยกลุ่มวิสาหกิจหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่จะเน้นการสานกระติ๊บข้าว มีขนาดกระติ๊บที่หลากหลาย มีการออกแบบลวดลายและสีสันทสวยงาม สามารถนำไปใช้งานหรือเป็นของฝากของที่ระลึกได้ การจักสาน ถือเป็นงานฝีมือที่ต้องใช้ทักษะ ความชำนาญ ความละเอียดอ่อน และสมาธิในการสาน จึงทำให้กระติ๊บใบเล็กมีราคาแพงกว่ากระติ๊บข้าวใบใหญ่ สำหรับราคาจำหน่าย พบราคาเริ่มต้นใบละ 50 บาท โดยมีกลุ่มที่เข้ามารับซื้อผลิตภัณฑ์เป็นประจำ ซึ่งปัจจุบันสมาชิกของกลุ่มจักสานได้นำวัตถุดิบกลับไปสานในช่วงเวลาว่างที่บ้านของตนเองเป็นส่วนใหญ่ จากนั้นก็นำมารวมไว้ที่กลุ่มวิสาหกิจหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ บ้านของนางยุทธิ์ สำลี ซึ่งปัจจุบันได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มงานหัตถกรรมนี้

ภาพที่ 14 การจักสาน

ชมรมผู้สูงอายุตำบลพระหลวง

ชมรมผู้สูงอายุตำบลพระหลวง จัดตั้งขึ้นบริเวณหน้าวัดพระหลวง ก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของคนในชุมชน เป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่ผู้สูงอายุ นำเวลาว่างมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรไทย วิธีการทำดอกไม้จันทน์จากกระดาษสา หรือใบลื้อตเตอร์เก่า วิธีการทำไม้ถูพื้น พรหมเช็ดเท้า หมอน เบาะรองนั่ง เป็นต้น รวมไปถึงการขายข้าวกล้อง และการสีข้าวกล้อง โดยชมรมกลุ่มผู้สูงอายุจะแยกเป็นกลุ่มชายและหญิง พบกลุ่มผู้สูงอายุชายเน้นการทำสมุนไพรไทยเป็นหลัก และกลุ่มผู้สูงอายุหญิงจะเน้นการประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ งานผ้าต่าง ๆ และการสีข้าวกล้อง

สำหรับการทำสมุนไพร เป็นภูมิปัญญาในอดีตที่สืบทอดกันมานาน พบสูตรการผสมยาที่เป็นการรักษาแบบแผนโบราณ โดยนำวัตถุดิบสมุนไพรที่ได้มาจากการเดินป่าและจากการรับซื้อจากชุมชนใกล้เคียง พบความหลากหลายของสมุนไพร ทั้งสมุนไพรที่มีลักษณะเป็นยาสามัญประจำบ้าน สมุนไพรเพื่อนำไปดองเหล้าเป็นยาบำรุงกำลัง เป็นต้น ในส่วนของการประดิษฐ์ เช่น การทำดอกไม้จันทน์ ทั้งที่ทำมาจากกระดาษสา พบราคาจำหน่ายช่อละ 20 บาท และใบลื้อตเตอร์เก่า ราคา 80 บาท มีทั้งหมดจำนวน 100 ชิ้น ไม้ถูพื้น ราคา 30 บาท พรหมเช็ดเท้า ผืนละ 30 บาท หมอนและเบาะรองนั่ง ราคา 40 บาท ข้าวกล้องกิโลกรัมละ 40 บาท และได้รับสีข้าวกล้องในราคา กิโลกรัมละ 3 บาท ทั้งนี้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมวัดพระหลวง สามารถแวะชมและซื้อผลิตภัณฑ์กลับไปเป็นของฝากของที่ระลึกได้ ซึ่งรายได้ดังกล่าวจะนำไปเป็นรายได้ของชมรมผู้สูงอายุตำบลพระหลวงต่อไป

ภาพที่ 15 จุดจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น ของชมรมผู้สูงอายุ

ไร่นาสวนผสม

ไร่นาสวนผสม เป็นไร่ปลูกพืชปลอดสารพิษ ตั้งอยู่ในบริเวณตำบลพระหลวง อยู่ในความดูแลของศูนย์กาญจนา ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการเกษตร ภายในสวนได้ปลูกพืชผสมผสาน การปลูกผักผลไม้ หลากหลายชนิด โดยดำเนินการตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในปัจจุบันมีกลุ่มนักเรียน และกลุ่มผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษาดูงานภายในไร่นาสวนผสมแห่งนี้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าชม นอกจากนี้ ภายในไร่นาสวนผสมได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักภายในบริเวณไร่นาสวนผสม เพื่อบริการแก่ผู้ที่ต้องการเข้ามาพักค้างแรมได้อย่างสะดวกสบาย

ตลาดสดพระหลวง

ตลาดสดพระหลวง ตั้งอยู่บริเวณด้านข้างของวัดพระหลวง แต่เดิมชาวบ้านเรียก กาดอีหรอย ในอดีตมีการค้าขายที่ใช้เงินพดด้วง นั่งขายตามแบบวิถีชีวิตของชุมชนโบราณ แต่ปัจจุบันได้พัฒนาสถานที่ที่มีความสะดวกสบายมากขึ้น มีสินค้าที่นำมาจำหน่าย คือ สินค้าอุปโภคและบริโภค ทั้งที่ผลิตจากในชุมชนและจากต่างถิ่น พบการเปิดบริการในช่วงเวลาตอนเช้าและตอนเย็น และระหว่างวันพบสินค้าที่นำมาจำหน่ายแต่ไม่หลากหลายนัก จึงถือได้ว่าตลาดสดชุมชน หรือกาดอีหรอยแห่งนี้ ได้เกิดมาพร้อมกับชุมชนและยังคงดำเนินอยู่มาจนถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคน ที่ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา

ภาพที่ 16 ตลาดสดพระหลวง

การทำแคบหมู

การทำแคบหมู เป็นการแปรรูปอาหารให้สามารถรักษาไว้ให้นานขึ้น โดยผู้ประกอบการอาชีพทำแคบหมู เป็นผู้ที่มีการประสบการณ์ในการทำแคบหมูมากกว่า 5 ปี จนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์แคบหมูให้มีความหลากหลาย เช่น แคบหมูติดมัน แคบหมูสวรรค์ แคบหมูหอม และแคบหมูจิ๋ว เป็นต้น นอกจากนี้ บ้านทำแคบหมูแห่งนี้ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน หรือกลุ่มผู้ที่สนใจสามารถเดิน

ทางเข้ามศึกษาเรียนรู้กระบวนการขั้นตอนการทำแคหมูได้ โดยผลิตภัณฑ์แคหมูสามารถนำเป็นของฝากของที่ระลึกของตำบลพระหลวง รวมถึงของฝากจังหวัดแพร่ได้ ในชื่อของ รัชชัยหมูสวรรค์

นอกจากนี้ พบผลการประชุมระดมความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน และมรดกทางสถาปัตยกรรมของวัดที่พบของชุมชนในชุมชน วัดพระหลวงพบประเด็นปัญหาของพระธาตุเนิ้งที่เกิดการทรุดตัวตามกาลเวลา ขาดผู้ดูแลและขาดการบูรณะจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวทำให้เกิดการเสียหายของพระธาตุ แผ่นดินเกิดการทรุดตัวเนื่องจากรถบรรทุกวิ่งผ่าน พิธีสงฆ์น้ำพระธาตุได้เลือนหายไป พบพระประธานพบรอยแตกกร้าวบริเวณแขนด้านขวา และไม่มียงบประมาณในการบูรณะซ่อมแซม ขาดการสืบค้นเรื่องราวประวัติความเป็นมาของพระประธาน และพบแผ่นดินแตกกร้าวแยกเข้ามาในแนวที่ตั้งของพระประธาน พบว่าชาวบ้านไม่สามารถอ่านคัมภีร์ได้ และเหลือผู้อ่านได้จำนวนน้อยมาก และอักษรของคัมภีร์เริ่มเลือนราง พบปลวกกัดกินใบลาน และขาดการเผยแพร่ ส่วนปัญหาของหอไตรหรือหอธรรม พบโครงสร้างโครงสร้างหอไตรหรือหอธรรมสูญสลายตามธรรมชาติ เนื่องจากมีส่วนประกอบจากดินว้างเป็นวัสดุจากธรรมชาติ และหอระฆังมีบันไดชำรุดเนื่องจากแสงแดดทำให้เกิดการผุกร่อนและขาดงบประมาณในการบูรณะซ่อมแซม รวมทั้ง ขาดระบบป้องกันขโมย สำหรับหน่วยงานที่ชุมชนต้องการการให้มาช่วยเหลือและสนับสนุน คือ กรมศิลปากรวัฒนธรรมจังหวัด อบจ.แพร่ และสถาบันการศึกษาในพื้นที่

ภาพที่ 17 กลุ่มประชาชนได้ระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน ทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน และมรดกทางสถาปัตยกรรมของวัด ในพื้นที่ จังหวัดพะเยาในพื้นที่จังหวัดแพร่

2.4) การสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว

สำหรับบริเวณวัดพระหลวง พบป้ายสื่อความหมายบอกความสำคัญของสถานที่สำคัญภายในวัด แต่ยังไม่พบความหลากหลายทางด้านภาษา ในการสื่อความหมายยังไม่มีผู้นำชมที่สามารถอธิบายข้อมูล ลักษณะทางสถาปัตยกรรมวัดได้ และสามารถอธิบายข้อมูลประวัติความเป็นมา ความสำคัญคุณค่าของสถาปัตยกรรมที่อยู่ภายในชุมชนได้อย่างละเอียด สามารถสื่อสารบอกรายละเอียดข้อมูลแก่ผู้มาเยือนได้ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ

2.5) ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

วัดพระหลวง ตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านที่มีคนในชุมชนคนอาศัยอยู่จำนวนมาก แต่ละหลังคาเรือนตั้งไม่ห่างกัน อีกทั้ง วัดพระหลวงได้ตั้งอยู่ใกล้กับตลาดสดพระหลวง ร้านค้า และร้านของที่ระลึกมากมาย ทำให้บริเวณวัดพระหลวงมีผู้คนสัญจรจำนวนมาก และอยู่ในบริเวณตำแหน่งที่โล่ง สามารถมองเห็นได้ง่าย และถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มีคนดูแลหรือเจ้าหน้าที่ดูแลพิทักษ์รักษา เพื่อคอยสอดส่องดูแลความปลอดภัยและความเรียบร้อยของวัดพระหลวงตลอดเวลา จึงทำให้เกิดเหตุการณ์การลักขโมยเกิดขึ้นได้ยาก และภายในชุมชนมีลักษณะสภาพสังคมแบบเครือญาติ จึงทำให้ช่วยกันสอดส่องดูแลเรื่องความปลอดภัย หากเกิดความผิดปกติชุมชนจะสามารถรับรู้และแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว

3) จังหวัดน่าน

3.1) ลักษณะทั่วไปของชุมชนวัดต้นแหลง

ชุมชนวัดต้นแหลงอยู่อยู่ในเขตเทศบาลอำเภอปัว ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดน่าน มีพื้นที่ 20.50 ตารางกิโลเมตร ทางทิศเหนือติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลไชยวัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลสถาน อำเภอปัว และเทศบาลตำบลพระพุทธบาทเขียงคาน อำเภอเขียงกลาง ทิศใต้ติดต่อกับเทศบาลตำบลศิลาแลง องค์การบริหารส่วนตำบลปากกลาง อำเภอปัว และองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภอท่าวังผา ทิศตะวันออกติดต่อกับ องค์การบริหารส่วนตำบลวรนคร อำเภอปัว ทิศตะวันตกติดต่อกับ องค์การบริหารส่วนตำบลแง และองค์การบริหารส่วนตำบลเจดีย์ชัย อำเภอเมืองปัว และพบลักษณะภูมิอากาศ

ชุมชนที่อยู่โดยรอบวัดต้นแหลงในปัจจุบันเป็นคนไทยวน (คนพื้นเมือง) จากการสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์เบื้องต้น พบว่ากลุ่มไทยวนเป็นกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ที่เป็นผู้ดูแลวัดต้นแหลง และจากการสืบค้นทางประวัติศาสตร์ พบว่าการที่มีคนไทยวนเป็นคนกลุ่มใหญ่เป็นผู้อยู่ในพื้นที่จำนวนมาก เกิดจากการอพยพย้ายถิ่นออกไปของกลุ่มคนไทลื้อเมื่อหลายร้อยปีก่อน ซึ่งสาเหตุการอพยพที่ยังไม่ทราบแน่ชัด แต่ข้อสันนิษฐานเบื้องต้นเนื่องด้วยหมู่บ้านมีลักษณะที่ลุ่มและน้ำสามารถท่วมถึงได้ตลอดเวลา และเป็นลักษณะของการท่วมหลากของน้ำในเวลาอันสั้น ซึ่งอาจเป็นสาเหตุของอุทกภัยที่ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของคนไทลื้อในอดีตได้ หรือจากภัยจากโรคระบาดและการสงครามในอดีต ซึ่งอาจเป็น

สาเหตุหนึ่งของการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มคนดังกล่าวได้ ต่อมาได้เกิดการพัฒนาของเมืองเกิดขึ้น จึงทำให้มีกลุ่มคนพื้นเมืองได้อพยพย้ายถิ่นเข้ามาในพื้นที่และทำการฟื้นฟูหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน

3.2) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานภายในชุมชน พบสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของชุมชน อาทิ ระบบไฟฟ้า ระบบน้ำ สัญญาณโทรศัพท์ การให้บริการตู้โทรศัพท์สาธารณะ เป็นต้น ภายในชุมชนมีสภาพเส้นทางเข้าถึงในจุดสำคัญต่างๆ ในพื้นที่ได้สะดวกสบาย แต่ยังขาดป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน ชุมชนบ้านต้นแหลงยังขาดการให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว อาทิ ผู้ที่เชี่ยวชาญในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนวัดต้นแหลง ความสำคัญของโบราณสถานที่อยู่ภายในชุมชนได้ ทั้งนี้ ภายในวัดต้นแหลง พบสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ ศาลาและห้องน้ำที่สะอาด เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เดินทางมาเที่ยวชมภายในวัด ตลอดจนร้านสินค้าของฝากของที่ระลึกที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งที่พักภายในชุมชนสำหรับผู้ที่ต้องการพักค้างคืนเพื่อสัมผัสวิถีชีวิต

3.3) ศักยภาพทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

กิจกรรมที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมและมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน มีดังต่อไปนี้

วัดต้นแหลง

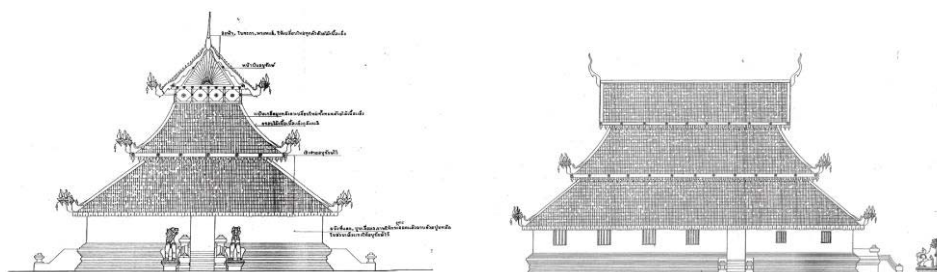
วัดต้นแหลง มีรูปทรงทางสถาปัตยกรรมของพระวิหารการวางแปลนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 11.40 เมตร ยาว 19 เมตร พื้นอุโบสถยกสูงจากระดับพื้นดินประมาณ 1.20 เมตร การยกฐานขึ้นสูงเนื่องจากมักมีน้ำป่าหลากในช่วงฤดูฝน เกิดน้ำท่วมขัง จึงต้องยกฐานพระอุโบสถให้สูงขึ้น โดยทำตามแบบฐานย่อมุมลวดระดับ อันเป็นฝีมือของช่างพื้นบ้าน ส่วนหลังคาของพระอุโบสถเป็นหลังคาทรงสูงชันเป็นชั้น จำนวน 3 ชั้น มีการระบายอากาศได้ดี ลักษณะหลังคาดังกล่าว ถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวไทลื้อที่มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในภูมิภาคนี้ สำหรับผังพื้นเป็นวิหารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตัวอาคารแบ่งส่วนใหญ่ๆ คือ บริเวณที่ตั้งฐานชุกชี ค่อนไปทางด้านหลังพระวิหาร ลักษณะฐานชุกชีตั้งเป็นแบบเดินได้รอบ ด้านข้างทิศใต้ติดผนังเป็นอาสนสงฆ์ยกพื้นสูงขึ้นมาจากพื้นวิหาร 20 เซนติเมตร ก่ออิฐลาดปูน ด้านหน้าพระประธานเป็นธรรมมาสน์ไม้ประดับกระจกสี ส่วนพื้นพระวิหารยกสูงจากพื้นดินประมาณ 1.00 เมตร เป็นปูนลาดขัดมัน ด้านทิศตะวันออก ทิศเหนือ มีประตูทางเข้าขนาดกว้างประมาณ 1.30-1.50 เมตร ทางเข้าด้านหน้า เข้าตรงกึ่งกลางวิหาร ส่วนประตูทั้งหมดจะมีบานเปิดเป็นไม้ขนาด 11/2 นิ้ว-2 นิ้ว มีลักษณะตันทึบใช้วงกล่างบนเจาะรูฝังแกนหมุน

รับบานปิด เปิดประตูขนาดใหญ่นี้ ส่วนผนังของพระวิหารด้านตะวันตกเป็นผนังทึบตลอดไม่มีหน้าต่าง หน้าต่างของพระอุโบสถ เป็นหน้าต่างขนาด 0.50×1.70 เมตร เปิดโล่งมีลูกกรงทำด้วยไม้ เมื่อมองจากด้านข้างพระอุโบสถแล้วจะเห็นถึงการออกแบบหน้าต่างให้กลมกลืนกับส่วนอื่นๆ ได้สวยงาม และที่สำคัญเพื่อเป็นทางเข้าของแสงแดด เพื่อให้บริเวณภายในพระอุโบสถสว่างขึ้น การเจาะช่องหน้าต่างมีจำนวนไม่มากนักเพื่อป้องกันอุณหภูมิหนาวเย็นในฤดูหนาว จากการออกแบบจะเห็นประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ และภายในของวิหารทึบแบบไทลื้อ มีฐานชุกชีธรรมาสน์ และอาสนสงฆ์ ซึ่งใช้พื้นที่น้อยมาก คือ ประมาณ $1/4$ เท่านั้น ที่เหลือเป็นห้องโถงโล่ง ซึ่งเป็นบริเวณที่ชาวบ้านหรือฆราวาสใช้ฟังธรรม และประกอบ ศาสนพิธีต่างๆ

หน้าบันพระวิหาร มีการประดับหน้าบันด้วยไม้ลงสี เป็นรัศมีพระอาทิตย์แบบแฉกและแผ่นโลหะประดับสีขาวยด้วยการประดับเรียงเป็นรัศมีตรงส่วนหน้าของหน้าบันแบบชาวบ้านไทลื้อ และมีการตกแต่งประกอบด้วยตัวเครื่องถ้วยชาม นาคและช่อฟ้าแบบพื้นบ้าน เป็นลักษณะเริ่มต้นของศิลปะการตกแต่งแบบไทลื้อ การตกแต่งเชิงชายหรือชายน้ำด้วยไม้ซี่แหลมรอบๆ อาคาร ทั้งนี้ มีการตกแต่งตุงและธงกระดาดสีต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบงานบุญและพิธีกรรมของชาวเมืงน่าน ถือเป็นงานศิลปกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของไทลื้อได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 18 บริเวณหน้าบันวัดตันแหลง และรูปทรงหลังคาซ้อนกัน 3 ชั้น แสดงถึงศิลปะไทลื้อ

ภาพที่ 19 ลักษณะโครงสร้างของวิหารวัดตันแหลง

ด้านงานไม้

ศิลปะด้านงานไม้ เป็นงานที่จะต้องใช้ฝีมือ สมาธิ และความคิดสร้างสรรค์ สามารถประยุกต์นำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นไม้มาประดิษฐ์เป็นของใช้สอยได้อย่างเหมาะสม สำหรับงานไม้ในชุมชนบ้านต้นแหลง พบการประดิษฐ์ของที่ระลึกจากงานไม้ ที่เคยเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันของคนในอดีต อาทิ กระบอกรับน้ำจากไม้ไผ่ รองเท้าแตะทำจากไม้ กระบวยตักน้ำ ขอบสวิง และฮอก สำหรับฮอกมีลักษณะไม้ทำเป็นรูคล้ายกระบอกรับน้ำ เจาะรูด้านข้างสองรูเท่า ๆ กัน เป็นอุปกรณ์สำหรับแขวนไว้กับวัว ควายในอดีต สามารถใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดเสียงดัง ผู้ที่เป็นเจ้าของสัตว์สามารถฟังเสียงจากฮอกที่แขวนไว้กับคอของสัตว์นั้นได้ สำหรับราคาของแต่ละชิ้น จำหน่ายราคาเริ่มต้นที่ 15 บาท จนถึง ราคา 50 บาท นับเป็นการใช้เวลาวางจากการประกอบอาชีพหลัก โดยสินค้าที่ผลิตขึ้นจะนำไปจำหน่ายที่วัดต้นแหลงเพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนสามารถเลือกซื้อเป็นของฝากของที่ระลึก สามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชนได้

ภาพที่ 20 ด้านงานไม้

ด้านจักสาน (สานสุมไก่)

การสานสุมไก่ เป็นภูมิปัญญาในอดีตที่นำเอาวัตถุดิบตามธรรมชาติที่อยู่ใกล้ตัวมาดัดแปลงเป็น
สิ่งของเครื่องใช้ แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ในเชิงศิลปะ สามารถนำมาใช้ให้ประโยชน์ใน
ชีวิตประจำวันได้ วิธีการสานสุมไก่เป็นการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ สำหรับการจักสานสุมไก่แต่เดิม
นั้น เป็นการสานเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์หลังจากเสร็จสิ้นฤดูกาลทำนา ทำไร่ ทำสวน เป็น
อาชีพที่สามารถสร้างรายได้เสริมแก่คนในชุมชนได้ สำหรับชุมชนพระหลวงพบการสานสุมไก่ของ พ่อ
คำ สุตะหลวง ที่ได้ยึดการสานสุมไก่เป็นอาชีพหลัก โดยได้สานสุมไก่ 2 ขนาด จำหน่ายสุมไก่ขนาด
เล็กราคา 80 บาท และขนาดใหญ่ราคา 100 บาท พ่อคำ สุตะหลวง สามารถสานได้วันละ 1 ใบ ซึ่ง
อดีตการสานสุมไก่เกิดขึ้นจากผู้ชื่นชอบและนิยมกีฬาชนไก่ จึงมีการเลี้ยงไก่ชนเป็นจำนวนมาก และ
อุปกรณ์ที่จำเป็นในการเลี้ยงไก่ชน คือ สุมไก่ ซึ่งสุมไก่สามารถสานได้ง่าย ราคาถูกและใช้ประโยชน์ได้ดี
จึงถือว่ามนุษย์สามารถประดิษฐ์คิดค้นอุปกรณ์ใช้สอยที่นำเอาวัสดุจากธรรมชาติมาประยุกต์ให้เกิด
ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 21 ด้านจักสาน (สานสุมไก่)

การทำแคบหมู

พบการทำแคบหมู ตั้งอยู่บริเวณห่างจากวัดประมาณ 500 เมตร โดยคุณลำพวน ศิริรัตน์ ซึ่งยึดการแปรรูปหนังหมู หรือการทำแคบหมู เป็นอาชีพเสริมที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว คุณลำพวนได้ประกอบอาชีพเสริมการทำแคบหมูมานานกว่า 2 ปี เป็นการทำธุรกิจในครัวเรือน มีพนักงานจำนวน 5 คน และผลิตแคบหมูไว้มันเพียงอย่างเดียว โดยใช้หนังหมูเฉลี่ยอาทิตย์ละ จำนวน 100 กิโลกรัม พบกระบวนการขั้นตอนในการผลิตแคบหมูตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งขั้นตอนสุดท้าย ใช้เวลานานถึง 3 วัน การทำแคบหมู ถือเป็นการแปรรูปอาหารที่ทำให้อาหารสามารถเก็บไว้ได้นานขึ้น เป็นการเพิ่มมูลค่าของหนังหมูให้มีราคาสูงขึ้นด้วย ทั้งนี้ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชน สามารถซื้อแคบหมูไว้มันของคุณลำพวน ศิริรัตน์ เพื่อนำไปเป็นของฝากของที่ระลึกได้ สำหรับราคาจำหน่ายเริ่มต้นที่ถุงละ 5 บาท จนถึงราคา 50 บาท หรือตามจำนวนที่ลูกค้าต้องการ

ภาพที่ 22 การทำแคบหมู

การทำไม้กวาดดอกหญ้าและไม้กวาดทางมะพร้าว

พบการทำไม้กวาดดอกหญ้าและไม้กวาดทางมะพร้าว โดยพ่ออุ้ยหนานเต็ง ปัญญาญ และแม่แก้ว ปัญญาญ ที่ได้ยึดประกอบอาชีพการทำไม้กวาดดอกหญ้าและไม้กวาดทางมะพร้าว มานานกว่า 10 ปี เป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้และเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในวัยของผู้สูงอายุ สำหรับการทำหัตถกรรมไม้กวาดดอกหญ้าและไม้กวาดทางมะพร้าวนั้น ถือเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมานานจากบรรพบุรุษ โดยนำเอาวัสดุจากธรรมชาติมาประยุกต์ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวัน ในปัจจุบันพ่ออุ้ยหนานเต็ง ปัญญาญ และแม่แก้ว ปัญญาญ ได้ผลิตไม้กวาดเพื่อจำหน่ายบริเวณหน้าบ้านของตนเอง และจำหน่ายให้แก่คนภายในชุมชน โดยมีขนาดของไม้กวาดดอกหญ้า 2 ขนาด ขนาดใหญ่จำหน่ายราคา 30 บาท และขนาดเล็กจำหน่ายราคา 20 บาท สำหรับไม้กวาดทางมะพร้าวพบ 2 ประเภท คือ ไม้กวาดทางมะพร้าวใช้ทำความสะอาดเพดาน จำหน่ายราคา 35 บาท และไม้กวาดทางมะพร้าวใช้สำหรับกวาดพื้น จำหน่ายราคา 30 บาท

ภาพที่ 23 การทำไม้กวาดดอกหญ้าและทางมะพร้าว

บ้านพัก ดันแหลงโฮมสเตย์

บ้านพัก ดันแหลงโฮมสเตย์ เป็นธุรกิจที่พักของคนในชุมชนบ้านดันแหลง สร้างขึ้นเพื่อให้บริการที่พักแก่ผู้มาเยือนในชุมชน เป็นสถานที่พักผ่อนให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนได้ บ้านพักดันแหลงโฮมสเตย์ มีลักษณะบ้านเป็นบ้านไม้สองชั้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้าน อาทิ โต๊ะไม้ นั่งเล่นหรือนั่งรับประทานอาหารขนาดใหญ่ ในบริเวณชั้นล่างมีห้องน้ำที่สะอาด สำหรับชั้นบนพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นห้องพัก ที่สามารถพักได้จำนวนมาก ประมาณ 10 -15 คน อำนวยความสะดวกสบายด้วยชุดที่นอน หมอนและมุ้ง ให้แก่ลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการ มีบริเวณขนาบระเบียง ของชั้นบน ที่สามารถนั่งพักผ่อน สามารถนั่งเล่นเพื่อชื่นชมบรรยากาศ ความสดชื่นของหมู่พรรณไม้ที่ปลูกประดับไว้ภายในบ้านอย่างสวยงาม โดยบ้านพักโฮมสเตย์ดันแหลง สามารถโทรติดต่อจองหมายเลข 090-472-74-34 ได้ทุกวัน

ภาพที่ 24 บ้านพัก ดันแหลงโฮมสเตย์

ทั้งนี้ จากการประชุมระดมความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะโดยทั่วไปทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และมรดกทางสถาปัตยกรรมของวัดที่พบในชุมชนวัดดันแหลง พบศิลปวัฒนธรรมสำคัญของชุมชนที่ควรได้รับการสืบทอดทางด้านประเพณี คือ ประเพณีการรดน้ำดำหัวของผู้สูงอายุใน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการส่งเคราะห์ การจิกองฮั่ว การทานธรรม การดำน้ำขั่ว พิธีบายศรีสู่ขวัญ และการสืบทอด และหากศิลปวัฒนธรรมที่ไม่แรงอนุรักษ์อย่างเร่งด่วนจะต้องเกิดการสูญเสียไป คือ ประเพณีทานธรรม สำหรับด้านบุคคลที่ต้องการให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของ

ชุมชนและต้องการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ของกลุ่มบุคคลเหล่านั้น ได้แก่ กลุ่มเยาวชนโดยให้รวมกลุ่มเยาวชนเพื่อจัดกิจกรรมอบรมพิเศษให้ความรู้ เป็นการเสริมสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชน เพื่อตระหนักให้เห็นถึงคุณค่าศิลปวัฒนธรรมของชุมชน มีการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการร่วมกันและมีการร่วมพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความรู้ สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุควรรวมกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อจัดอบรมให้สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ เช่น การเล่านิทานคำเมือง การอ่านเขียนตัวเมือง พร้อมเสริมสร้างกิจกรรมออกกำลังกายเพื่อให้ผู้สูงอายุแข็งแรง สำหรับกลุ่มวัยทำงานควรจัดให้มีการจัดฝึกอบรมให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และร่วมมือกับชุมชนในการทำกิจกรรม เช่น การบริจาคทุนหรือสิ่งของ สำหรับกลุ่มของ พระ/เณร ควรให้ความรู้ประวัติความเป็นมาของวัดได้ พร้อมตระหนักให้เกิดความรักความหวงแหนในพื้นที่เนื่องจากส่วนใหญ่ พระ/เณร และควรฝึกเทศน์ธรรมมหาชาติ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ทั้งนี้ หน่วยงานที่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนบ้านต้นแหลง ได้แก่ กรมศิลปากรได้ร่วมบูรณะซ่อมแซมวัดต้นแหลง ทางด้านเทศบาลได้จัดงบประมาณในการทำป้าย สวนหย่อม และประชาชนได้เข้าร่วมทำแผนพัฒนาในพื้นที่ ในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นภายในชุมชนและร่วมกิจกรรมสืบสานงานวัฒนธรรมประเพณีประจำปี เช่น ลอยกระทง แห่เทียน เป็นต้น

ภาพที่ 25 กลุ่มประชาชนได้ระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาลักษณะโดยทั่วไปของชุมชนทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน และมรดกทางสถาปัตยกรรมของวัดในพื้นที่จังหวัดน่าน

3.4) การสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว

สำหรับการสื่อทางการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านต้นแหลง ยังไม่พบแผนที่ในชุมชนหรือป้ายบอกตำแหน่งการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว หรือจุดที่สำคัญภายในชุมชน แต่ภายในวัดพบป้ายบอกประวัติความเป็นมาของวัดแต่ยังไม่พบการอธิบายรายละเอียดคุณค่าความสำคัญทางด้านสถาปัตยกรรมที่สำคัญของวัดต้นแหลงได้ รวมทั้งยังไม่พบผู้ที่ให้ข้อมูลความสำคัญของวัด ประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจของวัด ให้แก่ผู้มาเยือนได้ตระหนักเห็นคุณค่า ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้ ภายในชุมชนยังไม่พบป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวในสถานที่สำคัญภายในชุมชน เพื่อแสดงข้อมูลแก่ผู้มาเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ตระหนักถึงคุณค่า ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของสถานที่นั้น

3.5) ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

ด้านความปลอดภัยภายในชุมชน พบหน่วยงานที่ดูแลความปลอดภัยของชุมชน อาทิ หน่วยงาน อพปร. ที่อำนวยความสะดวกและรักษาความสงบ โดยการตั้งเวรยามเพื่อสอดส่องอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นภายในชุมชนและบริเวณวัด พบกลุ่มผู้สูงอายุที่จัดเวรยามเข้ามาดูแลสอดส่องเพื่อให้เกิดความปลอดภัยและเข้ามาดูแลรักษาความสะอาดภายในวัดต้นแหลง ภายในวัดพบร้านขายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมวัด จึงทำให้วัดต้นแหลงมีคนของชุมชนเข้ามาดูแลวัดในทุกวัน จึงทำให้ผู้เข้ามาเยี่ยมชมภายในวัดรู้สึกปลอดภัย นอกจากนี้ พบลักษณะสังคมในชุมชนบ้านต้นแหลงอาศัยกันอยู่แบบเครือญาติ ดังนั้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ผิดปกติขึ้น คนภายในชุมชนจะสามารถรับรู้ข่าวสารกันได้อย่างรวดเร็วทำให้การแก้ไขปัญหาสามารถปฏิบัติได้อย่างรวดเร็วเช่นกัน

4) จังหวัดเชียงราย

4.1) ลักษณะทั่วไปของชุมชนวัดศรีได้

บ้านศรีได้ เป็นหมู่บ้านที่เรียกตามความเข้าใจของคนที่อยู่พม่าตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่ คำว่าศรีได้ คือ เป็นจุดครึ่งทางระหว่างอำเภอเทิงกับอำเภอเชียงของ ส่วนคำว่า ได้ เรียกตามที่ตั้งของหมู่บ้านซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของลำห้วยครึ่งที่ไหลมาจากภูเขาทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ในพื้นที่บริเวณบ้านศรีได้เป็นสภาพป่าไม้เบญจพรรณ มีลำห้วยไหลผ่านทางตอนใต้ของหมู่บ้าน มีแม่น้ำอิงไหลผ่าน จึงถือว่าเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ในอดีตประมาณ 200 กว่าปี ได้มีผู้คนที่อยู่พม่าตั้งถิ่นฐานจากอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน มีจำนวน 5 ครอบครัว โดยมีแสนหลวง กันทะ นายวิชา นายปิม นายขอด และพญา กัน ทะนะรังสีเป็นหัวหน้า และได้สร้างวัดเพื่อใช้เป็นสถานที่เรียนหนังสือในสมัยนั้น ในชุมชนบ้านศรีได้ได้ทำการแบ่งหมู่บ้านออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านศรีได้ และบ้านประชาภิวัฒน์ โดยบ้านประชาภิวัฒน์ได้แยกออกจากการปกครองของบ้านศรีได้ เมื่อปี พ.ศ.2543 และได้เปิดป้ายหมู่บ้านประชาภิวัฒน์ หมู่ที่ 10 ต.ศรีได้ อ.เชียงของ จ.เชียงราย เมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2544

สำหรับบ้านครึ่งใต้มีอายุราว 250 กว่าปี ปัจจุบันมีพื้นที่ประมาณ 1.5 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 176 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 461 คน บ้านครึ่งใต้ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเชียงของ 29 กิโลเมตรและอยู่ห่างจากตัวจังหวัดเชียงราย 109 กิโลเมตร พบทางทิศตะวันออกอยู่ใกล้กับภูเขา ส่วนทางทิศตะวันตกมีแม่น้ำอิงไหลผ่านเหมาะแก่การทำการเกษตร สำหรับประกอบอาชีพของชุมชนบ้านครึ่งใต้ คือ การทำเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และการประมง รวมถึงการให้บริการ การรับจ้าง การค้าขาย รับราชการ พนักงานของรัฐ นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังพบผู้ที่มีความรู้ ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ในชุมชน ได้แก่ การแพทย์แผนไทย ด้านสมุนไพร หมอพื้นบ้าน และผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น รวมไปถึงด้านต่าง ๆ เช่น งานฝีมือ ผู้ที่มีความรู้ด้านการเกษตร ด้านการถนอมอาหาร และด้านการบริหารจัดการ สำหรับทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน พบรายได้มาจากการทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ทำการประมง ค้าขาย การรับจ้าง และการทำงานประจำ

สำหรับบ้านประชาภิวัฒน์ เป็นหมู่บ้านที่เคยรวมเป็นหมู่บ้านเดียวกับบ้านครึ่งใต้ แต่ต่อมาได้มีการประชุมและลงมติเห็นชอบในการแยกหมู่บ้าน และได้ชื่อว่า บ้านประชาภิวัฒน์ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลครึ่ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ ประกอบไปด้วย ที่นา ที่สวน ที่อยู่อาศัย ที่สาธารณประโยชน์ ชุมชนประกอบไปด้วย 157 ครัวเรือน ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเชียงของประมาณ 28 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดเชียงรายประมาณ 110 กิโลเมตร มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบระหว่างภูเขากับแม่น้ำอิง เป็นผืนป่าเบญจพรรณมีลำห้วยครึ่งไหลผ่าน และมีสภาพภูมิอากาศเป็นไปตามฤดูกาล พบการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ประมง รวมถึง การค้าขายและการรับจ้างทั่วไป สำหรับเศรษฐกิจชุมชน รายรับส่วนใหญ่ได้มาจากการทำเกษตรกรรม ค้าขาย รับจ้าง ทำงานประจำ เป็นต้น ในชุมชนได้มีการตั้งกลุ่มทำกิจกรรมในชุมชนขึ้น ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการ กองทุน กลุ่มอาชีพ กลุ่มเยาวชน กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และภายในชุมชนยังมีทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ชุมชน แหล่งน้ำชุมชนที่อุดมสมบูรณ์

นอกจากนี้ พบว่าพื้นที่วัดครึ่งใต้ เป็นพื้นที่สงครามในอดีต มีการเกณฑ์คนในชุมชนไปทำถนนเพื่อเป็นเส้นทางสัญจรและพบว่า ในอดีต ราว 150 ปี ก่อน ชาวบ้านในสมัยนั้นเป็นเชื้อสายไทลื้อ โดยการอพยพย้ายถิ่นฐาน จากบ้านเจียงลม หรือเชียงลม เมือง (แขวง) ไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานมาแต่ก่อน แต่ในปัจจุบันพบว่ามีกรกลืนของวัฒนธรรมของคนไทยวน (ชนพื้นเมือง) ทำให้อัตลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นไทลื้อเสื่อมถอยจนไม่เหลือสภาพของชุมชนไทลื้ออยู่ในปัจจุบัน แต่ทั้งนี้ ยังคงมีเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรมที่ยังหลงเหลือที่แสดงให้เห็นอิทธิพลของงานสถาปัตยกรรมไทลื้อที่แสดงในรูปแบบของหอไตรเสาเดียวที่เหลือเพียงแห่งเดียวในภาคเหนือ และจากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งมีอายุมากกว่า 85 ปี ได้บอกเล่าตรงกันว่าในอดีตมีการก่อสร้างอาคารไม้เป็นลักษณะของอาคารไทลื้อ อยู่บนพื้นที่บริเวณหน้าวัดครึ่งใต้ในปัจจุบัน

4.2) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในพื้นที่หมู่บ้านครึ่งใต้และหมู่บ้านประชาวิวัฒน์ พบสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานภายในชุมชน อาทิ ระบบน้ำ ระบบไฟฟ้า ระบบสัญญาณโทรศัพท์ เป็นต้น รวมทั้ง การให้บริการที่นั่งพักผ่อน ห้องน้ำบริเวณวัด บริเวณที่จอดรถภายในวัดครึ่งใต้ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว อาทิ การทำเที่ยวภายในหมู่บ้าน พร้อมผู้นำชมที่มีความรู้ ข้อมูลของชุมชนเป็นอย่างดี แต่ยังไม่พบผู้นำชมภายในวัดที่มีความรู้ความเข้าใจข้อมูลทางด้านสถาปัตยกรรมที่สำคัญภายในวัด

4.3) ศักยภาพทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

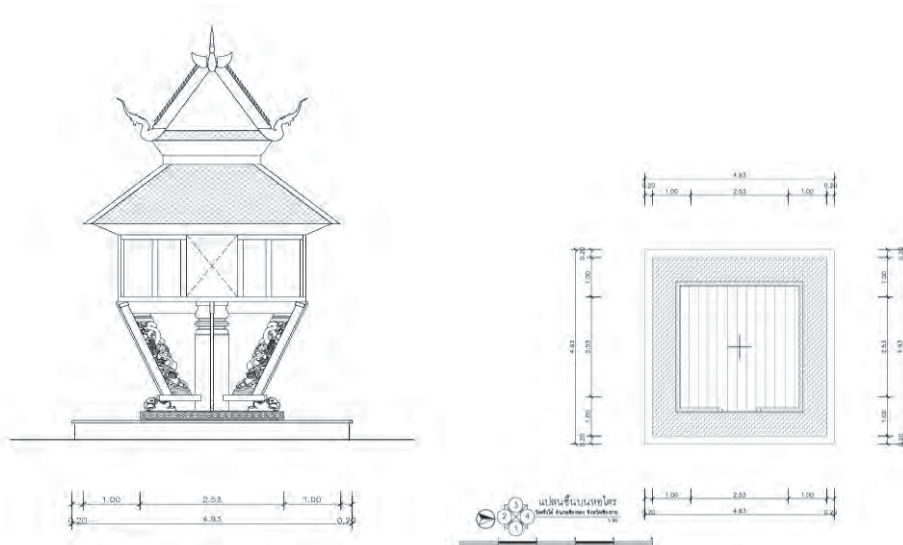
กิจกรรมที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมและมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน มีดังต่อไปนี้

วัดครึ่งใต้

วัดครึ่งใต้ พบหอไตรรูปแบบสถาปัตยกรรมไทลื้อ มีลักษณะโครงสร้างเสาเดียว มีค้ำยันโดยรอบสี่ด้านช่วยรับน้ำหนัก ลักษณะของอาคารตั้งอยู่บนฐานคอนกรีต แต่เดิมตั้งอยู่บริเวณหนองน้ำด้านหน้าวัด และได้มีการย้ายเข้ามาก่อสร้างใหม่ในพื้นที่ภายในวัด พบลักษณะของอาคารมีขนาด 3.30×3.30 ม. ผนังไม่มีลักษณะปิดล้อมโดยรอบ มีทางเข้าด้วยช่องเปิดด้านหน้า ไม่มีการติดตั้งบันไดแบบตายตัว หลังคามีลักษณะจั่วตัด มีระดับคอสองประดับด้วยลายคำรูปเทวดา โดยรอบทั้งสี่ด้านและมีการประดับด้วยกระจกตะกั่วหรือแก้วจีน เป็นรูปดอกไม้ การตกแต่งหน้าบันเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษาประดับด้วยกระจกตะกั่ว มีป้านลมรูปนาคและข้อฟ้าแบบพื้นบ้าน เป็นลักษณะเริ่มต้นของศิลปะการตกแต่งแบบไทลื้อหลังคามุงด้วยแผ่นไม้แป้นเกล็ด

ภาพที่ 26 หอไตร และบริเวณหน้าบ้านของหอไตร วัดครึ่งใต้ แสดงถึงศิลปะไทลื้อ

ภาพที่ 27 ลักษณะโครงสร้างหอไตร วัดศรีไคร้

กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านศรีไคร้

กลุ่มสตรีทอผ้าได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2520 เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มสตรีที่มีความรู้ความสามารถด้านการทอผ้าพื้นเมือง มีนางเฉลิมขวัญ ทะไชย เป็นประธานกลุ่ม แต่เดิมได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงของ ในการส่งสมาชิกกลุ่มเพื่อไปรับการฝึกอบรมที่ศูนย์ ฝกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง และนำความรู้ที่ได้กลับมาสอนให้กับสมาชิก และมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ทอผ้าและก๊อกระตุกให้กับทางกลุ่ม นอกจากนี้ ยังได้รับการสนับสนุนจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเชียงของ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงราย เทศบาลตำบลศรีไคร้ สำหรับสมาชิกได้มีการลงหุ้นใช้เป็นทุนหมุนเวียน และจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ประจำกลุ่มขึ้นเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มโดยเป็นเงินกูยืมดอกเบี้ยต่ำ ปัจจุบันนางราตรี ปัญวงค์ ดำรงตำแหน่งเป็นประธาน มีจำนวนสมาชิก ทั้งหมด 59 คน พบผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ประกอบด้วย ผาถุง ผาขาว มา ผาบุโตะ ผาคลุ่มไหล ผาผืนสำหรับตัดชุด และตุ้ง สำหรับลายที่ได้รับความนิยม คือ ลายอีปัวหวาน ลายไทย ลายดอกไม้จันทน์ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้รับการคัดสรรผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ 3 ดาว ในปี 2553 ปัจจุบันมีการออมทรัพย์ของสมาชิกกลุ่มเป็นประจำทุกเดือนถือเป็นการออมทรัพย์ให้เกิดทุนหมุนเวียนได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 28 กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านครึ่งใต้

กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านประชาวิวัฒน์

กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านประชาวิวัฒน์ที่เดิมรวมเป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มทอผ้าสตรีบ้านครึ่งใต้ แต่ปัจจุบันได้แยกหมู่บ้านออกมาและปกครองด้วยตนเอง จึงได้จัดตั้งกลุ่มทอผ้าประชาวิวัฒน์ขึ้นบริเวณชุมชนบ้านประชาวิวัฒน์ และมีกิจกรรมการทำงานของกลุ่มเหมือนกับกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านครึ่งใต้

ภาพที่ 29 กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านประชาวิวัฒน์

กลุ่มทำแคบหมูและขนม

กลุ่มทำแคบหมูและขนมได้ก่อตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2551 โดยการสนับสนุนในการอบรมการทำขนม จากศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 12 จังหวัด เชียงราย และศูนย์ฝกอาชีพสตรี จังหวัดเชียงราย ในการอบการวิธีการทำแคบหมู พบกิจกรรมของกลุ่ม คือ การจำหน่ายแคบหมูและขนม โดยนำเงินทุนจากการขายสินค้า ไขเป็นเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม มีการแบ่งส่วนเงินกำไรจากการขายแคบหมูเป็นค่าแรงให้กับสมาชิกที่มาทำ โดยจัดสรรกำไรบางส่วนสมทบเป็นทุนหมุนเวียนกลุ่ม

กลุ่มจักสานหวายและไม้ไผ่

กลุ่มจักสานหวายและไม้ไผ่ได้ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2542 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาของ ท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับหมู่บ้านและส่งเสริมงานหัตถกรรมให้ได้รับการพัฒนาต่อยอดได้ สามารถตอบสนองความต้องการในการนำไปใช้สอยประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ พร้อมทั้งสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยพบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย อาทิ ชันโตกหวาย ตะกร้าหวาย หมวกสานไม้ไผ่ แก้วหวาย เป็นต้น

ภาพที่ 30 กลุ่มจักสานหวายและไม้ไผ่

กลุ่มตัดเย็บ

กลุ่มตัดเย็บได้ก่อตั้งเมื่อ 16 ธันวาคม พ.ศ.2551 กลุ่มเย็บผ้าเป็นกิจกรรมเครือข่ายของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านครึ่งไถ่ โดยนำเงินทุนหมุนเวียนจากกลุ่มสตรีทอผ้ามาดำเนินการ โดยสมาชิกกลุ่มเย็บผ้าจะเป็นสมาชิกกลุ่มสตรีทอผ้า กลุ่มตัดเย็บภายในชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำผ้าจากกลุ่มสตรีทอผ้ามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และพบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตัดเย็บ เช่น เย็บถุงผ้า เย็บกระเป๋า เย็บเสื้อผ้าเย็บชุดพื้นเมือง เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มทอผ่ายังได้รับผาจากโรงงานมาตัดเย็บเพื่อเป็นรายได้เสริมกลุ่มได้อีกด้วย

ภาพที่ 31 กลุ่มตัดเย็บ

กลุ่มบายศรีสู่ขวัญ

กลุ่มบายศรีสู่ขวัญ เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรับทำบายศรี พบการประดิษฐ์ตั้งแต่ขนาดเล็กจนกระทั่งขนาดใหญ่ซึ่งมีจำนวนบายศรีหลายชั้น การประดิษฐ์บายศรี จะต้องใช้ความประณีต ความสร้างสรรค์ให้เกิดความสวยงาม ทุกองค์ประกอบของบายศรีจะมีความหมายสำคัญและที่มาตามความเชื่อ ดังนั้น กระบวนการประดิษฐ์บายศรีจึงมีความสำคัญควรแก่การสืบทอดให้ชนรุ่นหลังได้อนุรักษ์พิธีทางล้านนาไว้ อันเป็นพิธีที่สามารถสร้างความมั่นใจให้กับผู้ร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญได้ คำว่า “บาย” เป็นภาษาเขมรแปลว่า ข้าว ข้าวอันเป็นสิริมงคล โดยมีภาชนะบายศรีต้องเพื่อบรรจุอาหาร มีลักษณะเป็นกระถางที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นให้สวยงาม บริเวณปากกระถางถูกประดับประดาไว้อย่างงดงาม มียอดแหลมตามศิลปะแบบไทย นำพานซ้อนกันขึ้นไปเรื่อยๆ ตามจำนวนชั้นที่ต้องการ และตามความเชื่อของคนไทยที่เกิดมาต้องมีขวัญประจำกาย ขวัญ จะมีหน้าที่ในการพิทักษ์รักษา ขวัญ เป็นเหมือนพี่เลี้ยงที่คอยดูแลประคับประคองชีวิต คอยเลี้ยงดู และติดตามไปทุกหนทุกแห่ง เป็นสิ่งไม่มีตัวตนคล้ายจิตหรือวิญญาณแฝงอยู่ในตัวคนและสัตว์ ขวัญตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่าในร่างกายเรามี 2 สิ่งรวมกัน คือ ร่างกายและจิตใจหรือขวัญ

คนไทยจึงเชื่อว่าพิธีสู่ขวัญเป็นพิธีหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมเพิ่มพลังใจให้เข้มแข็ง เมื่อมีขวัญที่มั่นคง พลังใจที่เข้มแข็งย่อมส่งผลให้การประกอบภารกิจหน้าที่นั้น ๆ บรรลุผลสำเร็จได้ตามความมุ่งหมาย หรือเสริมให้มีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ภาพที่ 32 พิธีบายศรีสู่ขวัญ

กลุ่มดนตรีพื้นเมือง

กลุ่มดนตรีพื้นเมือง เป็นกลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการรวมกลุ่มของผู้สนใจและรักดนตรีพื้นเมือง โดยเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างความตระหนักให้เกิดการเห็นคุณค่าและเกิดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชนรุ่นหลังให้สืบทอดต่อกัน พร้อมฝึกทักษะความสามารถในการเล่นดนตรีให้แก่เยาวชนและผู้สนใจศิลปะทางด้านดนตรี รวมทั้งเป็นการรวมกลุ่มเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความสัมพันธ์อันดีภายในชุมชน ทั้งนี้ กลุ่มดนตรีพื้นเมืองมีหน้าที่บริการสังคม เช่น การร่วมแสดงในงานประเพณีต่างๆ ในชุมชน และสามารถออกงานบริการสาธารณชนเพื่อสร้างรายได้ให้แก่กลุ่ม

โรงสีข้าว

โรงสีข้าวก่อตั้งเมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2555 โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการ SML และได้บริหารจัดการโดยคณะกรรมการโครงการ SML เปิดให้บริการสีข้าวกลองให้ชาวบ้านเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้ชาวบ้านได้ทานข้าวกลองเพื่อสุขภาพ พร้อมทั้งบรรจุข้าวกลองเป็นถุงเพื่อจำหน่าย โดยคิดค่าบริการสีข้าว กิโลกรัมละ 3 บาท โดยเก็บไว้เป็นกองทุนของโรงสี ข้าวกลองเพื่อนำไปบำรุงรักษาและซ่อมแซมโรงสีต่อไป

ภาพที่ 33 โรงสีข้าว

จากการประชุมระดมความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน และมรดกทางสถาปัตยกรรมของวัดที่พบของชุมชนวัดศรีไ้ พบ ศิลปวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ คือ ประเพณีวันเกี่ยว ประเพณีลอยกระทง การดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ เทศกาลเข้าพรรษา และพบพระธาตุเขาเขียวที่มีความเก่าแก่ มีแม่น้ำอิงที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ชุมชนมีความสามัคคีและอาศัยในลักษณะแบบญาติพี่น้อง มีผู้นำที่ให้ความร่วมมือ หมู่บ้านมีความสงบร่มเย็น คนในชุมชนมีความเชื่อเรื่องน้บถือผี นอกจากนี้ ภายในชุมชนได้จัดตั้งกลุ่ม คือ กลุ่มออมทรัพย์ โดยทุกคนในชุมชนได้มีส่วนร่วม และกลุ่มเสียวเป็นกลุ่มพลังขับเคลื่อนในการทำในชุมชนที่มีความสามัคคี นอกจากนี้ พบว่าคนในชุมชนให้ความสำคัญกับโรงเรียนบ้านศรีไ้ ซึ่งมีอาคารเรียนรวม 80 พรรษา และถือเป็นความภาคภูมิใจของประชาชน สำหรับปัญหาของวัดศรีไ้ พบว่าหลังคาวิหารของวัดรั้วซึมห่อไตร ห่อไตรขาดบันไดเพื่อขึ้นไปเยี่ยมชม และเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชน ได้พบข้อจำกัด คือ การต้อนรับในช่วงฤดูเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวข้าว ดังนั้น ช่วงเวลาที่คนในชุมชนจะสามารถต้อนรับผู้ที่มาเยือนได้ คือ ช่วงเวลาระหว่างเดือน มกราคม – พฤษภาคม

ภาพที่ 34 กลุ่มประชาชนผลการระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน
ทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน และมรดกทางสถาปัตยกรรม
ของวัดในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

4) การสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว

การสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ภายในวัดครั้งใดมีป้ายสื่อความหมายของหอไตร ที่แสดงรายละเอียดของข้อมูลไว้ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนพบการให้รายละเอียด ของประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ประโยชน์ในการจัดตั้งกลุ่มให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ แต่ป้ายสื่อความหมายดังกล่าวยังขาดความหลากหลายทางด้านภาษา ที่สามารถแสดงรายละเอียดต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้ นอกจากนี้ ภายในชุมชนยังขาดผู้ที่ให้ข้อมูลทางด้านสถาปัตยกรรมภายในวัด อาทิ หอไตรเสาดเดียว ที่ควรจัดให้มีผู้นำชมที่มีความเข้าใจประวัติ องค์ประกอบที่สำคัญ สามารถอธิบายให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้ตระหนักถึงคุณค่าโบราณสถาน ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบต่อไป

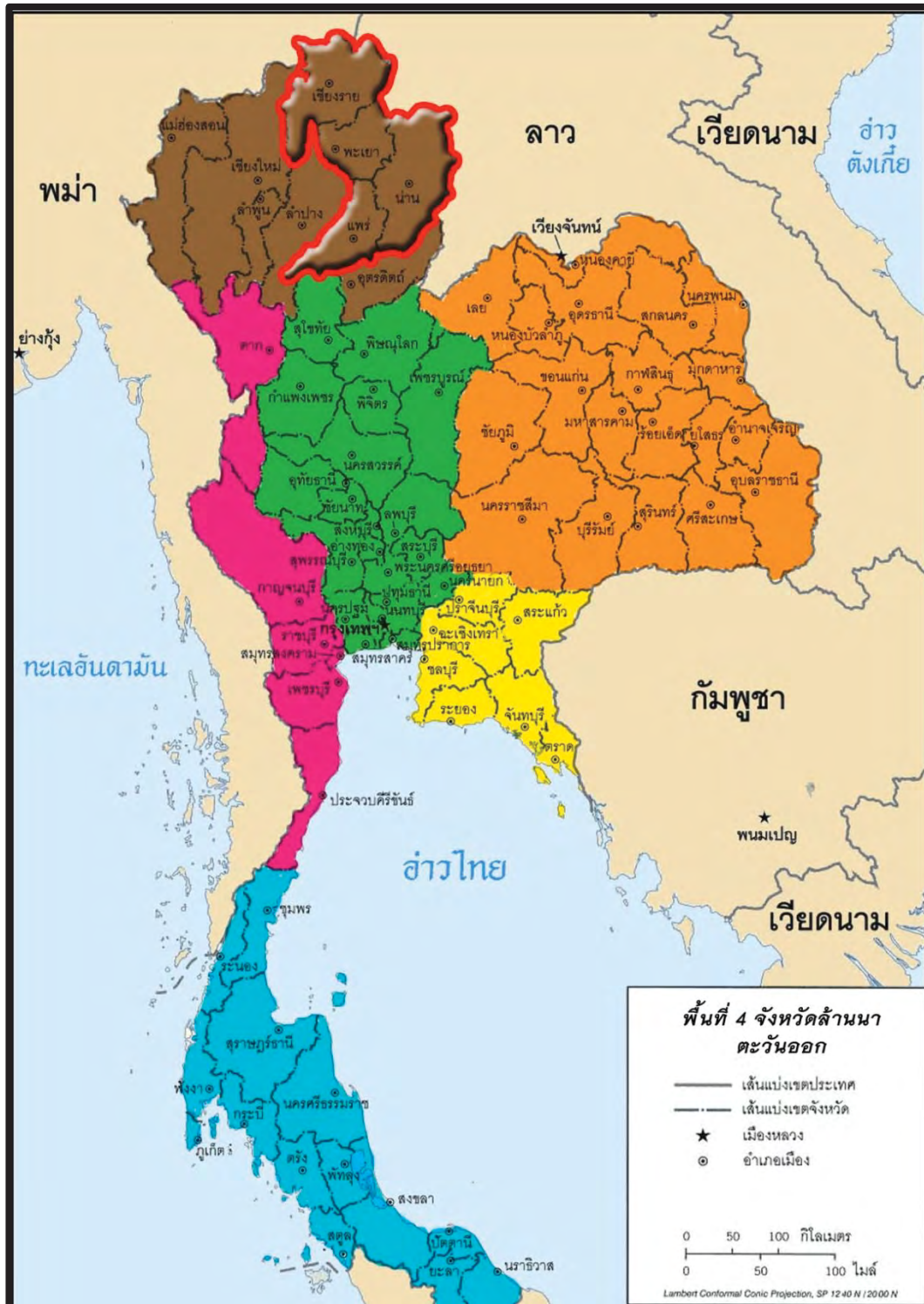
4.5) ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

พบความปลอดภัยภายในวัดครั้งใด เพราะบริเวณวัดมีลักษณะโล่ง ทำให้ง่ายต่อการมองเห็น และภายในวัดมีโรงเรียนสำหรับพระภิกษุ จึงทำให้มีคนดูแลสอดส่องความปลอดภัยอยู่เสมอ อีกทั้งวัดถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และวัดครั้งใดจะมีพระสงฆ์จำพรรษาที่จะคอยตรวจตราความเรียบร้อยภายในวัดตลอดเวลา รวมทั้งชุมชนโดยรอบมีสภาพสังคมแบบเครือญาติ เมื่อเกิดความผิดปกติขึ้นภายใน

ชุมชนก็จะสามารถรับรู้ข่าวสารได้ได้อย่างรวดเร็วและสามารถแก้ไขปัญหา ช่วยเหลือกันได้อย่าง
ทันท่วงที อีกทั้ง ชุมชนของวัดพระหลวงเป็นชุมชนที่มีความสงบ ประชาชนในพื้นที่คอยสวดส่งความ
เรียบบร้อย คอยระมัดระวังอันตรายอยู่เสมอ

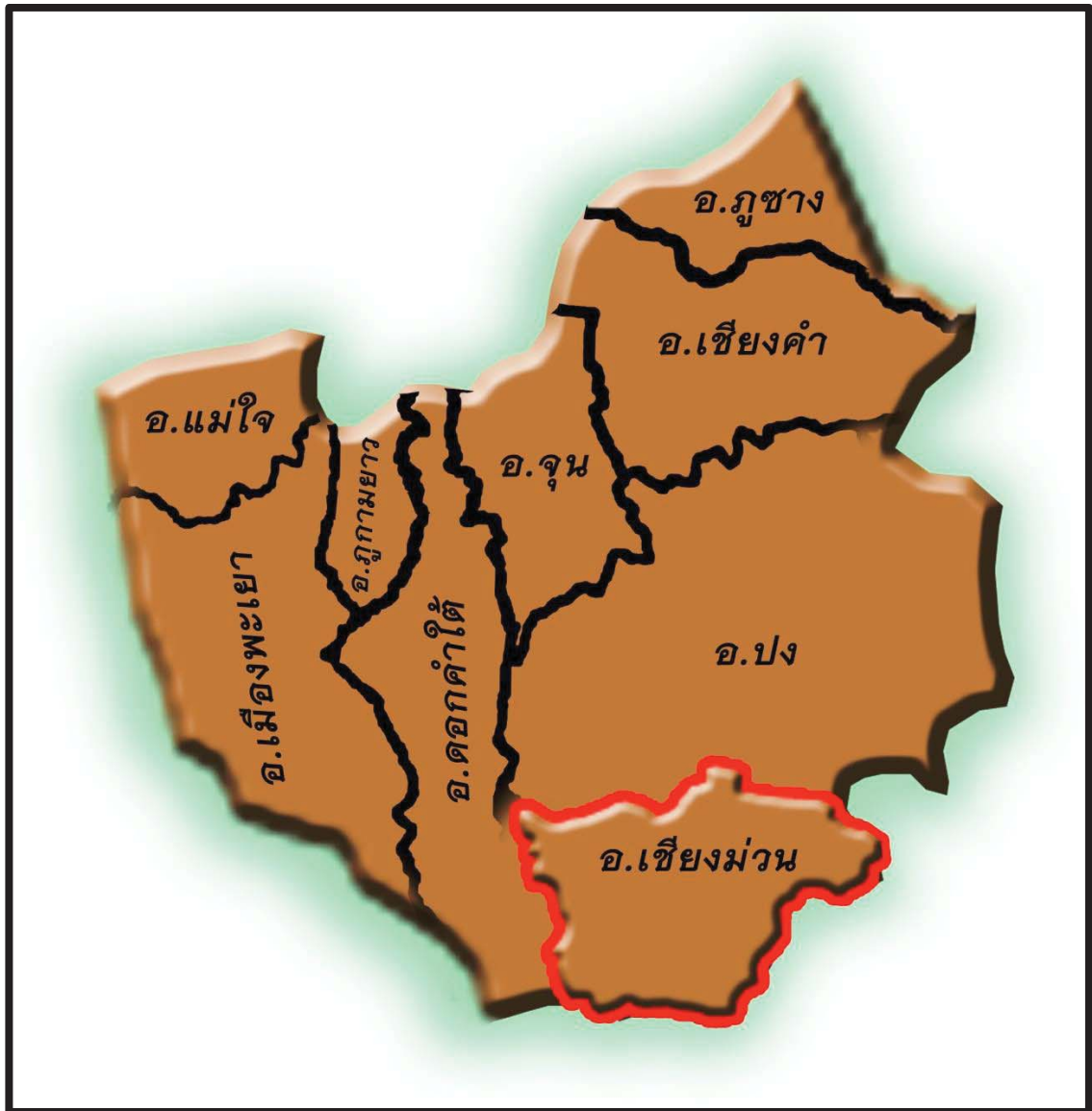
ภาพที่ 35 ขอบเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

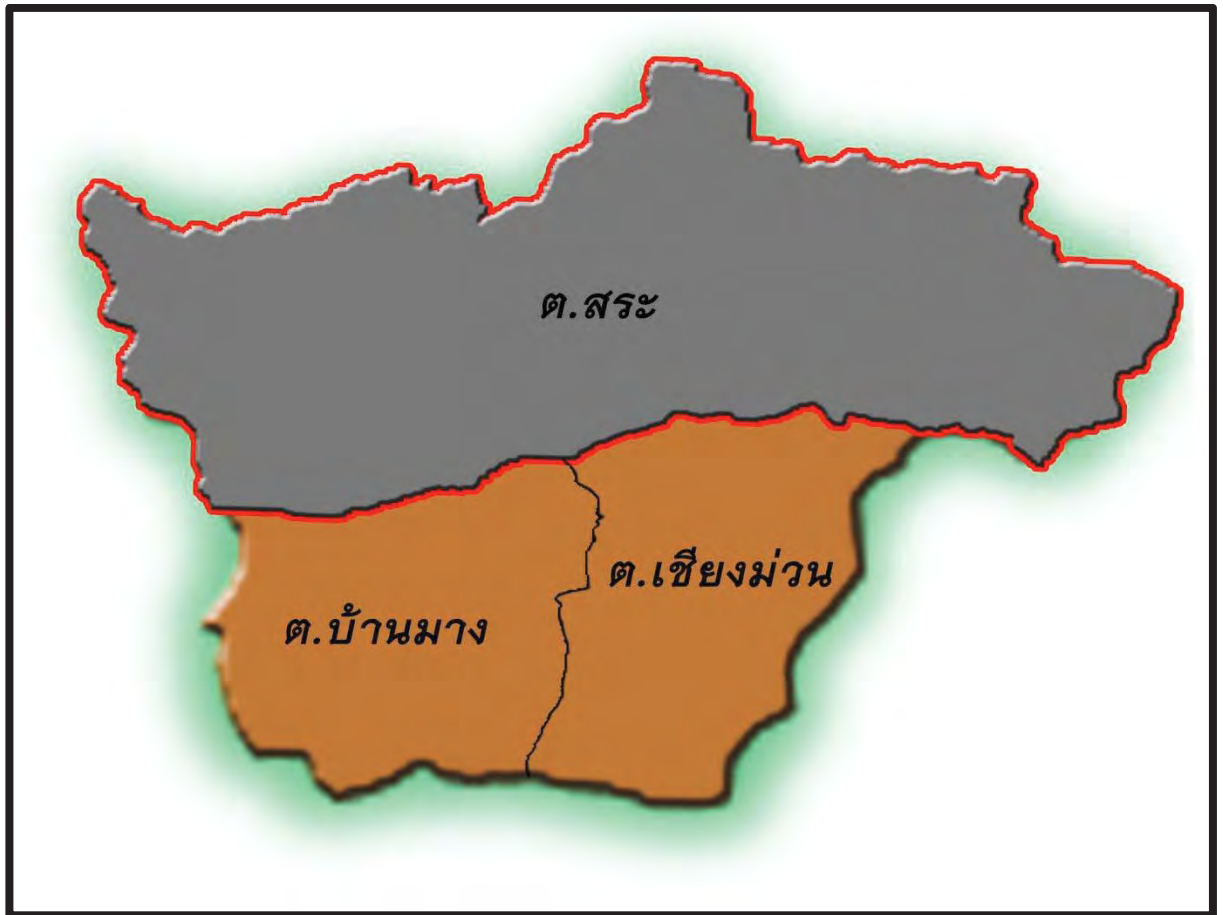
ภาพที่ 36 ขอบเขตพื้นที่ 4 จังหวัดล้านนาตะวันออกของประเทศไทย

ภาพที่ 37 ขอบเขตพื้นที่ 4 จังหวัดล้านนาตะวันออก

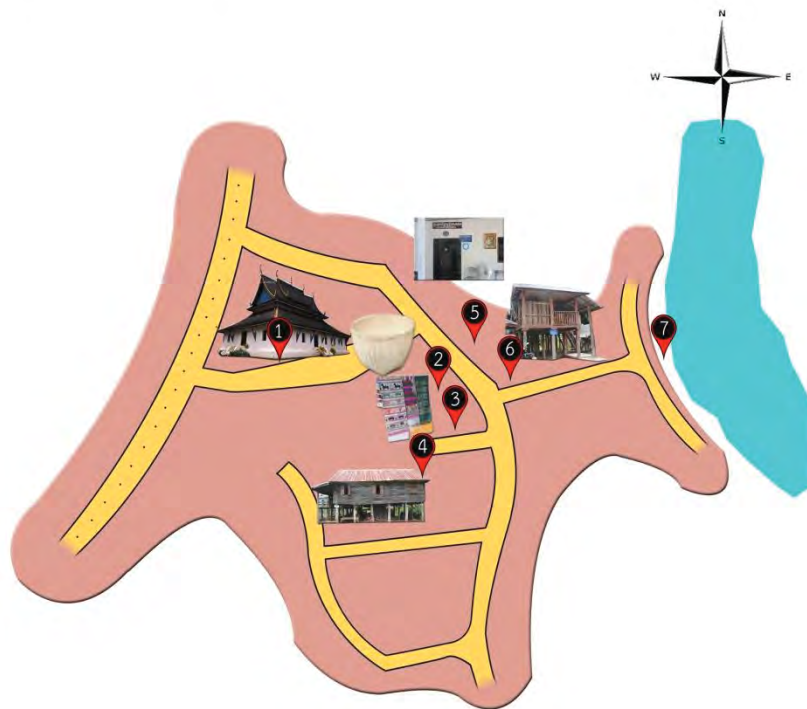

ภาพที่ 38 แผนที่แสดงขอบเขต อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 39 แผนที่แสดงขอบเขต ตำบลสระ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา

แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมจังหวัดพะเยา

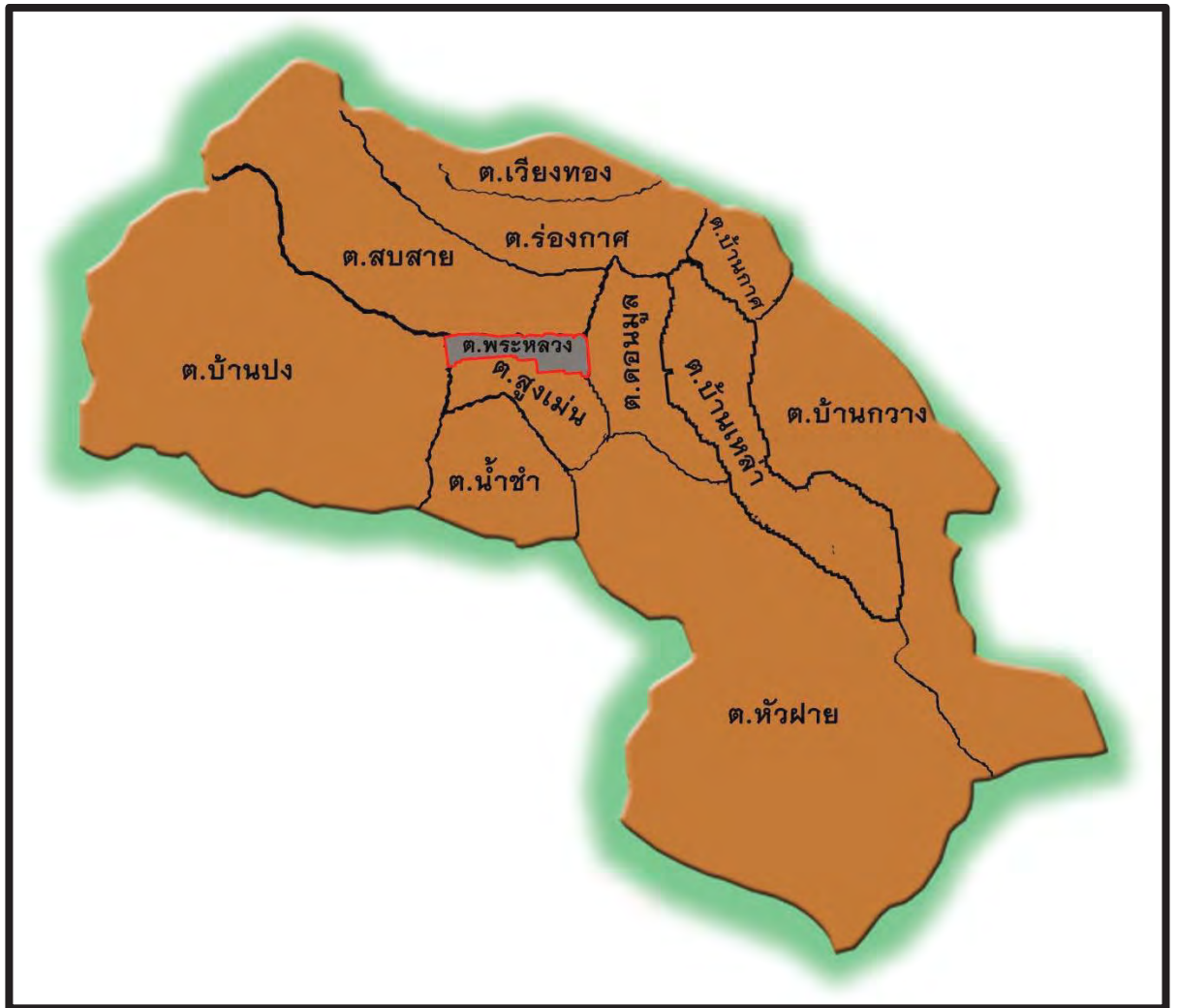

1. วัดท่าฟ้าใต้	5. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านฟ้าสีทอง
2. หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่	6. บ้านไถลื้อจำลอง
3. กลุ่มทอผ้าไทลื้อ	7. จุดล่องแพแม่น้ำยม
4. บ้านไถลื้อ	

ภาพที่ 40 แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม
ตำบลสระ อำเภอยางมา่นจังหวัดพะเยา

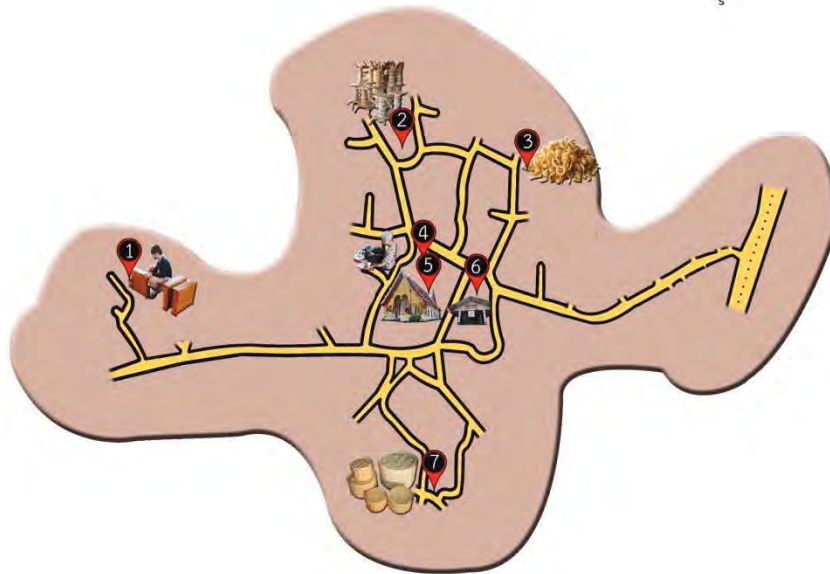

ภาพที่ 41 แผนที่แสดงขอบเขตอำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

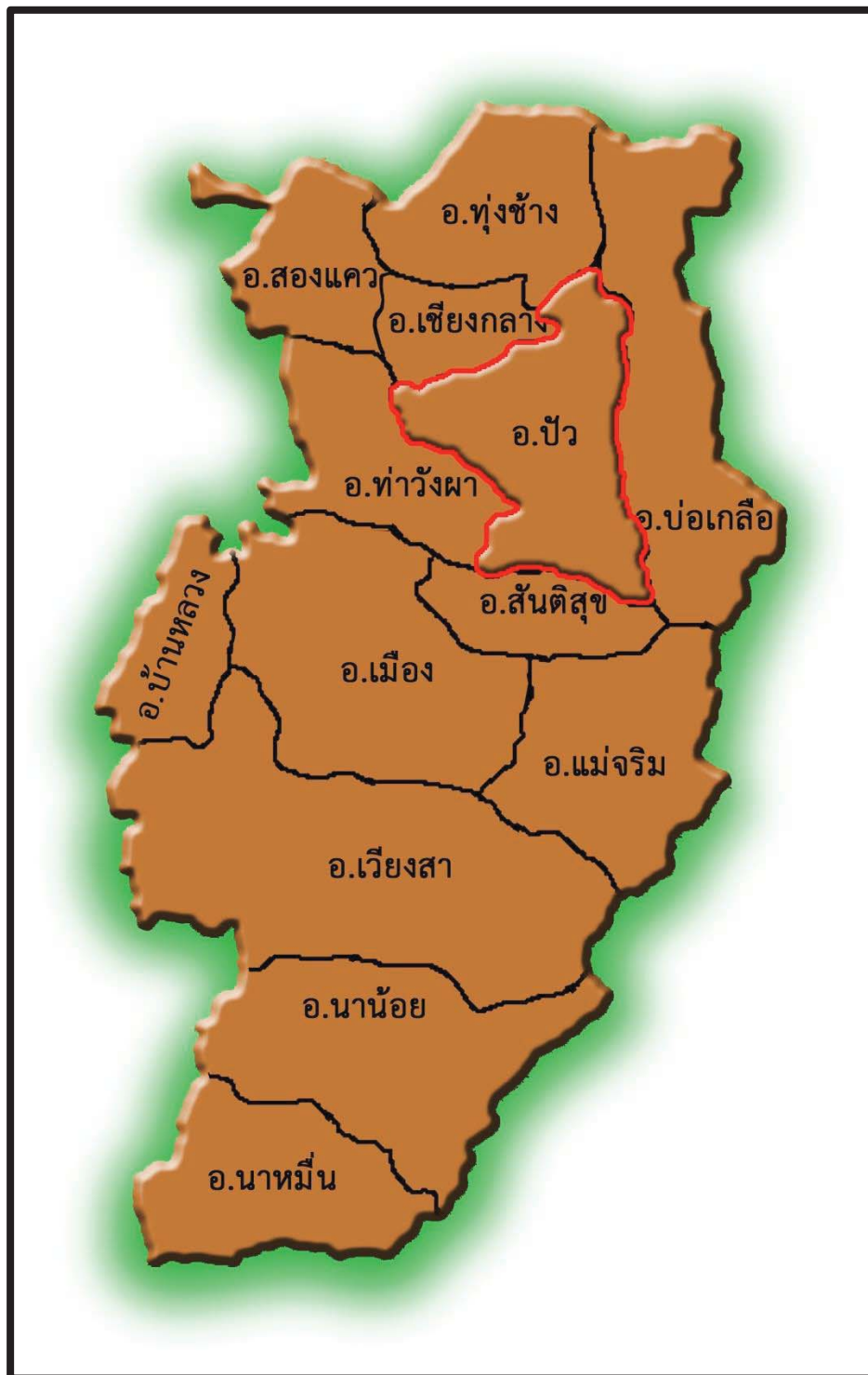
ภาพที่ 42 แผนที่แสดงขอบเขต ตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมจังหวัดแพร่

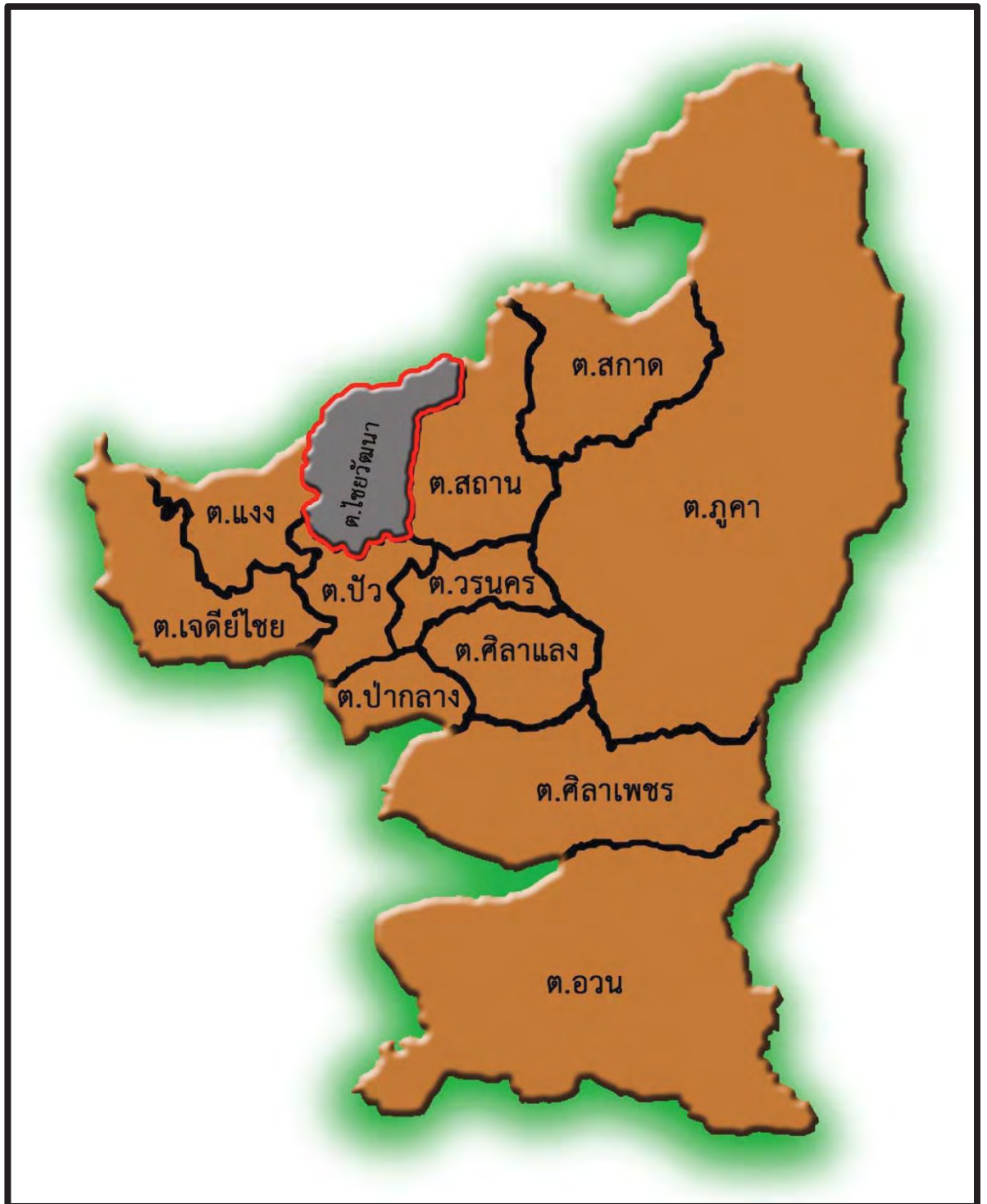

1.กลุ่มทำสี เฟอร์นิเจอร์ไม้	5.วัดพระหลวง
2.การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก	6.ตลาดสดพระหลวง
3.การทำแคบหมู	7.หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่
4.ชมรมผู้สูงอายุ	

ภาพที่ 43 แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม
ตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

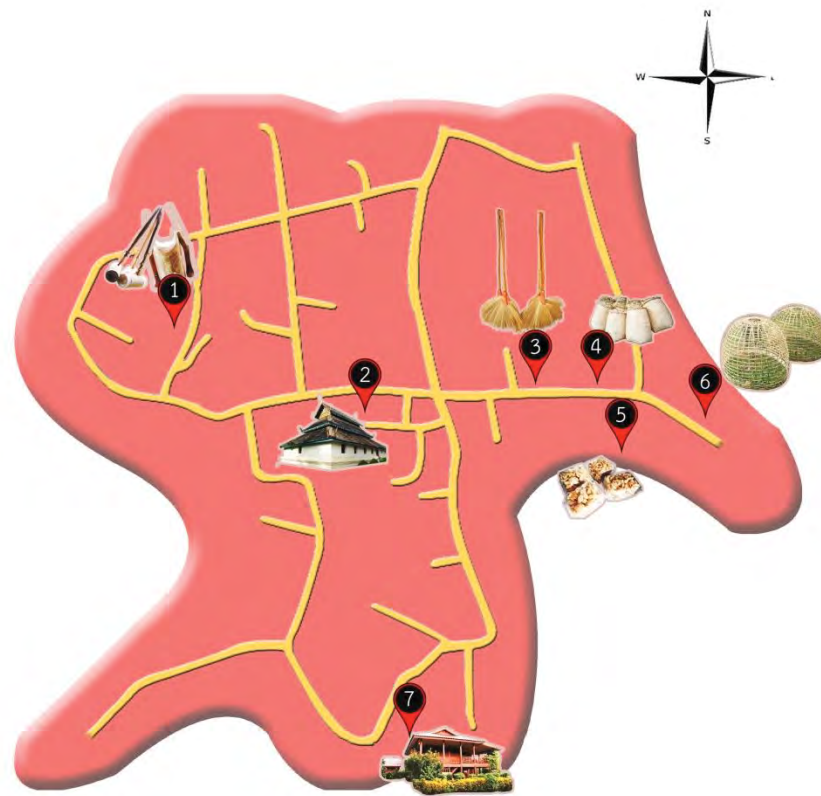

ภาพที่ 44 แผนที่แสดงขอบเขต อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ภาพที่ 45 แผนที่แสดงขอบเขต ตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน

แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมจังหวัดน่าน

1.งานไม้ไผ่

5.แคบหมู

2.วัดตันแห่ง

6.จักสายส้มไก่

3.ไม้กวาด

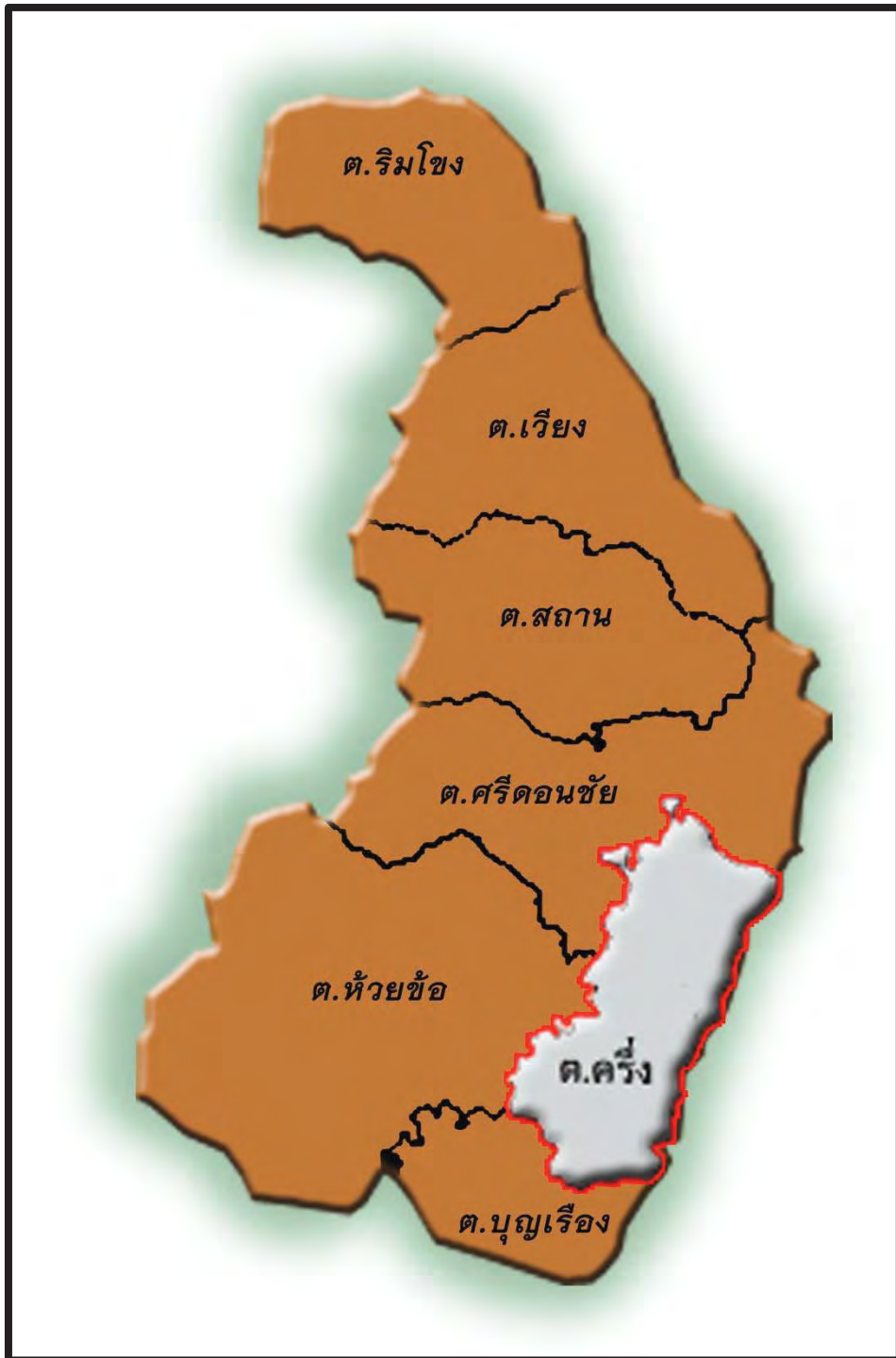
7.โฮมสเตย์

4.จักสาน ฮอก

ภาพที่ 46 แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม
ตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัวจังหวัดน่าน

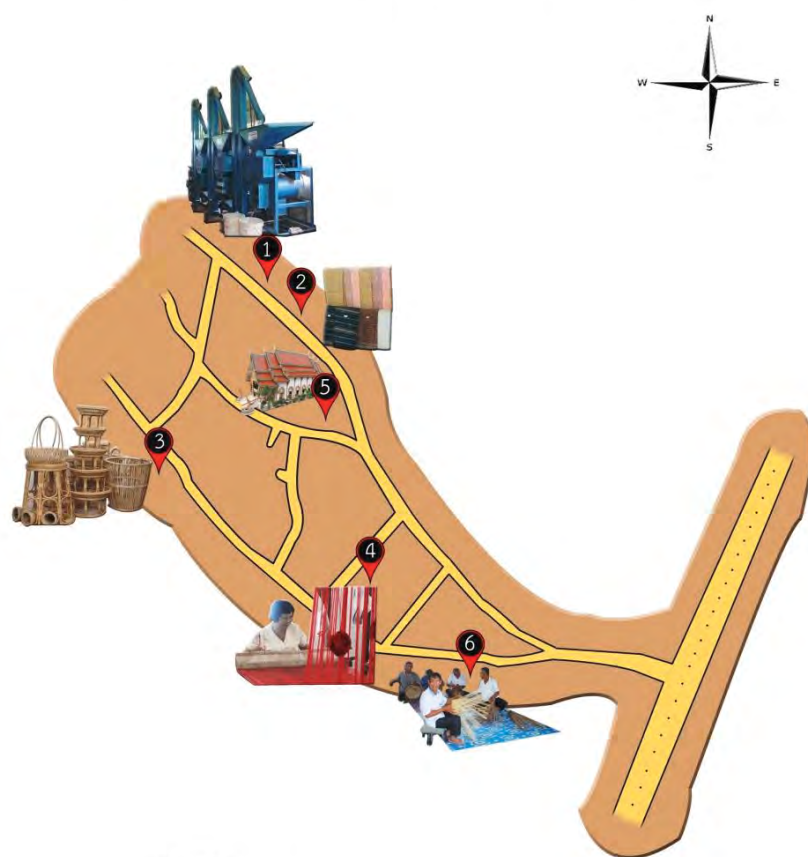

ภาพที่ 47 แผนที่แสดงขอบเขต อำเภอเชียงทอง จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ 48 แผนที่แสดงขอบเขต ตำบลครี้ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมจังหวัดเชียงราย

- 1.โรงสีข้าวชุมชน
- 2.กลุ่มทอผ้าปะชาภิวัฒน์ และ กลุ่มตัดเย็บ
- 3.จักสานหวาย
- 4.กลุ่มทอผ้าครึ่งใต้ กลุ่มตัดเย็บ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- 5.วัดครึ่งใต้
- 6.จักสานไม้ไผ่ และหวาย

ภาพที่ 49 แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม
ตำบลครึ่ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

4.2 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก

ในการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน มีนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเยือน ในปี พ.ศ. 2553 รวมกันประมาณ 2,206,725 คนต่อปี (กรมการท่องเที่ยว, 2555) โดยการศึกษาครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในวัด โดยเลือกกลุ่มของนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการตอบคำถามได้ ทั้งนี้ แบบสอบถามมีทั้งหมด 7 ส่วน ประกอบด้วย

4.2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2.2 รูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

4.2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

4.2.4 ความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

4.2.5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

4.2.6 การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

4.2.7 ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

4.2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศและอายุ

ผลจากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาเที่ยวในพื้นที่ 4 จังหวัด ล้านนาตะวันออก ได้แก่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน นั้น โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.10 เพศชาย ร้อยละ 42.90 มีอายุโดยเฉลี่ยอยู่ในช่วง 21 – 30 ปี ร้อยละ 34.00 รองลงมา คือ 31 – 40 ปี ร้อยละ 27.50 และน้อยที่สุด คือ มากกว่า 60 ปี ร้อยละ 2.50 สถานภาพโสด ร้อยละ 61.80 สมรส ร้อยละ 35.90 หย่าร้าง ร้อยละ 1.30 และน้อยที่สุด คือ หม้าย ร้อยละ 1.00 ระดับและเป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มาท่องเที่ยวเป็นกลุ่มที่มีอายุในช่วง 21 - 30 ปี อยู่ในวัยทำงานมากที่สุด เนื่องจากผู้ที่อยู่ในวัยทำงานเป็นผู้ที่มีรายได้ และมีการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนและเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตให้ตนเอง

วุฒิการศึกษา

การศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.30 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 17.90 สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 16.20 และน้อยที่สุด คือ อนุปริญญา ร้อยละ 9.60 หากพิจารณาแล้ว จะพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มของผู้ที่มีการศึกษา คือในระดับปริญญาตรี และกลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อาจหมายถึงกลุ่มที่กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีหรืออื่น ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 21 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.50 ซึ่งเป็นช่วงอายุของผู้ที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน

อาชีพและรายได้

อาชีพโดยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา ร้อยละ 25.50 รองลงมา คือ รับราชการ ร้อยละ 21.00 ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 18.40 พนักงาน รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 18.20 รับจ้างอิสระ ร้อยละ 8.30 อื่น ๆ ร้อยละ 7.80 และน้อยที่สุด คือ เกษียณอายุราชการ ร้อยละ 0.80 ซึ่งสอดคล้องกับช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 21 - 30 ปี หากพิจารณารายได้ของกลุ่มตัวอย่างพบว่าไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 33.50 มากที่สุด รองลงมา พบว่ามีรายได้มากกว่า 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 18.00 รายได้ 5,001 - 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.75 รายได้ 10,001 - 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.25 รายได้ 15,001 - 20,000 บาท คิดเป็น 10.75 รายได้ต่ำกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.50 และรายได้น้อยที่สุด คือ 20,001 - 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ หากพิจารณาพบว่าสอดคล้องกับอาชีพส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา และไม่มีรายได้ รองลงมา คือ อาชีพธุรกิจส่วนตัว สอดคล้องกับรายได้ที่รองลงมา คือ มากกว่า 25,000 บาท ดังนั้น หากมองภาพรวมจะพบว่ากลุ่มที่มาท่องเที่ยวมีทั้งวัยทำงานและวัยศึกษาเล่าเรียน โดยวัยทำงานเป็นกลุ่มที่มีรายได้ ซึ่งน่าจะมีการจัดสรรเงินไว้สำหรับการพักผ่อน ท่องเที่ยว หลังจากเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ในกลุ่มของวัยศึกษาเล่าเรียนก็จะเป็นกลุ่มที่มีความต้องการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาประสบการณ์และความรู้

ภูมิลำเนา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ทางภาคเหนือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.50 รองลงมา คือ ภาคกลาง คิดเป็นร้อยละ 19.60 และน้อยที่สุด คือ ภาคตะวันตก คิดเป็นร้อยละ 0.80

ตารางที่ 10 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	168	42.90
หญิง	224	57.10
รวม	400	100
อายุ		
ต่ำกว่า 21 ปี	78	19.50
21 – 30 ปี	136	34.00
31 – 40 ปี	110	27.50
41 – 50 ปี	45	11.25
51 – 60 ปี	21	5.25
มากกว่า 60 ปี	4	2.50
รวม	400	100
สถานภาพ		
โสด	246	61.80
สมรส	145	35.90
หม้าย	4	1.00
หย่าร้าง	5	1.30
รวม	400	100
การศึกษา		
มัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า	71	17.90
อนุปริญญา	38	9.60
ปริญญาตรี	223	56.30
สูงกว่าปริญญาตรี	68	16.20
รวม	400	100
อาชีพ		
รับราชการ	83	21.00
รับจ้างอิสระ	33	8.30
พนักงาน / รัฐวิสาหกิจ	72	18.20
เกษียณอายุ	3	0.80

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
นักศึกษา	101	25.50
ธุรกิจส่วนตัว	73	18.40
อื่น ๆ	35	7.80
รวม	400	100
รายได้		
ไม่มีรายได้	134	33.50
ต่ำกว่า 5,000 บาท	22	5.50
5,001 - 10,000 บาท	63	15.75
10,001 - 15,000 บาท	53	13.25
15,001 - 20,000 บาท	43	10.75
20,001 - 25,000 บาท	13	3.25
มากกว่า 25,000 บาท	72	18.00
รวม	400	100
ภูมิสำเนา		
ภาคเหนือ	285	72.50
ภาคกลาง	77	19.60
ภาคใต้	7	1.80
ภาคตะวันออก	8	2.00
ภาคตะวันตก	10	0.80
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	13	3.30
รวม	400	100

4.2.2 ข้อมูลและร้อยละของรูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

วัตถุประสงค์ของการเดินทาง

ผลจากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด พื้นที่ 4 จังหวัดล้านนาตะวันออก ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน มีวัตถุประสงค์การเดินทางเพื่อพักผ่อนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.10 รองลงมา ได้แก่ เยี่ยมญาติ หรือเพื่อน ร้อยละ 13.30 การศึกษา หรือทัศนศึกษา ร้อยละ 11.80 อื่น ๆ ร้อยละ 3.00 ประชุมสัมมนา ร้อยละ 2.30 และน้อยที่สุด คือ การเดินทางเพื่อทำธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 1.50

วันและระยะเวลาเดินทางมาท่องเที่ยว

ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว โดยเฉลี่ยใช้เวลา 3 วันต่อครั้ง มีระยะเวลาดำสุด 1 วันต่อครั้ง สูงสุด 14 วันต่อครั้ง เลือกเดินทางในวันเสาร์ - อาทิตย์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.60 รองลงมา ได้แก่ วันหยุดนักขัตฤกษ์ หรือเทศกาล ร้อยละ 39.30 วันธรรมดา ร้อยละ 15.80 และเลือกเดินทางในวันอื่นๆ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.30 เดือนที่ชอบเดินทางส่วนใหญ่มักจะไม่นั่นอน คิดเป็นร้อยละ 62.10 ขึ้นอยู่กับโอกาสและเวลาว่างในแต่ละช่วง รองลงมา ได้แก่ ช่วงเดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ ร้อยละ 22.30 เดือนกรกฎาคม - ตุลาคมร้อยละ 8.30 และน้อยที่สุด คือ เดือนมีนาคม - มิถุนายน ร้อยละ 7.30

ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยว

การเดินทางนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 76.90 รองลงมา ได้แก่ รถโดยสาร ร้อยละ 9.50 รถตู้ ร้อยละ 7.80 เครื่องบิน ร้อยละ 4.30 และน้อยที่สุด คือ มาโดยวิธีอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 1.50 จำนวนผู้ที่ร่วมเดินทางในแต่ละครั้งมีค่าเฉลี่ย 5 - 6 คนต่อครั้ง จำนวนผู้ร่วมเดินทางอย่างน้อย 1 คนต่อครั้ง ซึ่งมีจำนวนผู้ร่วมเดินทางสูงสุด 54 คนต่อครั้ง

ผู้ที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเดินทาง

ในการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยว หรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง เป็นการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวและจัดโปรแกรมด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 36.80 เพื่อน ร้อยละ 19.80 สามี ภรรยา ร้อยละ 17.30 พ่อ แม่ ร้อยละ 15.50 หน่วยงาน สถาบัน องค์กร ร้อยละ 5.30 ลูก ร้อยละ 3.50 และการตัดสินใจโดยวิธีอื่น ๆ ร้อยละ 1.80 นักท่องเที่ยวจำนวนมากชอบเดินทางท่องเที่ยวไปกับครอบครัว หรือ ญาติ คิดเป็นร้อยละ 40.10 รองลงมา ได้แก่ กลุ่มเพื่อนสนิท ร้อยละ 32.50 คู่รัก สามี-ภรรยา ร้อยละ 17.50 เดินทางท่องเที่ยวคนเดียว ร้อยละ 5.10 คนในทำงานเดียวกัน ร้อยละ 2.00 องค์กร มูลนิธิ วัด ร้อยละ 1.50 คน ที่พักอาศัยในละแวกเดียวกัน ร้อยละ 0.50 และอื่นๆ ร้อยละ 0.80

การตัดสินใจเลือกที่พักและอาหาร

ในการมาเที่ยวส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเลือกพักที่ โรงแรม คิดเป็นร้อยละ 33.70 รองลงมา ได้แก่ บ้านพักส่วนตัว บ้านญาติ บ้านเพื่อน ร้อยละ 30.60 รีสอร์ท ร้อยละ 25.30 โฮมสเตย์ ร้อยละ 5.60 และเลือกพักที่เกสเฮาส์ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.80 ราคาที่พักโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับราคา 961.82 บาทต่อห้องต่อคืน ราคาต่ำสุดอยู่ที่ 350 บาท หรือไม่เสียค่าใช้จ่าย เพราะพักที่บ้านส่วนตัว บ้านญาติ หรือเพื่อน และราคาที่แพงที่สุดอยู่ที่ 12,000 บาท ต่อห้องต่อคืน การเลือกรับประทานอาหาร นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชอบรับประทานอาหารพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อของท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 56.60 อาหารแบบตามสั่ง ร้อยละ 21.80 อาหารที่มีบริการในโรงแรม-ที่พัก ร้อยละ 16.60 อาหารแบบ Fast Food ร้อยละ 3.00 และน้อยที่สุด คือ อาหารในรูปแบบอื่น ๆ ร้อยละ 2.00

ลักษณะการจัดโปรแกรมท่องเที่ยว

ในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งนักท่องเที่ยวจะวางแผนหรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวทั้งหมดด้วยตนเองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.40 ตามคำแนะนำของผู้ที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยว ร้อยละ 28.90 ตามคู่มือ หนังสือ วารสารการท่องเที่ยว ร้อยละ 15.70 และวางแผนหรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยวิธีอื่น ๆ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.00 โดยการเดินทางท่องเที่ยวในแต่ละครั้งครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดแพร่ คิดเป็นร้อยละ 38.25 เชียงราย ร้อยละ 38.00 น่านร้อยละ 34.00 เชียงใหม่ ร้อยละ 31.50 พะเยา ร้อยละ 28.50 ลำปาง ร้อยละ 21.00 พิษณุโลก ร้อยละ 12.00 อุตรดิตถ์ ร้อยละ 10.75 ลำพูน ร้อยละ 9.75 แม่ฮ่องสอนและสุโขทัยมีค่าเท่ากันร้อยละ 6.25 กำแพงเพชร ร้อยละ 4.00 นครสวรรค์ ร้อยละ 2.75 เพชรบูรณ์ ร้อยละ 2.50 และน้อยที่สุด คือ พิจิตร คิดเป็นร้อยละ 0.75

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สนใจ

ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปในแต่ละจังหวัดแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ นักท่องเที่ยวจะให้ความสนใจน้ำตก เขื่อน กว๊าน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.00 รองลงมา ได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ อุทยานแห่งชาติ ร้อยละ 55.75 ถ้ำ หินงอก หินย้อย ร้อยละ 21.00 ล่องแพ ล่องเรือ ร้อยละ 19.50 น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน ร้อยละ 17.00 สวนสัตว์ ไนท์ซาฟารี ร้อยละ 16.25 โครงการหลวง แม่ฟ้าหลวง ร้อยละ 11.75 ศูนย์พฤษศยาสตร พันธ์พืช ร้อยละ 9.75 ปางช้าง ร้อยละ 8.25 ฟาร์มกล้วยไม้ ทุ่งผีเสื้อ ร้อยละ 7.75 สวนผลไม้ สวนส้ม ร้อยละ 7.50 และน้อยที่สุด คือ แหล่งอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 2.00

ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวจะให้ความสนใจ วัด พระธาตุ ศาสนสถาน ร้อยละ 51.00 โบราณสถาน เมืองเก่า ร้อยละ 48.50 พิพิธภัณฑ์ ร้อยละ 27.75 ประเพณีวัฒนธรรม ล้านนา ร้อยละ 26.00 หัตถกรรมพื้นบ้าน ร้อยละ 19.50 หมู่บ้านชาวเขา กลุ่มชาติพันธุ์ ร้อยละ 14.50 อุทยานประวัติศาสตร์ ร้อยละ 14.25 ชมเมือง ร้อยละ 11.75 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ร้อยละ 10.00 ขึ้นโตกดินเนอร์ ร้อยละ 6.25 และน้อยที่สุด คือ แหล่งอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 4.50

ด้านแหล่งท่องเที่ยวตามความสนใจ พบนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความสนใจการท่องเที่ยวแบบผจญภัยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 26.00 รองลงมา ได้แก่ เดินป่า ร้อยละ 19.50 โฮมสเตย์ ร้อยละ 15.75 ดูนก ร้อยละ 11.75 และน้อยที่สุด คือ แหล่งอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 8.00

แหล่งที่มาของข้อมูล

นักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ตนชื่นชอบโดยการแนะนำจากญาติพี่น้อง ครอบครัว คนรู้จัก ร้อยละ 53.00 อินเทอร์เน็ต ร้อยละ 44.25 สื่อสาธารณะ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ร้อยละ 30.50 นิตยสาร วารสารการท่องเที่ยว ร้อยละ 23.75 แผ่นพับ ใบปลิว ร้อยละ 21.75 ป้ายโฆษณา ร้อยละ 14.00 พนักงานของบริษัทนำเที่ยวแนะนำ ร้อยละ 8.75 และน้อยที่สุด คือ แหล่งอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 4.00

การจับจ่ายสินค้าและการใช้บริการอื่น ๆ

การจับจ่ายสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะใช้จ่ายโดยการ ซื้ออาหาร เครื่องดื่ม ร้อยละ 72.50 รองลงมา ได้แก่ 57.00 เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่ง ร้อยละ 29.25 เสื้อผ้า กระเป๋า เครื่องแต่งกาย ร้อยละ 25.25 สินค้าหัตถกรรม ร้อยละ 12.75 และน้อยที่สุด คือ จับจ่ายในรูปแบบอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 5.00

นอกจากนี้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังสนใจใช้บริการร้านอาหารมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.25 รองลงมา ได้แก่ บริการอื่นๆ เช่น ถ่ายรูป คิดเป็นร้อยละ 22.75 ล่องเรือ ร้อยละ 19.50 บริการนำเที่ยว ร้อยละ 17.50 สปา ร้อยละ 14.75 นวดแผนโบราณ ร้อยละ 14.25 ธุรกิจบันเทิง ร้อยละ 13.75 นั่งช้าง ร้อยละ 12.25 รถเช่า ร้อยละ 11.75 และน้อยที่สุด คือ สนามกอล์ฟ คิดเป็นร้อยละ 7.00

ประสบการณ์ในการเที่ยวชมวัด

ปัญหาที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พบในการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัด คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.50 สินค้าที่ระลึกมีราคาแพง ร้อยละ 37.00 ภูมิทัศน์ไม่เป็นระเบียบ ร้อยละ 30.25 ความเสื่อมโทรม ร้อยละ 25.25 มัคคุเทศก์ท้องถิ่นยังดีไม่พอ ร้อยละ 19.25 บริการนำเที่ยวราคาแพง ร้อยละ 14.25 จำนวนนักท่องเที่ยวเยอะเกินไป ร้อยละ 11.50 การหลอกลวงนักท่องเที่ยว ร้อยละ 8.75 อธิษฐานขอพรของคนในพื้นที่ ร้อยละ 6.75 และน้อยที่สุดคือปัญหาด้านอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 6.00

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าทางท่องเที่ยวของกลุ่มนี้จะมีการท่องเที่ยวเที่ยวอยู่ในวันเสาร์ อาทิตย์ จะใช้เวลาในการท่องเที่ยวเฉลี่ยที่ 3 วันต่อหนึ่งครั้ง จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีเวลาพักผ่อนที่มีระยะเวลาที่นาน ซึ่งมักจะอยู่ในช่วงฤดูหนาว คือ ช่วงเดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ ซึ่งนักศึกษาที่มาเที่ยวส่วนใหญ่จะมาเป็นกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน เลือกที่จะจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวด้วยตนเอง โดยจะเป็นการหาข้อมูลจากญาติพี่น้อง ครอบครัว และคนรู้จัก สืบค้นจากระบบอินเทอร์เน็ต สื่อวิทยุ และโทรทัศน์และอาจมีคำแนะนำจากผู้ที่เคยมาท่องเที่ยวสถานที่นั้น ๆ การตัดสินใจในการท่องเที่ยวด้วยตนเองนั้นจะเป็นการท่องเที่ยวไปกับกลุ่มครอบครัว ญาติพี่น้อง และกลุ่มเพื่อนสนิท จึงทำให้มี

จำนวนของสมาชิกในการเดินทางที่มีจำนวนเฉลี่ยแล้วถึง 5 - 6 คน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาอยู่ทางภาคเหนือจึงนิยมใช้รถยนต์ตัวในการเดินทางมากกว่ายานพาหนะในรูปแบบอื่นเพราะความสะดวกสบายในการเดินทางมากกว่าการเดินทางในรูปแบบอื่น ๆ และมีระยะเวลาในการเดินทางอย่างน้อย 1 วัน ในการท่องเที่ยวภายในเขตพื้นที่ เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกที่จะมาใช้บริการที่พักในรูปแบบของโรงแรมที่มีค่าใช้จ่ายของห้องพักเฉลี่ยแล้วอยู่ที่ 900 - 1,000 บาทต่อห้อง สำหรับอาหารที่คาดว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมรับประทานกันจะเป็นอาหารพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อในท้องถิ่นซึ่งเป็นอาหารที่มีหลากหลายรสชาติ ไม่เพียงจะชอบในรสชาติของอาหารท้องถิ่นแล้ว นักท่องเที่ยวยังมีการจับจ่ายซื้อของฝาก ของที่ระลึกไปให้แก่คนสำคัญของตัวเองอีกด้วย นอกจากการท่องเที่ยวเพื่อเที่ยวชมความงดงามของสถาปัตยกรรม ตามวัดต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงของเขตพื้นที่ เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ที่มีชื่อเสียงและความงดงามที่ยังคงมีให้นักท่องเที่ยวได้ชมแล้ว สถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจไม่แพ้กัน ได้แก่ 1. การท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น น้ำตก เขื่อน กว๊าน ต่าง ๆ ที่มีความสวยงามและนักท่องเที่ยวสามารถมาพักผ่อน ผ่อนคลาย อิริยาบถในสถานที่ท่องเที่ยว 2. สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมก็จะเป็นศาสนสถาน พระธาตุ และวัดต่าง ๆ ที่มีประวัติศาสตร์และความเป็นมามายาวนานและยังคงแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว 3. สถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจก็จะเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบของการผจญภัยต่าง ๆ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความนิยมเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวอื่น ๆ จากการท่องเที่ยวในรูปแบบการผจญภัยนี้การใช้บริการล่องเรือจึงมีความนิยมตามมาด้วยเช่นกัน และจากการที่นักท่องเที่ยวนิยมจับจ่ายสินค้าจำพวก อาหาร และเครื่องดื่ม ปัญหาโดยส่วนใหญ่ที่นักท่องเที่ยวที่พบก็คือ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอต่อความต้องการ รวมถึงสินค้าที่ระลึกมีราคาแพงจึงทำให้นักท่องเที่ยวซื้อในปริมาณที่น้อยลงแต่ก็ยังนิยมซื้ออยู่

ตารางที่ 11 รูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์การเดินทาง		
พักผ่อน	271	68.10
เยี่ยมญาติ / เพื่อน	53	13.30
การศึกษา / ทักษะศึกษา	47	11.80
ประชุมสัมมนา	9	2.30
ธุรกิจส่วนตัว	6	1.50
อื่น ๆ	14	3.00
รวม	400	100

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาเดินทางท่องเที่ยว		
เวลาเฉลี่ย	3.01	วัน
เวลาต่ำสุด	1.00	วัน
เวลาสูงสุด	14.00	วัน
MD	3.00	วัน
ไม่ตอบ	61	คน
วันที่ชอบเดินทาง		
วันธรรมดา	63	15.80
วันเสาร์ - อาทิตย์	166	41.60
วันหยุดนักขัตฤกษ์ / เทศกาล	157	39.30
อื่น ๆ	14	3.30
รวม	400	100
เดือนที่ชอบเดินทาง		
มีนาคม - มิถุนายน	29	7.30
กรกฎาคม - ตุลาคม	33	8.30
พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์	89	22.30
ไม่แน่นอน	249	62.10
รวม	400	100
เดินทางโดย		
รถส่วนตัว	307	76.90
รถโดยสาร	38	9.50
เครื่องบิน	17	4.30
รถตู้	31	7.80
อื่น ๆ	7	1.50
รวม	400	100
จำนวนผู้เดินทาง		
จำนวนเฉลี่ย	5.60	คน
จำนวนต่ำสุด	1.00	คน
จำนวนสูงสุด	54.00	คน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
MD	4	คน
ไม่ตอบ	19	คน
ผู้ที่มีส่วนร่วมตัดสินใจเดินทาง		
ตัดสินใจเอง	147	36.80
สามี/ภรรยา	69	17.30
ลูก	14	3.50
พ่อ / แม่	62	15.50
เพื่อน	79	19.80
หน่วยงาน/สถาบัน/องค์กร	21	5.30
อื่น ๆ	8	1.80
ไม่ตอบ		
รวม	400	100
เดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับใคร		
ด้วยตนเองคนเดียว	20	5.10
คู่รัก สามี / ภรรยา	69	17.50
กลุ่มเพื่อนสนิท	128	32.50
ครอบครัว / ญาติ	158	40.10
คนในที่ทำงานเดียวกัน	8	2.00
องค์กร / มูลนิธิ / วัด	6	1.50
คนที่พักอาศัยในละแวกเดียวกัน	2	0.5
อื่น ๆ	9	0.8
รวม	400	100
ที่พัก		
โรงแรม	133	33.70
รีสอร์ท	100	25.30
เกสเฮ้าส์	19	4.80
บ้านพักส่วนตัว / บ้านญาติ / บ้านเพื่อน	121	30.60
โฮมสเตย์	27	5.60
รวม	400	100

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ราคาที่พัก		
จำนวนเฉลี่ย	961.82	บาท
จำนวนต่ำสุด	350.00	บาท
จำนวนสูงสุด	12,000.00	บาท
MD	700.00	บาท
ไม่ตอบ	104.00	คน
อาหารที่เลือกรับประทาน		
อาหารที่มีบริการในโรงแรม - ที่พัก	66	16.60
อาหารพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อของท้องถิ่น	226	56.60
อาหารแบบ fast food	12	3.00
อาหารแบบตามสั่ง	87	21.80
อื่นๆ	8	2.00
รวม	400	100
การจัดโปรแกรมท่องเที่ยว		
ทั้งหมดด้วยตนเอง	207	52.40
ตามคำแนะนำของผู้ที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยว	114	28.90
ตามคู่มือ / หนังสือ / วารสารการท่องเที่ยว	62	15.70
อื่น ๆ	17	3.00
ไม่ตอบ	0	0.00
รวม	400	100
จังหวัดที่ครอบคลุมการท่องเที่ยว		
เชียงใหม่	126	31.50
เชียงราย	152	38.00
แพร่	153	38.25
น่าน	136	34.00
ลำปาง	84	21.00
ลำพูน	39	9.75
พะเยา	114	28.50
แม่ฮ่องสอน	25	6.25
อุตรดิตถ์	43	10.75

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
สุโขทัย	25	6.25
พิษณุโลก	48	12.00
พิจิตร	3	0.75
เพชรบูรณ์	10	2.50
กำแพงเพชร	16	4.00
นครสวรรค์	11	2.75
กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สนใจ		
แหล่งธรรมชาติ		
ภูเขา / ป่าไม้ / อุทยานแห่งชาติ	223	55.75
น้ำตก / เขื่อน / กว๊าน	228	57.00
ถ้ำ / หินงอก / หินย้อย	84	21.00
น้ำพุร้อน / บ่อน้ำร้อน	68	17.00
ล่องแพ / ล่องเรือ	78	19.50
ปางช้าง	33	8.25
สวนสัตว์ / ไนท์ซาฟารี	65	16.25
ศูนย์พฤกษศาสตร์ / พันธุ์พืช	39	9.75
โครงการหลวง / แม่ฟ้าหลวง	47	11.75
ฟาร์มกล้วยไม้ / ทุ่ง / ฝั่เสื่อ	31	7.75
สวนผลไม้ / สวนส้ม	30	7.50
อื่น ๆ	8	2.00
แหล่งวัฒนธรรม		
วัด / พระธาตุ / ศาสนสถาน	204	51.00
โบราณสถาน / เมืองเก่า	194	48.50
ประเพณีวัฒนธรรมล้านนา	104	26.00
หมู่บ้านชาวเขา / กลุ่มชาติพันธุ์	58	14.50
อุทยานประวัติศาสตร์	57	14.25
หัตถกรรมพื้นบ้าน	78	19.50
พิพิธภัณฑ์	111	27.75
ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม	40	10.00
ขันโตกดินเนอร์	25	6.25

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ชมเมือง	47	11.75
อื่นๆ	18	4.50
ตามความสนใจ		
ดุนก	47	11.75
เดินป่า	78	19.50
การท่องเที่ยวแบบผจญภัย	104	26.00
โฮมสเตย์	63	15.75
อื่น ๆ	32	8.00
แหล่งที่มาของข้อมูล		
พนักงานของบริษัทนำเที่ยวแนะนำ	35	8.75
นิตยสาร / วารสารการท่องเที่ยว	95	23.75
แผ่นพับ / ใบปลิว	87	21.75
อินเทอร์เน็ต	177	44.25
ญาติพี่น้อง / ครอบครัว / คนรู้จัก	212	53.00
สื่อสาธารณะ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ	122	30.50
ป้ายโฆษณา	56	14.00
อื่น ๆ	16	4.00
การจับจ่ายสินค้า		
ของฝาก ของที่ระลึก	228	57.00
อาหาร เครื่องดื่ม	290	72.50
เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่ง	117	29.25
เสื้อผ้า กระเป๋า เครื่องแต่งกาย	101	25.25
สินค้าหัตถกรรม	51	12.75
อื่น ๆ	20	5.00
การใช้บริการอื่น		
นวดแผนโบราณ	57	14.25
สปา	59	14.75
รถเช่า	47	11.75
บริการนำเที่ยว	70	17.50
ธุรกิจบันเทิง	55	13.75

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ล่องเรือ	78	19.50
นั่งช้าง	49	12.25
สนามกอล์ฟ	28	7.00
ร้านอาหาร	197	49.25
อื่น ๆ	91	22.75
ประสบการณ์ในการเที่ยววัด		
ความเสื่อมโทรม	101	25.25
ภูมิทัศน์ไม่เป็นระเบียบ	121	30.25
สินค้าที่ระลึกมีราคาแพง	148	37.00
สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ	158	39.50
มีคุกเทศก์ท้องถิ่นยังดีไม่พอ	77	19.25
บริการนำเที่ยวราคาแพง	57	14.25
จำนวนนักท่องเที่ยวเยอะเกินไป	46	11.50
การหลอกลวงนักท่องเที่ยว	35	8.75
อัยยาศัยไมตรีของคนในพื้นที่	27	6.75
อื่น ๆ	24	6.00

4.2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

จากผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด พื้นที่ 4 จังหวัด เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ในภาพรวมทั้งหมดแล้ว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.66$) โดยมีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ความศรัทธาที่มีต่อองค์พระพุทธรูปที่มีอยู่ในวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.89$) รองลงมา คือ ประวัติศาสตร์อันยาวนานเป็นแหล่งที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.87$) ความน่าสนใจของโบราณวัตถุในวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.78$) ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.76$) ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.75$) รูปแบบทางศิลปะ ฝีมืองานช่าง แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.74$) ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัดมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.69$) วัดมีความเกี่ยวข้องกับนิทานหรือตำนานพื้นบ้านที่สำคัญ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.67$) ความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.65$) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ ไฟฟ้าน้ำประปา ที่จอดรถ ห้องสุขา ฯลฯ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.64$) การโฆษณาและประชาสัมพันธ์จากสื่อต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.63$) ความศรัทธาที่มีต่อพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.62$) วิถีชีวิตของชุมชนโดยรอบวัดยังคงรักษาเอกลักษณ์

ตั้งเดิมไว้ได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.60$) ความอัศจรรย์ แปลก ที่เป็นจุดเด่นหรือจุดขายของวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.59$) ความน่าสนใจของชุมชนและอัยาศัยของคนในชุมชนรอบพื้นที่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.58$) ชื่อเสียงของวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.57$) ความอัศจรรย์ แปลก ที่เป็นจุดเด่นหรือจุดขายของวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.59$) มีความเกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรมหรือวันสำคัญในท้องถิ่น เท่ากันกับ ความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร / หาข้อมูล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.56$) และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวที่น้อยที่สุด คือ ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมที่จัดขึ้นในวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.55$) จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวประเภทวัด สอดคล้องกับ การตัดสินใจกับลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว หรือกิจกรรมท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปในแต่ละจังหวัด โดยนักท่องเที่ยวมีความสนใจ วัด พระธาตุ ศาสนสถาน และความศรัทธาที่มีต่อองค์พระพุทธรูปที่อยู่ในวัด ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต

ตารางที่ 12 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด	ไม่มี	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มากที่สุด	ค่า เฉลี่ย	แปล ผล
ชื่อเสียงของวัด	7 (1.80)	7 (1.80)	198 (49.50)	145 (36.30)	41 (10.30)	2.57	มาก
ความศรัทธาที่มีต่อองค์พระพุทธรูปที่มีอยู่ในวัด	8 (2.00)	21 (5.30)	99 (24.80)	177 (44.40)	93 (23.30)	2.89	มาก
ความศรัทธาที่มีต่อพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด	9 (2.30)	33 (8.30)	122 (30.50)	167 (41.80)	67 (16.80)	2.62	มาก
ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมที่จัดขึ้นใน	11 (2.80)	30 (7.50)	141 (35.30)	162 (40.50)	55 (13.80)	2.55	มาก
ความน่าสนใจของโบราณวัตถุในวัด	6 (1.50)	12 (3.00)	116 (29.00)	180 (45.00)	76 (19.00)	2.78	มาก
วัดมีประวัติศาสตร์อันยาวนานเป็นแหล่ง ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต	3 (0.80)	19 (4.80)	103 (25.80)	172 (43.00)	99 (24.80)	2.87	มาก
วัดมีความเกี่ยวพันกับนิทานหรือตำนาน พื้นบ้านที่สำคัญ	6 (1.50)	34 (8.50)	115 (28.80)	172 (43.00)	72 (18.00)	2.67	มาก
ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัดมี เอกลักษณ์ของท้องถิ่น	7 (1.80)	26 (6.50)	114 (28.50)	183 (45.80)	66 (16.50)	2.69	มาก
ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดมีเอกลักษณ์ ของท้องถิ่น	4 (1.00)	23 (5.80)	118 (29.50)	173 (43.30)	81 (20.30)	2.76	มาก

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด	ไม่มี	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด	ค่า เฉลี่ย	แปล ผล
รูปแบบทางศิลปะ ฝีมืองานช่าง แสดง ความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	3 (0.80)	16 (4.00)	132 (33.00)	175 (43.80)	73 (18.30)	2.74	มาก
วิถีชีวิตของชุมชนโดยรอบวัดยังคงรักษา เอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้ได้	2 (0.50)	38 (9.50)	133 (33.30)	168 (42.00)	57 (14.30)	2.60	มาก
มีความเกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม หรือวันสำคัญในท้องถิ่น	2 (0.50)	41 (10.30)	138 (34.50)	166 (41.50)	51 (12.80)	2.56	มาก
ความอัศจรรย์ แปลก ที่เป็นจุดเด่นหรือ จุดขายของวัด	3 (0.80)	32 (8.00)	149 (37.30)	152 (38.00)	62 (15.50)	2.59	มาก
ความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร/ หา ข้อมูล	4 (1.00)	34 (8.50)	150 (37.50)	153 (38.30)	56 (14.00)	2.56	มาก
ความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว	5 (1.30)	17 (4.30)	146 (36.50)	169 (42.30)	58 (14.50)	2.65	มาก
สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ ไฟฟ้า น้ำประปา ที่จอดรถ ห้องสุขา ฯลฯ	6 (1.50)	26 (6.50)	133 (33.30)	168 (42.00)	63 (15.80)	2.64	มาก
ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว	4 (1.00)	16 (4.00)	131 (32.80)	172 (43.00)	77 (19.30)	2.75	มาก
การโฆษณาและประชาสัมพันธ์จากสื่อ ต่าง ๆ	7 (1.80)	24 (6.00)	142 (35.50)	160 (40.00)	66 (16.50)	2.63	มาก
ความน่าสนใจของชุมชนและอรัญวาสีของ คนในชุมชนรอบพื้นที่	4 (1.00)	19 (4.80)	169 (42.30)	154 (38.50)	53 (13.30)	2.58	มาก
รวม	5.32 (1.33)	24.63 (6.16)	134.16 (33.54)	166.74 (41.68)	66.63 (16.66)	2.66	มาก

4.2.4 ความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ด้านความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดโดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.45$) โดยมีกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการมากที่สุด คือ ถ่ายภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.65$) รองลงมา คือ ชมโบราณวัตถุภายในวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.61$) ชมอาคารที่เป็นงานสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นของวัดเท่ากับกับ ศึกษา เรียนรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุภายในวัดและศึกษา เรียนรู้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนในวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.58$) ศึกษา เรียนรู้งานศิลปะและฝีมืองานช่างของวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.56$) ชมงานศิลปะและฝีมืองานช่างของวัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.53$) ชมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือ พิพิธภัณฑ์ชุมชนในวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.50$)

ศึกษา เรียนรู้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.45$) ศึกษา เรียนรู้ ประวัติศาสตร์ของวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.44$) ชมความอัศจรรย์ แปลก ที่เป็นจุดเด่นหรือจุดขาย ของวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.43$) พักผ่อนตามอัธยาศัยภายในพื้นที่วัดและให้อาหารสัตว์ภายในวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.39$) ปฏิบัติธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.33$) เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา กับชุมชนท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.18$) เข้าร่วมกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมกับชุมชน ท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.17$) และกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการน้อยที่สุดคือ ร่วม ทำสิ่งประดิษฐ์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาร่วมกับชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.16$) จะเห็นได้ว่า กิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเดินทางท่องเที่ยวประเภทวัด อยู่ในช่วงวัยทำงาน อายุระหว่าง 21 -30 ปี มีความสนใจ วัด พระธาตุ ศาสนสถาน และความศรัทธาที่มีต่อองค์พระพุทธรูปที่อยู่ในวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต และเนื่องจากวัดในแต่ละแห่งมีการออกแบบ และการก่อสร้าง ที่มีความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรม ดังนั้น เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา ท่องเที่ยวภายในวัด และกิจกรรมที่ต้องการมากที่สุดจึงเป็นกิจกรรมการถ่ายภาพ

ตารางที่ 13 ความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ความต้องการทำกิจกรรมการ ท่องเที่ยว	ไม่มี	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด	ค่า เฉลี่ย	แปล ผล
ศึกษา / เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของวัด	11 (2.80)	36 (9.00)	185 (46.30)	139 (34.80)	27 (6.80)	2.44	มาก
ศึกษา / เรียนรู้ลักษณะทาง สถาปัตยกรรมของวัด	8 (2.00)	31 (7.80)	165 (41.30)	162 (40.50)	34 (8.50)	2.45	มาก
ชมอาคารที่เป็นงานสถาปัตยกรรมที่โด เด่นของวัด	5 (25)	25 (6.30)	158 (39.50)	156 (39.00)	56 (14.00)	2.58	มาก
ศึกษา / เรียนรู้งานศิลปะ และฝีมืองาน ช่างของวัด	3 (0.80)	34 (8.50)	140 (35.00)	179 (44.80)	43 (10.80)	2.56	มาก
ชมงานศิลปะ และฝีมืองานช่างของวัด	8 (2.00)	26 (6.50)	155 (38.80)	168 (42.00)	43 (10.80)	2.53	มาก
ศึกษา / เรียนรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุ ภายในวัด	3 (0.80)	24 (6.00)	164 (41.00)	156 (39.00)	53 (13.30)	2.58	มาก
ชมโบราณวัตถุภายในวัด	9 (2.30)	21 (5.30)	134 (33.50)	181 (45.30)	52 (13.00)	2.61	มาก
ศึกษา / เรียนรู้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือ พิพิธภัณฑ์ชุมชนในวัด	3 (0.80)	27 (6.80)	144 (36.00)	184 (46.00)	42 (10.50)	2.58	มาก

ความต้องการทำกิจกรรมการ ท่องเที่ยว	ไม่มี	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด	ค่า เฉลี่ย	แปล ผล
ชมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือ พิพิธภัณฑ์ ชุมชนในวัด	6 (1.50)	28 (7.00)	166 (41.50)	159 (39.80)	41 (10.30)	2.50	มาก
ถ่ายภาพ	5 (1.30)	22 (5.50)	145 (36.30)	161 (40.30)	67 (16.80)	2.65	มาก
ปฏิบัติธรรม	18 (4.50)	60 (15.00)	137 (34.30)	139 (34.80)	46 (11.50)	2.33	ปาน กลาง
เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนากับชุมชน ท้องถิ่น	30 (7.50)	58 (14.50)	157 (39.30)	118 (29.50)	37 (9.30)	2.18	ปาน กลาง
เข้าร่วมกิจกรรมประเพณี-วัฒนธรรมกับ ชุมชนท้องถิ่น	18 (4.50)	64 (16.00)	175 (43.80)	115 (28.80)	27 (6.80)	2.17	ปาน กลาง
ร่วมทำสิ่งประดิษฐ์ เพื่อถวายเป็นพุทธ บูชาร่วมกับชุมชน	25 (6.30)	67 (16.80)	160 (40.00)	114 (28.50)	34 (8.50)	2.16	ปาน กลาง
พักผ่อนตามอัธยาศัยภายในพื้นที่วัด	9 (2.30)	50 (12.50)	161 (40.30)	134 (33.50)	46 (11.50)	2.39	ปาน กลาง
ให้อาหารสัตว์ภายในวัด	18 (4.50)	52 (13.00)	32 (33.00)	150 (37.50)	48 (12.00)	2.39	ปาน กลาง
ชมความอัศจรรย์ แปลก ที่เป็นจุดเด่น หรือจุดขายของวัด	32 (8.00)	32 (8.00)	144 (36.00)	129 (32.30)	61 (15.30)	2.43	มาก
รวม	11.94 (2.99)	37.61 (9.40)	140.33 (35.08)	144.39 (36.10)	43.89 (10.97)	2.45	มาก

4.2.5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีการพัฒนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =2.46) โดยมีแนวทางพัฒนาที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการมากที่สุด คือ จัดให้มีการสื่อความหมายให้เข้าใจถึงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่สำคัญของวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =2.65) รองลงมา คือ ศาสนสถานได้รับการอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดั้งเดิมมากที่สุด โดยไม่มีการดัดแปลงโครงสร้างหรือการประดับตกแต่ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =2.57) มีระบบการจัดการ การจัดเก็บและจัดแสดงเกี่ยวกับรายละเอียดของศาสนสถานที่เหมาะสม และสอดคล้องกับการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =2.55) มีร้านค้าของที่ระลึกหรือศูนย์จำหน่ายสินค้าท้องถิ่นสำหรับบริการนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =2.53) มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในวัดหรือบริเวณใกล้เคียง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =2.51) มีห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =2.46) มีเจ้าหน้าที่ / มัคคุเทศก์แนะนำการท่องเที่ยวในวัด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =2.43) ศาสนสถาน

ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ สามารถเห็นเค้าโครงหรือรูปแบบเมื่อสมัยแรกสร้าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.44$) และแนวทางพัฒนาที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการน้อยที่สุด คือ การจัดบริการรถสาธารณะรับส่งระหว่างวัดและสถานี่ขนส่งผู้โดยสารให้บริการตลอดช่วงวัน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.29$) จากข้อมูลดังกล่าว บ่งบอกความจำเป็นในการพัฒนาด้านระบบการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ที่กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการพัฒนาการสื่อความหมายในด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม รวมถึงการบริการด้านศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวเจ้าหน้าที่หรือมัคคุเทศก์ที่สามารถให้ข้อมูลและแนะนำการท่องเที่ยวภายในวัดได้ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบของการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่ส่วนเดินทางท่องเที่ยวและวางแผนการท่องเที่ยวด้วยตนเอง

ตารางที่ 14 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
ศาสนสถานได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ สามารถเห็นเค้าโครงหรือรูปแบบเมื่อสมัยแรกสร้าง	2 (0.50)	34 (8.50)	126 (31.50)	108 (27.00)	33 (8.300)	2.44	มาก
ศาสนสถานได้รับการอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดั้งเดิมมากที่สุด โดยไม่มีการดัดแปลงโครงสร้างหรือการประดับตกแต่ง	2 (0.50)	45 (11.30)	136 (34.00)	154 (38.50)	63 (15.80)	2.57	มาก
มีระบบการจัดการ การจัดเก็บและจัดแสดงเกี่ยวกับรายละเอียดของศาสนสถานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการท่องเที่ยว	2 (0.50)	31 (7.80)	159 (39.80)	160 (40.00)	48 (12.00)	2.55	มาก
จัดให้มีการสื่อความหมายให้เข้าใจถึงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่สำคัญของวัด	4 (1.00)	34 (8.50)	118 (29.50)	186 (46.50)	58 (14.50)	2.65	มาก
มีเจ้าหน้าที่/มัคคุเทศก์แนะนำการท่องเที่ยวในวัด	11 (2.80)	54 (13.50)	144 (36.00)	132 (23.00)	59 (14.80)	2.43	มาก
มีห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ	25 (6.30)	36 (9.00)	128 (32.00)	150 (37.50)	60 (15.00)	2.46	มาก
มีร้านค้าของที่ระลึกหรือศูนย์จำหน่ายสินค้าท้องถิ่นสำหรับบริการนักท่องเที่ยว	5 (1.30)	50 (12.50)	132 (33.00)	151 (37.80)	61 (15.30)	2.53	มาก

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในวัดหรือบริเวณใกล้เคียง	3 (0.80)	47 (11.80)	143 (35.80)	155 (38.80)	51 (12.80)	2.51	มาก
การจัดบริการรถสาธารณะรับส่งระหว่างวัดและสถานี่ขนส่งผู้โดยสารให้บริการตลอดช่วงวัน	28 (7.00)	61 (15.30)	126 (31.50)	136 (34.00)	49 (12.30)	2.29	ปานกลาง
รวม	10.60 (2.65)	40.70 (10.18)	126.60 (31.65)	138.70 (34.68)	49.80 (12.45)	2.46	มาก

4.2.6 การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ด้านการให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.61$) โดยมีองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของวัดที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ฝาเพดาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.81$) รองลงมาคือ ชุ่มประตู่ หน้าต่าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.80$) พระพุทธรูป พระประธาน รูปปั้นเทวดา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.78$) งานประดับตกแต่งเสา ประตู่ หน้าต่าง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.75$) เเจดีย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.69$) สิ่งทอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.62$) หน้าบัน ช่อฟ้า ใบระกา ทางหงส์ เครื่องประดับหลังคา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.58$) คันหอย หรือ ค้ายัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.51$) บันไดนาถ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.50$) พื้นี่เขตพุทธาวาส อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.45$) พื้นี่เขตฆราวาส อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.43$) และองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ พื้นี่ธรณีสงฆ์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.36$)

นอกจากนักท่องเที่ยวจะมีความสนใจเดินทางท่องเที่ยวประเภทวัดที่มีองค์พระพุทธรูปเก่าแก่ ในวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน นักท่องเที่ยวยังให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรม โดยมีความพึงพอใจในภาพจิตรกรรมฝาผนัง ฝาเพดาน รองลงมา คือ ชุ่มประตู่ หน้าต่าง และพระพุทธรูป พระประธาน รูปปั้นเทวดา ซึ่งสอดคล้องกับการก่อสร้างในแต่ละวัดที่มีการออกแบบให้งดงาม ดังนั้น เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรมที่ต้องการมากที่สุดจึงเป็นกิจกรรมการถ่ายภาพ

ตารางที่ 15 การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

องค์ประกอบ ในงานสถาปัตยกรรม / ศิลปกรรม	ไม่มี	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด	ค่า เฉลี่ย	แปล ผล
พื้นที่ธรณีสงฆ์	8 (2.00)	33 (8.30)	116 (29.00)	125 (31.30)	17 (4.30)	2.36	ปาน กลาง
พื้นที่เขตพุทธาวาส	6 (1.50)	37 (9.30)	160 (40.00)	161 (40.30)	34 (8.50)	2.45	มาก
พื้นที่เขตฆราวาส	7 (1.80)	40 (10.00)	157 (39.30)	158 (39.50)	34 (8.50)	2.43	มาก
สิ่งท	5 (1.30)	30 (7.50)	149 (37.30)	156 (39.00)	56 (14.00)	2.62	มาก
บันไดนาค	15 (3.80)	35 (8.80)	131 (32.80)	168 (42.00)	48 (12.00)	2.50	มาก
คันทวย หรือ ค้ายัน	7 (1.80)	41 (10.30)	140 (35.00)	160 (40.00)	50 (12.50)	2.51	มาก
หน้าบัน ซ่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ เครื่องประดับหลังคา	8 (2.00)	32 (8.00)	133 (33.30)	168 (42.00)	55 (13.80)	2.58	มาก
เจดีย์	8 (2.00)	30 (7.50)	111 (27.80)	171 (42.80)	76 (19.00)	2.69	มาก
ซุ้มประตู หน้าต่าง	4 (1.00)	26 (6.50)	114 (28.50)	167 (41.80)	83 (20.80)	2.80	มาก
พระพุทธรูป พระประธาน รูปปั้นเทวดา	5 (1.30)	29 (7.30)	105 (26.30)	165 (41.30)	94 (23.50)	2.78	มาก
ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ฝ้าเพดาน	7 (1.80)	28 (7.00)	93 (23.30)	174 (43.50)	95 (23.80)	2.81	มาก
งานประดับตกแต่งเสา ประตู หน้าต่าง	5 (1.30)	25 (6.30)	105 (26.30)	190 (47.50)	73 (18.30)	2.75	มาก
รวม	7.08 (1.77)	32.17 (8.04)	126.17 (31.54)	163.5 (40.90)	59.58 (14.90)	2.61	มาก

4.2.7 ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. ควรมีห้องน้ำสาธารณะที่สะอาดและเพียงพอ
2. ควรมีการปรับปรุงถนนเพื่อการคมนาคมที่ปลอดภัยและสะดวก
3. ความสะอาดและความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยว
4. ควรมีป้ายสื่อความหมาย
5. ป้ายบอกทางที่ชัดเจน
6. ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้น
7. ควรมีการดูแลรักษาความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม
8. มีมีคฤหาสน์เก่าแก่ / เจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว
9. เพิ่มจุดตั้งขยะให้มากขึ้น
10. ควรปรับปรุงภูมิทัศน์รอบวัด ควรมีต้นไม้เพื่อความร่มรื่น
11. ร้านค้ามีจำนวนมากเกินไป ทำให้ดูไม่เป็นระเบียบ
12. ความเสื่อมโทรมของสถาปัตยกรรมในบริเวณพุทธสถาน
13. ควรมีการเพิ่มพื้นที่สำหรับการยืนจุดธูป – เทียน ให้เพียงพอและสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้มีละมาก
14. ไม่มีพื้นที่ที่สามารถพักผ่อนได้
15. น้ำในบริเวณวัดส่งกลิ่นเหม็นเนื่องจากการให้อาหารปลาและควรมีการระบายน้ำหรือการบำบัดน้ำ
16. สถานที่ไม่มีความดึงดูดเมื่อมาพบจริง
17. ควรมีสถานที่ปฏิบัติธรรม
18. ควรมีการจำกัดพื้นที่สำหรับการสูบบุหรี่
19. อาหารและเครื่องดื่มมีที่ราคาสูง
20. พื้นที่จอดรถยนต์หายากในช่วงเทศกาล
21. จัดระเบียบพื้นที่ให้เป็นระเบียบภายในวัด ร้านค้าต่างๆ เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น
22. ควรมีการดูแลรักษาความสะอาดในพื้นที่สถานที่ท่องเที่ยว
23. มีบริการ อินเทอร์เน็ต (Wi-Fi)
24. สินค้ามีราคาแพง
25. ควรมีผู้ให้ความรู้ในด้านต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยว
26. ควรมีบันไดเลื่อนสำหรับคนพิการ / ผู้สูงอายุ
27. คงคุณค่าความเป็นศิลปะเดิมที่ละเอียดเก่า วิธีการปฏิบัติของพระสงฆ์
28. ที่พักริมทาง จุดพักนักท่องเที่ยว
29. ควรมีแหล่งความรู้ที่หลากหลาย
30. ควรมีจุดที่น่าสนใจกว่าเดิม เช่น ด้านพิธีกรรม วิถีชาวบ้าน

31. ควรมีการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
32. ควรเน้นการทำบุญสร้างถาวรวัตถุมากกว่าจะทำให้เป็นธุรกิจ
33. ควรมีการบูรณะสถาปัตยกรรม
34. ควรหาสินค้าที่ระลึกพื้นบ้านของท้องถิ่นยาก
35. ควรมีพิพิธภัณฑ์โบราณวัตถุเพื่อให้นักเรียนและประชาชนได้ประโยชน์มากกว่านี้
36. จุดบริการน้ำดื่ม

4.3 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ในพื้นที่ 4 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนวัดท่าฟ้าใต้ ชุมชนวัดพระหลวง ชุมชนวัดต้นแหลง และชุมชนวัดศรีใต้ เป็นการท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ช่วงเวลาในการท่องเที่ยวที่เหมาะสมมากที่สุด ควรเป็นช่วงเช้าเนื่องจากอากาศไม่ร้อนจัด การท่องเที่ยวในชุมชนในระยะเริ่มต้นควรมีมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมในชุมชน เนื่องจากในชุมชนยังไม่มีเครื่องมือในการสื่อความหมาย เช่น แผนที่นำชม คู่มือท่องเที่ยว วั้บริการให้กับนักท่องเที่ยว ผู้นำชมจะเป็นผู้นำทางไปยังแหล่งกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน เมื่อเดินทางไปถึงยังแหล่งกิจกรรมในแต่จุดแล้วจะมีผู้นำชมที่เป็นตัวแทนชุมชน กลุ่มอาชีพ นำเที่ยว หรืออธิบายรายละเอียดของกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีจุดเริ่มต้นที่วัดซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางชุมชน

ภาพที่ 50 บรรยากาศของผู้นำชมสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน

เส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน โดยส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตหรือลาดยางภายในหมู่บ้าน มีขนาดเล็กและแคบ การเดินเท้าและการใช้ยานพาหนะขนาดเล็กจึงเหมาะสมการท่องเที่ยว ดังนั้นรถยนต์โดยสารขนาด 30 – 40 ที่นั่ง จึงไม่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวในชุมชน หากนักท่องเที่ยวเดินทางมาโดยรถยนต์โดยสารขนาดใหญ่จำเป็นต้องจอดที่วัดหรือจุดจอดที่ชุมชนจัดไว้บริการ แล้วเดินทางต่อด้วยพาหนะที่ชุมชนจัดไว้ให้ ซึ่งบางชุมชนใช้วิธีการเดิน บางชุมชนใช้จักรยาน และบางชุมชนใช้รถไถทางการเกษตรต่อเติมให้เป็นรถลากบรรทุกนักท่องเที่ยว และชุมชนบางแห่งมีการจัดเตรียมบ้านพักแบบโฮมสเตย์ (home stay) ไว้รองรับนักท่องเที่ยวด้วย

ภาพที่ 51 บรรยากาศการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภาพที่ 52 พาหนะที่ใช้ในการท่องเที่ยวภายในชุมชน

กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น ความเชื่อพิธีกรรมท้องถิ่น การทอผ้า การจักสาน การทำเกษตรกรรม อาหารท้องถิ่น และศิลปะการแสดงแขนงต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านี้ชาวบ้านชุมชนยินดีให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมและพร้อมที่จะถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและเวลาที่นักท่องเที่ยวมี

จากการศึกษาสามารถพัฒนาไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนดังต่อไปนี้ คือ

- 4.3.1 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ (academic program)
- 4.3.2 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural program)
- 4.3.3 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative program)

4.3.1 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ (academic program)

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิชาการนี้ เป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ร่วมที่มุ่งศึกษาเรียนรู้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทยอย่างลึกซึ้ง ซึ่งเหมาะกับ 1) กลุ่มนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาทางด้านสาขาวิชาสถาปัตยกรรม ที่ต้องการมาศึกษาเรียนรู้องค์ประกอบของวัดรูปแบบไทย อาทิ การวางผังอาคาร รูปทรงอาคาร รวมถึงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น งานปูนปั้น ช่อฟ้า หางหงส์ คันทวย คอสอง 2) กลุ่มนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาทางด้านสาขาวิชาศิลปกรรม ที่ต้องการมาศึกษาเรียนรู้งานศิลปกรรมไทย เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง งานปติมากรรมพระพุทธรูป งานลายคำ ลวดลายหน้าต่าง ลวดลายประตู และงานตกแต่งอื่น ๆ 3) นักวิชาการ นักเรียน นักศึกษาด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ต้องการศึกษาความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ผ่านงานทางด้านสถาปัตยกรรม งานศิลปกรรม และงานจิตรกรรม 4) นักท่องเที่ยวทั่วไปที่มีความสนใจอย่างลึกซึ้งในด้านสถาปัตยกรรมวัดพื้นถิ่นไทย เป็นต้น

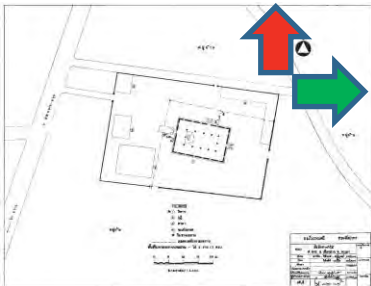
การท่องเที่ยวเชิงวิชาการนี้ในระยะเริ่มต้น หากเป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่จำเป็นต้องเข้าใจข้อมูลอย่างลึกซึ้ง ควรมีอาจารย์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมไทยมาบรรยายให้ความรู้ร่วมด้วย หรือหากเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปก็ควรใช้มัคคุเทศก์อาชีพที่มีความรู้ความชำนาญในด้านสถาปัตยกรรมไทย เนื่องจากผู้นำชมหรือสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวอาคารสถาปัตยกรรมในบทบาทหน้าที่หลักของแหล่งประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ในด้านความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมนั้นยังไม่สามารถเชื่อมโยงได้ ซึ่งคงต้องมีการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวต่อไป

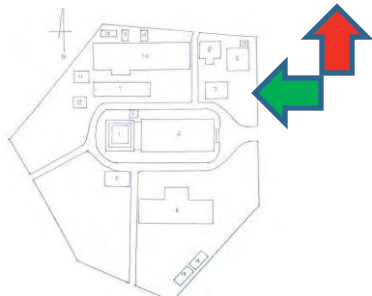
ในส่วนของระยะเวลาในการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยว หากเป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่มาเพื่อศึกษาเรียนรู้เพื่อเป็นส่วนประกอบหนึ่งของการจบทำงานในรายวิชา หรือจบการศึกษาก็สามารถมาอยู่ในระยะเวลาหลายวันได้ หากเป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่มาเป็นคณะดูงานโดยไม่พักค้างคืน ทางชุมชนก็สามารถจัดเตรียมอาหารว่างและอาหารกลางวันไว้บริการได้เช่นกัน

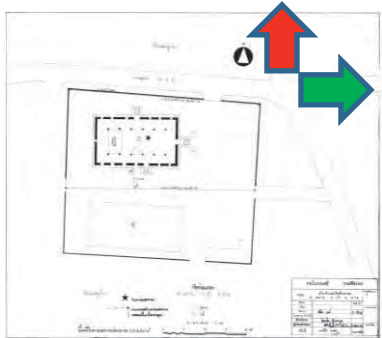
การท่องเที่ยวเชิงวิชาการที่สามารถจัดการเรียนรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้
มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

- 1) พื้นที่ตั้ง (setting) บริเวณอาคาร (layout plan)
- 2) รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (vernacular architecture)
- 3) พื้นที่ (space) ประโยชน์ใช้สอย (function) การหันทิศทาง
- 4) รูปทรงหลังคา (roof form) โครงหลังคา (roof structure) วัสดุหลังคา (roof material)
- 5) โครงสร้างอาคาร (structure) วัสดุก่อสร้าง (material)
- 6) ฝาผนัง (partition & wall) หน้าต่าง ช่องเปิด (opening)
- 7) องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม (architectural element)
- 8) ชั้นทางตกแต่งทางสถาปัตยกรรม (architectural ornament) ประติมากรรมและ
เครื่องประดับตกแต่งอาคาร

ตารางที่ 16 การวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรม

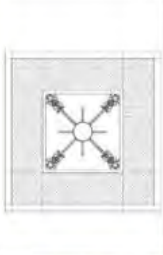
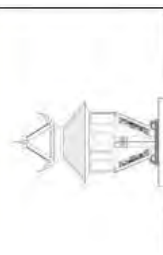
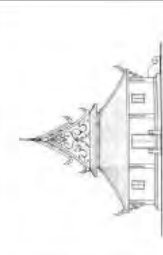
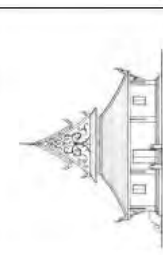
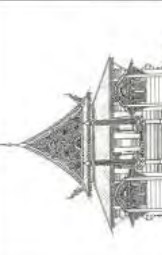
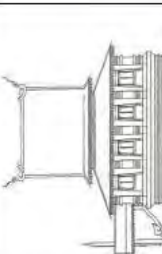
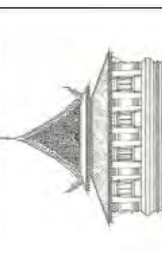
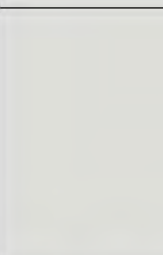
วัดท่าฟ้าใต้ จังหวัดพะเยา			
การวิเคราะห์พื้นที่ตั้งและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม อาคารในพื้นที่ศึกษา			
สถาปัตยกรรมในพื้นที่วิจัย		รูปลักษณะพื้นที่ตั้ง (site planning)	
			
รูปแบบทางสถาปัตยกรรม			
ระบบโครงสร้าง	พื้น	ผนังอาคาร	รูปทรงหลังคา
โครงสร้างก่ออิฐถือปูนโดยมีเสารับน้ำหนักโครงสร้างหลังคา และผนังรับน้ำหนักชายคาตลอดรอบ	พื้นคอนกรีตปูด้วยกระเบื้องพื้นเมือง	ก่ออิฐเป็นผนังรับน้ำหนักด้านข้าง	หลังคารูปแบบสถาปัตยกรรมไทย ล้อมแบบยกกระดานหลังคาสูง 2 ชั้น มีคอสองระหว่างชั้นหลังคา
การเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับความรู้เรื่องผังอาคาร			
ลักษณะจุดเด่นของผังพื้นที่อาคาร	ประวัติศาสตร์ด้านผังที่ตั่งอาคาร	ลักษณะที่ตั่งอาคาร	
ลักษณะผังพื้นที่วัดเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า จัดผังที่ตั่งแบบเป็นมิตร เน้นการเข้าถึงอย่างแบบเรียบง่าย เนื่องจากเป็นสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นไม่มีแนวแกนเข้าถึงอย่างชัดเจน แบบบังคับ	ตั้งอยู่ในพื้นที่เดิมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการปรับปรุง สร้างอาคารประกอบประเภทศาลาราย ด้านข้างอาคาร	เป็นอาคารวิหารหลัก ตั้งอยู่บริเวณกลางพื้นที่ มีลานกว้างล้อมรอบอาคาร และมีอาคารประกอบประเภทกุฏิสงฆ์และหอระฆังและศาลารายอยู่โดยรอบ	

วัดพระหลวง จังหวัดแพร่			
การวิเคราะห์พื้นที่ตั้งและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม อาคารในพื้นที่ศึกษา			
สถาปัตยกรรมในพื้นที่วิจัย		รูปลักษณะพื้นที่ตั้ง (site planning)	
			
รูปแบบทางสถาปัตยกรรม			
ระบบโครงสร้าง	พื้น	ผนังอาคาร	รูปทรงหลังคา
โครงสร้างก่ออิฐถือปูน โดยมีเสารับน้ำหนัก โครงสร้างหลังคา และ ผนังรับน้ำหนักชายคาโดยรอบ	พื้นคอนกรีตปูด้วยกระเบื้องพื้นเมือง	ก่ออิฐเป็นผนังรับน้ำหนักด้านข้าง	หลังคารูปแบบงานสถาปัตยกรรมล้านนา ซึ่งรับอิทธิพลรัตนโกสินทร์แบบยกระดับหลังคาสูง 2 ชั้น
การเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับความรู้เรื่องผังอาคาร			
ลักษณะจุดเด่นของผังพื้นที่อาคาร	ประวัติศาสตร์ด้านผังที่ตั้งอาคาร	ลักษณะที่ตั้งอาคาร	
ลักษณะผังพื้นที่วัดเป็นรูปหลายเหลี่ยม อาคารหอพระธรรมเป็นอาคารประกอบ ไม่เน้นการเข้าถึงเนื่องจากอาคารมีลักษณะหันหลังสวนทางกับทางเข้าวิหารหลัก	ก่อสร้างตามตำแหน่งที่ตั้งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นอาคารก่อสร้างภายหลังจากการก่อตั้งวัด	เป็นอาคารหอพระธรรมมีตั้งอยู่บนพื้นดิน มีสระหรือบ่อน้ำล้อมรอบ เพื่อการป้องกันมดแมลงที่จะเข้าไปทำลายเอกสารพระธรรมคำภีร์	

วัดต้นแหลง จังหวัดน่าน			
การวิเคราะห์พื้นที่ตั้งและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม อาคารในพื้นที่ศึกษา			
สถาปัตยกรรมในพื้นที่วิจัย		รูปลักษณะพื้นที่ตั้ง (site planning)	
			
รูปแบบทางสถาปัตยกรรม			
ระบบโครงสร้าง	พื้น	ผนังอาคาร	รูปทรงหลังคา
โครงสร้างก่ออิฐถือปูน โดยมีเสารับน้ำหนัก โครงสร้างหลังคา และ ผนังรับน้ำหนักชายคาคด โดยรอบ	พื้นคอนกรีตปูด้วย กระเบื้องพื้นเมือง	ก่ออิฐเป็นผนังรับ น้ำหนักด้านข้าง	หลังคารูปแบบ สถาปัตยกรรมไทลื้อ แบบยกระดืบหลังคา สูง 3 ชั้น มีคอสอง ระหว่างชั้นหลังคา
การเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับความรู้เรื่องผังอาคาร			
ลักษณะจุดเด่นของผังพื้นที่อาคาร	ประวัติศาสตร์ด้านผังที่ตั้งอาคาร	ลักษณะที่ตั้งอาคาร	
ลักษณะผังพื้นที่วัดเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส จัดผังที่ตั้งแบบเป็นมิตร เน้นการเข้าถึงอย่างแบบเรียบง่าย เนื่องจากเป็นสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นไม่มีแนวแกนเข้าถึงอย่างชัดเจนแบบบังคับ	ตั้งอยู่ในพื้นที่เดิมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการปรับปรุงสร้างอาคารประกอบประเภทหอระฆังและกุฏิสงฆ์	เป็นอาคารวิหารหลัก ตั้งอยู่บริเวณกลางพื้นที่ มีลานกว้างล้อมรอบอาคาร และมีอาคารประกอบประเภทกุฏิสงฆ์และหอระฆังและศาลารายอยู่โดยรอบ	

วัดศรีโคงค์ จังหวัดเชียงราย			
การวิเคราะห์พื้นที่ตั้งและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม อาคารในพื้นที่ศึกษา			
สถาปัตยกรรมในพื้นที่วิจัย		รูปลักษณะพื้นที่ที่ตั้ง (site planning)	
			
รูปแบบทางสถาปัตยกรรม			
ระบบโครงสร้าง	พื้น	ผนังอาคาร	รูปทรงหลังคา
ระบบโครงสร้างไม้รับน้ำหนักบริเวณกลางอาคาร ออกแบบเป็นระบบเสาและคานไม้รับน้ำหนักโดยมีเสารับน้ำหนักจำนวน 1 ต้น	พื้นไม้	ผนังไม้ตีแบบฝาแนวตั้งแบ่งช่องผนังช่องละ 0.50 ม.	หลังคารูปแบบสถาปัตยกรรมไทลื้อ อิทธิพลสถาปัตยกรรมล้านนาหลังคาสูง 2 ชั้น มีคอสองระหว่างชั้นหลังคา
การเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับความรู้เรื่องผังอาคาร			
ลักษณะจุดเด่นของผังพื้นที่อาคาร	ประวัติศาสตร์ด้านผังที่ตั้งอาคาร	ลักษณะที่ตั้งอาคาร	
ลักษณะผังพื้นที่วัดเป็นรูปหัวเรือ	ในอดีตอาคารมีการก่อสร้างบริเวณด้านหน้าอาคารและมีการย้ายมาตั้งบริเวณหน้าวิหารในปัจจุบัน	เป็นอาคารหอพระธรรมมีตั้งอยู่บนพื้นดิน มีสระหรือบ่อน้ำล้อมรอบ เพื่อการป้องกันมดแมลงที่จะเข้าไปทำลายเอกสารพระธรรมคำภีร์	

ตารางที่ 17 สรุปการวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรม

พื้นที่วิจัย	สถาปัตยกรรม	รูปแบบทางสถาปัตยกรรม			
		แปลนพื้น	รูปด้านหน้า	รูปด้านข้าง(ซ้าย)	รูปด้านหลัง
วัดศรีโสดา จ. เชียงราย					
วัดท่าฟ้า ใต้ จ. พะเยา					
วัดพระ หลวง จ. แพร่					
วัดตัน แหลง จ. น่าน					

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรม การท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในพื้นที่อารยธรรมล้านนาตะวันออก

การเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับความรู้ด้านรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

การท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจด้านรูปแบบทางสถาปัตยกรรม นักท่องเที่ยวควรเกิดความรู้ความเข้าใจในด้านเอกลักษณ์และรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมด้านการท่องเที่ยวในด้านความรู้ความเข้าใจด้านผังอาคาร ดังนี้

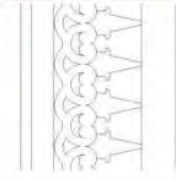
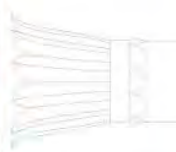
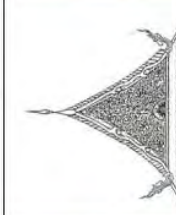
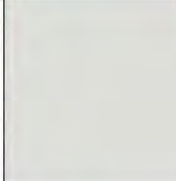
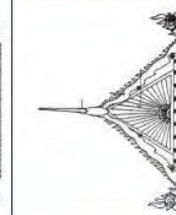
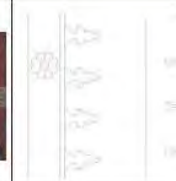
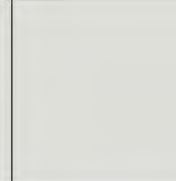
ตารางที่ 18 ลักษณะจุดเด่นของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่นักท่องเที่ยวควรได้รับความรู้

กลุ่มอาคาร	ลักษณะจุดเด่นของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม
กลุ่มที่ 1 กลุ่มอาคารพระวิหาร (ต่อ)	อาคารพระวิหารใช้ผังแปลนพื้นมีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้าในตัวอาคารประเภทวิหารเป็นการวางแปลนพื้นแนวยาวจรดฝั่งตะวันออกและตก มีลักษณะผังแปลนพื้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 6 ห้อง และ 7 ห้อง ผนังด้านสกัด(ด้านกว้าง) มีขนาด 3 ห้อง(ช่วง) ซึ่ง ห้องกลาง (ช่วงกลาง) จะมีขนาดกว้างที่สุด มีเสาภายในทั้งหมด 12 ต้น ถึง 14 ต้น ซึ่งเสาที่ใช้จะเป็นเสาไม้ขนาด 0.30 ม. เป็นลักษณะเสาไม้แบบกลมใช้การแกะตกแต่งเสาไม้ด้วยมือ มีการประดับยอดเสาด้วยไม้ลักษณะกลีบดอกบัว เสาทั้งต้นทาสีแดง ยกเว้นส่วนโคนเสาที่มีลักษณะฐานปูนทาสีขาวรูปร่างลักษณะอาคารค่อนข้างเตี้ยได้รับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมของวิหารไทลื้ออย่างเด่นชัดซึ่งเป็นลักษณะของอาคารในเขตพื้นที่อากาศหนาว จึงมีการเจาะช่องแสงจำนวนน้อย มีการก่อผนังก่ออิฐที่ค่อนข้างหนา ในการใช้เป็นโครงสร้างช่วยในการรับน้ำหนักจากหลังคาและบริเวณโถงกลางอาคารใช้เสาไม้ขนาดใหญ่สำหรับรับโครงสร้างของหลังคาโดยตรง อาคารมีการออกแบบให้มีประตูทางเข้าหลัก
พื้นที่	ลักษณะจุดเด่นของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ควรทราบ
กลุ่มที่ 1 กลุ่มอาคารพระวิหาร (ต่อ)	ประกอบด้วย 1. ประตูทางเข้าหลัก 2. ประตูด้านข้างอยู่ทางด้านทิศเหนือ 3. ประตูด้านหลังทางด้านทิศตะวันตก ระดับความสูงของพื้นสูงจากพื้นดินเฉลี่ย 0.50 – 1.00 ม. เนื่องจากการแก้ไขปัญหาสภาวะแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการใช้อาคาร อาทิเช่น การแก้ไขปัญหาหน้าท่วมหลาก การแก้ไขปัญหาความหนาวเย็นที่มีผลกระทบต่อผู้ใช้งานภายในอาคาร รูปแบบหลังคามีความลาดชันสูงเพื่อการระบายน้ำฝน มีการยกกระดานหลังคาออกเป็นสองช่วง ช่วงคอสอง ประดับด้วยงานศิลปกรรมซึ่งมีสีสันฉูดฉาด มีการตกแต่งหน้าบันวิหารและบริเวณคอสองของหลังคา และค้ำยันชายคา ด้วยลวดลายและงานศิลปกรรมแบบพื้นถิ่น การใช้สีภายในและนอกพระวิหาร ส่วนใหญ่ใช้สีฟ้าและสีขาว และสีแดงใน

	การประดับตกแต่งอาคาร ภายในและภายนอกตัวอาคารมีการประดับตกแต่งด้วยงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเช่น ผ้าตุ่งทอ ภายในอาคาร
กลุ่มอาคาร	ลักษณะจุดเด่นของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ควรทราบ
กลุ่มที่ 2 หอพระธรรมและหอพระไตรปิฎก	อาคารใช้ผังแปลนพื้นมีลักษณะสี่เหลี่ยมเพื่อการใช้งานในการเก็บรักษาพระธรรมคำสอน รูปแบบลักษณะอาคารค่อนข้างเตี้ย เป็นงานสถาปัตยกรรมล้านนา ซึ่งได้รับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมของวิหารไทลื้อบางส่วน ซึ่งยังคงรูปแบบของลักษณะอาคารในเขตพื้นที่อากาศหนาว จึงมีการเจาะช่องแสงจำนวนน้อย ผนังมีการก่อผนังก่ออิฐที่ค่อนข้างหนา ในการใช้เป็นโครงสร้างช่วยในการรับน้ำหนักจากหลังคาและบริเวณโถงกลางอาคารใช้เสาไม้ขนาดใหญ่สำหรับรับโครงสร้างของหลังคาโดยตรง อาคารมีการออกแบบให้มีประตูทางเข้าหลัก อยู่ทางด้านหน้าเพียงทิศทางเดียว รูปแบบหลังคามีความลาดชันสูงเพื่อการระบายน้ำฝน มีการยกกระดานหลังคาออกเป็นสองช่วง ช่วงคอสอง ประดับด้วยงานศิลปกรรมซึ่งมีงานลายคำแบบล้านนา มีการตกแต่งหน้าบันวิหารและบริเวณคอสองของหลังคา และค้ำยันอาคาร ด้วยลวดลายและงานศิลปกรรมแบบพื้นถิ่น การใช้สีภายในและนอกส่วนใหญ่ใช้สีฟ้าและสีขาว และสีแดงในการประดับตกแต่งอาคาร

ที่มา : จากการวิเคราะห์รูปแบบทางสถาปัตยกรรม

ตารางที่ 19 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคารในพื้นที่ศึกษา

รูปแบบองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร								
พื้นที่วิจัย	สถาปัตยกรรม	หน้าบัน	ช่อฟ้า	หางหงส์	ใบระกา/เชิงชาย	ปราสาทเพ็ງ	คันทวย/ค้ำยัน	หัวเสาอาคาร
วัดศรีดัง จ. เชียงราย								
วัดท่าฟ้า ใต้ จ. พะเยา								
วัดพระ หลวง จ. แพร่								
วัดตัน แหลง จ. น่าน								

ที่มา : จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม อาคารในพื้นที่ศึกษา การท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในพื้นที่อารยธรรมล้านนาตะวันออก

ตารางที่ 20 สรุปองค์ความรู้ด้านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม

องค์ประกอบ	ความหมาย	คติความเชื่อ/รูปแบบหรือลวดลาย	ลักษณะที่ตั้ง อาคาร/การใช้ งาน
หน้าบัน	แผ่นไม้ลูกฟักประดับด้วย ลวดลายต่างๆ บริเวณหน้า จั่วทางเข้าอาคารวิหารและ หอพระธรรม สร้างขึ้นเพื่อ ใช้ปิดช่องว่างที่เกิดจาก โครงสร้างหลังคาด้านสกัด มักทำเป็นแผ่นไม้ตีปิด บริเวณด้านหน้าหลังคา	เป็นรูปแบบลวดลายพรรณพฤกษา และเครือเถาประดับด้วยไม้แกะสลัก รูปกลีบดอกไม้และประดับด้วยแก้วเงิน ในอาคารสถาปัตยกรรมไทลื้อที่มี รูปทรงหลังคาแบบฮ้างแม่(เพศหญิง) และรูปแบบปรีศมีพระอาทิตย์ในอาคาร สถาปัตยกรรมไทลื้อที่มีรูปทรงหลังคา แบบฮ้างปู่(เพศชาย)	บริเวณหน้าจั่ว หลังคา
ข้อฟ้า	องค์ประกอบส่วนบนสุด เหนือหลังคาจั่วของอาคาร ทั้งวิหารและหอพระธรรม เป็นสัญลักษณ์แทน ความหมายอาคารในหลาย ด้านทั้ง	เป็นรูปพญานาคซึ่งเป็นการออกแบบที่ อุปมาถึง สัตว์ในป่าหิมพานต์ คือ นาค ในด้านคติความเชื่อเรื่องจักรวาล โดย การใช้รูปของนาคแทนความอุดม สมบูรณ์ เป็นตัวแทนของน้ำ มีรูปแบบ 2 แบบประกอบด้วย 1. แบบปากนก หมายถึงหงส์ หรือ ปากครุฑ สัญลักษณ์ของครุฑก็คือพาหนะของ พระนารายณ์ (ผู้คุ้มครองโลก) 2.ข้อ ฟ้าแบบปากปลา เป็นสัญลักษณ์ของ พญานาค ตัวอาคารก็จะแปลเป็นภูเขา ศักดิ์สิทธิ์ คือเขาพระสุเมรุ อัน หมายถึงศูนย์กลางของจักรวาล	เหนือหลังคาจั่ว ของอาคาร

องค์ประกอบ	ความหมาย	คติความเชื่อ/รูปแบบหรือลวดลาย	ลักษณะที่ตั้งอาคาร/การใช้งาน
ใบระกา หางหงส์	ส่วนประดับตกแต่งปิดบริเวณด้านสกัดของหน้าหลังคาจั่ว เป็นส่วนที่อยู่ปลายสุดของไม้ป้านลม ทำหน้าที่เพื่อปิดช่องว่างด้านสกัด ที่เกิดจากการมุงหลังคา เพื่อป้องกันการมุงหลังคา เพื่อป้องกันลมหรือกระเบื้องมุงหลังคา	นิยมสร้างรูปพญานาค เป็นส่วนของโครงสร้าง เป็นการออกแบบที่อุปมาถึงสัตว์ในป่าหิมพานต์ หรือนาค ในคติความเชื่อเรื่องจักรวาล โดยนาคนั้น ถูกนำมาใช้เป็นตัวแทนของน้ำและความอุดมสมบูรณ์ และเป็นตัวแทนของสายรุ้ง ที่เชื่อมต่อระหว่างโลกมนุษย์กับสวรรค์ในแนวคิดเดียวกันกับการสร้างบันไดนาคของวัดล้านนาและวัดภาคกลางทั่วไป	บริเวณด้านสกัดของหน้าหลังคาจั่ว
เชิงชาย “ป่าวตั้ง”	คือองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมส่วนประดับตกแต่งปิดบริเวณด้านหน้าสกัดของไม้จันทน์รับหลังคา เป็นส่วนที่อยู่ปลายสุดของปลายชายคา	นิยมสร้างเป็นรูปปลายประดับท้องถื่น เรียกว่า “ป่าวตั้ง” ซึ่งใช้การตกแต่งด้วยสีสันฉูดฉาด เช่นสีเหลือง ขาว โดยการติดตั้ง ปลายไม้เชิงชายที่ทำด้วยสีฟ้า ตกแต่งด้วยดอกไม้ทำด้วยสีเหลืองเป็นระยะ ซึ่งลวดลายปลายชายคาที่นำมาใช้ประดับนั้น เป็นส่วนหนึ่งของลวดลายที่นำมาใช้สำหรับการตั้งลายในงานทอผ้าของชาวไทลื้อ	ชายคาอาคาร

องค์ประกอบ	ความหมาย	คติความเชื่อ/รูปแบบหรือลวดลาย	ลักษณะที่ตั้งอาคาร/การใช้งาน
ปราสาทเพ็ญหรือสัตตภัณฑ์	รูปจำลองปราสาทที่วางอยู่กลางสันหลังคามีความหมายเกี่ยวกับเขาพระสุเมรุ องค์ประกอบที่เป็นปราสาทเพ็ญจะใช้ประดับตกแต่งบริเวณกึ่งกลางของสันหลังคาพระวิหาร	มักทำเป็นรูปปราสาทเรียงกัน 7 ชั้น เชื่อว่าเป็นแนวคิดในการออกแบบที่มีการอุปมาถึง เขาสัตตปรีภันท์ ในเรื่องคติจักรวาล ซึ่งเป็นเรื่องเดียวกันกับการออกแบบเครื่องสูงหรือ สัตตภัณฑ์หรือเชิงเทียน 7 ชั้นซึ่งใช้สำหรับจุดเทียนในการบูชาพระพุทธเจ้าซึ่งนิยมตั้งอยู่ภายในวิหาร	กลางสันหลังคาพระวิหาร
คันทวย	ค้ายัน หูช้าง หรือนาคทนต์ เป็นไม้แกะสลักรูปนาคประดับอยู่บริเวณเสาด้านข้างของอาคาร ทำหน้าที่เป็นไม้ค้ายันรองรับน้ำหนักชายคาของหลังคาด้านข้าง	เป็นไม้แกะสลักรูปนาค หรือลวดลายพันธุ์พฤกษาและลวดลายประดับจากสัตว์ป่าหิมพานต์ จะประดับอยู่บริเวณเสาด้านข้างของอาคาร มีรูปแบบของงานศิลปกรรมแบบพื้นถิ่นผสมผสานลูกเล่นของช่างทำให้เกิดรูปแบบที่แปลกตา ในงานสถาปัตยกรรมไทลื้อพบในวิหารของวัดท่าฟ้าใต้ หรือ วิหารฮ้างแม่(ลักษณะผู้หญิง) ซึ่งมีปลายชายคาอ่อนช้อย เป็นไม้คันทวยแกะสลักรูปนาคลงสีด้วยสีฟ้าและพบที่เป็นคันทวยสำหรับค้ายันหอไตรวัดศรีไค้เป็นรูปหนุมานหรือลิงรูปแบบศิลปกรรมพื้นถิ่นของวัดศรีไค้	บริเวณเสาด้านข้างของอาคาร

องค์ประกอบ	ความหมาย	คติความเชื่อ/รูปแบบหรือลวดลาย	ลักษณะที่ตั้งอาคาร/การใช้งาน
หัวเสาเกลียวบัว	เป็นงานตกแต่งหัวเสาภายในพระวิหารโดยการแกะสลักไม้รูปเกลียวบัวทาด้วยสีแดง	ดอกบัวรับหัวเสาเป็นงานประดับจากงานศิลปกรรมพื้นถิ่นเกิดจากการอุปมาอุปมัยของช่างพื้นบ้าน	ปลายหัวเสา
แผงคอสอง	ส่วนของระดับการยกชั้นของหลังคาในงานสถาปัตยกรรมไทลื้อ	ใช้การตกแต่งคอสองของชั้นหลังคาด้วยรูปแบบงานศิลปกรรมแบบพื้นถิ่นด้วยการแกะสลักไม้เป็นรูปกลีบดอกไม้และลวดลายแบบกราฟฟิกส์ ลงสีด้วยสีสันฉูดฉาดประเภทสีเหลือง สีฟ้า และสีขาว	ระหว่างระดับการยกชั้นของหลังคา

ที่มา : การวิเคราะห์การเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับความรู้เรื่ององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม

4.3.2 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural program)

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรมร่วมกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเหมาะกับ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวด้วยรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่พบมากที่สุดในการศึกษาครั้งนี้ (ร้อยละ 76.90) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองมักจะมีเพื่อนร่วมการเดินทางที่เป็นคู่รัก เพื่อนสนิท หรือครอบครัวและญาติ ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สนใจในกลุ่มวัด / พระธาตุ / ศาสนสถาน ร้อยละ 51.00 (เลือกตอบได้หลายข้อ) จึงมีความเป็นไปได้มากที่กลุ่มเป้าหมายนี้จะเดินทางมาท่องเที่ยวหากได้รับข้อมูลเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างเพียงพอ 2) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มากับบริษัทเจ็ดนำเที่ยว ซึ่งบริษัทเจ็ดนำเที่ยวนำเสนอเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมไทลื้อเป็นจุดขายในโปรแกรมการท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทเจ็ดนำเที่ยวที่ทำรายการนำเที่ยวเพื่อสัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่น รายการนำเที่ยวไหว้พระ รายการนำเที่ยวเส้นทางเชื่อมโยงประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน โดยให้ชุมชนที่ศึกษาผนวกเข้ากับรายการนำเที่ยวเดิม หรือบริษัทเจ็ดนำเที่ยวนำเสนอรายการนำเที่ยวขึ้นมาให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมไทลื้อในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ซึ่งสามารถสร้างเป็นจุดขายที่สำคัญให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น

ในส่วนของระยะเวลาในการท่องเที่ยวโดยทั่วไปอยู่ในระหว่าง 1 – 3 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับจำนวนสถานที่และกิจกรรมที่ต้องการทำ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกจะเยี่ยมชมวัดเพียงอย่างเดียวหรือเยี่ยมชมกิจกรรมวัฒนธรรมอื่นๆ ร่วมด้วยได้ คุณลักษณะของกิจกรรมที่สามารถทำได้ในชุมชนคือ ไหว้พระ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของวัดและชุมชน ขึ้นชมลักษณะทางสถาปัตยกรรมและงานศิลปกรรมของวัด เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์มีการจัดแสดงโบราณวัตถุและของใช้พื้นถิ่นของชุมชน ถ่ายภาพเยี่ยมชมงานหัตถกรรมท้องถิ่น เช่น การทอผ้า งานจักสาน หรืองานด้านเกษตรกรรม โดยมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

1) จังหวัดพะเยา

วัดท่าฟ้าใต้ เรียนรู้สถาปัตยกรรมไทลื้อที่เชื่อกันว่าสร้างโดยช่างชาวไทลื้อที่อพยพมาอยู่ในพื้นที่อำเภอเชียงม่วนชมความงามของงานสถาปัตยกรรม คือ ลักษณะตัวอาคารพระวิหารที่สวยงามมีรูปแบบทางด้านสถาปัตยกรรมที่แสดงตัวตนของเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของชาติพันธุ์ไทลื้อได้อย่างเด่นชัด ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนไว้เป็นโบราณสถาน เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2524 ลักษณะของตัวพระอุโบสถเป็นทรงเตี้ยก่ออิฐถือปูน หลังคาสามชั้นมุงด้วยแป้นเกล็ด ชั้นที่ 1 เป็นแบบปั้นยา ครอบวิหารทั้ง 4 ด้าน ชั้นที่ 2-3 ทรงแบบปราสาทมีหน้าบันทางด้านทิศตะวันตกมีหลังคา กันสาทรรับทั้งสองด้าน บนชุตหลังคามีระดบคอสอง (ชาวบ้านเรียกว่าป่าวตัง) มีลวดลายประดับจากไม้แกะสลักและกระเจกตะกั่วประดับลวดลายด้วยไม้แกะสลักมีลักษณะเสมือนกลีบดอกไม้ ส่วนลวดลายหน้าบันเป็นลายเครือเถารลวดลายพรรณพฤกษาสลับการตกแต่งด้วยรูปดอกไม้บนพื้นหน้าบันลงสีฟ้า น้ำทะเล ทั้งหน้าบันด้านหน้าและด้านหลังมีนาครทนต์หรือค้ายันชายุคาตามรูปแบบศิลปะไทลื้อโดยรอบพระวิหารทั้งหมด 22 ชุด ตัวนาครทนต์ทำด้วยไม้แกะสลักลงสีฟ้า น้ำทะเล มีประตูทางเข้าอาคารทั้งหมด 3 ด้าน ประกอบด้วยด้านหน้า ด้านหลัง และด้านข้างอาคารทางด้านทิศเหนือตัวอาคารพระวิหารหันหน้าไปทางด้านทิศตะวันออก สำหรับรูปแบบของประตูทางเข้ามีขนาดใกล้เคียงกันทุกบาน มีขนาดสัดส่วนแบบพื้นบ้านคือขนาดไม่ใหญ่มากนักโดยถือเอาคติของสัดส่วนมนุษย์ธรรมดา มีหน้าต่างขนาดเล็กตามรูปแบบหน้าต่างที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อที่อยู่เมืองหนาวคือหน้าต่างมีขนาดเล็กและไม่นิยมแกะสลักตกแต่งบานไม้ของหน้าต่าง อีกทั้ง ภายในฝ้าเพดานไม่นิยมตกแต่งลวดลาย แต่มีลักษณะเพดานเปิดโล่งบางส่วนและมีฝ้าเพดานบางส่วนประดับด้วยตุ้งผ้าทอลวดลายสิบสองราศีและลวดลายประดับตามแบบงานทอผ้าแบบอัตลักษณ์ไทลื้อ ส่วนทางด้านงานศิลปกรรมพองค์พระประธานเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 117.50 เซนติเมตร สูง 227.50 เซนติเมตร ได้อัญเชิญมาจากสิบสองปันนา ตั้งประดิษฐานบนฐานชุกชีทรงสี่เหลี่ยมย่อมุมศิลปะไทลื้อประดับด้วยลายปูนปั้นรูปเครือเถารักปิดทอง ประดับกระเจก มีแท่นธรรมาสันลักษณะคล้ายมณฑปหรือปราสาทฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมยี่สิบชั้นประดับลายปูนปั้นรูปเครือเถา

และสัตว์ต่าง ๆ เช่น กวางช้าง ม้า นกยูง และลักษณะที่มีความโดดเด่นคือลวดลายดอกไม้ที่แพรวพราวไปด้วยกระจกประดับหลากสี

เข้าชมกระบวนการทอผ้าของชาวไทลื้อที่ได้ตั้งถิ่นฐานอำเภอยางชุมน้อยกว่า 200 ปี เรียนรู้ความเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่น โดยเฉพาะการทอผ้าไทลื้อที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และสะท้อนถึงชาติพันธุ์ของตนเอง เรียนรู้เอกลักษณ์ลวดลายการทอผ้าแบบดั้งเดิม และชมความงามลวดลายบนผืนลักษณะของลายผ้าทอไทลื้อที่มีเอกลักษณ์ชัดเจน คือ ลวดลายเป็นแนวขวางหรือเฉียง นิยมใช้ด้ายหลายสี ลวดลายแลดูคล้ายคลื่น หรือสายฟ้า หรือฟันปลา หรือชั้นบันได การเย็บมีทั้งเอนไปทางซ้ายและขวาแต่จะเอนไปทางเดียวกันเป็นระเบียบ ลวดลายเกิดจากการทอด้วยสีเส้นพุ่งเฉพาะที่ไปเกาะเกี่ยวด้ายสีเส้นพุ่งอีกเส้นหนึ่งที่อยู่แนวเดียวกัน วิงกลับไปมาอันเป็นเทคนิคการทอผสมการถักทำให้ผืนผ้ามีโครงสร้างแข็งแรงมากเมื่อเย็บต่อกันเป็นชิ้น เส้นยืนจะขนานกับลำตัวผู้สวมใส่

นอกจากได้ลวดลายจากการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นก่อน ได้มีการประยุกต์ให้เกิดลายใหม่เพิ่มขึ้น และได้ตั้งชื่อลายใหม่โดยอาศัยชื่อพื้นฐานจากลวดลายเดิม เช่น ลายโง้งงา ลายนาค ลายศาลาลายดอกข่อย ลายดอกกุญ ลายบัวเครือ ลายเกร็ดเต่า ลายงูลอย ลายดอกจันทร์น้อย ลายแมงป่อง ลายมะเลี่ยมซ้อน ลายกำวูน ลายแหล่ผัด ลายกุดซ้อน นอกจากนี้ ลายผ้าชิ้นไทลื้อที่เกิดจากการล้วงและเกาะลาย ได้แก่ ลายเกาะข่อย ลายน้ำไหล ลายผักแว่น ลายหางปลาดอกผักแว่น และลายหางปลาเกาะข่อย

ชมการทอผ้าไทลื้อจะนิยมทอผ้าเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ของใช้ต่าง ๆ เรียนรู้ถึงความงามของลวดลายผ้าที่มีสีสันสวยงาม อาทิ ผ้าถุง (ผ้าชิ้น) เสื้อ กระเป๋ (ถุงย่าม) ผ้าห่ม พูก หรือที่นอน และตุ๊ก สำหรับลวดลายของผ้าถุง (ผ้าชิ้น) มีการใช้สีสลับกันอย่างสวยงาม นิยมทอใส่กันมาแต่โบราณมี 2 แบบ คือ ชิ้นปล้อง เป็นผ้าถุงลายขวาง ลวดลายสลับกันระหว่างลายมุก และชิ้นม่าน เป็นผ้าถุงลายขวางเหมือนกันกับชิ้นปล้อง แต่จะมีการสลับผ้าสีพื้นธรรมดา หากเป็นผืนพิเศษจะมีการต่อเชิงด้วยตีนจก นิยมจกด้วยดินเงิน ดินทอง ด้านลวดลายของเสื้อไทลื้อ จะนิยมทอผ้าสีพื้น (สีดำสำหรับผู้หญิง สีครามสำหรับผู้ชาย) มีผ้าแถบตรงแต่งบริเวณที่คอและปลายแขน สำหรับลวดลายของกระเป๋ (ถุงย่าม) จะนิยมใช้สีแดงเป็นส่วนใหญ่และลวดลายผ้าห่มก็ใช้สีขาว แดง ดำ มีลวดลายหลายแบบ ทั้งที่เป็นลายกระจุก และรูปทรงเลขาคณิต ดอกไม้ ช้าง ม้า คน เรือ นก หงส์ เป็นต้น และลวดลายตุ๊กของชาวไทลื้อที่เป็นเอกลักษณ์อันมีลวดลายเกาะ หรือลายน้ำไหล เพิ่มสีสันและลวดลายแปลกตา นิยมนำมาใช้ตกแต่งงานวัด งานปอย ตามท้องถนนก่อนถึงบริเวณงานประเพณีของชาวไทลื้อ นอกจากนี้ ผ้าทอยังได้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อาทิเช่น ผ้าตัดเสื้อ ผ้าถุง ผ้าคลุมเตียง ผ้าคลุมไหล่เป็นของที่ระลึกได้

ชมสถาปัตยกรรมบ้านไถ่ของชาวไถ่มีลักษณะคล้ายกับเรือนของคนเมืองโดยทั่วไป ลักษณะเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูงแต่บ้านไถ่จะมีขนาดใหญ่ ส่วนบริเวณด้านหน้าเป็นที่นั่งเล่นและรับแขก บ้านไถ่เกือบทุกหลังจะมีครัวอยู่ในห้องซึ่งบางครั้งจะพบห้องครัวรวมอยู่กับห้องนอนด้วย เนื่องจากสภาพอากาศที่หนาวจัด จึงจำเป็นต้องก่อไฟเพื่อให้เกิดความอบอุ่น จึงได้กลายเป็นธรรมเนียมสืบทอดต่อกันมา เรียนรู้เทคนิควิธีการสร้างบ้านไถ่แบบดั้งเดิมสร้างด้วยไม้โดยการเข้าไม้ด้วยวิธีเจาะรูแล้วใช้ลิ่มประกอบเป็นโครงสร้าง มีลักษณะหลังคาสูง ส่วนใต้ถุนบ้านไถ่สามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง อาทิเช่น ใช้แขวนเป็ดไก่ ตั้งที่ทอดผ้า (หูก) ช่องว่างระหว่างเสาบ้านใช้เป็นที่พักเก็บฟืนและใต้ถุนยังใช้ยังเป็นคอกวัวควายหรือเป็นเล้าไก่ เล้าหมู เป็นต้น

ศึกษาและเรียนรู้วิธีการทำกระดาษสาในชุมชนที่เน้นการผลิตแบบขายส่ง พร้อมชมกระบวนการผลิตกระดาษในครัวเรือน เพื่อจำหน่ายแบบขายส่ง สามารถนำแผ่นกระดาษสาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นได้อย่างหลากหลาย อาทิ โคมไฟ กล่องอเนกประสงค์ เป็นต้น

ชมความงดงามของธรรมชาติ พร้อมสัมผัสวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มแม่น้ำยม ศึกษาระบบนิเวศของทั้งพืชและสัตว์ในธรรมชาติตลอดระยะทางของการล่องแพไม้ไผ่ ถือเป็นการพักผ่อนหย่อนใจใกล้ชิดสายน้ำชุ่มฉ่ำ อิ่มเอมกับการชื่นชมธรรมชาติตลอดสองข้างทางฝั่งน้ำที่มีพรรณไม้สวยงามนานาชนิด สัตว์ป่าหลากหลายสายพันธุ์ที่ส่งเสียงร้องเจื้อยแจ้ว ล้วนสร้างความรื่นรมย์ ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสัมผัสถึงความสวยงามและตื่นตาสุนุกสนานกับการท่องเที่ยวแนวผจญภัยกับเสน่ห์ของสายน้ำยมและธรรมชาติของผืนป่าแห่งนี้

ชมการแสดงและเรียนรู้ศิลปะการต่อสู้ของนักรบชนชาติไท่ลื้อ ที่ต้องอพยพถิ่นฐานบ่อยครั้ง เนื่องจากถูกรุกรานจากชนชาติอื่น ทำให้ชนชาติไท่ลื้อจะต้องเรียนรู้ศิลปะการป้องกันตัวเองมาเป็นเวลานาน ศึกษาความหมายของคำว่า เจิง (เชิง) หมายถึง การใช้ไหวพริบเล่ห์เหลี่ยม กลยุทธ์ชั้นเชิงเพื่อเอาชนะคู่ต่อสู้ มีกระบวนการทำในการฟ้อนมีความหลากหลาย สามารถศึกษารูปแบบการแสดงศิลปะ กระบวนการต่อสู้ที่ใช้ท่าร้ายรำ เพื่อใช้ป้องกันตัว อีกทั้งเป็นการแสดงออกถึงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำชนชาติ มีคุณค่าทางสังคม และคุณค่าทางจริยธรรม เช่นการแสดงออกถึงความกตัญญู ความอดทน ความสามัคคี รวมถึงความรัก เพราะการเรียนรู้ต้องมีพิธีขึ้นครูหรือพิธีบูชาครู ถือเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู อีกทั้งผู้ที่เป็นครูจะต้องสอนสั่งลูกศิษย์ให้รู้จักใช้ศิลปะการป้องกันตัวในทางที่เป็นประโยชน์แก่สังคม ไม่นำไปทำร้ายผู้อื่น หากผิดครูจะมีอันเป็นไป จึงเป็นการฝึกจิตใจให้มีความอดทนอดกลั้นไม่ให้อยู่ในอารมณ์โกรธได้ง่าย ก่อเกิดความรักสามัคคีในกลุ่มศิษย์และความกตัญญูต่อครูผู้สอนอย่างแน่นแฟ้น สำหรับประเภทของการฟ่องเจิง มีอยู่ 4 ประเภท คือ การฟ้อนเจิงดาบ โดยใช้ดาบเป็นอาวุธ ฟ้อนเจิงหอก ใช้หอกเป็นอาวุธ ฟ้อนเจิงค้อนก้อม คือ การฟ้อนเจิงที่ใช้ ค้อนก้อม (กระบอง) ต่อสู้เพื่อป้องกันตัว และการฟ้อนเจิงมวย เป็นการต่อสู้ป้องกันตัวที่ใช้มวยเป็นอาวุธ

ชมการแสดงฟ้อน 12 ราศี เป็นการแสดงเพื่อต้อนรับแขกผู้มาเยือน สามารถถ่ายทอดถึงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำชนชาติของไทย โดยการแสดงฟ้อน 12 ราศี ของชุมชนท่าฟ้าใต้จะใช้นักแสดงจากกลุ่มผู้สูงอายุ จะมีการแต่งกายแบบไทลื้ออย่างสวยงาม ในเนื้อหาของเพลงได้บรรยายลักษณะในการเดินทางเพื่อไปสักการะพระธาตุประจำปีเกิดของในแต่ละ นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาเรียนรู้ กระบวนท่าในการฟ้อน 12 ราศี จากคนในชุมชนท่าฟ้าใต้ได้อีกด้วย

ชมการแสดงฟ้อนดาบ เป็นการร่ายรำด้วยลีลา สามารถเรียนรู้และศึกษากระบวนท่าที่ประยุกต์มาจากการต่อสู้ด้วยดาบ รวมถึงขั้นเชิงในการต่อสู้ ด้วยดาบทั้งเชิงรุก เชิงหลบหลีก หลอกหล่อ ซึ่งพบชื่อของท่าร่ายรำมากกว่าร้อยชื่อ สำหรับการฟ้อนดาบ ยังถือเป็นศิลปะการต่อสู้ของชายชาวไทลื้อแต่โบราณ โดยผู้เรียนจะต้องเรียนฟ้อนเชิงมือเปล่าให้คล่องแคล่วก่อนจึงสามารถเรียนฟ้อนดาบ หรือฟ้อนประกอบอาวุธอื่น ๆ ต่อไปได้ อีกทั้งในการฟ้อนดาบทั่วไปนิยมใช้ดาบเมืองจำนวน 2 เล่ม หรือบางครั้งก็นิยมฟ้อนดาบหลายเล่ม เช่น ฟ้อนดาบ 12 เล่ม โดยนำดาบมาคาบ มาพาดกับไหล่ หรือใช้ขานับดาบ เพื่อแสดงการรักษาสมดุลของร่างกาย เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่แล้ว การฟ้อนดาบหลายเล่มเช่นนี้เป็นการแสดงเพื่อดึงดูดความสนใจมากกว่า นอกจากนี้ การแต่งกายการแต่งกายของผู้ฟ้อนดาบคล้ายกับการแต่งกายของการฟ้อนเชิง คือ สวมกางเกงสะดอ เสื้อผ้าฝ้าย เป็นหลักดนตรีที่ใช้ประกอบการฟ้อนการฟ้อนดาบนิยมฟ้อนเข้ากับวงกลองปู่เจ้ กลองสะบัดชัย หรือกลองปู่จาเพราะมีจังหวะที่ตึกตักเร้าใจ สร้างความฮึกเหิมให้กับผู้ฟ้อนและผู้ชมได้ดี

ชมการแสดงพื้นบ้านศิลปะการขับลื้อ วรรณกรรมมุขปาฐะที่สามารถถ่ายทอดปรัชญา ความนึกคิดของชาวบ้าน โดยใช้ปณิธานกวีในการเรียบเรียงถ้อยคำที่จะโต้ตอบกันระหว่างชาย หญิง การขับลื้อ ถือเป็นเพลงที่ใช้ ขับต้อนรับ - ขอบคุณผู้มาเยี่ยมเยือนชาวไทลื้อ และใช้เพลงขับลื้อบอกเล่าวิถีชีวิตของชาวลื้อ ช่างขับลื้อจำเป็นต้องมีความรู้และมีการฝึกค้นคำขับซึ่งมีฉันทลักษณ์กำกับให้คล่องแคล่วชำนาญ ในอดีตช่างขับลื้อผู้ชายจะเป็นผู้รู้หนังสือ เคยบวชหรือเป็นสามเณรมาก่อน แต่สำหรับผู้หญิงส่วนใหญ่จะอ่านหนังสือไม่ออก จึงใช้ทักษะการท่องจำจากครูบาอาจารย์มักมีเนื้อหาที่ขับเกี่ยวกับคำสอนอนุชนและสมาชิกของสังคม ดังนั้นการขับลื้อจึงเป็นบทเพลงแห่งความสนุกสนาน เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของความสันติสุขในสังคมและได้กลายเป็นเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของไทชาวลื้อและในปัจจุบันได้มีการถ่ายทอดแก่เยาวชนรุ่นหลังเพื่อเป็นการสืบทอด ทั้งนี้สามารถเรียนรู้และศึกษาวิธีการขับลื้อ ก่อนการแสดงขับลื้อทุกครั้งต้องยกครู หรือที่เรียกว่า ชันตั้ง มีดอกไม้ 4 คู่ เทียน 4 คู่ เหล้าขาว 1 กลม เงินยกครู 10 บาท จะใช้เวลาเชิญครูประมาณ 10 นาที หลังจากนั้นจึงเริ่มขับใช้เวลาประมาณ 3 – 5 นาที แล้วจึงเปลี่ยนเป็นอีกฝ่ายหนึ่งขับโต้ตอบสลับกันไปตามท่วงทำนองปี สะล้อที่สีตามเสียงขับด้วยเช่นกัน

เรียนรู้วิถีชีวิตชาวไทลื้อที่มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ผ่านอาหารประจำท้องถิ่นของชาวไทลื้อที่มีลักษณะคล้ายกับอาหารของชาวไทยภาคเหนือ เช่น การรับประทานข้าวเหนียว แต่ลักษณะข้าวเหนียวของชาวไทลื้อจะมีลักษณะสีแดงคล้ำ (ข้าวกำ) อาหารได้จากธรรมชาติตามฤดูกาล เช่น

หน่อไม้ ผักต่าง ๆ อาหารส่วนใหญ่เป็นพวกแกงโดยจะเรียกแกงว่า แค เช่น แคหน่อส้ม ส่วนรสชาติของอาหาร ชาวไทลื้อจะไม่นิยมอาหารรสจัด และอาหารรสจัดมักเป็นอาหารหมักดอง มีรสชาติค่อนข้างเค็ม ตลอดจนศึกษาความเป็นมาของชาวไทลื้อมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ดังนั้น อาหารจึงได้จากการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้สามารถศึกษาเรียนรู้กระบวนการผลิตอาหารไทลื้อ ซึ่งพบอาหารประเภทข้าวหรืออาหารที่ทำมาจากข้าว ได้แก่ ข้าวเหนียวนึ่ง ข้าวดอกซ่อ ข้าวแคบ ข้าวป๋อง อาหารประเภทเนื้อ อันได้แก่ เนื้อปลาน้ำจืดต่าง ๆ เนื้อควาย เนื้อไก่ เนื้อหมู อาหารประเภทผัก ได้แก่ ผักที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ผักสวนครัว อาทิเช่น หน่อไม้ ผักกูด ผักขี้เหล็ก พริก สารแหน่ เป็นต้น และอาหารว่าง ส่วนใหญ่ทำมาจากข้าว เช่นข้าวแคบ ข้าวต้มไส้ั่ว นอกจากนี้ยังสามารถเรียนรู้ขั้นตอนวิธีการประกอบอาหารที่หลากหลาย เช่น การปรุงด้วยวิธีการแกง การคั่ว การต้ม การนึ่ง การปิ้ง การผัดการทอด (ชาวไทลื้อเรียกว่า จิ้น เช่น จิ้นไข่ จิ้นหมู) และการส้า อันมีลักษณะคล้ายกับการยำ แต่ชาวไทลื้อนิยมใส่เงาะดำ เช่น ส้มมะเขือ ส้มมะแตง เป็นต้น และวิธีการปรุงอาหารด้วยวิธีอื่น ๆ เช่น น้ำพริก น้ำหมี ข้าวแรมพิน หลามบอน หนั๋งปอง ถั่วเน่าแผ่น นาบไข่ เป็นต้น สำหรับอาหารที่ชาวไทลื้อนิยมรับประทานมาตั้งแต่โบราณ สามารถพบได้ ดังนี้

- ถั่วโอเป็นการถนอมอาหารที่สามารถเก็บไว้ได้นาน คำว่า “ถั่วโอ” ถั่ว คือ ถั่วเหลืองต้มจนสุก จากนั้นนำมาหมักจนมีกลิ่น สำหรับคำว่า “โอ” ภาษาไทลื้อแปลว่า เหม็น ดังนั้น คำว่า ถั่วโอสามารถแปลได้ว่า ถั่วเหม็น แต่แท้ที่จริงแล้วเมื่อนำมาปรุงอาหารจะมีกลิ่นหอมน่ารับประทาน

- ขนมหั่นแห้ง (ขนมหั่นตากแห้ง) เป็นการนำขมจีนทำเป็นแผ่นกลม ๆ บาง ๆ แล้วนำไปตากแดดให้แห้ง จากนั้นจึงนำไปสาในภาชนะที่แห้งสนิทเพื่อเก็บไว้รับประทาน

- ข้าวจี เป็นอาหารว่าง เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จใหม่ ๆ ข้าวจะมีกลิ่นหอม ชาวไทลื้อจึงนิยมนำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกใหม่ๆ มาคลุกกับงาและเกลือ หรือปั้นนำไปปิ้งไฟให้เหลืองกรอบแล้วจึงนำมารับประทาน

- น้ำพริกน้ำปู เป็นอาหารรสจัด มักรับประทานร่วมกับหน่อไม้ ซึ่งน้ำปู ทำมาจากปูนาขนาดให้ละเอียดและเคี้ยวจนน้ำแห้ง มีลักษณะสีดำข้นเหนียว สามารถเก็บรักษาได้นานเป็นปีได้

- น้ำหน่อ เป็นการนำหน่อมาปรุงรสด้วยเกลือและเติมข้าวเหนียวสุก หมักทิ้งไว้ 2- 3 วัน จึงจะสามารถนำมารับประทานได้

- น้ำผัก การนำผักกาดจ้อน นำไปบดให้ละเอียด แล้วนำไปหมักจนได้รสเปรี้ยว ประมาณ 2 – 3 วัน จากนั้นจึงนำไปกรองเอากากทิ้ง แล้วนำไปตากแห้งสามารถเก็บไว้ได้นาน

- จิ้นซ้าพริก จะใช้เนื้อวุ้น หรือเนื้อหมูที่ตากแห้งแล้ว นำไปหมกกับขี้เถ้าร้อน ๆ แล้วนำไปทุบหรือฉีก ปรุงรสด้วยเครื่องปรุงรสปีก่อนนำมารับประทาน

จากรายชื่ออาหารไทลื้อดังกล่าว ถือเป็นรายชื่ออาหารเพียงบางส่วนเท่านั้น อาหารไทลื้อยังได้พบ หน่อส้ม ส้มผักกาด ผักส้มกุ่ม หมีเตา ส้มหนัง ส้มปลา แยมหน่อไม้ แคควัฮอย แกแค มอกปู แยม (ยำ)ใบมะม่วงอ่อน ใบมะหมอน้อย แอ่งแฉะ แยมหัวกรวย หัวอีหยอ ปลาปิ้งอบ คั่วผักกูด แยม

ผักหนอก แยมจิ้นควายแห้ง ผักหนึ่ง น้ำหมีมะขาม น้ำหมีปลา ลาบจิ้นควาย – จิ้นวัว ลาบปลาดิบ – ปลาต้มสุก – ปลาปิ้ง ลาบไก่ ลาบกันไบฝรั่ง ขนมปาด ข้าวแรมพิน ข้าวควบ ข้าวแคบ ขนมเส้น (ขนมจิ้น)

2) จังหวัดแพร่

เยี่ยมชมวัดพระหลวงวัด ซึ่งเป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านพระหลวงในปัจจุบัน วัดนี้ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าสร้างขึ้นในสมัยใด จากตำนานวัดพระหลวง ซึ่งเรียบเรียงขึ้นเมื่อ พ.ศ.2509 โดยพระครูปัญญากิจ อภิโช เจ้าอาวาสรูปที่ 13 ได้กล่าวว่าแต่เดิมหมู่บ้านและวัดพระหลวงแห่งนี้ เคยเป็นป่าใหญ่ดงหลวงมาก่อน มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นหนาที่บมีสัตว์ป่าชุกชุม จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.2330 ได้มีชนกลุ่มไทลื้อ ชาวเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จำนวน 3 กลุ่มพากันอพยพลงมาจากใต้ถึงบ้านสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยมีพระภิกษุสามเณรและชาวบ้าน 3 วัด 3 หมู่บ้าน มาสร้างบ้านเรือนเป็นหมู่บ้านขึ้น และช่วยกันบูรณะปฏิสังขรณ์วัดร้าง ตลอดจนพระประธานองค์ใหญ่ในวิหารและให้ชื่อวัดนี้ว่า “วัดพระหลวง” หรือ “วัดหลวงด่าน” เนื่องจากในอดีตวัดพระหลวงเป็นวัดหน้าด่านด้านใต้ของเมืองแพร่ และเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านพระหลวง” ซึ่งทั้งวัดและหมู่บ้านมีคำว่า “หลวง” คงเกิดจากที่มีพระประธานองค์ใหญ่ ซึ่งใหญ่แปลว่าหลวงในภาษาท้องถิ่น หรือการมีชาวบ้านอพยพมาอยู่มากถึง 3 หมู่บ้านและ 3 วัดด้วยกัน และสถานที่นี้ในอดีตมีการตั้งอยู่ในพื้นที่เป็นป่าใหญ่ดงหลวง วัดพระหลวงมีโบราณสถานที่มีความสำคัญหลายแห่ง คือเจดีย์วัดพระหลวง หอไตร หอระฆัง ซึ่งชาวบ้านได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานให้เป็นปูชนียสถานที่ควรค่าแก่การเคารพสักการะและเป็นศูนย์รวมของชุมชนในท้องถิ่นสืบมาจนถึงปัจจุบันนี้

อาคารหอไตรหอไตรสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2458 ในสมัยพระครูชัยลังการเป็นเจ้าอาวาส ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบพื้นเมืองผสมกับศิลปะรัตนโกสินทร์ในผังรูปสี่เหลี่ยมหลังคาตอนบนเป็นทรงจั่วผสมปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์หรือกระเบื้องหางว่าว โดยลักษณะหลังคาตอนบนเป็นทรงจั่วตัดหลังคาตอนล่างลาดคลุมทั้ง 4 ด้าน ซ่อฟ้าเป็นรูปหงส์ใบระกาเป็นไม้แผ่นเดียวแกะสลักเป็นนาคลายอง มีบันไดทางขึ้น 2 ด้าน มีซุ้มคลุมบันไดหลังคาซุ้มเป็นแผ่นไม้ มีเสาตุงกระด้างสลักด้วยไม้ประดับอยู่ด้านหน้า 2 เสาบนยอดมีหงส์ไม้ประดับอยู่เสาละตัว ภายในหอไตรมีคำภีร์ใบลานอยู่ 21 หมวด จำนวน 5,154 ผูก รูปแบบทางด้านสถาปัตยกรรมเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมไทย ยุครัตนโกสินทร์ ซึ่งได้รับอิทธิพลของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น สกุลช่างไทลื้อ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของรูปทรงหลังคา ซึ่งสามารถเทียบได้กับรูปทรงของหลังคาพระวิหารในงานสถาปัตยกรรมไทลื้อและลวดลายประดับพันธุ์พฤกษาเหมือนกับงานศิลปกรรมวัดท่าฟ้าใต้ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และลวดลายหน้าบันบริเวณซุ้มทางเข้าซึ่งมีรูปแบบเสมือนรัศมีพระอาทิตย์ซึ่งปรากฏรูปแบบคล้ายคลึงกับหน้าบันพระวิหารไทลื้อ วัดต้นแหลง ตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน

เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ของเก่าในวัดพระหลวงวง สถานที่ซึ่งจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้โบราณต่าง ๆ เป็นสถานที่เก็บรวบรวมและเผยแพร่โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่ได้จากวัดและชุมชนบ้านพระหลวง ถือว่าเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดแพร่ ถือเป็นศูนย์แหล่งเรียนรู้ที่จะให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม และนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไปได้มาศึกษาค้นคว้าสถานพิพิธภัณฑ์ ส่วนนี้จะอยู่ชั้นบนของศาลาเอนกประสงค์ในวัดพระหลวง จัดแสดงของเก่าที่ได้รวบรวมจากวัดและชุมชนบ้านพระหลวง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีความหลากหลายเกี่ยวกับพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอื่นๆอีกและสถานพิพิธภัณฑ์ (บ้านเก่าไถลื้อ) เป็นอาคารที่จัดแสดงเกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชน เช่น การสืบทอด การส่งเคราะห์ สะเดาะเคราะห์ การบายศรีสู่ขวัญ พิธีขึ้นตัวตั่งสี่ (ท้าวตั่งสี่) ปู่จาเตียน (บูชาเทียน) ตานเหือนน้อย กินสลาก และการบวชพระ เป็นต้น

เรียนรู้ขั้นตอนการทำเครื่องเรือนไม้สักในชุมชนบ้านพระหลวง งานไม้ถือเป็นอาชีพหลักของคนในหมู่บ้าน สำหรับงานไม้ถือเป็นอาชีพที่มั่นคง สามารถสร้างรายได้ ซึ่งต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวเป็นงานฝีมือที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน สามารถเข้าชมพร้อมศึกษากระบวนการทำไม้ในแต่ละหลังคาเรือน เรียนรู้วิธีการเคลือบสีไม้ และขั้นตอนอย่างละเอียด งานไม้แต่ละหลังคาเรือนจะพบการทำไม้ที่แตกต่างกัน ตั้งแต่งานเล็กๆ ไปจนถึงงานขนาดใหญ่ ทั้งนี้การทำเครื่องเรือนไม้และการเคลือบสีไม้จะทำแยกกัน สำหรับบ้านที่ทำเฟอร์นิเจอร์ไม้จะมีเศษไม้ที่เหลือจากการผลิต จะนำไปขายเพื่อแปรรูปเป็นไม้อัดต่อไป นอกจากนี้ การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ส่วนใหญ่ไม้ที่นำมาผลิตจะเป็นไม้สักที่ได้มาอย่างถูกกฎหมาย

ชมศิลปะภูมิปัญญาการสานกระติบ สามารถเรียนรู้และศึกษาขั้นตอนการจักสานไม้ไผ่ภายในชุมชนบ้านพระหลวงได้ ซึ่งกลุ่มสตรีในชุมชนได้รวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจหัตถกรรมขึ้น เน้นการสานกระติบข้าว สามารถเรียนรู้เทคนิคการจักสานไม้ไผ่ที่มีหลายขนาดและหลากหลายสีสันทัน

เยี่ยมชมชมรมผู้สูงอายุตำบลพระหลวงที่จัดตั้งขึ้นบริเวณหน้าวัดพระหลวง เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของคนในชุมชน เป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่ผู้สูงอายุ ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยกลุ่มผู้สูงอายุชายจะเน้นการทำสมุนไพรไทย อันเป็นสูตรการผสมยาที่ได้ถูกถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ถือเป็นการรักษาแบบแผนโบราณ วัตถุดิบ สมุนไพรต่าง ๆ ได้มาจากการหาเองตามป่าและจากการรับซื้อบางส่วน ศึกษาสรรพคุณสมุนไพรหลากหลายชนิด ทั้งสมุนไพรที่มีลักษณะเป็นยาสามัญประจำบ้าน สมุนไพรเพื่อนำไปดองเหล้าเป็นยาชูกำลัง เป็นต้น ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุหญิงจะเน้นการประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์จากกระดาษสาและสลากกินแบ่งเก่า ไม้ฉู่พื้น พรหมเช็ดเท้า การเย็บหมอน เบาะรองนั่ง และการสีข้าวกล้าง

เยี่ยมชมพร้อมศึกษาและเรียนรู้วิธีการทำแคบหมู กระบวนการแปรรูปอาหารให้สามารถรักษาไว้ให้อยู่ได้นานขึ้น สามารถพัฒนาแคบหมูให้มีความหลากหลาย เช่น แคบหมูติดมัน แคบหมูสวรรค์ แคบหมูหอม และแคบหมูจิ๋ว เป็นต้น ผลิตภัณฑ์แคบหมูนี้สามารถนำเป็นของฝากของที่ระลึกของตำบลพระหลวงและของฝากจังหวัดแพร่ได้

3) จังหวัดน่าน

วัดต้นแหลงมีลักษณะเด่นของรูปทรงทางสถาปัตยกรรมของพระวิหาร การวางแผนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 11.40 เมตร ยาว 19 เมตร พื้นอุโบสถยกสูงจากระดับพื้นดินประมาณ 1.20 เมตร เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะบริเวณที่ตั้งวัดต้นแหลงนี้เป็นบริเวณที่ลุ่มเมื่อถึงฤดูฝน ถ้ามีน้ำป่าหลากจะเกิดน้ำท่วมขังในบริเวณนี้จึงมีการยกพื้นให้สูงขึ้น บริเวณฐานพระอุโบสถที่ยกสูงขึ้นนี้มีการแบบฐานย่อมุมลดระดับซึ่งเป็นฝีมือของช่างพื้นบ้าน หลังคาของพระอุโบสถเป็นหลังคาทรงสูงชันเป็นชั้นๆ 3 ชั้นซึ่งเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวไทลื้อที่มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในภูมิภาคนี้ จากสัดส่วนและรูปทรงของหลังคาทำให้บริเวณภายในพระอุโบสถมีการระบายอากาศที่ดี

ผังพื้นเป็นวิหารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าตัวอาคารแบ่งส่วนใหญ่ๆ คือ บริเวณที่ตั้งฐานชุกชี ค่อนไปทางด้านหลังพระวิหาร ลักษณะฐานชุกชีตั้งเป็นแบบเดินได้รอบ ด้านข้างทิศใต้ติดผนังเป็นอาสนสงฆ์ ยกพื้นสูงขึ้นมาจากพื้นวิหาร 20 เซนติเมตร ก่ออิฐลาดปูนด้านหน้าพระประธานเป็นธรรมมาสน์ไม้ประดับกระจกสี พื้นพระวิหารยกสูงจากพื้นดินประมาณ 1.00 เมตร เป็นปูนลาดขัดมัน ด้านทิศตะวันออก ทิศเหนือ และได้ตรงส่วนเกือบกึ่งกลางวิหาร มีประตูทางเข้าขนาดกว้างประมาณ 1.30 - 1.50 เมตรทางเข้าด้านหน้า เข้าตรงกึ่งกลางวิหาร ส่วนประตูทั้งหมดจะมีบานเปิดเปิดเป็นไม้ขนาด 11 / 2 นิ้ว - 2 นิ้ว ต้นทึบใช้วงกล่างบนเจาะรูฝังแกนหมุนรับบานเปิดเปิดประตูขนาดใหญ่

ผนังของพระวิหารด้านตะวันตกเป็นผนังทึบตลอดไม่มีหน้าต่าง ส่วนหน้าต่างของพระอุโบสถเป็นหน้าต่างขนาด 0.50 x 1.70 เมตร เปิดโล่งมีลูกกรงทำด้วยไม้ เมื่อมองจากด้านข้างพระอุโบสถแล้วจะเห็นถึงการออกแบบหน้าต่างให้กลมกลืนกับส่วนอื่น ๆ ได้สวยงามมากและที่สำคัญเพื่อเป็นทางเข้าของแสงแดด เพื่อให้บริเวณภายในพระอุโบสถสว่างขึ้นการเจาะช่องหน้าต่างมีจำนวนไม่มากนักเพื่อป้องกันอุณหภูมิซึ่งจะหนาวเย็นมากในฤดูหนาวจะเห็นได้ว่าประโยชน์ใช้สอยภายในของวิหารที่แบบไทลื้อ คือ ฐานชุกชีธรรมมาสน์ และอาสนสงฆ์ ซึ่งใช้พื้นที่น้อยมากคือประมาณ 1 / 4 เท่านั้น นอกนั้นเป็นห้องโถงโล่ง ๆ ซึ่งเป็นบริเวณที่ชาวบ้านหรือฆราวาสใช้ฟังธรรมและประกอบศาสนพิธีต่าง ๆ เนื่องจากมีหน้าต่างน้อย เจาะรูหรือช่องเล็ก ๆ แสงเข้าน้อย ดังนั้นภายในจึงมีบรรยากาศสลัว ๆ สุกสว่างเฉพาะที่องค์พระประธานภายในวิหารเป็นการชักจูงใจและเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่องค์ประธานมากขึ้น หากจะมองจากประตูทางเข้าด้านหน้าวิหารทิศตะวันออกเมื่อพระอาทิตย์ขึ้นตอนเช้าแสงสว่างจะลอดผ่านเป็นลำพุ่งตรงจากประตูผ่านเสาวิหารที่เรียงกันเป็นแถวทางด้านหน้าตรงเข้าสู่พระประธานซึ่งลอยเด่นอยู่ท่ามกลางแสงสลัว ๆ ทึบ ๆ ภายในพระวิหาร

นับเป็นวิธีที่ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความปิติและศรัทธาขึ้นอย่างไม่รู้ตัวและคงจะเป็นความสำเร็จของผู้ตั้งใจสร้างวิหารหลังนี้ขึ้นมาประกอบกับลานด้านหน้าวิหารและกำแพงเตี้ย ๆ ที่กั้นเขตรอบนอกวิหาร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้วิหารมีคุณค่าในเรื่องของการจัดที่ว่างและองค์ประกอบในสถาปัตยกรรม

หน้าบันพระวิหารการประดับหน้าบันด้วยไม้ลงสีเป็นรัศมีพระอาทิตย์แบบแฉกและแผ่นโลหะประดับสีขาวด้วยการประดับเรียงเป็นรัศมีตรงส่วนหน้าของหน้าบันแบบชาวบ้านไทลื้อและมีการตกแต่งประกอบด้วยตัวเครื่องลายอง นาคและช่อฟ้าแบบพื้นบ้าน เป็นลักษณะเริ่มต้นของศิลปะการตกแต่งแบบไทลื้อ การตกแต่งเชิงชายหรือชาน้ำด้วยไม้ซี่แหลมรอบ ๆ อาคารส่วนที่ลดชาน้ำลงมาทุกชั้นเป็นลักษณะของเมืองน่าน

การตกแต่งตุงและธงกระดาษสีต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบงานบุญและพิธีกรรมของชาวเมืองน่านมีตกแต่งงานศิลปกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของไทลื้อ

วัดมุงหลังคามุงด้วยแป้นเกล็ด (กระเบื้องไม้) ซึ่งแต่เดิมในประวัติกล่าวว่าทรุดโทรมหมดสภาพเสื่อมอายุใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2499 เพราะเหตุที่ไม่เป็นวัสดุที่หามาทำแป้นเกล็ดได้ง่ายในสมัยนั้นเมื่อประกอบเป็นรูปร่างแล้วดูเข้ากับสภาพเชิงผนังตอนล่างที่ทำอิฐก่อเป็นลวดบัวไปตามแนวยาวรอบ ๆ วิหารตอนเชิงล่างทั้งหมด

เที่ยวชมเพื่อศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะด้านงานไม้ โดยงานไม้ที่ผลิตในชุมชนส่วนมากเป็นอุปกรณ์ที่เคยใช้ในชีวิตประจำวันของคนในอดีต อาทิ กระบองน้ำจากไม้ไผ่ รองเท้าแตะทำจากไม้กระบวยตักน้ำ ขอบสวิง และฮอก ที่มีลักษณะไม้ทำเป็นรูคล้ายกระบอง เจาะรูด้านข้างสองรูเท่า ๆ กัน เป็นอุปกรณ์สำหรับแขวนไว้กับบัว ควาย ในอดีต เพื่อให้เกิดเสียงดัง สามารถใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดเสียงดัง โดยการฟังเสียงจากฮอกที่แขวนไว้กับคอของสัตว์นั้น

เที่ยวชมและศึกษาเรียนรู้วิธีการสานส้มไก่ การทำไม้กวาดดอกหญ้าและทางมะพร้าว วิธีการเทคนิคขั้นตอนการทำแคบหมู ที่สามารถเก็บไว้ได้นานและสามารถเพิ่มมูลค่าของหนังหมูให้มีราคาสูงขึ้น ซึ่งสามารถซื้อเป็นของฝากของที่ระลึกได้

4) จังหวัดเชียงราย

วัดครั้งไต้มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมไทลื้อในส่วนของหอไตร มีลักษณะโครงสร้างเสาเดี่ยวมีค้ำยันโดยรอบสี่ด้านช่วยรับน้ำหนัก ลักษณะของอาคารตั้งอยู่บนฐานคอนกรีตล้อมรอบด้วยน้ำ ทราบว่าแต่เดิมตั้งอยู่บริเวณหนองน้ำด้านหน้าวัด และได้มีการย้ายเข้ามาก่อสร้างใหม่ในพื้นที่ที่ภายในวัด ลักษณะของอาคารมีขนาด 3.30 x 3.30 เมตร ผนังไม้มีลักษณะปิดล้อมโดยรอบ มีทางเข้าด้วยช่องเปิดด้านหน้า ไม่มีการติดตั้งบันไดแบบตายตัว หลังคามีลักษณะจั่วตัด มีระดับคอสองประดับด้วยลายคำรูปเทวดา โดยรอบทั้งสี่ด้านและมีการประดับด้วยกระจกตะกั่วหรือแก้วจีน เป็นรูปดอกไม้ การตกแต่งหน้าบันเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษา ประดับด้วยกระจกตะกั่ว มีบ้านลมรูปนาคและช่อฟ้าแบบพื้นบ้าน เป็นลักษณะเริ่มต้นของศิลปะการตกแต่งแบบไทลื้อหลังคามุงด้วยแป้นไม้แป้นเกล็ด

เยี่ยมชมและเรียนรู้กระบวนการและขั้นตอนการทอผ้า อันเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญตั้งแต่อดีต มาจนถึงปัจจุบัน และสามารถเลือกซื้อผ้าทอที่ได้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อาทิเช่น ผ้าตัดเสื้อ ผ้าถุง ผ้าคลุมเตียง ผ้าคลุมไหล่เป็นของที่ระลึกได้

เที่ยวชมและศึกษาเรียนรู้วิธีการจักสานหวายและไม้ไผ่ ที่สานเป็นตระกร้า พาน เป็นต้น วิธีการเทคนิคขั้นตอนการทำแคบหมู ที่สามารถเก็บไว้ได้นานและสามารถเพิ่มมูลค่าของหนังหมูให้มี ราคาสูงขึ้น ซึ่งสามารถซื้อเป็นของฝากของที่ระลึก

เยี่ยมชมขั้นตอนการทำบายศรีสู่ขวัญของกลุ่มบายศรีสู่ขวัญ พร้อมเรียนรู้เทคนิควิธีการ ประดิษฐ์บายศรีสู่ขวัญ ซึ่งบายศรีมีตั้งแต่ขนาดเล็กจนกระทั่งขนาดใหญ่ที่มีจำนวนบายศรีหลายชั้น โดยจะรวมกลุ่มกันประดิษฐ์บายศรีขึ้นมาต่อเมื่อสั่งทำเท่านั้น สามารถศึกษาถึงประวัติความเป็นมา ของการผลิตบายศรีสู่ขวัญได้ โดย คำว่า “บาย” เป็นภาษาเขมรแปลว่า ข้าว ข้าวอันเป็นสิริมงคล โดยมีภาชนะบายศรีต้องเพื่อบรรจุอาหาร มีลักษณะเป็นกระถางที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นให้สวยงาม บริเวณ ปากกระถางถูกประดับประดาไว้อย่างงดงาม มียอดแหลมตามศิลปะแบบไทย จากนั้นนำเอาพานซ้อน กันขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามจำนวนชั้นที่ต้องการและตามความเชื่อของคนไทยเชื่อกันว่าคนที่เกิดมามีขวัญ ประจำกาย มีหน้าที่ในการพิทักษ์รักษา ขวัญเป็นเหมือนผีเลี้ยงที่คอยดูแลประดับประดาชีวิต คอย เลี้ยงดู และติดตามไปทุกหนทุกแห่ง เป็นสิ่งไม่มีตัวตนคล้ายจิตหรือวิญญาณแฝงอยู่ในตัวคนและสัตว์ ซึ่งขวัญตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่าในร่างกายเรามี 2 สิ่งรวมกัน คือ ร่างกายและจิตใจ หรือขวัญ

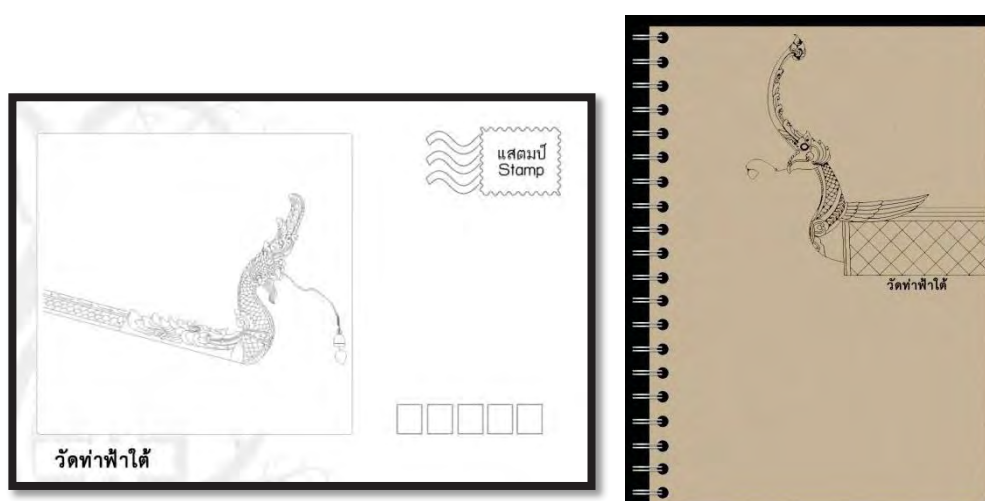
ขวัญ คือความรู้สึก ถ้าขวัญของผู้ใดอยู่กับตัว ผู้นั้นจะมีความสุขกายสบายใจเป็นปกติ แต่ถ้า ขวัญของผู้ใดหลบลี้หนีหาย ผู้นั้นจะมีลักษณะอาการตรงกันข้าม คนไทยจึงเชื่อว่าพิธีสู่ขวัญเป็นพิธี หนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมเพิ่มพลังใจให้เข้มแข็ง เมื่อมีขวัญที่มั่นคง พลังใจที่เข้มแข็งดีแล้ว ย่อมส่งผลให้ การประกอบภารกิจหน้าที่นั้น ๆ บรรลุผลสำเร็จได้ตามความมุ่งหมาย ซึ่งให้กำลังใจกันเมื่อมีความ ทุกข์ใจ หรือเสริมให้มีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป

เที่ยวชมกลุ่มดนตรีพื้นเมือง พร้อมเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นกลุ่มอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการรวมกลุ่มผู้สนใจและรักการดนตรี ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างความตระหนักให้เยาวชนให้เห็นคุณค่า เป็นการถ่ายทอดความรู้ พร้อม ฝึกทักษะให้แก่เยาวชนและผู้สนใจศิลปะทางด้านดนตรี อันก่อให้เกิดรากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ การรวมกลุ่มผู้ที่รักและสนใจทางด้านดนตรี สามารถร่วมกันทำกิจกรรมโดยใช้เวลาว่างให้ เป็นประโยชน์ มีการพบปะเพื่อฝึกซ้อม โดยได้แลกเปลี่ยนทักษะความสามารถภายในกลุ่ม ได้บริการ สังคม เช่น การร่วมแสดงในงานประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน และสามารถออกงานบริการสาธารณชนได้

4.3.3 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative program)

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานต่อยอดด้านสถาปัตยกรรมหรือผลงานที่ได้แรงบันดาลใจจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเหมาะกับ 1) กลุ่มสถาปนิก นักเรียน นักศึกษาด้านสถาปัตยกรรม ที่ต้องการแรงบันดาลใจในการประยุกต์ใช้กับการออกแบบอาคารสมัยใหม่ 2) กลุ่มนักตกแต่งภายใน ที่ต้องการแรงบันดาลใจในการออกแบบตกแต่งที่พักอาศัยหรืออาคารสำนักงาน 3) กลุ่มนักเรียน นักศึกษาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่ต้องการแรงบันดาลใจในออกแบบชิ้นงาน เช่น งานจิ๋วเวอรี่ งานออกแบบลายผ้า เป็นต้น 4) นักท่องเที่ยวทั่วไปที่มีความสนใจในด้านสถาปัตยกรรมวัดพื้นถิ่นไทลื้อและวัฒนธรรมพื้นถิ่น เป็นต้น

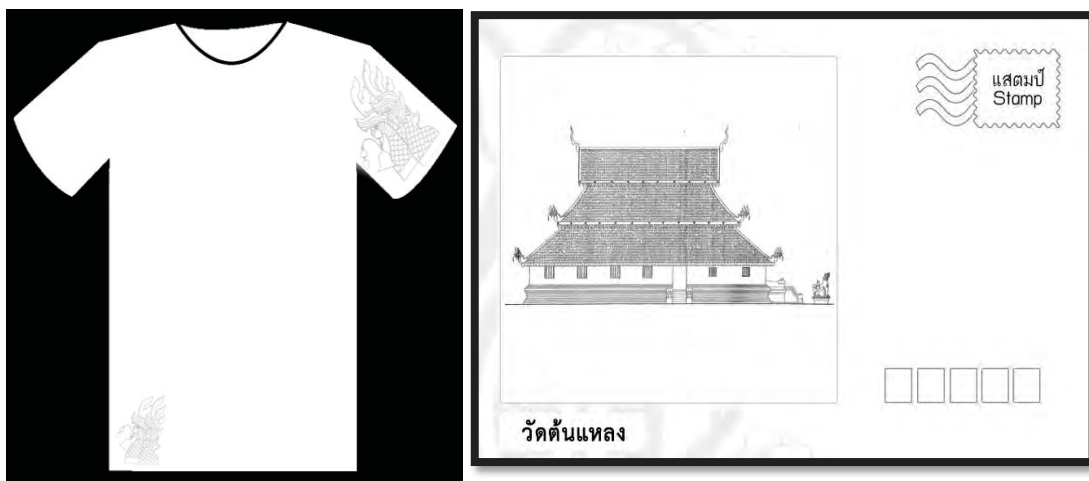
ระยะเวลาในการท่องเที่ยวเหมาะกับการมาเรียนรู้และสร้างแรงบันดาลใจ อาจอยู่ระหว่าง 3 – 7 วัน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวว่ามีความต้องการมากน้อยเพียงใด หรือมีข้อจำกัดด้านเวลาเท่าใดในการเข้ามาท่องเที่ยวและเรียนรู้ร่วมกับชุมชน จะมีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในงานด้านนั้น ๆ เช่น พระภิกษุ ปราชญ์ด้านงานไม้ การทอผ้า งานจักสาน งานการเกษตร อาหาร รวมถึงผู้เฒ่าผู้แก่ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวของชุมชนได้ มาถ่ายทอดเรื่องราวให้ความหมายของสัญลักษณ์ รูปภาพ ลวดลาย ที่เป็นความหมายของท้องถิ่น ผสมกับความเชื่อ หรือเรื่องเล่า ที่สามารถเป็นแรงบันดาลใจให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้ โดยมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

ภาพที่ 53 ตัวอย่างโปสการ์ด และสมุดจดบันทึก สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ วัดท่าฟ้าใต้

ภาพที่ 54 ตัวอย่างสมุดบันทึก และกรอบโทรศัพท์
สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ วัดท่าฟ้าใต้

ภาพที่ 55 ตัวอย่างเสื้อ และโปสการ์ด สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ วัดต้นแหลง

ภาพที่ 56 ตัวอย่างกระป๋องใส่น้ำ และแก้วน้ำ
สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ วัดศรีโสดา

1) จังหวัดพะเยา

วัดท่าฟ้าใต้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยมีสถาปัตยกรรมไทลื้อที่มีศิลปะโดดเด่นเฉพาะผ่านวัฒนธรรมความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ เป็นสิ่งที่น่าค้นหาคำตอบของที่มาหรือแรงบันดาลใจในลักษณะของรูปแบบสถาปัตยกรรมวัดแห่งนี้ วัดท่าฟ้าใต้จึงมีลักษณะที่โดดเด่นสวยงามด้วยสถาปัตยกรรมไทลื้อและพิธีกรรมไทลื้อ นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมร่วมกับปราชญ์ชุมชน ที่มีความเชี่ยวชาญองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับวัดท่าฟ้าใต้ อาทิ กิจกรรมประเพณีตานตุงไทลื้อท่าฟ้าในวัดท่าฟ้าใต้ นักท่องเที่ยวสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนและทำกิจกรรมการแต่งตัวร่วมกับชาวบ้านได้ พร้อมมีปราชญ์ชาวบ้านให้องค์ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมในครั้งนี้ นักท่องเที่ยวจะรู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมประจำปีของชุมชนและเข้าถึงวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง

เยี่ยมชมวิธีการทำกระดาษสา ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มีกระบวนการผลิตที่ไม่ซับซ้อน เรียนรู้ได้ง่าย ผลงานที่ได้มาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง มีความสวยงาม นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการผลิตกระดาษสาแต่ละขั้นตอนได้ อาทิ การมีส่วนร่วมกับการนำเนื้อเยื่อกระดาษมาเกลี่ยใส่ในตะแกรง โดยมีปราชญ์ชาวบ้านให้องค์ความรู้ และสอนให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อให้ได้ผลงาน และสามารถไปตากแดดใช้งานได้จริง นักท่องเที่ยวจะเกิดความรู้สึกภูมิใจในผลงานที่ได้มาด้วยฝีมือตนเอง และสามารถนำไปใช้หรือเป็นของที่ระลึกกลับไปด้วยความประทับใจ และผูกพันกับผู้ให้องค์ความรู้ ซึ่งกระบวนการการผลิตกระดาษสาแต่ละขั้นตอน

นักทอเที่ยวสามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้น ๆ พร้อมกับกระบวนการทำมีลักษณะที่ง่าย ไม่ซับซ้อน นักทอเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว จึงเหมาะกับนักทอเที่ยวทุกประเภท

ผ้าทอไทลื้อ เป็นผ้าทอที่มีเอกลักษณ์ ด้วยลวดลายต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดผ่านวัฒนธรรมความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทลื้อ มีลักษณะที่โดดเด่นสวยงาม ซึ่งแต่ละลายบนผ้าทอไทลื้อจะมีชื่อและความหมายของลายที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทลื้อ ชาวบ้าน หรือปราชญ์ชาวบ้านทางด้านการทอผ้าไทลื้อสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับนักทอเที่ยวสามารถเรียนรู้การทอผ้า พร้อมกับ การได้ทอจริง ผ่านการสอนโดยปราชญ์ชาวบ้านในกระบวนการผลิตแต่ละขั้นตอน โดยเริ่มจากการทอผ้าที่ลักษณะง่าย อาทิ การทอผ้าโดยไม่มีลายกระกอบในพื้นที่ของเนื้อผ้า เพราะจะสามารถทอได้รวดเร็วและง่ายต่อการจดจำ เรียนรู้ได้ไวว่าการทอผ้าที่มีลายกระกอบ หรืออาจจะสามารถใช้ลายที่รูปแบบง่ายต่อการทอ ไม่ซับซ้อนต่อนักทอเที่ยวเพราะลายทอของชาวไทลื้อ จะมีหลายรูปแบบ แต่ละลายจะมีความหมายและความเป็นมา อาจจะสอนให้กับนักทอเที่ยวประเภทที่ไม่จำกัดทางด้านเวลาเพราะต้องอาศัยทักษะ และความชำนาญพิเศษ และเมื่อนักทอเที่ยวสามารถผลงานการทอผ้าเป็นของตนเอง นักทอเที่ยวจะเกิดความภาคภูมิใจและการเล็งเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนเมื่อได้ผลงานของตนเอง กลับไปเป็นสินค้าที่ระลึก ซึ่งลักษณะกิจกรรมการทอผ้า อาจแบ่งตามความยากง่ายของกระบวนการผลิตให้ตรงต่อลักษณะของประเภทนักทอเที่ยว

บ้านไทลื้อ เป็นที่อยู่อาศัยของชาติพันธุ์ไทลื้อ ที่มีลักษณะเฉพาะในด้านประโยชน์การใช้สอยที่แตกต่างจากบ้านทั่วไป เช่น การสร้างห้องครัวรวมอยู่กับห้องนอน เนื่องด้วยอากาศที่หนาวจัด จึงจำเป็นต้องก่อกองไฟภายในห้องเพื่อสร้างความอบอุ่น เป็นต้น สถาปัตยกรรมของบ้านไทลื้อจึงมีความเป็นเอกลักษณ์ที่สอดคล้องกับภูมิศาสตร์ของตำแหน่งที่อยู่อาศัย ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบ้านไทลื้อ สามารถให้องค์ความรู้ให้กับนักทอเที่ยวถึงรูปลักษณะ ความเป็นมาของการใช้ประโยชน์ในลักษณะที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะเฉพาะ ลักษณะทางการใช้งานและรูปลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น จะสร้างแรงดึงดูดใจ และความตื่นเต้นให้กับนักทอเที่ยว โดยผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของเจ้าของบ้านไทลื้อ อาทิ การอยู่อาศัยร่วมกับเจ้าของบ้านไทลื้อ ผ่านกิจกรรมทางด้าน วัฒนธรรมอาหาร วัฒนธรรมการทำด้านอาชีพความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของการอยู่อาศัยในบ้านไทลื้อ ฯ ซึ่งนักทอเที่ยวจะสามารถติดตาม หรือมีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรมของเจ้าของบ้านไทลื้อ นักทอเที่ยวจะได้องค์ความรู้ใหม่ ๆ และรู้สึกเข้าถึงวัฒนธรรมไทลื้ออย่างแท้จริง เล็งเห็นคุณค่า เกิดความประทับใจในมิตรไมตรีของเจ้าของบ้านและพร้อมที่จะกลับมาทอเที่ยวซ้ำ

ด้วยพื้นที่ที่มีแม่น้ำยมไหลผ่าน พร้อมด้วยพื้นที่ป่าที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่เอื้อประโยชน์ต่อคนในพื้นที่ในชุมชน จึงเป็นแหล่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชนแห่งนี้ นักทอเที่ยวสามารถได้องค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านด้านการเดินป่า หรือการหาของป่าเพื่อนำมาประกอบอาหารที่บ้านตน โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น อาทิ การเก็บเห็ด การขุด

หน่อไม้ การหาปลา ฯลฯ ซึ่งถือว่าเป็นวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ได้อย่างใกล้ชิด การเล็งเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมความเป็นอยู่ระหว่างชุมชนกับธรรมชาติ เกิดความประทับใจในมิตรไมตรีที่ชาวบ้านได้มีให้ และพร้อมที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ

การพ่อนเจิง เป็นการแสดงที่ถ่ายทอดถึงศิลปะการต่อสู้ของชาติพันธุ์ไทลื้อ ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ด้วยการถ่ายทอดอารมณ์ถึงการต่อสู้และเสียงการตีกลองที่หนักแน่นทำให้สามารถถ่ายทอดอารมณ์สู่นักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน การพ่อนเจิง นอกจากการแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชมแล้ว สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับศิลปะการแสดง โดยสร้างกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการพ่อนเจิง โดยมีปราชญ์ทางด้านการพ่อนเจิงให้คำแนะนำ โดยอาจสร้างรูปแบบกิจกรรมการพ่อนเจิงให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกรูปแบบความต้องการได้ อาทิ ลักษณะด้านการพ่อน ลักษณะด้านการตีกลอง ลักษณะด้านดนตรีชนิดอื่น ๆ ฯลฯ นักท่องเที่ยวจะสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมอย่างแท้จริง จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างปราชญ์ชาวบ้าน

การพ่อน 12 ราศี นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้ชมการแสดงแล้ว นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับศิลปะการแสดง จากการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการพ่อน 12 ราศี โดยมีปราชญ์ทางด้านการพ่อน 12 ราศี ให้คำแนะนำ จากสร้างรูปแบบกิจกรรมการพ่อน 12 ราศี ให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกรูปแบบความต้องการได้ อาทิ ลักษณะด้านการพ่อน ลักษณะด้านการตีกลอง ลักษณะด้านดนตรีชนิดอื่น ๆ ฯลฯ นักท่องเที่ยวจะสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมอย่างแท้จริง จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างปราชญ์ชาวบ้าน

การพ่อนดาบเป็นการแสดงที่อารมณ์ ผ่านลีลาการรำรำ ที่สืบเนื่องมาจากการต่อสู้ด้วยดาบ ซึ่งจะมีลักษณะท่าของการรำรำมากกว่ารำท่า ซึ่งเป็นศิลปะการต่อสู้ของชาติพันธุ์ชาวไทลื้อที่ถ่ายทอดกันมาแต่โบราณ การพ่อนดาบ นักท่องเที่ยวจะได้ชมการแสดงและทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับศิลปะการแสดง นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการพ่อนดาบ โดยมีปราชญ์ทางด้านการพ่อนดาบ ให้คำแนะนำ ซึ่งรูปแบบกิจกรรมการพ่อนดาบของนักท่องเที่ยวสามารถเลือกรูปแบบความต้องการได้ อาทิ ลักษณะด้านการพ่อน ลักษณะด้านการตีกลอง ลักษณะด้านดนตรีชนิดอื่น ๆ ฯลฯ นักท่องเที่ยวจะสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมอย่างแท้จริง จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างปราชญ์ชาวบ้าน

การขับลื้อมักใช้ในวาระพิเศษ พิธีสำคัญในงานพิเศษต่าง ๆ เป็นการแสดงศิลปะการขับร้องเพลงแบบพื้นบ้านของชาติพันธุ์ไทลื้อ เช่น การขับร้องเพื่อการ ต้อนรับ หรือขอบคุณผู้มาเยือนต่าง ๆ ด้วยลักษณะพิเศษของภาษาไทลื้อ นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมการขับลื้อ ขั้นตอนแรกจะการขับร้องเป็นภาษากลางให้นักท่องเที่ยวทั่วไปได้เข้าใจถึงความหมาย โดยแปลจากภาษาไทลื้อเป็นภาษากลาง เพื่อความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป มีปราชญ์ชาวบ้านคอยให้คำแนะนำในการขับร้อง พร้อมองค์ความรู้ความเป็นมาของเนื้อเพลง วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวไทลื้อให้

นักท่องเที่ยวได้ทราบ พร้อมกับให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการขับร้อง นักท่องเที่ยวจะเกิดองค์ความรู้ และจะสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมอย่างแท้จริง จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างปราชญ์ชาวบ้าน

ศิลปะทางด้านการทำอาหารแต่ละชุมชน แต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่าง และรสชาติที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง ถือว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงชนชาติ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ได้อย่างชัดเจน อาหารไทลื้อเองก็สามารถบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติไทลื้อ ที่สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวได้ ด้วยรูปลักษณ์ รสชาติที่ไม่เน้นรสจัด และกระบวนการวิธีการทำที่แตกต่าง นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมผ่านอาหารไทลื้อให้กับได้ โดยนำเอากระบวนการวิธีการปรุงอาหาร ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำ โดยมีปราชญ์ชาวบ้านด้านอาหารคอยให้คำแนะนำ ถึงแม้รสชาติจะแตกต่างกันบ้าง นักท่องเที่ยวจะเกิดความภูมิใจในอาหารที่ตนได้ทำรับประทานเอง พร้อมกับเล็งเห็นคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมอาหารของไทลื้ออย่างใกล้ชิดและแท้จริง

ที่พักเฮือนลื้อ คือ บ้านไทลื้อที่สร้าง จะมีกิจกรรมวิถีชีวิตของชาวไทลื้อเข้ามาประกอบกับการอยู่อาศัย เพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าระหว่างภูมิปัญญาชาวบ้านในการสร้างที่อยู่อาศัย กับวิถีชีวิตของคนอาศัย โดยมีปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาให้องค์ความรู้ พร้อมทั้งสร้างกิจกรรมภายในบ้าน อาทิ การปรุงอาหารไทลื้อโดยมีปราชญ์ชาวบ้านคอยให้คำแนะนำ และการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้าน ฯลฯ

2) จังหวัดแพร่

วัดพระหลวงเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่มีสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมไทลื้อภายในวัดพระหลวงได้ ซึ่งสถานที่สถาปัตยกรรมไทลื้อที่เด่นชัดทางด้านอาคารสถานที่ เช่น อาคารหอไตร ซึ่งเป็นอาคารสำหรับเก็บคัมภีร์ใบลานที่เป็นภาษาล้านนา ส่วนใหญ่จะเป็นประวัติวัดต่าง ๆ โดยถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาล้านนา นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเรียนรู้ทางด้านอาคารสถาปัตยกรรมไทลื้อแห่งนี้ พร้อมกับการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้รู้ หรือปราชญ์ชาวบ้านได้ โดยผ่านกิจกรรมการฝึกเขียนภาษาฝักขามหรือภาษาล้านนา ซึ่งจะมีปราชญ์ชาวบ้านทางด้านอักษรฝักขาม ให้คำแนะนำในการฝึกเขียน นักท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมภายในหอไตร พร้อมกับการเขียนอักษรฝักขามที่ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับที่มา ประวัติของวัดพระหลวง พร้อมกับวัดอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ใบลาน

เฟอร์นิเจอร์ไม้สักเป็นธุรกิจที่ทำกันอย่างแพร่หลายในแหล่งชุมชนแห่งนี้ ตั้งแต่สินค้าขนาดเล็กจนไปถึงสินค้าขนาดใหญ่ ปกติการทำเฟอร์นิเจอร์ของแต่ละแหล่ง จะทำเพียงการออกแบบและประกอบสินค้า แต่กระบวนการด้านการทาสี จะใช้การจำหน่ายต่อไปยังแหล่งทาสีเฉพาะ และจำหน่ายต่อไป นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปร่วมกิจกรรมผ่านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในขั้นตอนง่าย ๆ

ได้ เช่น การทาสีไม้ การประกอบผลิตภัณฑ์เข้าด้วยกัน ฯลฯ โดยมีผู้รู้คอยให้คำแนะนำตลอดระยะเวลาการทำ พร้อมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากไม้ต่าง ๆ

ผลิตภัณฑ์จักสานในชุมชนบ้านพระหลวง ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่ เช่น สุ่ม ไม้ ตะกร้าทั่วไป กระติบข้าว ฮอก ฯลฯ นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมผ่านกระบวนการขั้นตอนการจักสาน กับชาวบ้านอย่างใกล้ชิด เช่น การสานตะกร้าสำหรับขนาดที่ง่ายต่อการเรียนรู้ได้รวดเร็ว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นขนาดใหญ่ เพราะรายละเอียดน้อยแตกต่างจากขนาดเล็กที่มีรายละเอียดและการสานซับซ้อนกว่าขนาดใหญ่ และมีราคาค่อนข้างแพงกว่าขนาดใหญ่

ลักษณะของชมรมผู้สูงอายุของตำบลพระหลวง จะแบ่งเป็น 2 หลัง ซึ่งจะแยกตามลักษณะผู้สูงอายุชายและหญิง นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ ผ่านองค์ความรู้ที่ผู้สูงอายุมีความเชี่ยวชาญได้ เช่น กิจกรรมการปรุงสมุนไพรที่ถูกต้อง โดยการแนะนำจากปราชญ์ผู้สูงอายุนักท่องเที่ยวสามารถปรุง ต้ม หรือกระบวนการให้ได้ซึ่งสมุนไพรที่พร้อมใช้งานได้ กิจกรรมการทำดอกไม้จันทน์จากกระดาษสา ฯลฯ

ไร่สวนผสม คือ การปลูกพืชไร่สารพัด หลาย ๆ ชนิดไว้ด้วยกัน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์แก่ครัวเรือนซึ่งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย และสุขภาพของผู้เป็นเจ้าของเป็นการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชม พร้อมกับสามารถเลือกเก็บผลผลิตทางการเกษตรซื้อกลับไปเองได้ โดยมีผู้เป็นเจ้าของคอยให้คำแนะนำ พร้อมกับนักท่องเที่ยวสามารถทดลองปลูกพืชบริเวณพื้นที่ที่จัดไว้ได้และยังนำกลับไปปลูกที่บ้านของนักท่องเที่ยวได้อีกด้วย

การทำแคหมูถือว่าเป็นภูมิปัญญาการถนอมอาหารอย่างหนึ่ง และเป็นสินค้าที่ระลึกเพื่อเป็นของฝากประจำชุมชนแห่งนี้ ด้วยประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านทางการทำแคหมู นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมการทำแคหมูผ่านการเรียนรู้ประสบการณ์ตรงจากผู้รู้ หรือปราชญ์ชาวบ้าน เช่น กระบวนการทอด กระบวนการเตรียมเนื้อหมู การปรุง การหมัก เป็นต้น นักท่องเที่ยวสามารถซื้อผลิตภัณฑ์จากการทำด้วยตนเองกลับไปเป็นของฝากได้อีกด้วย

3) จังหวัดน่าน

วัดต้นแหลงเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งมีสถาปัตยกรรมไทลื้อที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชม และเข้าร่วมพิธีกรรมท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ชุมชนได้จัดขึ้นภายในพระวิหารของวัดต้นแหลง ลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทลื้อจะปรากฏอย่างชัดเจนในตัวพระวิหารของวัดต้นแหลง ซึ่งมีความสวยงาม และน่าสนใจ นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ผ่านกิจกรรมชุมชนที่จัดขึ้นภายในพระวิหาร พร้อมกับสามารถทำกิจกรรมวาดรูปสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในส่วนของพระวิหาร โดยชุมชนจะมีเค้าโครงหรือร่างของตัววิหารวัดต้นแหลงจัดไว้ให้สำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความง่ายต่อการวาดและลงสี ชุมชนจะมีกรอบรูปที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทลื้อให้กับนักท่องเที่ยวได้เลือกสรรนำไปจัดใส่ภาพที่ตนได้วาดขึ้น

พร้อมนำกลับไปเป็นสินค้าที่ระลึกโดยฝีมือตนเอง จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความภาคภูมิใจ พร้อมกับซึมซับวัฒนธรรมไทยได้อย่างแท้จริง

งานแปรรูปจากวัสดุไม้ เป็นภูมิปัญญาของชุมชนแต่ดั้งเดิม เพื่อนำมาใช้ในครัวเรือน อาทิ กระบอกน้ำจากไม้ไผ่ รองเท้าแตะจากไม้ กระบวยตักน้ำ และฮอกสำหรับแขวนวัว หรือควาย ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ วิธีการทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากไม้ ผ่านกระบวนการทำจากปราชญ์ผู้รู้อย่างใกล้ชิด ซึ่งผลิตภัณฑ์งานไม้ต่าง ๆ นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้ง่าย ใช้เวลาไม่มาก จึงเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวทุกประเภท

หัตถกรรมจักสานสุมไก่ เป็นภูมิปัญญาที่ทำมาจากไม้ไผ่ โดยนำมาใช้ประโยชน์เพื่อกักบริเวณไก่ หรือสัตว์ต่าง ๆ นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาศึกษาเยี่ยมชมพร้อมกับร่วมกิจกรรมผ่านกระบวนการการทำสุมไก่ โดยปราชญ์ชาวบ้านอย่างใกล้ชิด พร้อมกับนำผลิตภัณฑ์หรือสุมไก่ที่นักท่องเที่ยวได้ทำเองนำกลับไปใช้งานและเป็นสินค้าที่ระลึกได้ ซึ่งมีเทคนิควิธีการทำ โดยระยะเวลาการทำสุมไก่จะใช้เวลาไม่นานมากจึงเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวทุกประเภท เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาให้เกิดมูลค่าเพิ่มผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

การแปรรูปแคบหมู เป็นการถนอมอาหารให้อยู่ได้นานขึ้นและเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่ถ่ายทอดกันมา นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเยี่ยมชมและร่วมทำกิจกรรมผ่านกระบวนการการแปรรูปผลิตภัณฑ์แคบหมู โดยมีปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำและองค์ความรู้การแปรรูปแคบหมู นักท่องเที่ยวจะสามารถนำผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปเองกลับไปรับประทานหรือเป็นสินค้าที่ระลึกได้ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ และผูกพันกับชาวบ้านมากขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวซ้ำและยั่งยืน

ไม้กวาดดอกหญ้าและไม้กวาดทางมะพร้าวเป็นภูมิปัญญาของชุมชน ที่นำมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือน ซึ่งเป็นการนำทรัพยากรทางธรรมชาติมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ นักท่องเที่ยวสามารถเข้าเยี่ยมชม และเข้าร่วมทำกิจกรรมกับปราชญ์ชุมชน ผ่านกระบวนการผลิตไม้กวาดประเภทต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการ หรือขั้นตอนการทำไม้กวาดจะใช้เวลาไม่มาก นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้ง่าย จากปราชญ์ชาวบ้านที่จะคอยให้คำแนะนำ และองค์ความรู้ในเรื่องของเทคนิควิธีการทำไม้กวาดอย่างใกล้ชิด ทำให้นักท่องเที่ยวและปราชญ์ชาวบ้านเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน นำไปสู่การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำและยั่งยืนต่อไป

4) จังหวัดเชียงราย

วัดศรีโคงค์ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางด้านศาสนาของชุมชนซึ่งมีลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมไทลื้อที่เข้ามาอยู่ในส่วนของหอไตรหรือหอธรรมที่เคยเป็นที่บรรจุคัมภีร์ หนังสือธรรมะต่าง ๆ ของวัดแห่งนี้ ด้วยรูปลักษณะที่เป็นหอไตรเสาเดียว และสถาปัตยกรรมที่แปลกตา และโดดเด่น จึงเป็นที่น่าสนใจต่อนักท่องเที่ยว หรือบุคคลทั่วไปที่ได้เข้ามา ณ วัดแห่งนี้ นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาชมความงดงาม และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่จัดขึ้นภายในวัดแห่งนี้ได้อย่างใกล้ชิด อาทิ พิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งนอกจากการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนแล้ว นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมวาดรูปหอไตรซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมไทลื้อที่มีความสวยงาม และเป็นเอกลักษณ์ของวัดแห่งนี้ โดยมีชุมชนให้องค์ความรู้งานสถาปัตยกรรมในแต่ละส่วน นักท่องเที่ยวจะสามารถวาดรูปหอไตร จากกระดานที่มีเค้าโครง หรือร่างของตัวหอไตรแห่งนี้ไว้ให้สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อความง่ายต่อการวาด และลงสี พร้อมกับกรอรูปที่จัดไว้ให้นักท่องเที่ยวได้นำรูปที่นักท่องเที่ยววาดใส่ลงในกรอรูปเพื่อนำกลับไปเป็นสินค้าที่ระลึกจึงทำให้เกิดการซึมซับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแท้จริง

กลุ่มสตรีทอผ้าและกลุ่มทอผ้าประชานิคม เป็นกลุ่มทอผ้าที่จัดตั้งขึ้นภายในชุมชนบริเวณวัดศรีโคงค์ ด้วยลักษณะของการทอผ้าจะมีวัฒนธรรมไทลื้อ และชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เข้ามาปรากฏลงในส่วนของลายที่ปักลงไปบนผืนผ้า ซึ่งถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ถ่ายทอดศิลปะ วัฒนธรรมไทลื้อได้อย่างสวยงามและเป็นเอกลักษณ์ นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเยี่ยมชมพร้อมกับเข้าร่วมกิจกรรมการทอผ้ากับปราชญ์ชุมชนอย่างใกล้ชิด ซึ่งจะต้องใช้เวลาในการศึกษาเรียนรู้ ให้ได้ซึ่งผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้น ความยากง่ายของการทอผ้าขึ้นอยู่กับลักษณะลวดลายของผ้าทอ ซึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการนำผลงานตัวเองกลับไปเป็นสินค้าที่ระลึก จะต้องใช้เวลาอยู่กับชุมชนหลายวันซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความผูกพันกับวัฒนธรรมและชุมชนอย่างลึกซึ้ง นำไปสู่การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ

การแปรรูปแคบหมู เป็นการถนอมอาหารให้อยู่ได้นานขึ้นและเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่ทำมาแต่โบราณ นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเยี่ยมชมและร่วมทำกิจกรรมผ่านกระบวนการการแปรรูปผลิตภัณฑ์แคบหมู โดยมีปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ และองค์ความรู้การแปรรูปแคบหมู นักท่องเที่ยวจะสามารถนำผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปเองนำไปรับประทาน หรือเป็นสินค้าที่ระลึกได้ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ และผูกพันกับชาวบ้านมากขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อชุมชนจากมิตรไมตรีที่ชุมชนได้มอบให้อย่างแท้จริง

หัตถกรรมจักสานหวาย เป็นภูมิปัญญาที่นำทรัพยากรทางธรรมชาติมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาใช้ในครัวเรือน อาทิ ตะกร้าหวาย เก้าอี้หวาย และขันโตกหวาย เป็นต้น ลักษณะของผลิตภัณฑ์มีความสวยงาม ทนทาน และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเยี่ยมชมผลงานที่ทำจากหวาย และต้นหวายที่ชุมชนได้ปลูกไว้ พร้อมกับร่วมทำกิจกรรมและได้องค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านผ่านกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ทำจากหวายแต่ละขั้นตอนอย่างใกล้ชิด โดย

ความยากง่ายของผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้น ขึ้นอยู่กับประเภทของใช้ ซึ่งเฉลี่ยแล้วนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม พร้อมกับนำผลิตภัณฑ์กลับไปใช้งาน หรือเป็นสินค้าที่ระลึกได้ โดยใช้เวลาประมาณ 1 วัน สำหรับงาน 1 ชิ้น จึงเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวทุกประเภทเพราะใช้เวลาไม่นานเกินไป นักท่องเที่ยวจะเล็งเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมผ่านผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างแท้จริง

พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ เป็นพิธีกรรมของท้องถิ่น ซึ่งเป็นพิธีต้อนรับแขกผู้มาเยือนและสร้างขวัญกำลังใจและมีจิตใจที่เข้มแข็ง โดยเป็นความเชื่อของคนในชุมชน ซึ่งจะต้องมีอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือสิ่งที่เป็นมงคล เข้ามาประกอบในการทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งปกติจะประกอบพิธีในวัดพร้อมกับการเรียนรู้ และทำกิจกรรมผ่านกระบวนการการทำบายศรีสู่ขวัญกับปราชญ์ชุมชนอย่างใกล้ชิดซึ่งนักท่องเที่ยวจะเข้าใจ และเกิดทัศนคติใหม่ ๆ ที่ดีต่อวัฒนธรรมชุมชน นำไปสู่ความผูกพันที่มีต่อชุมชนอย่างแท้จริงและเกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจากการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ

ดนตรีพื้นเมืองเป็นศิลปวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ที่สร้างอรรถรสต่อผู้ที่ได้เยี่ยมชมและฟัง ซึ่งประเภทเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น มีความแตกต่างกันทั้งรูปลักษณ์ และเสียง ปัจจุบันผู้สืบทอดหรือผู้ที่ศึกษาดนตรีพื้นเมืองเริ่มมีน้อยลง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเยี่ยมชมศิลปะการแสดงดนตรีพื้นเมือง พร้อมทั้งร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนโดยผ่านการเล่นเครื่องดนตรีแต่ละชนิดในขั้นพื้นฐานกับปราชญ์ชุมชนที่เชี่ยวชาญทางด้านเครื่องดนตรี นักท่องเที่ยวจะเกิดองค์ความรู้ทางด้านดนตรีและทัศนคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมประเภทดนตรีพื้นบ้าน พร้อมทั้งเกิดความผูกพันวัฒนธรรมพื้นบ้านและปราชญ์ชุมชนอย่างแท้จริง

จากผลการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ในพื้นที่ 4 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนวัดท่าฟ้าใต้ ชุมชนวัดพระหลวง ชุมชนวัดต้นแหลง และชุมชนวัดศรีใต้ พบกิจกรรมที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมและมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และสามารถพัฒนาไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนได้ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ (Academic Program) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Program) และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Program) โดยสามารถสรุปกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่พบใน 4 พื้นที่ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 21 แนวทางการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ล้านนาตะวันออก

จังหวัด	กิจกรรมที่มีความโดดเด่นทางด้าน วัฒนธรรมและมีศักยภาพในการพัฒนาให้ เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของ ชุมชน	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวิชาการ (Academic Activity)	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Activity)	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Activity)
พะเยา	วัดท่าฟ้าใต้	√	√	-
	กลุ่มทอผ้า	√	√	√
	บ้านไทลื้อ	√	√	√
	การเดินป่าและล่องแพแม่น้ำยม	-	-	√
	การฟ้อนเจิง	-	√	√
	การฟ้อน 12 ราศี	-	√	√
	การฟ้อนดาบ	-	√	√
	การขับลื้อ	-	√	√
	อาหารไทลื้อ	-	√	√
	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านฟ้าสีทองและศูนย์ OTOP	√	√	-
	ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสาวยะชุมชนวัด ท่าฟ้าใต้	√	√	-
แพร่	วัดพระหลวง	√	√	-
	การทำเครื่องเรือนไม้สัก	-	√	√
	การจักสาน	-	√	√
	การผลิตยาแผนโบราณจากสมุนไพร	-	√	√
	การประดิษฐ์ดอกไม้จาด	-	√	√
	การสีข้าวกล้อง	-	√	√
	การทำไม้ถูพื้นจากเศษผ้า	-	√	√
	การทำเบาะรองนั่ง		√	√
	ไร่นาสวนผสม	√	√	-

จังหวัด	กิจกรรมที่มีความโดดเด่นทางด้าน วัฒนธรรมและมีศักยภาพในการพัฒนาให้ เป็นกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวของ ชุมชน	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวิชาการ (Academic Activity)	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Activity)	กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Activity)
	ตลาดสดพระหลวง	-	√	-
	การทำแคบหมู	-	√	√
น่าน	วัดต้นแหลง	√	√	√
	การทำฮอก/กระบวยน้ำ	-	√	√
	ด้านงานจักสาน (สานส้มไก่)	-	√	√
	การทำแคบหมู	-	√	√
	การทำไม้กวาดดอกหญ้าและทางมะพร้าว	-	√	√
	บ้านพัก ต้นแหลงโฮมสเตย์	-	√	√
เชียงราย	วัดศรีโสดา	√	√	-
	การทอผ้า	-	√	√
	การทำแคบหมูและขนม	-	√	√
	การจักสานหวายและไม้ไผ่	-	√	√
	การตัดเย็บ	-	√	√
	การบายศรีสู่ขวัญ	-	√	√
	ดนตรีพื้นเมือง	-	√	√
	การทำข้าวกล้อง	-	√	√

4.4 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ ล้านนาตะวันออก

สำหรับการสร้างแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการประชุมระดมความคิดเห็นของชุมชน การสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ตลอดจนผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก โดยการทดลองจัดรายการท่องเที่ยวในเส้นทางขึ้น และมีกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายประกอบด้วย ตัวแทนบริษัทจัดนำเที่ยว มัคคุเทศก์อาชีพ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักศึกษา และนักท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนได้เป็นผู้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งจากการประเมินเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม สามารถแสดงผลประเมินเส้นทางท่องเที่ยวโดยมีประเด็นที่สำคัญคือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรมและสิ่งดึงดูดใจด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ และการบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว และสามารถสรุปผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในพื้นที่จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดเชียงราย ได้ดังนี้

1) จังหวัดพะเยา

จากผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดพะเยา ในภาพรวมทั้งหมดมีความพึงพอใจในเส้นทางในระดับมาก ($\bar{X}=3.42$) สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจทางด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.05$) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรมด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.53$) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.43$) ด้านบริการเสริมอื่นๆ ทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.26$) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.86$) ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.22$)

ด้านสิ่งดึงดูดใจด้านเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม พบความงดงามของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.20$) ความงดงามของรูปแบบศิลปกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.00$) ความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางศิลปกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.80$) สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจทางประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น ($\bar{X}=3.63$) พบว่าคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.10$) การสะท้อนถึงเรื่องราวชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) ความสำคัญ

ของประวัติดูชมชนต่อประวัติศาสตร์ของจังหวัดหรือประเทศ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.50$) การเก็บรักษา การจดบันทึกการบอกเล่าเรื่องราวของประวัติดูชมชนต่อสาธารณะชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.20$)

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่าการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกปลอดภัย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) สภาพเส้นทางในชุมชนมีความสะดวก ปลอดภัย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) และพบสถานที่จอดรถเพียงพอและปลอดภัยและการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$)

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าคุณภาพของผู้นำชมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางด้านภาษา มีความชัดเจน มีความรอบรู้ มีมนุษยสัมพันธ์และมารยาท อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) ศูนย์การเรียนรู้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$) การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเช่นการบริการโทรศัพท์สาธารณะการให้บริการห้องน้ำที่สะอาดจำนวนถึงขยะและที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยวมีเพียงพอ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.80$) ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.60$) ความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่มและร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.30$)

ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่ากิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.80$) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ / ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์น่าสนใจและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) ความเหมาะสมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.30$) ความหลากหลายของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.80$)

ด้านการบริหารจัดการ พบว่าการกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) ชุมชนสามารถนำเอารายได้ส่วนหนึ่งกลับมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.50$) การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านและความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านที่ดูแลการท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.30$) สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.80$) การจัดตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ / ข้อกฎหมายในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.70$)

การบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว พบว่าบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้การต้อนรับและอวยชัยไมตรีที่ดีบริการด้วยความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเต็มใจในการให้บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) ความชำนาญและปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วของบุคลากรในการให้บริการทางการท่องเที่ยวและบุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาและสามารถตอบคำถามนักท่องเที่ยวได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.50$) บุคลากรมีจำนวนเพียงพอต่อการให้บริการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.20$)

สถานที่ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเช่น โรงพยาบาล อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.40$) ซึ่งสามารถแสดงผลได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 22 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดพะเยา

จังหวัดพะเยา	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรม			
ด้านเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม			
1. ความงามของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม	4.20	0.50	มีความพึงพอใจมาก
2. ความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม	4.20	0.50	มีความพึงพอใจมาก
3. ความงามของรูปแบบทางศิลปกรรม	4.00	0.73	มีความพึงพอใจมาก
4. ความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางศิลปกรรม	3.80	0.97	มีความพึงพอใจมาก
รวม	4.05	0.67	มีความพึงพอใจมาก
ด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น			
1. คุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชุมชน	4.10	0.53	มีความพึงพอใจมาก
2. การสะท้อนถึงเรื่องราวชุมชน	3.70	1.05	มีความพึงพอใจมาก
3. ความสำคัญของประวัติชุมชนต่อประวัติศาสตร์ของจังหวัดหรือประเทศ	3.50	0.60	มีความพึงพอใจมาก
4. การเก็บรักษา การจัดบันทึกการบอกเล่าเรื่องราวของประวัติชุมชนต่อสาธารณะชน	3.20	0.88	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวม	3.63	0.77	มีความพึงพอใจมาก
ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว			
1. การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกปลอดภัย	3.70	0.60	มีความพึงพอใจมาก
2. สภาพเส้นทางในชุมชนมีความสะดวก ปลอดภัย	3.60	0.71	มีความพึงพอใจมาก
3. สถานที่จอดรถเพียงพอ และปลอดภัย	3.40	0.67	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน	3.40	0.67	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวม	3.53	0.66	มีความพึงพอใจมาก

จังหวัดพะเยา	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก			
1. คุณภาพของผู้นำชมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางด้านภาษามีความชัดเจนมีความรอบรู้ มีมนุษยสัมพันธ์และมารยาทที่ดี	3.60	0.71	มีความพึงพอใจมาก
2. ศูนย์การเรียนรู้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว	3.00	0.71	มีความพึงพอใจปานกลาง
3. การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเช่นการบริการโทรศัพท์สาธารณะการให้บริการห้องน้ำที่สะอาดจำนวนถึงขยะและที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยวมีเพียงพอ	2.80	0.60	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว	2.60	0.78	มีความพึงพอใจน้อย
5. ความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่มและร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว	2.30	0.88	มีความพึงพอใจน้อย
รวม	2.86	0.74	มีความพึงพอใจปานกลาง
ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว			
1. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว	3.80	0.83	มีความพึงพอใจมาก
2. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้/ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว	3.70	0.78	มีความพึงพอใจมาก
3. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ	3.60	0.71	มีความพึงพอใจมาก
4. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.60	1.00	มีความพึงพอใจมาก
5. ความเหมาะสมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.30	0.50	มีความพึงพอใจปานกลาง
6. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสื่อถึงวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน	3.20	1.24	มีความพึงพอใจปานกลาง
7. ความหลากหลายของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	2.80	0.78	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวม	3.43	0.83	มีความพึงพอใจมาก
ด้านการบริหารจัดการ			
1. การกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.70	0.93	มีความพึงพอใจมาก

จังหวัดพะเยา	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
2. ชุมชนสามารถนำเอารายได้ส่วนหนึ่งกลับมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน	3.50	0.93	มีความพึงพอใจมาก
3. การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน	3.30	1.00	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. ความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านที่ดูแลการท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น	3.30	1.12	มีความพึงพอใจปานกลาง
5. สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน	2.80	0.78	มีความพึงพอใจปานกลาง
6. การจัดตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ / ข้อกำหนดภายในชุมชน	2.70	1.12	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวม	3.22	0.98	มีความพึงพอใจปานกลาง
การบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว			
1. บุคลากรทางการท่องเที่ยวให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวกที่ให้บริการด้วยความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเต็มใจในการให้บริการ	3.70	1.05	มีความพึงพอใจมาก
2. ความชำนาญและปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วของบุคลากรในการให้บริการทางการท่องเที่ยว	3.50	0.78	มีความพึงพอใจมาก
3. บุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาและสามารถตอบคำถามนักท่องเที่ยวได้	3.50	0.78	มีความพึงพอใจมาก
4. บุคลากรมีจำนวนเพียงพอต่อการให้บริการ	3.20	1.01	มีความพึงพอใจปานกลาง
5. สถานที่ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เช่น โรงพยาบาล	2.40	0.87	มีความพึงพอใจน้อย
รวม	3.26	0.90	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวมทั้งหมด	3.42	0.79	มีความพึงพอใจมาก

2) จังหวัดแพร่

จากผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในจังหวัดแพร่ ในภาพรวมทั้งหมดมีความพึงพอใจในเส้นทางในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$) สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจทางด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.75$) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรมด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$) ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.50$) ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.30$) การบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.26$) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.16$) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.13$)

ด้านสิ่งดึงดูดใจทางด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม พบความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.90$) ความงดงามของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.80$) ความงดงามของรูปแบบทางศิลปกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) ความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางศิลปกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) และสิ่งดึงดูดใจด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น พบคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.00$) การเก็บรักษา การจัดบันทึกการบอกเล่าเรื่องราวของประวัติชุมชนต่อสาธารณะชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) การสะท้อนเรื่องราวชุมชนและความสำคัญของประวัติชุมชนต่อประวัติศาสตร์ของจังหวัดหรือประเทศ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$)

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวก ปลอดภัย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) สภาพเส้นทางในชุมชนมีความสะดวก ปลอดภัยและสถานที่จอดรถเพียงพอ และปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.10$) การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.70$)

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบคุณภาพของผู้นำชมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางด้านภาษา มีความชัดเจนมีความรอบรู้ มีมนุษยสัมพันธ์และมารยาทที่ดี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.90$) ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.10$) ความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่มและร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$) ศูนย์การเรียนรู้สำหรับบริการนักท่องเที่ยวและการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น การบริการโทรศัพท์สาธารณะการให้บริการห้องน้ำที่สะอาดจำนวนถึงขยะและที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยวมีเพียงพอ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.90$) ซึ่งสามารถแสดงผลได้ตามตาราง ดังนี้

ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่ากิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.90$) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ / ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.80$) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.30$) ความหลากหลายของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และความเหมาะสมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.10$)

ด้านการบริหารจัดการ พบว่าการกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.90$) ความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านที่ดูแลการท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.80$) การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) ชุมชนสามารถนำเอารายได้ส่วนหนึ่งกลับมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) การจัดตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ / ข้อกฎหมายในชุมชน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.50$) สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.30$)

การบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว พบว่าบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวกที่ดีบริการด้วยความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเต็มใจในการให้บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.80$) สถานที่ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เช่น โรงพยาบาลและบุคลากรมีจำนวนเพียงพอต่อการให้บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) ความชำนาญและปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วของบุคลากรในการให้บริการทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.70$) บุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาและสามารถตอบคำถามนักท่องเที่ยวได้ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.60$)

ตารางที่ 23 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดแพร่

จังหวัดแพร่	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรม			
ด้านเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม			
1. ความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม	3.90	0.50	มีความพึงพอใจมาก
2. ความงดงามของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม	3.80	0.67	มีความพึงพอใจมาก
3. ความงดงามของรูปแบบทางศิลปกรรม	3.70	0.60	มีความพึงพอใจมาก

จังหวัดแพร่	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
4. ความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางศิลปกรรม	3.60	0.50	มีความพึงพอใจมาก
รวม	3.75	0.57	มีความพึงพอใจมาก
ด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น			
1. คุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชุมชน	4.00	0.53	มีความพึงพอใจมาก
2. การเก็บรักษา การจัดบันทึกการบอกเล่าเรื่องราวของประวัติศาสตร์ชุมชนต่อสาธารณะชน	3.70	0.78	มีความพึงพอใจมาก
3. การสะท้อนถึงเรื่องราวชุมชน	3.60	1.12	มีความพึงพอใจมาก
4. ความสำคัญของประวัติชุมชนต่อประวัติศาสตร์ของจังหวัดหรือประเทศ	3.60	0.71	มีความพึงพอใจมาก
รวม	3.73	0.78	มีความพึงพอใจมาก
ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว			
1. การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกปลอดภัย	3.60	0.93	มีความพึงพอใจมาก
2. สภาพเส้นทางในชุมชนมีความสะดวก ปลอดภัย	3.10	0.99	มีความพึงพอใจปานกลาง
3. สถานที่จอดรถเพียงพอ และปลอดภัย	3.10	1.13	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน	2.70	0.74	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวม	3.13	0.95	มีความพึงพอใจปานกลาง
ด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวก			
1. คุณภาพของผู้นำชมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางด้านภาษามีความชัดเจนมีความรอบรู้ มีมนุษยสัมพันธ์และมารยาทที่ดี	3.90	0.50	มีความพึงพอใจมาก
2. ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว	3.10	1.01	มีความพึงพอใจปานกลาง
3. ความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่มและร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว	3.00	0.71	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. ศูนย์การเรียนรู้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว	2.90	0.83	มีความพึงพอใจปานกลาง
5. การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเช่นการบริการโทรศัพท์สาธารณะการให้บริการห้องน้ำที่สะอาดจำนวนถึงขยะและที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยวมีเพียงพอ	2.90	0.83	มีความพึงพอใจปานกลาง

จังหวัดแพร่	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
รวม	3.16	0.78	มีความพึงพอใจปานกลาง
ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว			
1. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว	3.90	0.71	มีความพึงพอใจมาก
2. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้/ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว	3.80	0.67	มีความพึงพอใจมาก
3. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.70	1.00	มีความพึงพอใจมาก
4. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสื่อถึงวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน	3.60	0.71	มีความพึงพอใจมาก
5. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ	3.30	0.71	มีความพึงพอใจปานกลาง
6. ความหลากหลายของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.10	0.73	มีความพึงพอใจปานกลาง
7. ความเหมาะสมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.10	0.53	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวม	3.50	0.72	มีความพึงพอใจปานกลาง
ด้านการบริหารจัดการ			
1. การกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.90	0.71	มีความพึงพอใจมาก
2. ความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านที่ดูแลการท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น	3.80	0.83	มีความพึงพอใจมาก
3. การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน	3.70	0.93	มีความพึงพอใจมาก
4. ชุมชนสามารถนำเอารายได้ส่วนหนึ่งกลับมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน	3.60	0.50	มีความพึงพอใจมาก
5. การจัดตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ / ข้อกฎหมายในชุมชน	2.50	1.20	มีความพึงพอใจน้อย
6. สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่างๆเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน	2.30	0.53	มีความพึงพอใจน้อย
รวม	3.30	0.78	มีความพึงพอใจมาก

จังหวัดแพร่	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
การบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว			
1. บุคลากรทางการท่องเที่ยวให้การต้อนรับและ อวยชัยไมตรีที่ดีบริการด้วยความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเต็มใจในการให้บริการ	3.80	0.67	มีความพึงพอใจมาก
2. สถานที่ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกในการ ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เช่น โรงพยาบาล	3.60	1.00	มีความพึงพอใจมาก
3. บุคลากรมีจำนวนเพียงพอต่อการให้บริการ	3.60	0.87	มีความพึงพอใจมาก
4. ความชำนาญและปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วของ บุคลากรในการให้บริการทางการท่องเที่ยว	2.70	1.00	มีความพึงพอใจปานกลาง
5. บุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาและสามารถตอบคำถาม นักท่องเที่ยวได้	2.60	1.27	มีความพึงพอใจน้อย
รวม	3.26	0.96	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวมทั้งหมด	3.40	0.79	มีความพึงพอใจปานกลาง

3) จังหวัดน่าน

จากผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดน่าน พบภาพรวมทั้งหมดมีความพึงพอใจในเส้นทาง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.29$) สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรมโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.85$) และพบว่าด้านการบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) ด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.38$) ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.20$) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.10$) ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.07$) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.82$)

ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรมด้านเอกลักษณ์ พบว่าความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.10$) ความงดงามของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางศิลปกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.80$) ความงดงามของรูปแบบทางศิลปกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) สิ่งดึงดูดใจด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น พบว่าคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) การสะท้อนถึงเรื่องราวชุมชนและความสำคัญของประวัติชุมชนต่อประวัติศาสตร์ของจังหวัดหรือประเทศ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$) การเก็บรักษา การจดบันทึกการบอกเล่าเรื่องราวของประวัติชุมชนต่อสาธารณะชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$)

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวก ปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$) สภาพเส้นทางในชุมชนมีความสะดวก ปลอดภัยและสถานที่จอดรถ เพียงพอ และปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.20$) การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีป้าย สัญลักษณ์บอกทางชัดเจน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.60$)

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าคุณภาพของผู้นำชมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางด้าน ภาษามีความชัดเจนมีความรอบรู้ มีมนุษยสัมพันธ์และมารยาทที่ดี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเช่นการบริการโทรศัพท์สาธารณะการให้บริการห้องน้ำที่สะอาดจำนวนถึงขยะและที่นั่ง พักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยวมีเพียงพอ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.90$) ความหลากหลายของ ร้านอาหารเครื่องดื่มและร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.40$) ศูนย์การเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.30$)

ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่ากิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจและ กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมแก่คนในชุมชนและ นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.30$) ความหลากหลายของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว กิจกรรมทางการท่องเที่ยวทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนในการดำเนิน กิจกรรมทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสื่อถึงวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม และ ประเพณีของชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.20$) ความเหมาะสมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ / ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.10$)

ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}=3.07$) พบว่าความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านที่ดูแลการ ท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.90$) การกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.50$) ชุมชนสามารถนำเอารายได้ส่วนหนึ่ง กลับมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.30$) การจัดตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ / ข้อกำหนดในชุมชน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.30$) สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่ง ท่องเที่ยวภายในชุมชน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.20$)

การบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.60$) พบว่าบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้การ ต้อนรับและอวยคำขวัญไมตรีที่ดีบริการด้วยความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใสและมีความเต็มใจในการให้บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.20$) ความชำนาญและปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วของบุคลากรในการ ให้บริการทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.90$) บุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาและสามารถ ตอบคำถามนักท่องเที่ยวได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) บุคลากรมีจำนวนเพียงพอต่อการ ให้บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) สถานที่ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกในการช่วยเหลือ นักท่องเที่ยวเช่น โรงพยาบาล อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.60$) ซึ่งสามารถแสดงผลได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 24 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดน่าน

จังหวัดน่าน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรม			
ด้านเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม			
1. ความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม	4.10	0.73	มีความพึงพอใจมาก
2. ความงดงามของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม	3.80	0.67	มีความพึงพอใจมาก
3. ความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางศิลปกรรม	3.80	0.97	มีความพึงพอใจมาก
4. ความงดงามของรูปแบบทางศิลปกรรม	3.70	0.60	มีความพึงพอใจมาก
รวม	3.85	0.74	มีความพึงพอใจมาก
ด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น			
1. คุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชุมชน	3.70	0.60	มีความพึงพอใจมาก
2. การสะท้อนถึงเรื่องราวชุมชน	3.40	0.97	มีความพึงพอใจปานกลาง
3. ความสำคัญของประวัติชุมชนต่อประวัติศาสตร์ของจังหวัดหรือประเทศ	3.40	0.83	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. การเก็บรักษา การจัดบันทึกการบอกเล่าเรื่องราวของประวัติชุมชนต่อสาธารณะชน	3.00	1.12	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวม	3.38	0.88	มีความพึงพอใจปานกลาง
ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว			
1. การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกปลอดภัย	3.40	1.09	มีความพึงพอใจปานกลาง
2. สภาพเส้นทางในชุมชนมีความสะดวก ปลอดภัย	3.20	0.73	มีความพึงพอใจปานกลาง
3. สถานที่จอดรถเพียงพอ และปลอดภัย	3.20	1.01	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน	2.60	1.05	มีความพึงพอใจน้อย
รวม	3.10	0.97	มีความพึงพอใจปานกลาง

จังหวัดน่าน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก			
1. คุณภาพของผู้นำชมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางด้านภาษามีความชัดเจนมีความรอบรู้ มีมนุษยสัมพันธ์และมารยาทที่ดี	3.60	0.50	มีความพึงพอใจมาก
2. ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว	2.90	0.44	มีความพึงพอใจปานกลาง
3. การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเช่นการบริการโทรศัพท์สาธารณะการให้บริการห้องน้ำที่สะอาดจำนวนถึงขยะและที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยวมีเพียงพอ	2.90	0.83	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. ความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่มและร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว	2.40	1.12	มีความพึงพอใจน้อย
5. ศูนย์การเรียนรู้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว	2.30	1.13	มีความพึงพอใจน้อย
รวม	2.82	0.80	มีความพึงพอใจปานกลาง
ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว			
1. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ	3.30	0.50	มีความพึงพอใจปานกลาง
2. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว	3.30	0.87	มีความพึงพอใจปานกลาง
3. ความหลากหลายของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.20	0.53	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสื่อถึงวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน	3.20	0.88	มีความพึงพอใจปานกลาง
5. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.20	1.00	มีความพึงพอใจปานกลาง
6. ความเหมาะสมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.10	0.53	มีความพึงพอใจปานกลาง
7. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ / ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว	3.10	1.01	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวม	3.20	0.76	มีความพึงพอใจปานกลาง
ด้านการบริหารจัดการ			
1. ความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านที่ดูแลการท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น	3.90	0.50	มีความพึงพอใจมาก

จังหวัดน่าน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
2. การกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.50	0.60	มีความพึงพอใจมาก
3. ชุมชนสามารถนำเอารายได้ส่วนหนึ่งกลับมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน	3.30	0.71	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน	3.20	1.13	มีความพึงพอใจปานกลาง
5. การจัดตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ / ข้อกฎหมายในชุมชน	2.30	1.01	มีความพึงพอใจน้อย
6. สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน	2.20	0.73	มีความพึงพอใจน้อย
รวม	3.07	0.78	มีความพึงพอใจปานกลาง
การบริการเสริมอื่นๆทางการท่องเที่ยว			
1. บุคลากรทางการท่องเที่ยวให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวกที่ให้บริการด้วยความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเต็มใจในการให้บริการ	4.20	0.50	มีความพึงพอใจมาก
2. ความชำนาญและปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วของบุคลากรในการให้บริการทางการท่องเที่ยว	3.90	0.50	มีความพึงพอใจมาก
3. บุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาและสามารถตอบคำถามนักท่องเที่ยวได้	3.70	0.78	มีความพึงพอใจมาก
4. บุคลากรมีจำนวนเพียงพอต่อการให้บริการ	3.60	0.71	มีความพึงพอใจมาก
5. สถานที่ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เช่น โรงพยาบาล	2.60	0.93	มีความพึงพอใจน้อย
รวม	3.60	0.68	มีความพึงพอใจมาก
รวมทั้งหมด	3.29	0.80	มีความพึงพอใจปานกลาง

จากผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในจังหวัดเชียงราย ภาพรวมทั้งหมดมีความพึงพอใจในเส้นทางในระดับมาก ($\bar{X}=3.44$) สำหรับด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.90$) และพบด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.72$) การบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.56$) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.44$) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.33$) ด้านดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.08$) ด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.05$)

ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรมด้านเอกลักษณ์ พบว่าความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) ความงดงามของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.50$) ความงดงามของรูปแบบทางศิลปกรรมและความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางศิลปกรรม อยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=2.60$) สิ่งดึงดูดในด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น พบคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชุมชนและการสะท้อนถึงเรื่องราวชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.20$) ความสำคัญของประวัติชุมชนต่อประวัติศาสตร์ของจังหวัดหรือประเทศ และการเก็บรักษา การจดบันทึกการบอกเล่าเรื่องราวของประวัติชุมชนต่อสาธารณะชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.90$)

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่าการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกปลอดภัย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) สภาพเส้นทางในชุมชนมีความสะดวก ปลอดภัย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) สถานที่จอดรถเพียงพอ และปลอดภัยและการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$)

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าศูนย์การเรียนรู้สำหรับบริการนักท่องเที่ยวและคุณภาพของผู้นำชมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางด้านภาษาที่มีความชัดเจนมีความรอบรู้ มีมนุษยสัมพันธ์และมารยาทที่ดี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.90$) การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเช่นการบริการโทรศัพท์สาธารณะการให้บริการห้องน้ำที่สะอาดจำนวนถึงขยะและที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยวเพียงพอ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.20$) ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่มและร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.10$)

ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พบว่ากิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสื่อถึงวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม และประเพณีชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.20$) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ / ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.10$) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.90$) กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจและความเหมาะสมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) ความหลากหลายของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$)

ด้านการบริหารจัดการ พบว่าการกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและชุมชนสามารถนำเอารายได้ส่วนหนึ่งกลับมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.00$) การจัดตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ / ข้อกฎหมายในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.90$) ความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านที่ดูแลการท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น อยู่ในระดับ

มากที่สุด ($\bar{X}=3.80$) การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.60$) สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่างๆเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$)

การบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว พบว่าความชำนาญและปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วของบุคลากรในการให้บริการทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.80$) บุคลากรทางการท่องเที่ยวให้การต้อนรับและอวยชัยไมตรีที่ดีบริการด้วยความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเต็มใจในการให้บริการและบุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาและสามารถตอบคำถามนักท่องเที่ยวได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.70$) สถานที่ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเช่นโรงพยาบาล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.90$) ซึ่งสามารถแสดงผลได้ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 25 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงราย	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรม			
ด้านเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม			
1. ความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม	3.60	0.87	มีความพึงพอใจมาก
2. ความงดงามของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม	3.50	0.60	มีความพึงพอใจมาก
3. ความงดงามของรูปแบบทางศิลปกรรม	2.60	0.93	มีความพึงพอใจน้อย
4. ความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางศิลปกรรม	2.60	0.93	มีความพึงพอใจน้อย
รวม	3.08	0.83	มีความพึงพอใจปานกลาง
ด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น			
1. คุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชุมชน	3.20	0.88	มีความพึงพอใจปานกลาง
2. การสะท้อนถึงเรื่องราวชุมชน	3.20	1.01	มีความพึงพอใจปานกลาง
3. ความสำคัญของประวัติชุมชนต่อประวัติศาสตร์ของจังหวัดหรือประเทศ	2.90	1.09	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. การเก็บรักษา การจัดบันทึกการบอกเล่าเรื่องราวของประวัติชุมชนต่อสาธารณะชน	2.90	0.97	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวม	3.05	0.99	มีความพึงพอใจปานกลาง

จังหวัดเชียงราย	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว			
1. การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวก ปลอดภัย	3.70	0.60	มีความพึงพอใจมาก
2. สภาพเส้นทางในชุมชนมีความสะดวก ปลอดภัย	3.60	0.71	มีความพึงพอใจมาก
3. สถานที่จอดรถเพียงพอ และปลอดภัย	3.00	0.71	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายสัญลักษณ์ บอกทางชัดเจน	3.00	0.50	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวม	3.33	0.63	มีความพึงพอใจปานกลาง
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก			
1. ศูนย์การเรียนรู้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว	3.90	0.71	มีความพึงพอใจมาก
2. คุณภาพของผู้นำชมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ทางด้านภาษา มีความชัดเจน มีความรอบรู้ มีมนุษยสัมพันธ์และมารยาทที่ดี	3.90	0.71	มีความพึงพอใจมาก
3. การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเช่นการ บริการโทรศัพท์สาธารณะการให้บริการห้องน้ำที่สะอาด จำนวนถึงขยะและที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยวมี เพียงพอ	3.20	0.53	มีความพึงพอใจปานกลาง
4. ความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่มและร้าน สะดวกซื้อภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว	3.10	0.53	มีความพึงพอใจปานกลาง
5. ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณ แหล่งท่องเที่ยว	3.10	0.88	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวม	3.44	0.67	มีความพึงพอใจมาก
ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว			
1. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสื่อถึงวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน	4.20	0.71	มีความพึงพอใจมาก
2. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการ สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนในชุมชนและ นักท่องเที่ยว	4.10	0.73	มีความพึงพอใจมาก
3. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิดการ เรียนรู้/ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว	4.10	0.73	มีความพึงพอใจมาก

จังหวัดเชียงราย	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
4. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.90	1.00	มีความพึงพอใจมาก
5. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ	3.70	0.78	มีความพึงพอใจมาก
6. ความเหมาะสมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.70	0.78	มีความพึงพอใจมาก
7. ความหลากหลายของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.60	0.71	มีความพึงพอใจมาก
รวม	3.90	0.78	มีความพึงพอใจมาก
ด้านการบริหารจัดการ			
1. การกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	4.00	0.73	มีความพึงพอใจมาก
2. ชุมชนสามารถนำเอารายได้ส่วนหนึ่งกลับมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน	4.00	0.73	มีความพึงพอใจมาก
3. การจัดตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ/ข้อกฎหมายในชุมชน	3.90	0.87	มีความพึงพอใจมาก
4. ความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านที่ดูแลการท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น	3.80	1.30	มีความพึงพอใจมาก
5. การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน	3.60	1.50	มีความพึงพอใจมาก
6. สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่างๆเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน	3.00	0.71	มีความพึงพอใจปานกลาง
รวม	3.72	0.97	มีความพึงพอใจมาก
การบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว			
1. ความชำนาญและปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วของบุคลากรในการให้บริการทางการท่องเที่ยว	3.80	0.97	มีความพึงพอใจมาก
2. บุคลากรทางการท่องเที่ยวให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวกที่ดีบริการด้วยความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเต็มใจในการให้บริการ	3.70	0.93	มีความพึงพอใจมาก
3. บุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาและสามารถตอบคำถามนักท่องเที่ยวได้	3.70	0.78	มีความพึงพอใจมาก
4. บุคลากรมีจำนวนเพียงพอต่อการให้บริการ	3.70	0.78	มีความพึงพอใจมาก
5. สถานที่ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเช่น โรงพยาบาล	2.90	1.20	มีความพึงพอใจปานกลาง

จังหวัดเชียงราย	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
รวม	3.56	0.93	มีความพึงพอใจมาก
รวมทั้งหมด	3.44	0.83	มีความพึงพอใจมาก

ผลการรวบรวมแนวทางการพัฒนาจากผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ตลอดจนการประชุมระดมความคิดเห็นของชุมชน การสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก สามารถพัฒนาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออกทั้ง 4 พื้นที่ คือ จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย แนวทางพัฒนา 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

- 4.4.1 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 4.4.2 แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานสถาปัตยกรรม
- 4.4.3 แนวทางการพัฒนาการตลาด
- 4.4.4 แนวทางการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว
- 4.4.5 แนวทางการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว

4.4.1 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเกิดจากบุคคลภายนอกเข้าไปเป็นผู้สร้างกิจกรรมและนำนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปในชุมชน โดยคนที่ได้รับผลประโยชน์ส่วนใหญ่ คือ ผู้ประกอบและนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ แต่สำหรับชุมชนเปรียบเสมือนสินค้าทางการท่องเที่ยว และบางครั้งการท่องเที่ยวที่สร้างความเสียหายให้กับชุมชนหลายหลายประการ อาทิ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของท้องถิ่น ปัญหาการขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่น การอพยพย้ายถิ่นจากชุมชนอื่นเข้ามา รวมทั้งปัญหามลภาวะ การทำลายภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น อย่างไรก็ตามกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบโดยตรงกับชุมชนทางบวก พบว่าสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน เกิดการสร้างงาน เพิ่มรายได้ ช่วยลดการอพยพย้ายถิ่น สามารถยกมาตรฐานการครองชีพ เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน เกิดความรักความหวงแหนสิ่งที่มีค่าในชุมชน เกิดการฟื้นฟูสืบทอด การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน เป็นต้น

ดังนั้น ชุมชนจึงควรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนแสดงความคิดเห็น สามารถร่วมตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน เกิดการยอมรับและเคารพในการตัดสินใจของทุกฝ่าย พร้อมกับเกิดการ

ร่วมกันลงมือปฏิบัติ จนนำไปสู่ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับร่วมกัน ทั้งนี้ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ หากคนในชุมชนควรมีเวลาในการร่วมกิจกรรมและคนที่เข้าร่วมควรมีความสนใจที่คล้ายกัน และไม่กระทบต่อหน้าที่หรือสถานภาพของตน จึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นกระบวนการสำคัญสามารถนำไปสู่พื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น พบว่าชุมชนจะต้องร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมติดตามผล (Cohen and Uphoff, 1977) โดยสามารถอธิบายกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จได้ ดังต่อไปนี้

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหาและร่วมในการตัดสินใจ

ในขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ประเด็นปัญหา เพื่อหาแนวทางแก้ไขและเพื่อสร้างความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว โดยชุมชนควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือจัดให้นักวิชาการที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวมาให้อธิบายความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวให้กับสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ประชาชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถวางแผนการทำงานและตระหนักถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นรอบด้าน โดยการจัดประชุมเพื่อระดมความคิด หรือการจัดทัศนศึกษาเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ดูแล และรักษา ทรัพยากรธรรมชาติทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนได้ ทั้งนี้ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนเข้ามามีบทบาทสนับสนุนการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง จนทำให้ชุมชนได้ตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ตลอดจนการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อติดตามการดำเนินงานต่อไป

2) การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ หรือดำเนินกิจกรรม

การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ หรือการดำเนินกิจกรรม เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเดิมที่มีอยู่ในชุมชนและนำผลิตภัณฑ์ชุมชนมาจัดแสดงเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้กิจกรรมทางการท่องเที่ยวเป็นสื่อกลางให้ชุมชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาข้อมูลความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่ต้องการให้คนในชุมชนมีอัตลักษณ์ที่ดี ต้องการกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรม หรือวันสำคัญในท้องถิ่น และวิถีชีวิตของชุมชนโดยรอบของวัดที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งพบความต้องการของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ดังนั้น การให้ความสำคัญบริเวณรอบวัดจึงมีความสำคัญในการพัฒนาให้เป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว อาทิเช่น ผู้ที่มีความรู้ด้านทอผ้า ควรเข้ามาทำกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมโดยการสาธิตการทอผ้า รวมทั้งอธิบายขั้นตอนการทอผ้าความสำคัญ ประวัติความเป็นมาของการทอผ้าที่สะท้อนให้เห็นถึงชาติพันธุ์ของคนในชุมชน หรือผู้ที่มีความรู้ด้าน

ประวัติศาสตร์ของชุมชนเข้ามาถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นหลังได้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญ ความเป็นมาของชุมชน ตลอดจนสามารถอธิบายข้อมูลให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้ ทั้งนี้ถือเป็น ปัจจัยสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมของชุมชนจากต้นทุน ทางวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ในชุมชนได้ รวมทั้งการนำชุมชนตัวอย่างมาสร้างจุดใจและแรงกระตุ้นในการ บริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม เพื่อให้ชุมชนได้เดินตามแบบแผนปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อ ก่อให้เกิดความยั่งยืนด้านการท่องเที่ยวต่อไป

3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์เป็นการให้สมาชิกในชุมชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับ ผลประโยชน์ร่วมกันทางด้านการท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย

ด้านมรดกวัฒนธรรม คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง สถาปัตยกรรม เพื่อนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ของงานสถาปัตยกรรมท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ โดยนำ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ของชุมชน มาสร้างมูลค่าเพิ่มโดยผ่านการท่องเที่ยวเชิง สถาปัตยกรรม เพื่อให้มรดกวัฒนธรรมสามารถดำรงอยู่ถึงรุ่นลูก หลาน เกิดการตระหนักถึง ความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมที่อยู่ในชุมชน ให้เกิดการหวงแหน เกิดการบูรณะและรักษาไว้ ซึ่ง สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่พบความต้องการชมความอัศจรรย์ แปลก ที่เป็นจุดเด่น หรือจุด ขายของวัด อยู่ในระดับมาก ดังนั้น ชุมชนจึงควรเล็งเห็นคุณค่าและความภาคภูมิใจกับสถาปัตยกรรม ท้องถิ่นในพื้นที่ และสามารถพัฒนานำไปสู่การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมต่อไป

ด้านสังคม คือ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันในกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน เกิดความเข้มแข็ง ของชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จัก ทำให้หน่วยงาน หรือองค์กรทางการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในการ พัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนได้ ทำให้เกิดการพัฒนาศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวได้ และทำให้ชุมชน เกิดทัศนคติที่ดีต่องานสถาปัตยกรรมที่มีค่าในชุมชน ก่อให้เกิดความหวงแหน เล็งเห็นคุณค่าทาง สถาปัตยกรรม รวมทั้งตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่ควรแก่การสืบ ทอดต่อไป

ด้านรายได้ / ประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน คือ ชุมชนเกิดรายได้เพิ่มจากการสร้างมูลค่าเพิ่ม ผ่านกิจกรรมด้านภูมิปัญญาที่มีอยู่ในครอบครัว หรือชุมชนเป็นการกระตุ้นยอดจำหน่าย และสร้าง กิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้หลากหลาย ทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมให้กับ ชุมชน

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ การให้สมาชิกในชุมชน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว เข้าร่วมประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การวางแผนในอนาคตต่อไป อาจทำได้โดยวิธีที่ง่าย คือ การเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น สอบถามความต้องการ รับฟังข้อเสนอแนะ และปัญหา หรือการจัดตั้งคณะกรรมการด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้เกิดการประเมินผล สามารถสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งผลกระทบทางบวกและทางลบ ทำให้ชุมชนได้ตระหนักถึง ความสำคัญและเล็งเห็นคุณค่า ก่อให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ จนนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวสถาปตยกรรมโดยชุมชนต่อไป

จังหวัดพะเยา

ผู้นำควรให้ความสำคัญ และผลักดันชุมชนให้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องการท่องเที่ยวให้ต่อเนื่อง โดยสร้างแบบอย่างที่ดีให้ชุมชน ได้เห็นเป้าหมายอย่างชัดเจน พร้อมกับนำวัฒนธรรมไทลื้อ ซึ่งปัจจุบันยังปรากฏให้เห็นในด้านอาคารบ้านเรือน วิถีชีวิต และการแต่งกาย โดยนำมาเป็นสิ่งดึงดูดใจให้กับชุมชนเพื่อสร้างจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ และชุมชนสามารถได้ผลประโยชน์จากวัฒนธรรมไทลื้อ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิตของชุมชนโดยรอบวัด ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้

จากการประชุมกลุ่มกับชุมชนได้มีการร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลสระ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา ในบริหารจัดการผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ 26 รายชื่อคณะกรรมการการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลสระ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่งในคณะกรรมการ
1	พระครูโชติธรรม ภินนท	ที่ปรึกษา
2	นายสังคม สืบแสน	
3	นายเนติพงษ์ ฟ้าแลบ	
4	นายพินิจ งามเจริญ	
5	จ.ส.อ. ธงชัย มูลศรี	
6	นายณัฐวุฒิ ยามเย็น	
7	นางวิไล วชิรตรากุล	
8	นายสังคม กล้าหาญ	

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่งในคณะกรรมการ
9	นายพลาเดช พินิจมนตรี	
10	นายทงศ์ศักดิ์ บัวแดง	ประธาน
11	นายปิ่น มุลศรี	รองประธาน
12	นายหลี่ บรรจง	
13	นางวิณา ปลาสุวรรณ	
14	นายรวย เชื้อนแก้ว	
15	นายธนเดช ขาวสวน	
16	นางอัจฉรา ณ น่าน	เลขา
17	นางสาวยุพิน มุลศรี	
18	นางสุวรรณี บัวแดง	
19	นางกัญญา เชื้อนแก้ว	เหรัญญิก
20	นางสุภา คนต่ำ	ประชาสัมพันธ์
21	นางดารุณี สมศรี	
22	นายณภดล เศรษฐประสิทธิ์	
23	นางกิงกาณู ยืนยง	
24	นายณพพร ศรียา	
25	นางบัวจัน สวนหม้อ	
26	นายเรไร ไชยลังกา	คณะกรรมการ
27	นายอนันต์ บัวแดง	
28	นายคฑาวิช เชื้อนแก้ว	
29	นายอเนก สวนหม้อ	
30	นายตอม แก้วสุ	
31	นางสโรชา บัวแดง	
32	นางพลอย จันทรจักร	
33	นางสมิทร นันทาน	
34	นายพัฒน์ บัวแดง	
35	นางศรีัญญา มุลคำ	
36	นายสาคร มาไกล	
37	นายสมัย ไชยลังกา	
38	นายปวรรัตน์ ใจกล้า	

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่งในคณะกรรมการ
39	นายปรีชา เมืองก้อน	
40	นายชูเชิด คติพจน์พร	
41	นายมนัสชัย คุณารูป	
42	นายทรงศักดิ์ ชันแปง	
43	นายสุทัศน์ คำบุญเรือง	
44	นางอารีย์ แสงศรีจันทร์	
45	นางดำ มาไกล	
46	นางบัว กันทะ	
47	นางสวຍ บุญทา	
48	นางจันทร์ ทรัพย์สมพงษ์	
49	นายอนุกุล คิตดี	
50	นายสุทัศน์ คำบุญเรือง	
51	นายเดชา เชื้อนแก้ว	
52	นายสมบูรณ์ สิทธิ	
53	นายจันทร์ บ้านสระ	
54	นายอ่อน กันทะ	
55	นายกอง งามเจริญ	
56	นางอุบล ไชยลังกา	
57	นางเสวียน ใจจริง	
58	นายสน เชื้อนแก้ว	
59	นายสมัคร งามเจริญ	
60	นางคำวัย มลศิริ	
61	แม่คำมี กันทะ	
62	นางรัตนภรณ์ แสนปัญญา	
63	นางสนธิยา วงค์แพทย์	
64	นางบัวเร็ว สิทธิ	

ผลการประชุมกลุ่มกับชุมชน ที่ได้รวบรวมระดมความคิดเห็น จนสามารถคิดค่าบริหารจัดการ
 ทางการท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลสระ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพะเยา สามารถ
 แสดงการบริหารจัดการผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ได้ดังตารางนี้

ตารางที่ 27 ค่าบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยว ตำบลสระ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพะเยา

การบริหารจัดการ			
1. ค่าบริหารจัดการ	1 -15 คน	300	บาท
	ตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป	500	บาท
2. ค่าส่วนกลาง	1 -15 คน	300	บาท
	ตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป	500	บาท
3. ค่ามัคคุเทศก์	ต่อวัน / วันละ	200	บาท
4. ค่าโฮมสเตย์	ต่อวัน / วันละ	100	บาท
5. อาหาร	ต่อวัน / มื้อละ	30 – 100	บาท
6. อาหารว่าง	ต่อวัน / มื้อละ	20 - 25	บาท
7. ค่าเข้าชม	ต่อคน	10 - 15	บาท

จังหวัดแพร่

ชุมชนพระหลวง ถือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการ
 ท่องเที่ยว และจากการเข้าร่วมประชุม การเสนอแนะและร่วมแสดงความคิดเห็น จากผู้นำทาง
 สถาบันการศึกษา ผู้นำชุมชน และผู้นำทางด้านวัฒนธรรม ที่มีความสนใจสัมพันธ์กันและได้เล็งเห็นถึง
 ความสำคัญของคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมภายในวัดพระหลวง ซึ่งความพร้อมของบุคคลกร ถือเป็นสิ่ง
 สำคัญในการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพได้

ผลจากการประชุมกลุ่มกับชุมชนได้มีการร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ สามารถแสดงการบริหารจัดการผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวดังนี้

ตารางที่ 28 รายชื่อคณะกรรมการการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่งในคณะกรรมการ
1	พระมิตร ถาวโร	กรรมการที่ปรึกษา
2	นายจำนง แม่นยำ	
3	นายมงคล มั่นเหมาะ	
4	นายณรงค์ มะลิ	
5	นายอำนาจ สันศรีสุข	
6	นายเจริญ ปัญจจริยะกุล	
7	นายชาญ สำลี	ประธาน
8	นายวิทยา เกษม	รองประธาน
9	นายสุรัตน์ ภิญโญ	
10	นางรัตติกาล ดอกเกี้ยง	เลขานุการ
11	นายสุธี ประสงค์	ผู้ช่วยเลขานุการ
12	นายศักดิ์ ภิญโญ	เหรัญญิก
13	นางรัชดาพร ศรทรง	ผู้ช่วยเหรัญญิก
14	นางภาณุมาศ มั่งคั่ง	
15	นายบรรเลง ภิญโญ	ประชาสัมพันธ์
16	นายวัชรวิระ ภิญโญ	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
17	น.ส.ภัทรภรณ์ ทรัพย์มามูล	
18	นางยุทธิ สำลี	คณะกรรมการ
19	นายรวล มั่นเหมาะ	
20	นายวีระเชษฐ์ ปัญจจริยะกุล	
21	นายหมิว มะลิ	
22	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ต. พระหลวง	
23	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ต. พระหลวง	
24	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ต. พระหลวง	

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่งในคณะกรรมการ
25	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ต. พระหลวง	

ผลจากการประชุมกลุ่มกับชุมชนได้มีการร่วมกันระดมความคิดค่าบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ สามารถแสดงการบริหารจัดการผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

ตารางที่ 29 ค่าบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยว ตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

การบริหารจัดการ			
1. ค่าบริหารจัดการ	1 -15 คน	300	บาท
	ตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป	500	บาท
2. ค่าส่วนกลาง	1 -15 คน	300	บาท
	ตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป	500	บาท
3. ค่ามัคคุเทศก์	ต่อวัน / วันละ	200	บาท
4. ค่าโฮมสเตย์	ต่อวัน / วันละ	100	บาท
5. อาหาร	ต่อวัน / มื้อละ	30 – 100	บาท
6. อาหารว่าง	ต่อวัน / มื้อละ	20 - 25	บาท
7. ค่าเข้าชม	ต่อคน	10 - 15	บาท

จังหวัดน่าน

สำหรับจังหวัดน่าน พบผู้นำชุมชนที่สามารถผลักดันให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามัคคี และเกิด การมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และการเข้าร่วมประชุม แต่ยัง ขาดการส่งเสริมการพัฒนาจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวใน พื้นที่ได้ ทั้งนี้ คนในชุมชนควรร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และเกิดความ เข้าใจอันดีร่วมกัน

ผลจากการประชุมกลุ่มกับชุมชนได้มีการร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาการ ท่องเที่ยวของตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน สามารถแสดงการบริหารจัดการผลประโยชน์ ด้านการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

ตารางที่ 30 รายชื่อคณะกรรมการการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของ ตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่งในคณะกรรมการ
1	นายเหวี่ยง สาระไชย	ที่ปรึกษา
2	นายปิยะสันต์ วรรณภพ	
3	นายสิงห์ ชาวแหลง	ประธาน
4	นายอดุลย์ ศิริรัตน์	รองประธาน
5	นายธนู วรรณภพ	
6	นายพูลสวัสดิ์ ศิริรัตน์	เลขา
7	นางปิ่นแก้ว วรรณภพ	
8	นางอำเพลิน สาระไชย	เหรัญญิก
9	นางเฉลิมขวัญ อุปลัมภานันท์	
10	นายกำ ศิริรัตน์	
11	นายสมจิตร ศิริรัตน์	ประชาสัมพันธ์
12	นายสงกรานต์ ศิริรัตน์	
13	นางสาววิมลรัตน์ ศิริรัตน์	
14	นางสาวจันทร์เพ็ญ ศิริรัตน์	คณะกรรมการ
15	นางบุญปั่น ศิริรัตน์	
16	นางผ่องพรรณ วรรณภพ	
17	นายสมาน ชาวแหลง	
18	นายเนตร เชื้อนระนะ	

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่งในคณะกรรมการ
19	นายดี วรรณภพ	
20	นายเต็ง ปัญญาภู	
21	นางลำพวน ศิริรัตน์	
22	นางอำพร ตันกวาว	
23	นายสมพงษ์ ศิริรัตน์	
24	นายพงษ์สุวัฒน์ วียา	
25	นายสวຍ ศิริรัตน์	
26	นายคำ สุทธหลวง	
27	นางมะลิ สุวรรณ	
28	นางกาญจนา ยศเสื่อ	
29	นางสุนันทา สุทธหลวง	
30	นายศุภกร วรรณภพ	

ผลจากการประชุมกลุ่มกับชุมชนได้มีการร่วมกันระดมความคิดค่าบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน สามารถแสดงการบริหารจัดการผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวได้ ดังนี้

ตารางที่ 31 ค่าบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยว ตำบลไชยวัฒนา อำเภอปัว จังหวัดน่าน

การบริหารจัดการ			
1. ค่าบริหารจัดการ	1 -15 คน	300	บาท
	ตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป	500	บาท
2. ค่าส่วนกลาง	1 -15 คน	300	บาท
	ตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป	500	บาท
3. ค่ามัคคุเทศก์	ต่อวัน / วันละ	200	บาท
4. ค่าโฮมสเตย์	ต่อวัน / วันละ	100	บาท
5. อาหาร	ต่อวัน / มื้อละ	30 – 100	บาท
6. อาหารว่าง	ต่อวัน / มื้อละ	20 - 25	บาท
7. ค่าเข้าชม	ต่อคน	10 - 15	บาท

จังหวัดเชียงราย

ชุมชนวัดศรีโคงค์ได้มีศักยภาพทางด้านความร่วมมือ และเข้มแข็ง จึงเป็นจุดเด่นที่จะสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมโดยชุมชนอย่างเป็นไปได้สูง ผู้นำชุมชนทั้งสองหมู่บ้าน และเจ้าอาวาสวัดศรีโคงค์ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างต่อเนื่อง จากการผลักดันและเสนอกิจกรรมภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้กับหน่วยงาน หรือสถาบันที่ไปเก็บข้อมูลทรัพยากรทางด้านการขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆของชุมชนมีความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยว ในหมู่คณะเล็ก ๆ แต่ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบร่วมกันพร้อมกับกระจายผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับร่วมกัน ให้เท่าเทียมกัน

จากการประชุมกลุ่มกับชุมชนได้มีการร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลศรี อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย สามารถแสดงผลการบริหารจัดการผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ 32 รายชื่อคณะกรรมการการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลศรี อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่งในคณะกรรมการ
1	พระครูวิรุฬห์ วิริยธรรม	ที่ปรึกษา
2	นายนิวัฒน์ ตะติ	
3	นายดำรงศักดิ์ ไชยสาร	
4	ว่าที่รท. เจษฎา ไชยทน	
5	นายประจันต์ กันทะสอน	ประธาน
6	นายประดิษฐ์ บุญถึง	รองประธาน
7	นางสุวิทย์ แสงใจ	เลขาฯ
8	นางสุทิน พรหมน้อย	
9	นายผ่องใส ไชยพรม	เหรัญญิก
10	นางวันเพ็ญ ทะชัย	
11	นายภูริชัย ทะชัย	รองเหรัญญิก
12	นางบัวผิน บวรสิทธิ์พงศ์	
13	นางนารี ตี๋โคตร	กรรมการ
14	นางวรรณเพียร ทาวงค์	

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่งในคณะกรรมการ
15	นายอำนาจ ธิชาญ	ประชาสัมพันธ์
16	นางราตรี ปัญวงศ์	ปฏิคม
17	นางเกษม ไชยโน	

ผลจากการประชุมกลุ่มกับชุมชนได้มีการร่วมกันระดมความคิดค่าบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลครั้ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ในบริหารจัดการผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวได้ ดังนี้

ตารางที่ 33 ค่าบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยว ตำบลครั้ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

การบริหารจัดการ			
1. ค่าบริหารจัดการ	1 -15 คน	300	บาท
	ตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป	500	บาท
2. ค่าส่วนกลาง	1 -15 คน	300	บาท
	ตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป	500	บาท
3. ค่ามัคคุเทศก์	ต่อวัน / วันละ	200	บาท
4. อาหาร	ต่อวัน / มื้อละ	30 – 100	บาท
5. อาหารว่าง	ต่อวัน / มื้อละ	20 - 25	บาท
6. ค่าเข้าชม	ต่อคน	10 - 15	บาท

4.4.2 แนวทางด้านการอนุรักษ์และสืบสานสถาปัตยกรรม

การอนุรักษ์และสืบสานสถาปัตยกรรมของชุมชน เป็นการอนุรักษ์และสืบสานสถาปัตยกรรมมาปรับใช้ให้เกิดเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1) การใช้ประโยชน์

ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่รอบอาคารและในอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ อาทิ การทำพิธีกรรมทางศาสนา การจัดงานประเพณี และงานเทศกาลท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเล็งเห็นคุณค่าของอาคารสถานที่ นำไปสู่การดูแลรักษา และทำความสะอาดหลังการใช้งานอย่างสม่ำเสมอ ทำให้อาคารทางสถาปัตยกรรมมีการสืบทอดดูแลโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งชุมชนสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับงานสถาปัตยกรรมของวัดจากการบรรยายเรื่องราว ความเป็นมาของงานสถาปัตยกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และ

ศึกษา ทั้งนี้ ควรมีการบริหารจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม หรือพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเยี่ยมชมได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่องานสถาปัตยกรรม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของอาคาร และงานสถาปัตยกรรมท้องถิ่น อาทิ การสร้างเส้นทางพิเศษเพื่อเข้าถึงจุดเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมต่างๆ โดยมีขอบเขต หรือรั้วกัน เพื่อสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงขอบเขตการเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม และเกิดการตระหนัก และทัศนคติที่ดีต่อท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม เป็นต้น จากข้อมูลดังกล่าวมีสอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นของวัดโดยอยู่ในระดับมาก การท่องเที่ยวจึงเป็นทิศทางหนึ่งที่สามารถทำให้งานสถาปัตยกรรมดั้งเดิมเกิดมูลค่าเพิ่มจากประโยชน์ใช้สอยได้อย่างสร้างสรรค์ และยั่งยืนต่อไป

2) การรักษา

ส่งเสริมชุมชนให้ปลูกฝังเยาวชนรู้จักการอนุรักษ์ และสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความผูกพันในงานศิลปวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดลงบนงานสถาปัตยกรรมอย่างเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น พร้อมวางแผนในงานสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ในชุมชน รวมถึงการนำผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมา ให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางสถาปัตยกรรม โครงสร้างพื้นฐาน ประวัติความเป็นมา ข้อสันนิษฐานต่างๆ ให้แก่สมาชิกในชุมชน เยาวชน มีการจัดบันทึกไว้ทั้งภาพและตัวอักษร พร้อมกับจัดกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นการอนุรักษ์ในกลุ่มเยาวชน ตลอดจนการจัดตั้งชมรมที่ส่งเสริมการปลูกฝังให้เยาวชนเกิดการตระหนักในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในท้องถิ่น ทั้งในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ประกอบกับมีกองทุน หรือจัดตั้งกองทุนเพื่อการสนับสนุนการอนุรักษ์ ทำนุบำรุงรักษาสถาปัตยกรรมท้องถิ่นให้มีอายุที่ยาวนานขึ้น เพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรมทางด้านงานสถาปัตยกรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

3) การบูรณะและฟื้นฟู

ส่งเสริมการศึกษาวิจัยให้ได้แนวทางการบูรณะและฟื้นฟูที่เหมาะสมกับการพัฒนา ถูกหลักสถาปัตยกรรมและคติความเชื่อในการสร้างวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ เพื่อรักษาความเป็นศิลปะท้องถิ่นดั้งเดิม และยังคงซึ่งความหมายเดิมของงานสถาปัตยกรรมที่มีต่อท้องถิ่น หากมีการบูรณะและฟื้นฟูที่ผิดวิธี จะทำให้เกิดความเสียหายต่องานสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น ทั้งนี้ สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการเยี่ยมชมลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัดที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รูปแบบทางศิลปะ ฝีมือช่างที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จึงเล็งเห็นได้ว่างานสถาปัตยกรรมท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมเป็นสิ่งดึงดูดใจ และกระตุ้นความต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนที่

เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุน เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำแก่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีระบบการบริหารจัดการ พร้อมกับมีแรงกระตุ้น กำลังใจในการทำงานต่อไป

ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำผู้เชี่ยวชาญทางด้านการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมมาเผยแพร่ หรือให้องค์ความรู้แก่พระสงฆ์ในวัดและคนภายในชุมชน อีกทั้งควรจัดทำข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ชุมชน นำมาเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลเชิงสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนกับวัฒนธรรมวิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของสถาปัตยกรรมมีต่อชุมชนมาแต่ดั้งเดิม พร้อมกับความภาคภูมิใจในสถาปัตยกรรมท้องถิ่นของตน และมีองค์ความรู้ที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นมากขึ้น

จังหวัดพะเยา มีวิหารวัดท่าฟ้าใต้มีความสมบูรณ์ทางด้านสถาปัตยกรรมไทลื้อ พร้อมกับชุมชนบริเวณรอบ ๆ วัด ที่ยังคงมีวิถีชีวิตการแต่งกาย และการประกอบอาชีพที่บ่งบอกถึงชาติพันธุ์ไทลื้อ การอนุรักษ์ที่เหมาะสมควรส่งเสริมให้ชุมชนแต่งกายให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทลื้อ ในงานพิธีกรรม หรือเทศกาลพิเศษต่างๆ ที่ใช้สถานที่ภายในวัดท่าฟ้าใต้เป็นสถานที่ประกอบพิธี จะเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ทั้งวิถีชีวิต และสถาปัตยกรรมท้องถิ่นผสมผสานไว้ด้วยกัน ซึ่งสถาปัตยกรรมบริเวณรอบ ๆ วิหารวัดท่าฟ้าใต้ มีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับงานสถาปัตยกรรมไทลื้อ จึงควรส่งเสริมการนำสถาปัตยกรรมไทลื้อเข้ามาปรับใช้กับอาคารทั่วไป หรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพของวัด เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมของตัววิหารวัดท่าฟ้าใต้ นำไปสู่การอนุรักษ์และความเป็นหนึ่งเดียวของลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทลื้อของวัดท่าฟ้าใต้อย่างรูปธรรม

จังหวัดแพร่ มีหอไตรที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทลื้อและอีกส่วนหนึ่งเป็นสถาปัตยกรรมรัตนโกสินทร์ที่เข้ามาผสมผสานอยู่ ภายในเป็นสถานที่บรรจุคัมภีร์ไบเบิลไว้มากมาย จึงควรให้ความสำคัญ คือ การอนุรักษ์หอไตรที่มีอายุเกือบ 100 ปี ซึ่งในปัจจุบัน พบสภาพของหอไตรแห่งนี้มีลักษณะทรุดโทรม จากแสงแดด ลม และฝนที่กัดกร่อนผิวของตัวหอไตร จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะมีผู้เชี่ยวชาญให้คำชี้แนะ และเร่งดูแลรักษาอย่างรวดเร็ว ทางด้านเจดีย์ หรือพระธาตุเจ็ง ที่มีลักษณะเอียง จึงควรมีการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ พร้อมกับรักษา บูรณะ และซ่อมแซมให้สอดคล้องตามหลักของสถาปัตยกรรมอย่างถูกต้องตามหลักวิธี

จังหวัดน่าน มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทลื้อที่โดดเด่น โดยปรากฏอยู่ในส่วนของพระวิหารอย่างชัดเจน และจังหวัดเชียงราย พบหอไตรเสาเดี่ยวแห่งเดียวในภาคเหนือที่ยังคงอยู่ให้เห็นถึงงานสถาปัตยกรรมไทลื้อ อันสามารถสะท้อนให้เห็นถึงอดีตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เคยอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของชุมชน ดังนั้น ในการบูรณะพระวิหารในแต่ละครั้ง ควรตระหนักถึงคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมรูปแบบการสร้างโดยใช้วัสดุ หรือการออกแบบให้รักษาความดั้งเดิมให้มากที่สุด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมดังกล่าว อาจส่งผลให้ความหมาย และลักษณะทางสถาปัตยกรรมเปลี่ยนไปจากเดิม ทั้งนี้ชุมชนควรตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องการบูรณะอาคารทางสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจับ

มือร่วมกันหาแนวทางแก้ไข เพื่อให้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และคุณค่าของสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นอยู่ชุมชนสืบต่อไป

4.4.3 แนวทางด้านการพัฒนาการตลาด

การตลาดการท่องเที่ยว ถือเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวางกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างแรงกระตุ้นและแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ การพัฒนาการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชน พบปัจจัยในส่วนประสมการตลาดการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ราคาและบริการของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ช่องทางการจัดจำหน่ายในธุรกิจท่องเที่ยว และการส่งเสริมการตลาด ซึ่งการเสนอแนะแนวทางพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวในครั้งนี้ ได้มุ่งเน้นให้กลุ่มนักท่องเที่ยวสามารถรับข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ได้อย่างทั่วถึง มีช่องทางในการรับรู้ที่หลากหลาย โดยนำแนวทางการส่งเสริมการตลาด (promotion) ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมการขาย สามารถเกิดการเคลื่อนย้ายของสินค้าและบริการจากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายไปยังผู้บริโภคให้มากที่สุด และเครื่องมือการพัฒนาการตลาดที่ใช้สำหรับแจ้งข้อมูลข่าวสาร เพื่อส่งเสริม เพื่อเกิดพฤติกรรมการซื้อ ซึ่งเครื่องมือส่วนประสมการส่งเสริมการตลาด ที่ควรเน้น คือ การโฆษณา (advertising) และการประชาสัมพันธ์ (public relations) โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

1) การโฆษณา (advertising) คือ การเสนอขายโดยผ่านสื่อต่าง ๆ โดยไม่ใช้ตัวบุคคล เป็นการเสนอขายสินค้าเพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการท่องเที่ยว มีลักษณะเด่น คือ เป็นการขายโดยใช้สื่อที่สามารถเสนอขายให้กับคนจำนวนมากได้ ไม่เฉพาะเจาะจงลูกค้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เป็นการเผยแพร่ออกมาในรูปภาพ เสียง สิ่งพิมพ์ เพื่อเสนอขายในปริมาณมาก และข้อมูลในการโฆษณาจะมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อให้เกิดความต้องการซื้อของลูกค้าเป็นหลัก โดยแนวทางในการพัฒนาการโฆษณา ควรติดต่อกับธุรกิจนำเที่ยว เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในเส้นทางการจัดการจัดรายการนำเที่ยว โดยเฉพาะธุรกิจนำเที่ยวที่เน้นการจัดรายการนำเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมหรือจัดเส้นทางเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศลาว ประเทศจีน ประเทศพม่า เป็นต้น ควรติดต่อกับธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ที่อยู่ในความนิยมของนักท่องเที่ยว โดยนำสื่อโฆษณา อาทิ สื่อแผ่นพับ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ นำไปเพื่อเผยแพร่ผ่านทางธุรกิจดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่นิยมเลือกที่พักประเภทโรงแรมมากที่สุด ดังนั้น การนำสื่อแผ่นพับ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ไปเผยแพร่ผ่านธุรกิจที่พักโรงแรม จึงสามารถโฆษณาจูงใจให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาพัก เกิดความต้องการท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชนได้ รวมทั้งติดต่อโฆษณาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวที่น่าสนใจของชุมชน ผ่านช่องทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสารการท่องเที่ยว แผ่นพับด้านการท่องเที่ยว เพื่อเผยแพร่ข้อมูลคุณค่าของวัฒนธรรมที่สำคัญ รวมทั้งความโดดเด่นของสถาปัตยกรรมภายในชุมชน เพื่อให้ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว และเกิดการเดินทางท่องเที่ยวได้

ตลอดจนสร้างเว็บไซต์ของชุมชน เพื่อเป็นการโฆษณาแหล่งท่องเที่ยว เผยแพร่ความสำคัญของสถาปัตยกรรมไทลื้อ วิถีชีวิตของชุมชน ประเพณี และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจที่พบภายในชุมชน รวมทั้งนำเสนอรายการนำเที่ยวหรือเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน และการตั้งราคาที่สามารถดึงดูดใจและทำให้เกิดพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาข้อมูลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจการเดินทางโดยผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตมากที่สุด ดังนั้น การโฆษณาข้อมูลของชุมชนผ่านทางเว็บไซต์ของชุมชน ถือเป็นการเพิ่มช่องทางการโฆษณาที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

2) การประชาสัมพันธ์ คือ การเผยแพร่ข่าวสาร ด้านการดำเนินงาน เป็นการชี้แจงข้อมูลรวมทั้ง การเผยแพร่กิจกรรมการเคลื่อนไหวของชุมชน เพื่อเป็นการชักชวนและเผยแพร่ข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น โดยสามารถอธิบายแนวทางการประชาสัมพันธ์ ได้โดยการตีพิมพ์ข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวที่น่าสนใจของชุมชน เพื่อเผยแพร่ความสำคัญของสถาปัตยกรรมไทลื้อที่โดดเด่น ตลอดจน กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนที่น่าสนใจภายในชุมชน โดยเสนอต่อสาธารณชน ผ่านทางหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ซึ่งการประชาสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวจะต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการลงบทความเหมือนการโฆษณาเพื่อเผยแพร่ทางวารสารการท่องเที่ยว การเชิญผู้แทนสื่อมวลชน หรือบริษัทจัดนำเที่ยวในพื้นที่ เข้าร่วมการศึกษาดูงานภายในชุมชนมา เพื่อให้ตัวแทนสื่อและตัวแทนของผู้ประกอบการได้เล็งเห็นถึงคุณค่า ความสำคัญของสินค้าทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความน่าเชื่อถือในข้อมูลได้ พร้อมทั้งจัดทำจดหมายแจ้งข่าวให้แก่สำนักงานการท่องเที่ยวที่ดูแลในพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวแห่งใหม่ในพื้นที่นั้นได้ ทั้งนี้ ควรแจ้งข่าวสาร ความเคลื่อนไหว เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในชุมชน โดยประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผ่านสื่อ อาทิ สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ หรือแจ้งข้อมูล ข่าวสารให้แก่สำนักงานท่องเที่ยวในจังหวัด มีการจัดการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความสำคัญทางด้านการท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน เพื่อเป็นการเผยแพร่ข่าวสารการสัมภาษณ์ เป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจ หรือนักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูล จนก่อให้เกิดการเดินทางเข้าชมยังพื้นที่ได้ ควรมีการจัดแถลงข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการจัดแถลงข่าวสารให้กับสื่อมวลชน อาทิ นักข่าว นักจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ ตลอดจนแจ้งข้อมูล ให้ตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจร้านขายของที่ระลึกได้ทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนเข้าร่วมงานประจำปีระดับจังหวัดหรือระดับประเทศ โดยเข้าร่วมการประกวดแข่งขันงานต่าง ๆ และนำข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชนไปจัดแสดง เพื่อให้ผู้อื่นได้ทราบถึงสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นที่พบภายในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาความหลากหลายของสื่อให้มากขึ้น อาทิ สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อสิ่งพิมพ์

ผ่านพบ โฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุ และโทรทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารในเครือข่ายสังคมออนไลน์ (social media network) เช่น การสื่อสารผ่าน website, facebook, foursquare, Instagram หรือ trip advisers ซึ่งถือว่าเป็นช่องทางที่มีอิทธิพลมากในการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประกอบการตัดสินใจเดินทางที่ตนชื่นชอบ โดยผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อสาธารณะ วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร วารสารการท่องเที่ยว ผ่านพบ ใบปลิว ป้ายโฆษณา

สำหรับจังหวัดพะเยาและจังหวัดแพร่ ควรเน้นการพัฒนาด้านโฆษณาประชาสัมพันธ์ ผ่านเว็บไซต์ของชุมชนที่มีอยู่เดิม โดยควรเน้นข้อมูลทางด้านสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน รายละเอียดค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม การนำเสนอภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน ตลอดจน รายละเอียดของเส้นทางในการเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนอย่างชัดเจน รวมทั้ง การปรับปรุงข่าวสารที่เกิดขึ้นภายในชุมชนให้มีความทันสมัย และมีการแจ้งข่าวสารเป็นครั้งคราวผ่านเว็บไซต์ของชุมชน

ในส่วนการพัฒนาด้านการตลาดของจังหวัดน่าน ควรเน้นการพัฒนาการจัดทำสื่อออนไลน์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางด้านสถาปัตยกรรมที่สำคัญที่พบในชุมชน รายละเอียดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจรายละเอียดค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม และภาพกิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทางหรือแผนที่เพื่อการเข้าถึงที่สะดวกสบาย พร้อมจัดทำสื่อผ่านพบเพื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ทำให้ทราบเกี่ยวกับข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาที่พบภายในชุมชนด้วย และจังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลที่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของชุมชน ดังนั้น ควรเน้นการพัฒนาโดยการจัดการสัมภาษณ์บุคคลภายในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้อื่นทราบและเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น มีการจัดการแถลงข่าวของสื่อมวลชน โดยจัดแถลงข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หรือข่าวสารใหม่ ๆ ให้กับสื่อมวลชน อาทิ นักข่าว นักจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้ง การแจ้งข้อมูลให้แก่ตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจร้านขายของที่ระลึก ให้ทราบถึงข้อมูลทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ รวมทั้ง การเข้าร่วมการจัดแสดงงานประจำปีระดับจังหวัดหรือระดับประเทศเพื่อ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลทางการท่องเที่ยว

การตลาดเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการทำให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นภายในชุมชน และการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชุมชน เนื่องจากมีบทบาทสามารถส่งอิทธิพลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ มีความแตกต่างกัน คือ การประชาสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากกว่าผลกำไร โดยจะเน้นเผยแพร่ข้อมูลเพื่อให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เป็นการสร้างแรงจูงใจและทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้น รวมทั้งการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับชุมชนได้ แต่สำหรับการโฆษณามีวัตถุประสงค์

จุดมุ่งหมายหลักเพื่อผลกำไรเป็นหลัก เป็นการโฆษณาเพื่อหวังให้เกิดการจูงใจเพื่อให้เกิดการขายสินค้าและบริการทางด้านการท่องเที่ยว

4.4.4 แนวทางการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว

การสื่อความหมาย ถือเป็นหัวใจหลักสำคัญ เพื่อให้แก่นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นกระบวนการที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวได้ การสื่อความหมายเป็นการถ่ายทอดเรื่องราว สามารถแสดงออกถึงความคิดและความรู้สึก มีลักษณะการปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยผ่านทางข้อมูลข่าวสาร สัญลักษณ์ หรือผ่านเครื่องหมายต่าง ๆ โดยวิธีการสื่อสาร สามารถแบ่งออกได้ 3 วิธี คือ 1) การสื่อสารด้วยวาจา เช่น การพูด 2) การสื่อสารที่ไม่ใช้วาจา เช่น การสื่อสารด้วยท่าทาง ภาษามือ หรือตัวหนังสือ และ 3) การสื่อสารโดยใช้การมองเห็น เช่น การสื่อสารด้วยภาพโปสเตอร์ สไลด์ หรือการใช้สัญลักษณ์ เครื่องหมายต่าง ๆ

สำหรับการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การสื่อความหมายโดยใช้บุคคล เช่น การบริการข้อมูล การนำเที่ยว การบรรยาย เป็นต้น และการสื่อความหมายโดยไม่ใช้บุคคล เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายบอกข้อมูล การจัดบอร์ด ศูนย์ให้บริการข้อมูล คู่มือแนะนำเที่ยว เป็นต้น การสื่อความหมายจึงเป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชม และสามารถท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ในการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน ควรจัดการสื่อความหมายให้เกิดการเข้าใจถึงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่สำคัญของวัด เพื่อช่วยลดความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยว ลดการเกิดอันตรายต่อนักท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถพัฒนาด้านการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ได้ดังแนวทางต่อไปนี้

1) แนวทางการพัฒนาด้านการสื่อความหมายโดยใช้บุคคล ซึ่งสามารถพัฒนาได้ ดังนี้

การสื่อความหมายโดยใช้บุคคล คือ การนำเที่ยวโดยการบรรยายให้ข้อมูลระหว่างการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวท่องเที่ยว สามารถอธิบายให้แก่แก่นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลภายในชุมชน และสามารถถ่ายทอด ความรู้ของตนเองออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจถึงสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง การสื่อความหมายโดยใช้บุคคลที่มีหน้าที่ปฏิบัติดังกล่าว เรียกว่า “มัคคุเทศก์ท้องถิ่น” ซึ่งมัคคุเทศก์ท้องถิ่นต้องมีระบบ SMS (safety meaning service) ซึ่งเป็นชุดเครื่องมือสำหรับมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการนำเสนอความรู้ที่มีอยู่สามารถถ่ายทอดให้แก่แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถวางแผนและเตรียมการจัดการบริการแก่นักท่องเที่ยวได้ โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายระบบ SMS (safety meaning service) ได้ดังนี้ (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. 2555. หน้า 19-24)

safety คือ การคำนึงถึงเรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวป่วยหรือได้รับอันตรายระหว่างการท่องเที่ยว สามารถส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของชุมชนได้ ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่มัคคุเทศก์จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ควรคำนึงถึงสถานการณ์และเหตุสุดวิสัยต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว รวมถึง การให้ข้อมูลที่ชัดเจนเพื่อเตรียมพร้อมด้านความปลอดภัย จากข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด ที่ส่วนใหญ่ต้องการความปลอดภัยภายในแหล่งท่องเที่ยวที่ตนได้เดินทางไปเยือน

meaning คือ การสื่อความหมาย โดยมีมัคคุเทศก์ต้องมีความรู้ความชำนาญ มีความแม่นยำของข้อมูล สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจได้ ไม่ควรอธิบายข้อมูลโดยใช้ศัพท์เฉพาะทาง หรือการเล่าประวัติศาสตร์ยาวนานจนเกินไป เพราะอาจทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเบื่อหน่ายได้ ควรนำประสบการณ์ตรงมาช่วยในการอธิบายเพื่อให้เกิดความตื่นตัว สนุกและเกิดการจดจำได้มากกว่า ตลอดจน มัคคุเทศก์ควรมีเทคนิควิธีการอธิบายข้อมูลให้ง่ายต่อการเข้าใจ และสามารถสอดแทรกความสนุกสนานในระหว่างการบรรยายให้ข้อมูลได้

sevice คือ การวางแผนการบริการ โดยมีมัคคุเทศก์จะต้องทราบความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อการบริการได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง รวมไปถึง การควบคุมมาตรฐานของอาหาร เครื่องดื่ม ที่พัก และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจ

ทั้งนี้ ควรจัดฝึกอบรมความรู้ลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรม จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านสถาปัตยกรรม และปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ด้านคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ รวมถึงจัดอบรมทางด้านภาษาและทักษะด้านการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ จากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้ผู้บรรยายมีเทคนิคในการให้ข้อมูล และสามารถนำชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจสามารถเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก

2) แนวทางการพัฒนาด้านการสื่อความหมายโดยไม่ใช้บุคคลซึ่งสามารถพัฒนาได้ ดังนี้

2.1) คู่มือนำเที่ยว ซึ่งเป็นเครื่องมือสื่อความหมายแบบพกพา นักท่องเที่ยวสามารถนำติดตัวขณะเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนได้ หากนักท่องเที่ยวได้อ่านข้อมูลก่อนออกเดินทางจะสามารถเข้าใจข้อปฏิบัติที่ถูกกำหนดขึ้นภายในชุมชนได้ และสามารถเลือกกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้ตรงตามความต้องการ ซึ่งคู่มือนำเที่ยวควรออกแบบให้มีรูปภาพประกอบการบรรยายเพื่อความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว มีตัวหนังสือที่อ่านง่าย สีของตัวอักษรมีความชัดเจน ปรับขนาดของคู่มือให้มีความกะทัดรัดสามารถพกพาได้อย่างสะดวก มีการนำเสนอเนื้อหา ข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ภาษาที่ใช้มีความกระชับสามารถอ่านแล้วเข้าใจง่าย นอกจากนี้ ควรมีการนำเสนอทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ ทั้งนี้ สามารถนำคู่มือแนะนำเที่ยวคู่มือไปใช้เป็นเอกสารอ้างอิงได้ และยังสามารถนำไปเผยแพร่ในธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พัก หรือในแหล่งท่องเที่ยวอื่น เพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้อีกด้วย

2.2) ป้ายสัญลักษณ์บอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน เนื่องจากในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 36.80) พบว่าเดินทางมาด้วยตนเอง และมีลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวโดยรถยนต์ส่วนตัว (ร้อยละ 36.80) ดังนั้น ป้ายสัญลักษณ์บอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจน จึงเป็นสิ่งสำคัญในการอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาด้วยตนเอง เพื่อป้องกันการหลงทาง ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางได้อย่างรวดเร็วประหยัดเวลาในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งป้ายสัญลักษณ์ควรมีลักษณะ คือ มีขนาดที่พอเหมาะที่นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนในขณะที่ใช้ยานยนต์ ควรมีภาพประกอบเพื่อสร้างแรงจูงใจแก่นักท่องเที่ยว มีตัวหนังสืออ่านง่าย สีและขนาดของตัวอักษรมีความชัดเจน และควรใช้วัสดุที่คงทน แข็งแรง บำรุงรักษาง่าย เพื่อประหยัดค่าบำรุงรักษาในระยะยาว ตลอดจนการนำเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมเฉพาะถิ่น มาออกแบบป้ายสัญลักษณ์ให้เกิดความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้วย (ประกอบศิริ ภักดีพินิจ, 2557)

2.3) ป้ายอธิบายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งป้ายอธิบายข้อมูลควรตั้งในจุดแรกเมื่อเข้าไปในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ทราบตำแหน่งของตนเองในการเดินทาง สำหรับป้ายอธิบายข้อมูล ควรมีรายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว อาทิ เส้นทาง ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยว ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทาง นอกจากนี้ ควรจัดทำข้อมูลประวัติความเป็นมา ความสำคัญ คุณค่าและเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว มีข้อมูลในการปฏิบัติตนในการเข้าชมของพื้นที่ รวมทั้ง การให้ความรู้เรื่องความปลอดภัยระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวด้วย ทั้งนี้ ป้ายอธิบายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว อาจจัดทำขึ้นได้หลายแห่งในบริเวณที่ต้องการสื่อความหมาย และในการจัดทำป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงการออกแบบการสร้าง ที่ไม่ควรอยู่ในตำแหน่งสูงหรือต่ำจนเกินไป ควรปรับตำแหน่งของป้ายสื่อความหมายให้เหมาะสมสำหรับการยืนอ่าน และมีภาษาที่อ่านเข้าใจง่าย มีความกระชับและข้อความชัดเจน มีขนาดตัวอักษรที่เหมาะสม และภาษาที่ใช้ควรมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้รับรู้ข้อมูล ตลอดจน ควรมีภาพประกอบหรือสีสันทันในการดึงดูดใจให้อ่าน และควรคำนึงถึงวัสดุที่ใช้ ควรมีความคงทนเพื่อยืดอายุการใช้งานของป้ายในระยะยาวได้

2.4) ศูนย์ให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวก่อนการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ สามารถเป็นจุดนัดพบ หรือจุดแจ้งเหตุ รับเรื่องราวร้องทุกข์ของผู้มาเยือน ซึ่งศูนย์บริการข้อมูลควรตั้งอยู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว และมีเจ้าหน้าที่ประจำเพื่อทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว สามารถตอบข้อซักถาม และแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้มาเยือนได้ ภายในศูนย์บริการควรจัดแสดงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อบอกเล่าประวัติความเป็นมาของ

พื้นที่ แสดงข้อมูลทางด้านประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีความสำคัญรวมทั้งข้อมูลในการปฏิบัติตนในการเข้าชมที่ถูกต้องและการให้ความรู้ด้านความปลอดภัย ควรมีความหลากหลายของภาษาที่จะนำเสนอ และสร้างความหลากหลายในการนำเสนอ อาทิ การนำเสนอด้วยวีดิทัศน์ การจัดแสดงนิทรรศการ หรือจัดแสดงวัตถุที่สำคัญที่ได้มาจากแหล่งท่องเที่ยว

ในการสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยวระยะเริ่มต้น อาจจัดตั้งในบริเวณอาคารที่มีอยู่เดิม แต่ตกแต่งหรือออกแบบเพิ่มเติมให้มีความกลมกลืนกับลักษณะทางสถาปัตยกรรม มีความสอดคล้องกับเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมเฉพาะถิ่น และมีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่ นอกจากนี้ ภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานต่าง ๆ อาทิ น้ำดื่ม ห้องน้ำ ที่นั่งพักผ่อน โทรศัพท์สาธารณะ รวมทั้งระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อให้บริการค้นคว้าข้อมูลทางการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่านักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดมีความต้องการทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ ไฟฟ้า น้ำประปา ที่จอดรถ ห้องสุขารวมทั้ง ความสะดวกในการติดต่อสื่อสารและการค้นหาข้อมูล

ทั้งนี้ สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาในพื้นที่ล้านนาตะวันออกทั้ง 4 จังหวัด คือ ควรจัดอบรมพัฒนาความหลากหลายของทักษะทางด้านภาษาให้แก่ชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีโอกาสเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ และจัดอบรมทักษะด้านการสื่อความหมาย โดยอาจเป็นเยาวชน ประชาชนท้องถิ่น หรือผู้ที่สนใจเข้าอบรมพัฒนาทักษะการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ควรพัฒนาศูนย์ข้อมูลทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนที่มีอยู่เดิม โดยจัดแสดงข้อมูลให้มีความน่าสนใจ พัฒนาความหลากหลายทางด้านภาษามากขึ้น อาทิ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เป็นต้น และควรกำหนดเวลาในการให้บริการ เปิด - ปิด อย่างชัดเจน และควรพัฒนาความหลากหลายด้านภาษาของป้ายบอกทางเข้าถึงสถานที่สำคัญ ป้ายให้ข้อมูลภายในแหล่งท่องเที่ยว และป้ายแผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญ ให้มีความหลากหลายของภาษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ สำหรับจังหวัดเชียงราย ควรจัดอบรมให้สามเณรในวัดได้ฝึกทักษะการให้ข้อมูลทางด้านสถาปัตยกรรมที่สำคัญภายในวัดได้อย่างถูกต้อง ฝึกเทคนิคในการนำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจ จนสามารถนำชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.4.5 ด้านการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางทางการท่องเที่ยว

จากการประชุมร่วมกับชุมชนเพื่อระดมความคิดเห็น และได้รวบรวมภูมิปัญญาที่มีศักยภาพที่พบในชุมชน นำมาพัฒนาสู่กิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยว และการตระหนักถึงคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญ สามารถนำเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้กำหนดขึ้นต้องได้รับความเห็นชอบจากคนในชุมชน รวมทั้ง เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและเรียนรู้ เกิดประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยวได้ และนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนได้ ทั้งนี้ ในการพัฒนา

กิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชน ควรดำเนินการพัฒนาบนพื้นฐานความสามารถของชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน และการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวไม่ควรก่อให้เกิดการรบกวน หรือสร้างความยากลำบากในการดำเนินชีวิต และไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตในชุมชนที่มีเดิม จึงทำให้สามารถสร้างแนวทางการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนได้ ดังนี้

1) แนวทางในการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว

การส่งเสริมและพัฒนา กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ควรให้เป็นความร่วมมือระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว โดยนำเอากิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน นำมาถ่ายทอดผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน หรือจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมและได้เห็นถึงกิจกรรมประจำวันของคนในชุมชนที่ ทำให้สะท้อนถึงวิถีชีวิตดั้งเดิม ที่มีความน่าสนใจ เป็นเอกลักษณ์ อาทิ การร่วมทอดผ้าไตรของชุมชนท่าฟ้าใต้ จังหวัดพะเยา การเรียนรู้เทคนิคทำขนมของชุมชนพระหลวง การศึกษาขั้นตอนการประดิษฐ์บายศรีสู่ขวัญของชุมชนวัดศรีใต้ หรือการเรียนรู้ขั้นตอนการสานส้มไก่ของชุมชนของวัดต้นแหลง เป็นต้น ทั้งนี้ หากชุมชนมีการพัฒนา กิจกรรมที่ทำให้ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึงศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนทำให้นักท่องเที่ยว หรือผู้มาเยือนได้เกิดความรู้สึกประทับใจและส่งผลให้เกิดความต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวซ้ำในครั้งต่อไปได้อีก เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีความต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมเดิมของตนเอง

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ควรให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยือนภายในชุมชน เนื่องจากพฤติกรรมการเดินทาง ความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มย่อยมีความแตกต่างกันตาม อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ แต่อย่างไรก็ตาม กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นควรเป็นกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สามารถส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งจากการศึกษา พบว่าในแต่ละปีภายในชุมชนจะมีกิจกรรมพิเศษที่จัดขึ้นเฉพาะช่วงเวลา เป็นรูปแบบท่องเที่ยวพิเศษที่มีขึ้นเฉพาะช่วงเวลาในแต่ละเดือนเท่านั้น สามารถยกตัวอย่างกิจกรรมพิเศษที่จัดขึ้นเฉพาะบางช่วงที่โดดเด่นแต่ละจังหวัด ได้ดังนี้

- ชุมชนท่าฟ้าใต้ได้มีประเพณีแห่งทุ่งไถ้ นักท่องเที่ยวสามารถร่วมพิธีแห่ทุ่งและชมความสวยงามของขบวนแห่ และประเพณีอื่น ๆ ที่
- ชุมชนวัดพระหลวงได้มีประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุเนิ้ง นักท่องเที่ยวสามารถร่วมพิธีสงฆ์น้ำและสนุกสนานกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในงาน
- ชุมชนวัดต้นแหลงได้มีร่วมชมการแข่งขันและประกวด กว้างไช้ง การแข่งเรือ ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

- ชุมชนวัดศรีโสดาได้มีเข้าชมกิจกรรม บวชภาคฤดูร้อน

ทั้งนี้ ชุมชนควรสร้างกฎระเบียบนักท่องเที่ยวและกฎระเบียบของชุมชน เพื่อให้เกิดการเข้าใจร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในชุมชนเกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน อาทิ กฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การห้ามเล่นการพนัน ห้ามทะเลาะวิวาทในชุมชน ห้ามนำสิ่งผิดกฎหมายเข้ามาในชุมชน ตลอดจนสร้างกฎระเบียบของชุมชน อาทิ การให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทุกโอกาส เป็นต้น

2) แนวทางในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว

2.1 การเชื่อมโยงในเชิงกายภาพ คือ การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เป็นการจัดเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มระยะเวลาการเดินทางของนักท่องเที่ยวและสามารถสร้างความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวภายในเส้นทางท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และทำให้เกิดความคุ้มค่าในการเดินทางของนักท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้ ชุมชนสามารถสานความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนอื่นที่มีการจัดการท่องเที่ยว โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระบบการทำงาน จนทำให้เกิดการร่วมมือเพื่อสร้างมิตรภาพทางการท่องเที่ยว จนก่อให้เกิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ โดยสามารถยกตัวอย่างเส้นทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ ดังนี้

ตัวอย่างการจัดเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนโดยการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่พบในพื้นที่

เส้นทาง เยือนดินแดนล้านนาตะวันออก
ตามรอยทางประวัติศาสตร์ของชนกลุ่มไทลื้อ 5 คืน 6 วัน

วันแรก

(สักการะพ่อขุนเม็งราย – ชมการแสดงศิลปะล้านนา พร้อมรับประทานอาหารแบบขันโตก-

หอไตรเสาดิยวแห่งเดียวในภาคเหนือ)

10.00 น. ออกเดินทางจากสนามบินแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

10.30 น. สักการะพ่อขุนเม็งรายมหาราช กษัตริย์องค์ที่ 25 แห่งราชวงศ์ลาวจักรราชทรงเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์เม็งราย และได้รวบรวมบ้านเล็กเมืองน้อยเข้าเป็นอาณาจักรล้านนาไทย จนเจริญรุ่งเรืองถึงปัจจุบัน พร้อมชมงดงามของไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวที่ตกแต่งไว้อย่างสวยงาม และยังสามารถเลือกซื้อของฝากของที่ระลึกได้บริเวณด้านหลังของอนุสาวรีย์

12.00 น. เข้าชมการแสดงศิลปะล้านนา พร้อมรับประทานอาหาร
ท้องถิ่นแบบขันโตก

13.00 น. เดินทางมุ่งสู่วัดศรีโคงค์ใต้ตำบลศรีโคงค์ อำเภอเชียงของ จังหวัด
เชียงราย

15.30 น. ต้อนรับผู้มาเยือนด้วยพิธีบายศรีสู่ขวัญ เพื่อแสดงความ
ยินดีในการมาเยือน พร้อมทั้งอวยพรให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนมี
ความสุข ความเจริญ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บผ่านพิธีการผูกข้อมือ
เป็นการให้เกียรติแก่นักท่องเที่ยว ได้ ณ **วัดศรีโคงค์** จากนั้นชม
สถาปัตยกรรมที่หาได้ยาก มีเพียงแห่งเดียวในจังหวัดภาคเหนือ ที่
ชาวบ้านเรียกกันว่าหอไตรเสาเดียว ที่ยังคงความสมบูรณ์ของลักษณะทางสถาปัตยกรรมไว้ได้
นอกจากนี้ ยังสามารถร่วมกิจกรรมนั่งรถชมวิถีชีวิตในชุมชนศรีโคงค์และเลือกซื้องานหัตถกรรม เช่น
งานจักสานหวาย งานจักสานไม้ไผ่ เป็นต้น

17.30 น. เดินทางเข้าสู่ที่พักอำเภอเมืองเชียงของ อำเภอที่ถูกขนานนามว่า "ประตูสู่อินโดจีน"
เนื่องจากเป็นเมืองติดกับชายแดนเมืองห้วยทราย แขวง (จังหวัด) บ่อแก้ว ประเทศลาว

18.00 น. รับประทานอาหารเย็นริมฝั่งแม่น้ำโขง พร้อมดื่มด่ำกับบรรยากาศสองประเทศ (ไทย – ลาว)

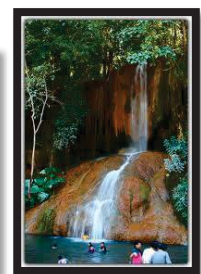
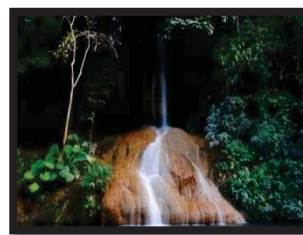
วันที่สอง

(น้ำตกอุ่น- บ้านไถลื้อ- วัดท่าฟ้าใต้ - การแสดงไทลื้อ – การทอผ้า - นวดแผนไทย)

7.00 น. บริการอาหารเช้า พร้อมชมพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้าทางฝั่งน้ำโขง

8.00 น. ออกเดินทางมุ่งสู่เมืองเก่าแห่งอาณาจักรล้านนา นครกู่กมยาว หรือเมืองพะเยาในปัจจุบัน

9.00 น. แวะผ่อนคลายความเหนื่อยล้าที่**น้ำตกกุ
ซาง** ที่ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติภูซาง จังหวัด
พะเยา ซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 98 ของ
ประเทศไทย เพราะน้ำตกมีอุณหภูมิสูงถึง 35 – 36
องศาเซลเซียส สัมผัสกับความมหัศจรรย์ของน้ำตก
อุ่นพบเพียงแห่งเดียวที่พบในประเทศไทย

10.30 น. ชมความงดงามศิลปะบ้านไทลื้อของคุณแสงดา สมฤทธิ์ ตั้งอยู่ที่ หมู่ 2 ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ ชมความงามของไม้เก่าแก่ มุงด้วยแป้นเกล็ด ภายในตัวบ้านจะเป็นโถงใหญ่ห้องเดียว มีครัวไฟหรือห้องครัวอยู่กับที่นอนส่วนใต้ถุนบ้านมีประโยชน์หลายอย่าง เช่น ใช้แขวนเปลเด็ก ตั้งกี่ทอผ้า

(หูก) ช่องว่างระหว่างเสาบ้านใช้เป็นที่เก็บฟืนและใต้ถุนยังข้าวยังใช้เป็นคอกวัว ควาย หรือเล้าไก่ เล้าหมู และสามารถชมศิลปะการทอผ้า พร้อมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอของป่าแสงดาที่มีคุณค่า โดยพบว่า มีกระบวนการผลิตเริ่มตั้งแต่การปลูกฝ้าย การทำเส้นฝ้าย การย้อมสี และการทอผ้าด้วยตนเอง

12.00 น. รับประทานอาหารไทลื้อ วัตถุประสงค์ในการประกอบอาหารได้จากธรรมชาติตามฤดูกาลมีลักษณะคล้ายกับอาหารของชาวไทยภาคเหนือ และเนื่องจากชาวไทลื้อมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก อาหารจึงได้จากการเกษตรเป็นส่วนใหญ่

13.00 น. เยี่ยมชมความงดงามสถาปัตยกรรมไทลื้อ ณ วัดท่าฟ้าใต้ พร้อมชมผลงานสถาปัตยกรรมลักษณะตัวอาคารพระวิหารที่สวยงาม มีรูปแบบทางด้านสถาปัตยกรรมที่แสดงตัวตนของเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของชาติพันธุ์ไทลื้อได้อย่างเด่นชัด ชมความงามของลวดลายหน้าบันเป็นลายเครือเถาวิจิตรลวดลายพรรณพฤกษา สลับการตกแต่งด้วยรูปดอกไม้ บนพื้นหน้าบันลงสีฟ้า น้ำทะเล ทั้งหน้าบันด้านหน้าและด้านหลัง พร้อมสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ถ่ายทอดผ่านอาหารท้องถิ่นชาวไทลื้อ ชมการแสดง อาทิ การฟ้อนสิบสองราศี การฟ้อนดาบ การฟ้อนเจิง และการขับลื้อ

14.00 น. เยี่ยมชมวิถีชีวิตการทอผ้า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ทางด้านภูมิปัญญาของชาวไทลื้อ พร้อมเลือกซื้อของฝากของกลุ่มทอผ้าชุมชนท่าฟ้าใต้เช่น ผ้าตัดเลื้อย ผ้าถุง ผ้าคลุมเตียง ผ้าคลุมไหล่ ตุ้ง ได้อย่างหลากหลาย

15.00 น. เดินทางเยี่ยมชมเมืองน่าน ดินแดนสามสี่ทอง อันอุดมไปด้วยวัฒนธรรมที่หลอมรวมจากเทือกเขาสูงถึงพื้นราบสัมผัสกลิ่นอายของวันวาน ให้อ่อนโยนไปถึงอดีตที่หอมกรุ่น สีเขียวของต้นไม้และพืชป่ายังหาชมได้ทั่วทั้งเมือง

17.00 น. ผ่อนคลายความเหมือนล่าจากการเดินทางด้วยการ นวดแผนไทย ประทับใจกับศาสตร์มหัศจรรย์ เพื่อรักษาความเจ็บปวดและมีคุณค่าต่อสุขภาพเป็นกระบวนการดูแลสุขภาพ และรักษาโรคโดยอาศัยการสัมผัสอย่างมีศิลปะ มีหลักการระหว่างผู้ให้บริการและรับบริการการนวดจะส่งผลโดยตรงต่อร่างกายและจิตใจอย่างน่าอัศจรรย์

18.00 น. รับประทานอาหารเย็น พร้อมอ้อมเอมกับบรรยากาศสุดโรแมนติกบริเวณริมแม่น้ำน่าน

19.00 น. เดินทางเข้าสู่โรงแรม เพื่อพักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สาม (หอศิลป์ริมน่าน – วัดหนองบัว – วัดต้นแหลง – วัดภูมินทร์ - ถนนคนเดิน)

8.00 น. รับประทานอาหารเช้า ณ โรงแรม

9.00 น. ออกเดินทางสู่ หอศิลป์ริมน่าน

9.30 น. ตื่นตระการตาไปกับผลงานการจัดแสดงศิลปะขนาดใหญ่บนพื้นที่กว่า 13 ไร่แหล่งรวมศิลปะและวัฒนธรรม หอศิลป์ริมน่านที่ได้ก่อตั้งและดำเนินการโดยคุณ วินัย ปราบริปู ศิลปินชาวน่านที่รักในศิลปะ ชมความงดงามตัวอาคารที่เป็นความตั้งใจต้องการสร้างหอศิลป์ขึ้นในสภาพภูมิประเทศที่เป็นธรรมชาติ เพื่อให้คนที่นี่นั้นได้ความรู้สึกสบายใจและสามารถ

พักผ่อนได้พร้อมชมนิทรรศการภาพจากศิลปินชื่อดัง ศิลปินภูมิภาคที่หมุนเวียนมาจัดแสดงให้ชื่นชม ที่มีภาพให้ชมมากกว่าร้อยภาพรวมถึงมีสินค้าที่ระลึกที่เป็นงานประยุกต์ศิลป์ต่าง ๆ เช่น ผ้าทอมือโปสการ์ด หนังสือ และงานภาพพิมพ์ไว้ให้ได้เลือกซื้อเป็นของฝากด้วย

10.30 น. ออกเดินทางเยี่ยมชมจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองบัว

11.00. น. ตระการตากับความอลังการของจิตรกรรมฝาผนัง วัดหนองบัว ชื่นชมความงดงามจากภาพจิตรกรรมฝาผนัง อันเป็นกระຈະสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ชาวบ้านในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี เป็นภาพเขียนที่เห็นบ่งบอกถึงการแต่งกาย โดยเฉพาะการแต่งกายของผู้หญิงที่นุ่งผ้าชิ้นลายน้ำไหลหรือผ้าชิ้นดินจก จนกลายเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงของชาวไทลื้ออีกด้วย

11.30 น. ออกเดินทางเพื่อความงดงามของสถาปัตยกรรมไทลื้อ วัดต้นแหลง

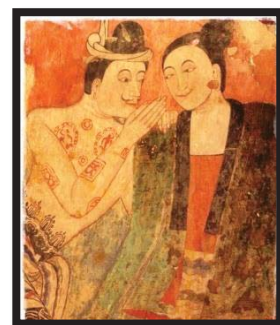
12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. ชมความงดงามสถาปัตยกรรมไทลื้อตัววิหาร ณ วัดต้นแหลง อ. ปัว จ. น่าน ชมเอกลักษณ์สามารถบ่งบอกถึงศิลปะไทลื้อด้วยรูปทรงทางสถาปัตยกรรมของ

พระวิหาร ด้วยความงดงามของหน้าบันพระวิหารที่ประดับด้วยไม้ลงสีเป็นรัศมีพระอาทิตย์แบบฉลุและแผ่นโลหะประดับสีชาด้วยการประดับเรียงเป็นรัศมีตรงส่วนหน้าของหน้าบันแบบชาวบ้านไทลื้อและมีการตกแต่งประกอบด้วยตัวเครื่องลายอง นาคและข้อฟ้าแบบพื้นบ้าน เป็นลักษณะเริ่มต้นของศิลปะการตกแต่งแบบไทลื้อ การตกแต่งเชิงชายหรือชายน้ำด้วยไม้ซี่แหลมรอบ ๆ อาคารส่วนที่ลดชายน้ำลงมาทุกชั้นเป็นลักษณะของเมืองน่าน นอกจากนี้ สามารถเลือกซื้อของฝากของที่ระลึก ด้านงานไม้ที่ใช้ฝีมือและความคิดสร้างสรรค์ นำไม้มาประดิษฐ์เป็นของประดับตกแต่งบ้านและของใช้สอยได้อย่างเหมาะสม อาทิ กระจกอนน้ำจากไม้ไผ่ รองเท้าแตะทำจากไม้ กระบวยตักน้ำ ขอบสวิง อันเป็นอุปกรณ์ที่เคยใช้ในชีวิตประจำวันของคนในอดีตของชุมชนแห่งนี้

15.30 น. เดินทางกลับสู่ตัวอำเภอเมืองน่าน

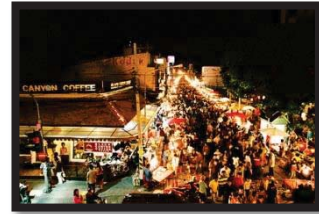
16.30 น. เทียวชมวัดภูมินทร์ เดิมชื่อ "วัดพรหมมินทร์" โบสถ์และวิหารสร้างเป็นอาคารหลังเดียวกัน ชมความปราณีตของลวดลายงานแกะสลักประตูไม้ทั้งสี่ทิศโดยช่างฝีมือล้านนา ชีบซาบและสัมผัสความอลังการจิตรกรรมฝาผนังในวิหารหลวงหรือ "ฮูปแต้ม" ในวัดภูมินทร์ อันเป็นชาดกในพุทธศาสนา ร่วมตามรอยภาพ "ปู่มาน ย่ามาน ตำนานกระซิบรักบันลือโลก" ซึ่งเป็นคำเรียกผู้ชายผู้หญิงชาวไทลื้อในสมัยโบราณกระซิบสนทนากัน ผู้ชายลักหมึก ผู้หญิงแต่งกายไทลื้ออย่างเต็มยศ ภาพวาดของหนุ่มสาวคู่นี้มีความประณีตมาก ภาพนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นภาพที่งามเป็นเยี่ยมของวัดภูมินทร์ ซึ่งทุกภาพภายในวัดแห่งนี้ล้วนมีความงดงามสามารถบรรยายถึงอารมณ์ วิถีชีวิตของผู้คนในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี

17.00 น. รับประทานอาหารเย็นพร้อมชมบรรยากาศเมืองน่าน
ยามเย็นค่ำ

18.00น. สามารถเดินชมวิถีชีวิต พร้อมเลือกซื้อสินค้าจากชุมชนใน
กิจกรรมถนนคนเดินได้

** (กิจกรรมถนนคนเดินจัดเฉพาะวันเสาร์)**

วันที่สี่ (แบบที่ 1 ล่องแก่งน้ำว้า)

9.00 น. ออกเดินทางเพื่อสนุกกับกิจกรรมที่สุดของการผจญภัย
กลางสายน้ำว้า ที่มีความยาวกว่า 120 กิโลเมตร ทอดตัวไหล
ผ่านพื้นที่ใน 3 อำเภอ ของจังหวัดน่าน

"น้ำว้าตอนบน" เป็นช่วงต้น ๆ ของลำน้ำว้า มีความยาว
ของลำน้ำประมาณ 35 กม. ลักษณะทั่วไปลำน้ำจะตื้น ไม่กว้าง
และกระแสน้ำไหลเชี่ยว พอผ่านพื้นที่เขตหมู่บ้านไปจะมีแก่ง ไชด
หิน หินใต้น้ำ ติดต่อกันยาวตลอด ทำให้ลำน้ำลึก แคบเป็นช่วง ๆ มี
ความสูงชัน และคดเคี้ยว กระแสน้ำไหลเชี่ยวกราก จึงทวีเพิ่ม
ความรุนแรง มีโขดหินขนาดใหญ่ขวางสายน้ำ ทำให้เกิด
กระแสน้ำไหลวนรุนแรงน่าตื่นเต้นเร้าใจ

"น้ำว้าตอนกลาง" เป็นช่วงกลางของลำน้ำว้า มีความยาวประมาณ 80 กม. มีจุดเริ่มต้นอยู่
บริเวณบ้านสบมาง - บ้านห้วยล้อม ในพื้นที่ของ อบต. ภูฟ้า สนุกสนานกับวังน้ำน้อยใหญ่สลับกันไป
ตลอดลำน้ำว้าที่ไหลผ่านหุบเขา โตรกเขา กำแพงผาหิน สัมผัสกับบรรยากาศผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ สอง
ฟากฝั่งเขียวชอุ่มไปด้วยป่าผลัดใบและป่าเบญจพรรณ สนุกสนานและตื่นเต้นกับกระแสน้ำที่ไหลเร็ว
และแรง เมื่อผ่านโขดหินที่ขวางกั้น ทำให้เกิดคลื่น และกระแสน้ำวนรุนแรง บางแก่งจะมีโขดหินที่แยก
สายน้ำออกเป็นหลายสาย ทำให้กระแสน้ำปั่นป่วนรุนแรงทวีความเร้าใจที่สุดของนักผจญภัย

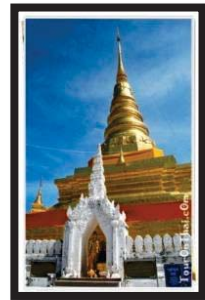
วันที่สี่ (แบบที่ 2 วัดพระธาตุเขาน้อย – พระธาตุแช่แห้ง - โรงต้มเกลือสินเธาว์)

8.30 น. รับประทานอาหารเช้า

9.30 น. นำท่านชมวิวเมืองน่านที่ วัดพระธาตุเขาน้อย ปุชนิยสถานที่สำคัญ และเก่าแก่ สันนิษฐานว่ามีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับพระธาตุแช่แห้ง พร้อม

สักการะพระพุทธรูปปางลีลาองค์ใหญ่ “พระพุทธรูปมหาอุทตมกถนันทบุรีศรีเมืองน่าน” ถือเป็นจุดเดียวที่เห็นเมืองน่านจากมุมสูงสามารถถ่ายภาพประทับใจ ณ ตรงบริเวณลานปูนพระพุทธรูปปางลีลาองค์ใหญ่แห่งนี้

10.30 น. นมัสการพระธาตุประจำปีเถาะ ตามปณิธานของชาวล้านนา พระธาตุแช่แห้ง เป็นปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์ตั้งคู่บ้านคูเมืองของเมืองน่าน ประดิษฐานพระมหาชินธาตุเจ้า 7 พระองค์ พระพิมพ์เงินและพระพิมพ์ทอง

12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. เดินทางสู่ อ.บ่อเกลือ เยี่ยมชมศูนย์ภูฟ้าพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นโครงการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ พร้อมทั้งยังอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

15.00 น. ชมโรงต้มเกลือสินเธาว์ ที่ยังใช้วิธีการต้มแบบโบราณมานานหลายร้อยปีจากหลักฐานทางธรณีวิทยาระบุว่า เมื่อหลายแสนปีก่อน บริเวณนี้เคยเป็นทะเล แต่เดิมเรียกว่า "เมืองบ่อ" อันหมายถึงเมืองที่มีบ่อเกลือสินเธาว์ ชมขั้นตอนวิธีการต้มเกลือแบบโบราณ ในโรงเกลือที่ปิดมิดชิด ภายในมีเตาขนาดใหญ่ขึ้นรูปจากดินเหนียวสำหรับวางกะทะใบเซื่อง หรือกระทะแขวนตะกร้าไม้ไผ่สานใบเล็กๆ เพื่อใช้สำหรับบ่อเกลือ ชาวบ้านที่บ้านบ่อหลวงทำการต้มเกลือสินเธาว์มาตั้งแต่โบราณหลายร้อยปีมาแล้ว

16.30 น. มุ่งหน้าสู่ เข้าที่พัก

วันที่ห้า(วัดพระหลวง – บ้านวงศ์บุรี – กว๊านพะเยา – วัดติโลกอาราม – วัดร่องขุ่น – ไร่บุญรอด – หอนาฬิกา - ตลาดเชียงรายไนท์บาซาร์)

8.00 น. รับประทานอาหารเช้าก่อนเดินทางมุ่งสู่เวียงโกศัย (จังหวัดแพร่) ตำนานถิ่นรักพระลอ

9.00 น. ออกเดินทางมุ่งสู่จังหวัดแพร่ เพื่อตามรอยทางประวัติศาสตร์ของชนกลุ่มไทลื้อ ชาวเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ที่ได้อพยพลงมาทางใต้ถึงบ้านสูงเม่น จังหวัดแพร่ และได้มาสร้างบ้านเรือนเป็นหมู่บ้าน ตลอดจนการบูรณปฏิสังขรณ์วัด และได้ให้ชื่อวัดนี้ว่า “วัดพระหลวง”

10.00 น. ชมการแสดงรำกลองยาว เพื่อต้อนรับแขกผู้มาเยือนจากนั้นเที่ยวชมเพื่อเรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ของ “วัดพระหลวง” ภายในวัดพระหลวงพบโบราณสถานสำคัญที่สามารถบ่งบอกถึงศิลปะของไทยลื้อ คือ อาคารหอไตร ซึ่งได้รับอิทธิพลของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น สกulpture ไทยลื้อ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากรูปทรงหลังคาซึ่งเทียบได้กับรูปทรงของหลังคาพระวิหารในงานสถาปัตยกรรมไทยลื้อและลวดลายประดับพันธุ์พฤกษา ลักษณะคล้ายกับงานศิลปกรรมวัดท่าฟ้าใต้ อ.เชียงคำ จังหวัดพะเยา ตลอดจนลวดลายหน้าบันบริเวณซุ้มทางเข้าซึ่งมีรูปแบบเสมือนรัศมีพระอาทิตย์ซึ่งปรากฏรูปแบบคล้ายคลึงกับหน้าบันพระวิหารไทยลื้อ วัดต้นแหลงด้วย

นอกจากนี้ ยังสามารถเข้าชม ณ พิพิธภัณฑ์ของเก่าในวัดพระหลวง สถานที่จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้โบราณต่าง ๆ เป็นสถานที่เก็บรวบรวมและเผยแพร่โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่ได้จากวัดและชุมชนบ้านพระหลวง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีความหลากหลายเกี่ยวกับพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และยังสามารถเยี่ยมชม พิพิธภัณฑ์ (บ้านเก่าไทยลื้อ) อาคารที่จัดแสดงเกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชน เช่น การสืบชะตา การส่งเคราะห์ สะเดาะเคราะห์ การบายศรีสู่ขวัญ พิธีขึ้นตัวตั้งสี่ (ท้าวทั้งสี่) ปู่จาเตียน (ปู่ชาเตียน) ตานเฮือนน้อย กั้นสลาก และการบวชพระได้อีกด้วย

11.00 น.ตามรอยละครที่ได้มาถ่ายทำบ้านวงศ์บุรี ชมความงดงามของบ้านวงศ์บุรี ที่สร้างเมื่อ พ.ศ. 2450 โดยเจ้าพรหม (พลวงพงษ์พิบูลย์) และ เจ้าสุนันตา วงศ์บุรี ธิดาเจ้าบุรี (พระยาบุรีรัตน์) ตื่นตระการตาไปกับบ้านไม้สักสองชั้นแบบยุโรปประยุกต์ ชมลวดลายไม้แกะสลักที่หน้าจั่ว ชายคา ระเบียง ซ่องลม ชายน้ำ

หน้าต่าง และประตู ภายในบ้านตกแต่งด้วยสิ่งของเครื่องใช้เก่าแก่ของตระกูลที่ถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุ ได้แก่ เครื่องเรือน เครื่องเงิน เครื่องปั้นดินเผา เอกสารที่สำคัญ เช่น เอกสารการซื้อขายทาส

12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. ออกเดินทางมุ่งสู่จังหวัดพะเยา

15.00 น. แวะผ่อนคลายความเหนื่อยล้าบริเวณกว๊านพะเยา บึงน้ำขนาดใหญ่ คล้ายรูปพระจันทร์เสี้ยวเกือบครึ่งวงกลม ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เกิดจากการยุบตัวของเปลือกโลกเมื่อ

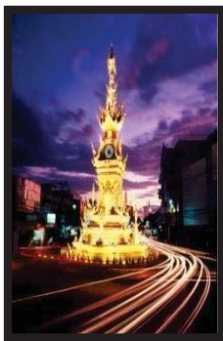
ประมาณ 70 ล้านปีมาแล้ว โอบล้อมดอยแม่ใจซึ่งเป็นภูเขาสูงยาว เป็นแอ่งน้ำที่รวบรวมลำห้วยต่าง ๆ 18 สาย ปัจจุบันกว๊านพะเยาเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญที่สุดของจังหวัดพะเยา ชมทัศนียภาพโดยรอบกว๊านพะเยาสัมผัสความร่มรื่น สามารถมองเห็นแนวทิวเขาสลับซับซ้อนและงดงามมากพร้อมกิจกรรมนั่งเรือชมวัดกลางน้ำ (วัดติโลกอาราม) โบราณสถานที่จมอยู่ในกว๊านพะเยา อายุเก่าแก่มากกว่า 500 ปี

15.40 น. เดินทางมุ่งสู่จังหวัดเชียงราย

16.40 น. เยี่ยมชมวัดร่องขุน ออกแบบและสร้างโดย อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ จิตรกรเรื่องนาม เพื่อชมความงามสุดตระการตาด้วยเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมที่เน้นสีขาว สีแทนพระบริสุทธิ์คุณของพระพุทธเจ้า ประดับประดาด้วยกระจกขาว อันหมายถึง พระปัญญาธิคุณของพระพุทธเจ้าที่เปล่งประกายไปทั่วโลกมนุษย์และจักรวาล เปรียบเสมือนวิมานบนดินที่มนุษย์สามารถสัมผัสได้

17.00 น. เดินทางเข้าสู่ไร่บุญรอด แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบริษัท บุญรอด ชมการปลูกพืชผลทางเกษตรมากมาย และรับประทานอาหารเย็นพร้อมอิมเอบกับธรรมชาติอันบริสุทธิ์และรื่นรมย์ ณ ห้องอาหารภูภิรมย์ สัมผัสบรรยากาศอันแสนสดชื่นบริเวณจุดชมวิวแบบมองเห็นไร่บุญรอดได้ 360 องศา สามารถสูดอากาศอันบริสุทธิ์พร้อมกับอาหารรสเลิศได้อย่างสุดโรแมนติก

18.30. น. ชมความวิจิตรตระการตาของหอนาฬิกาที่ตั้งสะดุดตาอยู่บริเวณใจกลางเมืองเชียงราย ศิลปะแบบเดียวกับที่วัดร่องขุน จัดสร้างขึ้นเพื่อ เป็นหอนาฬิกาเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี 12 สิงหาคม โดยมีอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ศิลปินแห่งชาติเป็นผู้ออกแบบ ด้านศิลปะความงามเพื่อให้เป็นหอนาฬิกาที่สวยงามที่สุดในประเทศ สามารถถ่ายภาพความประทับใจพร้อมชมการแสดงแสงสีเสียงตระการตาด้วยระบบไฟสวยงาม เปลี่ยนสีได้ยามค่ำคืน หอนาฬิกาจึงเป็นงานพุทธศิลป์ งานศิลปะที่แฝงด้วย

กลิ่นอายพระพุทธศาสนา นับเป็นสมบัติอันล้ำค่าของจังหวัดเชียงราย

19.00 น. เดินทางเลือกซื้อของฝากของที่ระลึกบริเวณ ตลาดเชียงราย

ไนท์บาซาร์ สามารถเลือกและซื้อสินค้าที่ระลึกฝีมือชาวเขา และชาวเชียงราย ทั้งเสื้อผ้า เครื่องประดับ กระเป๋าหลากหลายแบบ ผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ผ้าไหม ผ้าปักฝีมือชาวเขา รวมถึงสินค้าหัตถกรรม (หรือสินค้าทำมือ) ต่างๆ เช่น ไม้แกะสลัก ภาพวาด ตุ๊กตาประดิษฐ์ ฯลฯ

พร้อมเลือกซื้ออาหารเลิศรสหลากหลายเมนู พร้อมชมศิลปะการแสดงดนตรีพื้นบ้าน การแสดงคาบาเร่ โชว์ โฟล์คซอง และการแสดงของชาวเขา ได้ในบริเวณลานกลางเวียงและลานเป็ยร์

20.00 น. เข้าสู่ที่พัก พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่หก

8.00 น. รับประทานอาหารเช้า

9.00 น. แบบที่ 1 นั่งรถรางชมรอบเมืองเชียงราย

เพลิดเพลินไปกับเส้นทางรถรางแ่วเมืองเล่าขาน 9 ตำนานนครเจียงฮาย เพื่อเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวสำคัญและเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองเชียงราย โดยมีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดการเดินทาง คือ บริเวณอนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งรายมหาราช ตลอดสองฝั่งข้างทางเต็มไปด้วยเรื่องราวตำนานในอดีตแต่ละจุดของแหล่งท่องเที่ยวล้วนมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงราย โดยเริ่มจากชมความงดงามของศาลากลางหลังแรกของจังหวัดเชียงราย จากนั้นเข้ากราบสักการะ ณ วัดพระสิงห์ วัดที่เคยเป็นสถานศึกษาของพระเทศน์ชื่อดัง ท่านมหาจุฬิชัย หรือท่าน ว วชิระเมธี ออกเดินทางมุ่งหน้าสู่สถานที่ค้นพบพระแก้วมรกต วัดพระแก้ว ตามย้อนรอยองค์พระเจดีย์ที่เคยถูกฟ้าผ่าทำให้ค้นพบพระแก้วมรกต หอพระหยกที่ประดิษฐานพระหยกเชียงรายไว้ พิพิธภัณฑ์โองหลวงแสงแก้ว และพระเจ้าล้านทอง พระพุทธรูปสำริด ปางมารวิชัยที่มีความเก่าแก่และงดงาม

จากนั้นเดินทางสู่ที่ตั้งของคู่มือจริยธรรมของพ่อขุนเม็งรายมหาราช ณ วัดดอยงำเมือง เพื่อกราบไหว้สักการะ พร้อมชมความงามของเสาไม้สักแกะสลักเล่าเรื่องเมืองเชียงรายบริเวณทางลงบันไดของวัด นั่งรถรางกลับจากวัดดอยงำเมือง มุ่งหน้าไปยังวัดดอยจอมทอง ระหว่างทางจะได้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนชาวเชียงราย และยังสามารถผ่านชมความงามของบ้านจอมพล ป พิบูลสงคราม ซึ่งอาจจะเป็นจุดหนึ่งในเส้นทางรถรางแ่วเมืองเจียงฮายในอนาคต นอกจากนี้ ยังสามารถมองเห็นศาลาที่อยู่บนดอยสูง อันเป็นสถานที่รอยพระบาท รัชกาลที่ 9 ได้อีกด้วย

วัดดอยจอมทอง สถานที่ตั้งของเสาสะดือเมือง 108 หลัก อยู่บนรูปแบบสมมุติฐานของจักรวาล อีกทั้ง เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บริเวณวัดแห่งนี้ก่อนกลับผู้มาเยือนมักเสี่ยงโชคคนละใบสองใบ ก่อนเดินทางมุ่งหน้าไปยังวัดมิ่งเมือง วัดสุดท้ายในเส้นทางรถราง วัดมิ่งเมือง วัดคู่บ้านคู่เมืองเชียงราย เต็มอิ่มกับความงดงามของพระอุโบสถและพระวิหารไม้ลายคำ และเป็นสถานที่ตักบาตรเที่ยงคืนอีกด้วย

แบบที่ 2 ชมพระตำหนักคอยตุง

เที่ยวชมความงดงามของคอยตุง แหล่งท่องเที่ยวเด่นของเชียงราย สัมผัสบรรยากาศสุดแสนบริสุทธิ์ บนพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ ตื่นตระการตากับความสวยงามของไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว ณ ไร่แม่ฟ้าหลวง หรือสวนคอยตุง บนพื้นที่ 25 ไร่ ประดับประดาด้วยพันธุ์ไม้สวยงาม ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนออกดอกตลอดปี กลางสวนมีประติมากรรมเด็กยืนต่อตัว งานประติมากรรมนี้ได้รับ

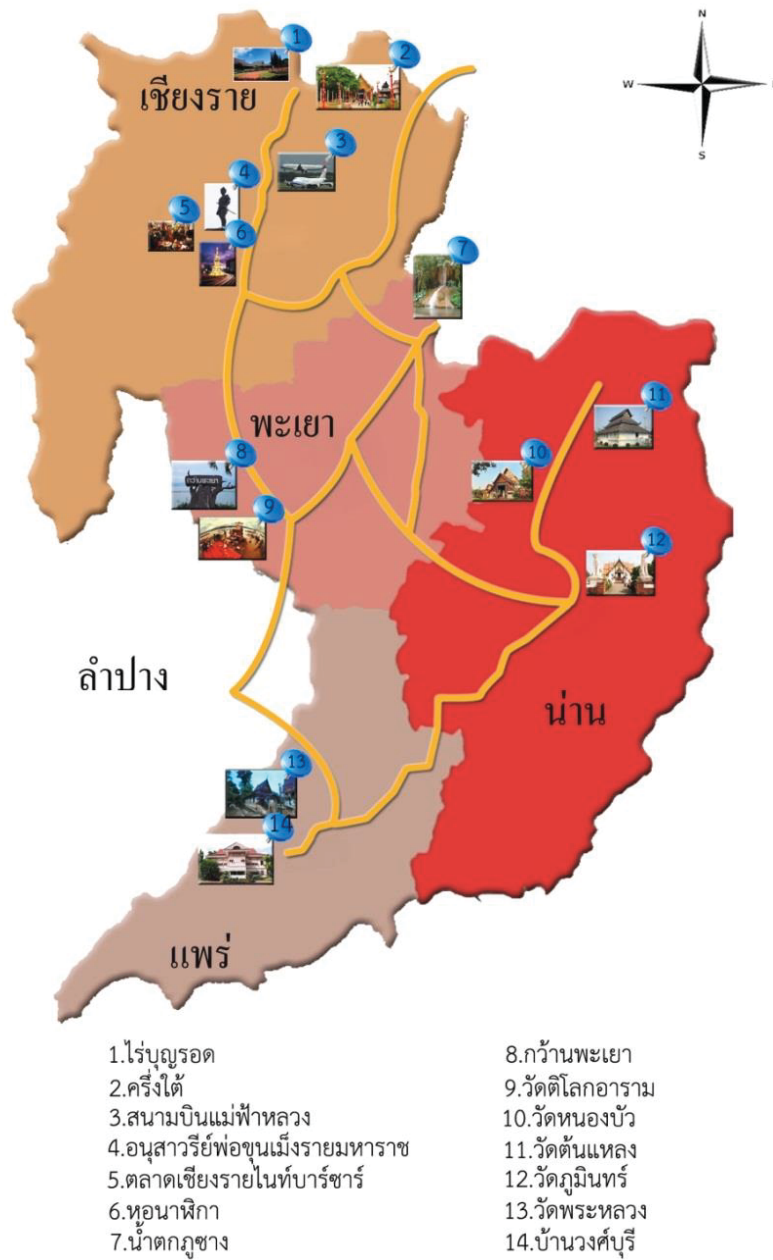
พระราชทานชื่อว่า " ความต่อเนื่อง " นอกจากแปลงไม้ประดับกลางแจ้งแล้วยังมีโรงเรือนไม้ในร่ม จากนั้น เข้าเยี่ยมชมพระตำหนักคอยตุง ที่ประทับแปรพระราชฐานเพื่อทรงงานของสมเด็จพระเจ้า ชมความงดงามของพระตำหนักที่สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง เป็นการผสมผสานสถาปัตยกรรมล้านนากับบ้านพื้นเมือง สวิตเซอร์แลนด์ ตระการตาบริเวณเพดานดาว สามารถถ่ายภาพบริเวณด้านหลังพระตำหนักมีระเบียงยื่นออก เมื่อยืนที่ระเบียงจะเห็นทัศนียภาพของคอยตุงที่สวยงาม บริเวณขอบระเบียงประดับด้วยดอกไม้หลากสีสนไว้อย่างสวยงาม

12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

****หมายเหตุ**** การเดินทางสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

แผนที่แสดงเส้นทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในพื้นที่ล้านนาตะวันออก

ภาพที่ 57 แผนที่แสดงการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว 4 จังหวัด

2.2 การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวจากประวัติศาสตร์ – ความสัมพันธ์เชิงข้อมูลทางสถาปัตยกรรม หรือกลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนอาจนำสิ่งดึงดูดใจทางด้านสถาปัตยกรรมของวัดที่สามารถบอกรับถึงความเป็นชาติพันธุ์ใดที่มีศักยภาพ นำมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในเส้นทางการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวจากประวัติศาสตร์ – ความสัมพันธ์เชิงข้อมูลทางสถาปัตยกรรม หรือกลุ่มชาติพันธุ์ได้ ซึ่งจะทำให้เส้นทางดังกล่าวมีความน่าสนใจ มีความหลากหลาย เกิดความคุ้มค่าในการเดินทางของนักท่องเที่ยวทั้งนี้ สามารถแสดงรายชื่อวัดที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นทางกลุ่มชาติพันธุ์ใน 4 พื้นที่ ได้ดังนี้

จังหวัดพะเยา

ตารางที่ 34 แสดงรายชื่อรายชื่อวัดที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นทางกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและไทใหญ่ ในพื้นที่จังหวัดพะเยา

ลำดับ	กลุ่มงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างไทลื้อ	สถาปัตยกรรมที่โดดเด่น
1	วัดท่าฟ้าใต้ ต. ฟ้าสีทอง อ. เชียงม่วน จ. พะเยา 	งานสถาปัตยกรรม พระวิหาร งานทอผ้า ทอตุ่ง ชุมชนไทลื้อเข้มแข็ง
2	วัดแสนเมืองมา ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา 	งานสถาปัตยกรรม พระวิหาร พระพุทธรูป งานจิตรกรรม

ลำดับ	กลุ่มงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างไทใหญ่	เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม
3	วัดนันทาราม ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา 	งานสถาปัตยกรรม พระวิหารไม้ พระพุทธรูป งานจิตรกรรม

จังหวัดแพร่

ตารางที่ 35 แสดงรายชื่อรายชื่อบุคคลที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นทางกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและไทใหญ่ ในพื้นที่จังหวัดแพร่

ลำดับ	กลุ่มงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างไทลื้อ	เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม
1	วัดพระหลวง อ. สูงเม่น จ. แพร่ 	งานสถาปัตยกรรม เจดีย์เนิ้ง หอพระไตรปิฎก หอระฆัง หอกลอง พิพิธภัณฑสถาน งานวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนไทลื้อโบราณ ประเพณีตากธรรม
ลำดับ	กลุ่มงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างไทใหญ่	เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม
2	วัดจอมสวรรค์ อ. เมือง จ. แพร่ 	งานสถาปัตยกรรม วิหาร (มีการปรับปรุงแล้ว)

ลำดับ	กลุ่มงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างไทใหญ่	เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม
3	วัดสระป่อแก้ว อ. เมือง จ. แพร่ 	งานสถาปัตยกรรม เจดีย์

จังหวัดน่าน

ตารางที่ 36 แสดงรายชื่อรายชื่อวัดที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นทางกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและไทใหญ่ ในพื้นที่จังหวัดน่าน

ลำดับ	กลุ่มงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างไทลื้อ	เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม
1	วัดหนองบัว อ. ท่าวังผา จ. น่าน 	งานสถาปัตยกรรม พระวิหาร งานจิตรกรรมฝาผนัง พิพิธภัณฑสถานโบราณ ประเพณี วัฒนธรรม ไทลื้อ
2	วัดต้นแหลง อ. ปัว จ. น่าน 	งานสถาปัตยกรรม พระวิหาร ชุมชนคนเมือง(ไทยวน)เข้มแข็ง มีกลุ่มทางด้านวัฒนธรรม

ลำดับ	กลุ่มงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างไทลื้อ	เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม
3	วัดร้องแง อ. ปัว จ. น่าน 	พระวิหารไทลื้อ
4	วัดหนองแดง ต. ป้อ อ. เชียงกลาง จ. น่าน 	งานสถาปัตยกรรม พระวิหาร

จังหวัดเชียงราย

ตารางที่ 37 แสดงรายชื่อรายชื่อวัดที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นทางกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและไทใหญ่ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

ลำดับ	กลุ่มงานสถาปัตยกรรมสกุลช่างไทลื้อ	เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม
1	วัดศรีโสดา ต. ศรีเมือง อ. เชียงของ จ. เชียงราย 	หอไตรเสาเดียว (มีแท่งเดียว)

เชียงรายพบวัดที่มีศักยภาพทางสถาปัตยกรรมไทลื้อเพียงวัดเดียว คือ วัดศรีโสดา

นอกจากนี้ การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ควรมีสภาพเส้นทางในการเข้าถึงชุมชนที่สะดวก และปลอดภัย มีการจัดให้มีป้ายสัญลักษณ์ และป้ายบอกทางที่มีความชัดเจน ตลอดเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย สำหรับการสร้างแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนนา ตะวันออก อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นไม่มีรูปแบบหรือลักษณะที่ตายตัว สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ และสิ่งที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นจะต้องคำนึงถึงหลักความยั่งยืน โดยการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวนั้น ควรเกิดจากความต้องการของชุมชน โดยชุมชนต้องเกิดความร่วมมือกันในการจัดการ สามารถสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนและควรคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนด้วย

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรม และศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ตลอดจนศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม โดยมีขอบเขตด้านพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่ในกลุ่มล้านนาตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดพะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน และสามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 การศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก

จากการสรรหาพื้นที่ชุมชนสถาปัตยกรรมเป้าหมายในพื้นที่ล้านนาตะวันออกอย่างมีส่วนร่วม ได้ผลการสำรวจพื้นที่ตามข้อเสนอแนะตามกระบวนการมีส่วนร่วม โดยได้ดำเนินการคัดเลือกอาคารทางศาสนาและอาคารประกอบในพื้นที่อาคารทางศาสนา จากการเสนอแนะของภาคส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด ทั้ง 4 จังหวัด จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกอาคารที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ความโดดเด่น ประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและไทใหญ่ เพื่อนำมาประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม โดยใช้แบบประเมินศักยภาพที่ได้พัฒนาและประยุกต์มาจากคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและกรมการท่องเที่ยว, 2550) โดยมีผู้เชี่ยวชาญในการประเมินจังหวัดละ 5-7 คน เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวข้องกับด้านสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียด คือ 1) ด้านศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว 3) การบริหารจัดการ มีคะแนนรวมทั้งสิ้น 100 คะแนน และจากแบบประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก ทำให้ทราบผลการประเมิน ทั้ง 4 พื้นที่ คือ จังหวัดพะเยา พบวัดท่าฟ้าใต้มีศักยภาพสูงสุด อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=67.93$) จังหวัดแพร่ พบวัดพระหลวงมีศักยภาพสูงสุด อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=66.25$) จังหวัดน่าน พบวัดต้นแหลงมีศักยภาพสูงสุด อยู่ในระดับมาตรฐานดี ($\bar{X}=64.36$) และจังหวัดเชียงรายพบเพียงแห่งเดียว คือ วัดศรีโคงค์ ซึ่งจากการศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ทำให้ทราบบริบทของชุมชนในพื้นที่อันมีวัดที่มีศักยภาพทางการ

ท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม พบภูมิปัญญาภายในชุมชนที่สามารถสะท้อนวิถีชีวิตความดั้งเดิมในอดีตได้อย่างน่าสนใจ และสามารถนำมาเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจทางด้านการท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการเดินทางท่องเที่ยวได้

5.1.2 การศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก

จากการศึกษาข้อมูลในการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน สามารถสรุปผลความต้องการของนักท่องเที่ยว คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวประเภทวัด สอดคล้องกับการตัดสินใจกับลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว หรือกิจกรรมท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปในแต่ละจังหวัด โดยนักท่องเที่ยวมีความสนใจ วัด พระธาตุ ศาสนสถาน และความศรัทธาที่มีต่อองค์พระพุทธรูปที่อยู่ในวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต ด้านความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด พบว่ากิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเดินทางท่องเที่ยวประเภทวัด มีความสนใจ วัด พระธาตุ ศาสนสถาน และความศรัทธาที่มีต่อองค์พระพุทธรูปที่อยู่ในวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด พบความจำเป็นในการพัฒนาด้านระบบการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ด้านการให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรม โดยมีความพึงพอใจในภาพจิตรกรรมฝาผนัง ฝ้าเพดาน ด้านความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด คือ การถ่ายภาพ ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด พบความจำเป็นในการพัฒนาด้านระบบการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ที่กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการพัฒนาการสื่อความหมายในด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม รวมถึงการบริการด้านศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่หรือมัคคุเทศก์ที่สามารถให้ข้อมูล และแนะนำการท่องเที่ยวภายในวัดได้

5.1.3 การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก ในพื้นที่ 4 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนวัดท่าฟ้าใต้ ชุมชนวัดพระหลวง ชุมชนวัดต้นแหลง และชุมชนวัดศรีใต้ เป็นการท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ช่วงเวลาในการท่องเที่ยวที่เหมาะสมมากที่สุด ควรเป็นช่วงเช้าเนื่องจากอากาศไม่ร้อนจัด การท่องเที่ยวในชุมชนในระยะเริ่มต้นควรมีมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมในชุมชน เนื่องจากในชุมชนยังไม่มีเครื่องมือในการสื่อความหมาย เช่น

แผนที่นำชม คู่มือท่องเที่ยว ไว้บริการให้กับนักท่องเที่ยว ผู้นำชมจะเป็นผู้นำทางไปยังแหล่งกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน เมื่อเดินทางไปยังแหล่งกิจกรรมในแต่จุดแล้วจะมีผู้นำชมที่เป็นตัวแทนชุมชน/กลุ่มอาชีพ นำเที่ยวหรืออธิบายรายละเอียดของกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีจุดเริ่มต้นที่วัดซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางชุมชน สำหรับเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน โดยส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตหรือลาดยางภายในหมู่บ้าน มีขนาดเล็กและแคบ การเดินเท้าและการใช้ยานพาหนะขนาดเล็กจึงเหมาะสมการท่องเที่ยว ดังนั้น รถยนต์โดยสารขนาด 30-40 ที่นั่ง จึงไม่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวในชุมชน หากนักท่องเที่ยวเดินทางมาโดยรถยนต์โดยสารขนาดใหญ่จำเป็นต้องจอดที่วัดหรือจุดจอดที่ชุมชนจัดไว้บริการ แล้วเดินทางต่อด้วยพาหนะที่ชุมชนจัดไว้ให้ ซึ่งบางชุมชนใช้วิธีการเดิน บางชุมชนใช้จักรยาน และบางชุมชนใช้รถจักรยานถีบต่อเติมให้เป็นรถลากบรรทุกนักท่องเที่ยว และชุมชนบางแห่งมีการจัดเตรียมบ้านพักแบบโฮมสเตย์ (home stay) ไว้รองรับนักท่องเที่ยวด้วย และจากการศึกษา กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น ความเชื่อพิธีกรรมท้องถิ่น การทอผ้า การจักสาน การทำเกษตรกรรม อาหารท้องถิ่น และศิลปะการแสดงแขนงต่างๆ ซึ่งกิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านี้ชาวบ้านชุมชนยินดีให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมและพร้อมที่จะถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสนใจและเวลาที่นักท่องเที่ยวมี และจากการศึกษาสามารถพัฒนาไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมได้ 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ (academic program) เป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ร่วมที่มุ่งศึกษาเรียนรู้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทยอย่างลึกซึ้ง 2) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural program) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรมร่วมกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน 3) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative program) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานต่อยอดด้านสถาปัตยกรรมหรือผลงานที่ได้แรงบันดาลใจจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมชุมชน

5.1.4 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวทางการพัฒนาจากการประชุมระดมความคิดเห็นของชุมชน และการสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก ตลอดจนผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก โดยการทดลองจัดรายการท่องเที่ยวในเส้นทางขึ้น มีกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ประกอบด้วย ตัวแทนบริษัทจัดนำเที่ยว มัคคุเทศก์อาชีพ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักเรียน/นักศึกษา และนักท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนได้เป็นผู้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยว

มีประเด็นที่สำคัญในการประเมิน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรมและสิ่งดึงดูดใจด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ และการบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว

จากผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก พื้นที่จังหวัดพะเยาพบความพึงพอใจในเส้นทาง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.42) พื้นที่จังหวัดแพร่พบความพึงพอใจในเส้นทาง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.40) พื้นที่จังหวัดน่านพบความพึงพอใจในเส้นทาง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.29) พื้นที่จังหวัดเชียงรายพบความพึงพอใจในเส้นทาง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.44) สำหรับด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.90) ซึ่งจากการรวบรวมแนวทางการพัฒนาจากการประชุมระดมความคิดเห็นของชุมชน การสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก ตลอดจนผลการประเมินความพึงพอใจในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออก สามารถพัฒนาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลำนานาตะวันออกทั้ง 4 พื้นที่ ประกอบไปด้วยแนวทางพัฒนา 5 ด้าน คือ 1) แนวทางด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน โดยการยอมรับ และเคารพในการตัดสินใจของทุกฝ่าย พร้อมกับการร่วมกันลงมือปฏิบัติ นำไปสู่ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับร่วมกัน 2) แนวทางด้านการอนุรักษ์และสืบสานสถาปัตยกรรมคือการอนุรักษ์ และสืบสานสถาปัตยกรรมของชุมชน เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผล เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรให้มากที่สุด โดยการใช้ประโยชน์การรักษาการพัฒนาหรือการฟื้นฟูการป้องกัน และการสงวน 3) แนวทางด้านการพัฒนาการตลาดโดยใช้แนวทางการส่งเสริมการตลาด (promotion) ซึ่งเครื่องมือส่วนประสมการส่งเสริมการตลาด จะเน้นการโฆษณา (advertising) และการประชาสัมพันธ์ (public relations) 4) แนวทางด้านการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว คือ การสื่อความหมายโดยใช้บุคคล เช่น การบริการข้อมูล การนำเที่ยว การบรรยายของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการสื่อความหมายโดยไม่ใช้บุคคล เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายบอกข้อมูล การจัดบอร์ด ศูนย์บริการข้อมูล คู่มือแนะนำเที่ยว เป็นต้น และ 5) แนวทางด้านการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว โดยเน้นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สามารถทำให้เกิดการมีส่วนร่วม การนำเอกลักษณ์ที่น่าสนใจของชุมชน มาพัฒนาเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย ตลอดจนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้มีความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงและความเชื่อมโยงทางด้านสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นในพื้นที่ใกล้เคียง

5.2 อภิปรายผล

จากการประเมินศักยภาพเพื่อให้ได้พื้นที่วิจัยที่มีความโดดเด่นทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการ โดยเน้นการศึกษาศักยภาพทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อรวบรวมกิจกรรมภายในชุมชนที่มีด้านความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรม และมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน โดยใช้สถาปัตยกรรมเป็นสิ่งดึงดูดใจทางด้านการท่องเที่ยว ได้พบการศึกษาของไทยโรจน์ พวงมณี (2552) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยพัฒนาศักยภาพบุคลากรของชุมชนท้องถิ่น สำหรับการนำเสนอภาพลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมท้องถิ่น เพื่อจัดการท่องเที่ยว เขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งได้ศึกษาความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่ และนำมาพัฒนาเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้ ยังได้กล่าวถึงการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมและวัฒนธรรมนั้น สามารถก่อให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้ นอกจากนี้ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากชุมชนในการร่วมกันพัฒนา เพื่อให้เกิดการดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน บนพื้นฐานการเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีทั้งการฟื้นฟู ประยุกต์ และการอนุรักษ์ เพื่อนำเสนออัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของตนทำให้คนในชุมชนสามารถร่วมเรียนรู้ เกิดการเข้าใจในศิลปกรรมและวัฒนธรรมของตนเอง เกิดความเข้าใจในรากเหง้าของตนเองได้เป็นอย่างดี ทำให้มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ อรศิริ ปาณินท์ (2528: หน้า 12) คือ การนำเอาสถาปัตยกรรมที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและวัฒนธรรมของยุคต่าง ๆ และมีความสำคัญต่อพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งสามารถส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมได้ โดยให้ประชาชนได้ตระหนักและรับรู้เรื่องราว ความเป็นมาในอดีต และให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสงวนรักษาและสามารถใช้ชุมชนใช้สอยประโยชน์จากพื้นที่ ซึ่งควรให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน และอยู่ในขอบเขตของการอนุรักษ์ อันสามารถสัมผัสบรรยากาศดั้งเดิมได้ ในการดำเนินการลักษณะนี้ ถือเป็น การผสมผสานอนุรักษ์สถาน ให้เป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมของคนในสังคมปัจจุบันได้ และจากการตระหนักถึงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมที่พบในชุมชนนั้น หากในปัจจุบันชุมชนได้นำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าวมาพัฒนาสู่การท่องเที่ยวในอนาคต จะสามารถส่งผลต่อปัจจัยการตัดสินใจให้นักท่องเที่ยวเกิดการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดได้ เนื่องจากผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด พื้นที่ 4 จังหวัด เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ในปัจจุบันมีภาพรวมทั้งหมดแล้ว พบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.66$) โดยมีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว คือ ความศรัทธาที่มีต่อองค์พระพุทธรูปที่มีอยู่ในวัด ประวัติศาสตร์อันยาวนานเป็นแหล่งที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต ความน่าสนใจของโบราณวัตถุในวัด อยู่ในระดับมาก รูปแบบทางศิลปะ ฝีมืองานช่าง แสดงความ

เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัดมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และวิถีชีวิตของชุมชนโดยรอบวัดยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้ได้ เป็นต้น ซึ่งในอดีตการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมคงไม่มีความจำเป็นเพราะประชาชนไม่ได้ตระหนักและเห็นคุณค่าทางสถาปัตยกรรม แต่เนื่องจากปัจจุบันทัศนคติของประชาชนในสังคมยุคอุตสาหกรรม ได้เห็นว่าสถาปัตยกรรมในอดีตเป็นสิ่งล้ำสมัยทำให้สถาปัตยกรรมที่เคยตอบสนองจิตใจเหล่านั้นถูกละเลย จนขาดการดูแล ทำให้เสื่อมสภาพลงอย่างรวดเร็ว และถูกรื้อถอนเพื่อนำไปประกอบผลทางเศรษฐกิจการค้า อาคารพาณิชย์ หรือสถานเริงรมย์มากมาย ซึ่งหากสิ้นสถาปัตยกรรมในอดีตก็จะเกิดผลกระทบตามมา เช่น พื้นฐานทางศิลปะและวิทยาการที่สืบทอดถูกทำลายลง เกิดการลอกเลียนแบบจากสถาปัตยกรรมต่างประเทศ เกิดความหยابกระต่างทางด้านจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของประชาชน เกิดการสร้างทุกข์ภาวะให้กับสังคมและวัฒนธรรมเพราะสถาปัตยกรรมมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของการดำเนินชีวิตในสังคม จากผลกระทบดังกล่าว ทำให้กระแสการอนุรักษ์เกิดการตื่นตัว และเกิดการระดมความคิดจากบุคคลทั่วโลกในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมต่อไป (ฮาตา สุทธิธรรม, 2539: หน้า 63-64)

ดังนั้น การศึกษาทางด้านการท่องเที่ยวในมิติหรือมุมมองทางด้านมรดกทางวัฒนธรรมนั้นถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากสำหรับการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ยังได้พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออกขึ้น เพื่อเป็นการท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี โดยมีจุดเริ่มต้นที่วัดซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางชุมชน และจากการศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น ความเชื่อพิธีกรรมท้องถิ่น การทอผ้า การจักสาน การทำเกษตรกรรม อาหารท้องถิ่น และศิลปะการแสดงแขนงต่างๆ ซึ่งกิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านี้ชาวบ้านชุมชนยินดีให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมและพร้อมที่จะถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสนใจและเวลาที่นักท่องเที่ยวมี และจากการศึกษาสามารถพัฒนาไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมได้ 3 ลักษณะ คือ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ (academic program) เป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ร่วมที่มุ่งศึกษาเรียนรู้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทยอย่างลึกซึ้ง 2) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural program) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรมร่วมกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน 3) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (creative program) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานต่อยอดด้านสถาปัตยกรรมหรือผลงานที่ได้แรงบันดาลใจจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมชุมชน และจากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าว มีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องเส้นทางสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ โดยทำการสำรวจพื้นที่ที่มีความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม เพื่อนำมาจัดเส้นทางให้เหมาะสมกับระบบการท่องเที่ยว ซึ่งได้รูปแบบจำลองและได้นำมาทดสอบเส้นทางกับนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ตามเงื่อนไขสภาพความเป็นจริง ทำให้เกิดรูปแบบจำลองเป็นเส้นทางสถาปัตยกรรมของเมืองประวัติศาสตร์ในพื้นที่เชียงใหม่จำนวน 16 เส้นทาง อัน

นำไปสู่การท่องเที่ยวที่สมบูรณ์แบบ โดยแต่ละเส้นทางมีสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว แนวอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งในเส้นทางการท่องเที่ยว มีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าแฝงอยู่ ก่อให้เกิดความรู้ความเพลิดเพลิน เป็นการปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ พร้อมนำไปสู่การสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ เพื่อเพิ่มค่าเศรษฐกิจต่อชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป (วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ ,2547: หน้า, 2-3) และ จากผลการศึกษาดังกล่าว ได้พบการทดสอบเส้นทาง เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบดังกล่าวไปพัฒนารูปแบบเส้นทางสถาปัตยกรรมของเมืองประวัติศาสตร์ในพื้นที่เชียงใหม่ จำนวน 16 เส้นทาง อันนำไปสู่เส้นทางการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์แบบ ทำให้เกิดการปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ พร้อมนำไปสู่การสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ให้แก่คนชุมชนต่อไปได้ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดลองจัดรายการท่องเที่ยวในเส้นทางขึ้นเช่นกัน โดยมีกลุ่มนักท่องเที่ยวตัวอย่างที่มีความสามารถในการประเมินเส้นทาง และสามารถให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนได้ ซึ่งในการทดลองจัดรายการท่องเที่ยวได้มอบหมายให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวขึ้น โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินโดยที่มีประเด็นที่สำคัญ คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรม ด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ และการบริการเสริมอื่นๆ ทางการท่องเที่ยว

จากผลการทดลองจัดรายการท่องเที่ยว พบการประเมินที่สามารถนำข้อมูลไปสร้างแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออกทั้ง 4 พื้นที่ ประกอบไปด้วยแนวทางพัฒนา 5 ด้าน คือ

1) แนวทางด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน โดยการยอมรับ และเคารพในการตัดสินใจของทุกฝ่าย พร้อมกับการร่วมกันลงมือปฏิบัติ นำไปสู่ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับร่วมกัน ดังนั้น การศึกษาทางด้านการท่องเที่ยวในมิติหรือมุมมองทางด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากสำหรับการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เนื่องจากการท่องเที่ยวที่มีอยู่มักเกิดขึ้นจากบุคคลภายนอกเป็นผู้สร้างกิจกรรม และนำนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปในพื้นที่ เหมือนกับชุมชนเป็นวัตถุชิ้นหนึ่งของการบริโภคการท่องเที่ยว (สดใส สร้างโสทรก และคณะ, 2546: หน้า 10) คนที่ได้รับผลประโยชน์ส่วนใหญ่ คือ ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางกลับไป ผลของการท่องเที่ยวอาจสร้างความเสียหายให้กับคนในท้องถิ่น ในรูปของขยะ สภาพแวดล้อมธรรมชาติที่ถูกทำลาย น้ำขาดแคลน น้ำเสีย เป็นต้น ผลของความเสียหายเหล่านี้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับ แต่คนในท้องถิ่นต้องได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้น และต้องเผชิญกับปัญหาเหล่านั้น จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้รู้ปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้

ดีกว่าผู้อื่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบโดยตรงกับชุมชนท้องถิ่นทั้งทางบวกและทางลบ

ทั้งนี้ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ถือเป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์รวมของระบบความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีความรัก ความหวงแหน มีความรู้สึกพึงพิง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรท่องเที่ยวได้ (นำชัย ทนุผล, 2543: หน้า 39) นอกจากนี้ ต้องมีการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน รวมทั้งต้องสร้างความเข้าใจให้แก่เกษตรกรด้วยว่า สังคม ธรรมชาติ วัฒนธรรมเป็นทุนด้วยหากไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แล้วจะพบกับปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลให้การประกอบธุรกิจไม่ยั่งยืน ทั้งนี้ชุมชนต้องมีการพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน (สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542)

2) แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานสถาปัตยกรรม คือ การอนุรักษ์ และสืบสานสถาปัตยกรรมของชุมชน เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผล เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรให้มากที่สุด โดยการใช้ประโยชน์การรักษาการพัฒนาหรือการฟื้นฟูการป้องกัน และการสงวน ซึ่งในปัจจุบันมรดกทางวัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรมที่สืบทอดกันมายาวนาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปเยี่ยมชมและสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างต่อเนื่อง และสามารถแสดงให้เห็นถึงเนื้อหาทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าแฝงอยู่ รวมถึงความรู้เรื่องทางวัฒนธรรมของชาติ หรือท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดความรู้ความเพลิดเพลิน เป็นการปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ พร้อมนำไปสู่การสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ เพื่อเพิ่มค่าเศรษฐกิจต่อชุมชนท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตาม การนำเอามรดกเหล่านั้นมาพัฒนา จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจความเป็นมรดกนั้นอย่างลึกซึ้ง หากดำเนินการอย่างขาดความรอบคอบ ขาดความรู้และความเข้าใจ ก็จะไปสู่การทำลายมรดกทางสถาปัตยกรรมเหล่านั้นไป จึงทำให้วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ (2553: หน้า 86-87) ได้ศึกษาวิธีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม เพื่อเป็นข้อมูลในการซ่อมแซม เปลี่ยนแปลงหรือทดแทน ทั้งแบบการสงวนรักษา การบูรณะ การปฏิสังขรณ์ การสร้างใหม่ หรือ การสร้างเลียนแบบ ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางที่ใช้เป็นคู่มือในการซ่อมแซมอาคารอนุรักษ์เสมือนเป็นทางเลือกหนึ่งในการตัดสินใจของสถาปนิก หรือเจ้าของอาคาร ทั้งนี้ วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง ได้ตระหนักถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่หลงเหลืออยู่ควรได้รับการอนุรักษ์ จากบุคลากร ผู้เชี่ยวชาญ ที่ร่วมกันทำงาน ได้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อดำรงอัตลักษณ์และคุณค่าของลำนานไว้เพื่อเป็นก้าวสำคัญยิ่งในการป้องกันการสูญหายของคุณค่ามรดกและภูมิปัญญาพื้นถิ่นที่กำลังเลือนหายไป

3) แนวทางการพัฒนาการตลาดโดยใช้แนวทางการส่งเสริมการตลาด (promotion) ซึ่งเครื่องมือส่วนประสมการส่งเสริมการตลาด จะเน้นการโฆษณา (advertising) และการประชาสัมพันธ์ (public relations) จากการสร้างแนวทางการพัฒนาการตลาดดังกล่าว มีความสอดคล้องกับการศึกษา เรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง เพื่อเสนอแนวทางการตลาดการท่องเที่ยว ที่พบว่าการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์นั้น สามารถส่งเสริมให้เกิดความนิยมในการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งนี้ในการสร้างกลยุทธ์และแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง ได้นำกลยุทธ์ด้านการจัดการ การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการตลาดและบริการท่องเที่ยว เพื่อนำมาพัฒนาให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิงได้ (สงศรี วงษ์เวช ,2550: หน้า 70)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้พัฒนาแนวทางการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว คือ การสื่อความหมายโดยใช้บุคคล เช่น การบริการข้อมูล การนำเที่ยว การบรรยายของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการสื่อความหมายโดยไม่ใช้บุคคล เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายบอกข้อมูล การจัดบอร์ด ศูนย์บริการข้อมูล คู่มือแนะนำเที่ยว เป็นต้น และแนวทางการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว โดยเน้นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สามารถทำให้เกิดการมีส่วนร่วม การนำเอกลักษณ์ที่น่าสนใจของชุมชน มาพัฒนาเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย ตลอดจนการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและความปลอดภัยในเส้นทางท่องเที่ยวด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภาคราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม และด้านพัฒนาชุมชน ได้ทราบข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม ของจังหวัดในพื้นที่ล้านนาตะวันออก อันประกอบด้วย จังหวัดพะเยา แพร่ น่าน และเชียงราย เพื่อเป็นแนวคิดในการวางแผนเพื่อการปฏิบัติงาน โดยแบ่งได้ดังนี้

1) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือจังหวัดเชียงรายและแพร่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานพัฒนาชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของแต่ละจังหวัดในพื้นที่ล้านนาตะวันออก รวมถึงกลุ่มธุรกิจทางการท่องเที่ยว ควรนำข้อมูลจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นข้อมูล แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ต่อไป

2) การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยราชการส่วนกลาง เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานพัฒนาชุมชน ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและดำเนินงาน เนื่องจาก

ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ที่ทราบความต้องการ ปัญหา และความสามารถของในการของชุมชนมากที่สุด

3) ควรมีหน่วยงานทางด้านวัฒนธรรม เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักศิลปากรในพื้นที่รับผิดชอบและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เข้ามาให้ความรู้ในด้านการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ หรือวิธีการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ เช่น การอนุรักษ์และดูแลอาคารทางศาสนา การชี้ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวิถีชีวิต เพื่อให้มรดกทางสถาปัตยกรรมนี้มีความยั่งยืนทางกายภาพ และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้กับคนในอนาคตต่อไป

4) องค์รปกครองส่วนท้องถิ่น ควรบรรจุแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในแผนพัฒนาของตำบล เพื่อสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้ายสื่อความหมาย คู่มือนำเที่ยว แผ่นพับประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว

5) ควรมีหน่วยงานหลักที่ดำเนินการเชื่อมโยงข้อมูลของมรดกทางวัฒนธรรมไหลของทั้ง 4 ชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมอื่น ๆ เพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม สังคมและวัฒนธรรม ของชาติพันธุ์ไทลื้อของประเทศไทย

6) นักวิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินงานกับชุมชน หลังจากเสร็จสิ้นโครงการประมาณ 1 – 2 ปี เพื่อเป็นที่ปรึกษาและหาแนวทางในการพัฒนาให้ต่อเนื่อง

7) สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ควรพิจารณาให้การสนับสนุนด้านวิชาการโดยการถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดประชุมและการจัดอบรม สำหรับประเด็นเทคนิควิชาการที่ควรมีการดำเนินการถ่ายทอดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมีข้อเสนอแนะดังนี้

7.1) การจัดฝึกอบรมหลักสูตรการสื่อความหมายโดยบุคคล ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าเมื่อมีผู้ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยว เจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมยังไม่กล้าแสดงออกในการถ่ายทอดเรื่องราวและองค์ความรู้ของตนเองมากนัก และควรส่งเสริมให้บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือลูกหลานสามารถเล่าเรื่องราวของชุมชนตนเองได้

7.2) ถ่ายทอดวิธีการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถนำไปแนวคิดในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมในชุมชนต่อไป

8) ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดรายได้จากการต่อยอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม โดยอาจเกิดจากผลิตภัณฑ์หรือแรงงานชุมชนเช่น การผลิตสินค้าที่ระลึกที่แสดงให้เห็นเอกลักษณ์ของชุมชน

5.3.2 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1) ควรมีมาตรการในการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมเอาไว้ เนื่องจากเป็นสิ่งที่มีความค่าทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และการศึกษาทางด้านชาติพันธุ์ท้องถิ่นของประเทศไทย อีกทั้งการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนในอนาคต

2) การสงวนรักษารูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ควรหาแนวทางที่เหมาะสมกับลักษณะสังคมวัฒนธรรมของชุมชน เพราะลักษณะวิถีชีวิต วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาตามบริบทของสังคมวัฒนธรรมในยุคนั้น ซึ่งการแข่งขั้ววัฒนธรรมอาจไม่ใช่วิธีที่ดีในการสงวนรักษา ทั้งนี้วิธีที่จะช่วยชะลอความรวดเร็วในการเปลี่ยนแปลงได้อาจใช้วิธีการให้ความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของรากเหง้าดั้งเดิมที่สามารถทำให้ชุมชนสามารถดำรงรักษาเอกลักษณ์เอาไว้ได้

2) ผู้ที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญา องค์ความรู้ ควรถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลาน หรือผู้ที่คาดว่าจะสืบทอดได้ เพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาเหล่านั้นสูญหายไป

3) ควรมีการปลูกฝังให้เยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาภายในท้องถิ่นของตน เพื่อให้เกิดความรู้และความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม

4) ควรมีการพัฒนาภูมิทัศน์ภายในชุมชนให้สวยงาม สะอาด พร้อมทั้งจะเตรียมต้อนรับผู้เยี่ยมชม

5) ควรมีการส่งข่าวประชาสัมพันธ์ไปยังภายนอกชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นขวัญกำลังใจต่อผู้ที่ตั้งใจทำงาน

6) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เหมาะสม ควรส่งเสริมให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย หาเอกลักษณ์หรือจุดเด่นของชุมชนหรือพัฒนารูปแบบเฉพาะตัวให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้าย รูปแบบสิ่งก่อสร้าง หรือสินค้าและบริการเพื่อสร้างความแตกต่างกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทเดียวกัน

7) การจัดการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จได้ควรจัดในรูปแบบของกิจกรรมชุมชนการบริหารงานต้องมีความโปร่งใส มีกฎเกณฑ์ ระเบียบที่เป็นที่ยอมรับและรับรู้กันโดยทั่วสามารถตรวจสอบได้ มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารทางการท่องเที่ยวเป็นระยะเพื่อไม่ให้เกิดการผูกขาดอำนาจ

8) หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาในพื้นที่ ควรส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือนักสื่อความหมาย ให้มีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้

5.3.3 ข้อเสนอแนะต่องานวิจัยครั้งต่อไป

- 1) หลังจากเสร็จสิ้นโครงการวิจัยนี้แล้ว ควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยในประเด็นต่อเนื่อง เช่น การส่งเสริมการตลาด การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น
- 2) ควรศึกษาในเรื่องความสามารถในการรองรับการพัฒนา รวมถึงข้อจำกัดของทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนระบุขีดความสามารถของสิ่งแวดล้อมและชุมชนในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีผลกระทบกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนน้อยที่สุด
- 3) ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับการมีส่วนร่วมที่ควรจะเป็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ วิธีการที่จะสร้างการมีส่วนร่วม รวมถึงการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
- 4) ควรศึกษาเรื่องแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ และแนวทางการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ได้ และสามารถรักษาไว้ให้กับอนุชนรุ่นหลังได้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2539). **สรุปเทคนิควิธีการที่ใช้ในการสร้าง “กระบวนการมีส่วนร่วม” เพื่อประกอบการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8**. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กรุงเทพมหานคร.
- โครงการวิถัทรรศน์. (2540). **วิถีไทย: การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. อมรินทร์ พริ้นติ้ง พลับลิชซิง, กรุงเทพมหานคร.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2537). **การมีส่วนร่วมของประชาชน นโยบายและกลวิธี**. สำนักพิมพ์ศักดิ์ โสภากาพิมพ์, กรุงเทพมหานคร.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ บรรณาธิการ: หน้า 177 - 194. มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร.
- ไทยโรจน์ พวงมณี. **การก่อสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมแก่สู่การสร้างสัสนวัฒนธรรมใหม่**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ธาดา สุทธิธรรม. **การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมกับการพัฒนาแบบยั่งยืน**. คณะสถาปัตยกรรม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). “กลวิธี แนวทาง วิธีการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน” **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**.
- ประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (2550).**การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวทางน้ำชุมชนริมคลองตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พัลลภ กฤตยานวัช.(2554). **การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ที่อยู่อาศัย และย่านชุมชน ที่มีคุณค่าทางศิลปะกรรมและประวัติศาสตร์ของชาติ**. วารสารธนาคารอาครสงเคราะห์ ฉบับที่ 66 ปีที่ 17 กรกฎาคม - กันยายน 2554
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2527). “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน” **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ บรรณาธิการ: หน้า 6 -20. มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร.
- ภราเดช พยัฆวิเชียร. (2539). “ความสามารถในการรองรับ(Carrying Capacity)เพดานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องให้ความสำคัญในปัจจุบัน”_**จุลสารการท่องเที่ยว**_ ปีที่ 15, ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน 2539: หน้า 8 - 13. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2545). **รายงานการวิจัยเรื่อง สภาพที่ปรึกษา ในความคาดหวังของสังคมไทยและความเชื่อมโยงเครือข่ายภาคประชาชน**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพมหานคร.

- มาลินี ศรีสุวรรณ. 2539. **ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบอาคารสาธารณะประเภทต่างๆ**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพมหานคร.
- วนิดา พึ่งสุนทร.(2554). **การอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไทย: ศาสนสถาน**. วารสารธนาคารอาคารสงเคราะห์ ฉบับที่ 66 ปีที่ 17 กรกฎาคม - กันยายน 2554)
- วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง. (2543). **การพัฒนาของสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่**. ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะวิจิตรศิลป์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ. (2547). **เส้นทางท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ. (2553). **การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมล้านนาอาคารไม้**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง. (2553). **อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมล้านนา การสงวนรักษา การเก็บรวบรวมและการใช้งาน**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และสุรพล มุละดา. (2544). **จากรากหญ้าถึงขอบฟ้า อดีต ปัจจุบัน และอนาคตขององค์กรพัฒนาเอกชนไทย**. โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, กรุงเทพมหานคร.
- สมชาย สนั่นเมือง.(2541). “ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว” **จุลสารการท่องเที่ยว**. ปีที่ 17, ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน 2541: หน้า 25 – 33.
- อนุรักษ์ ปัญญานูวัฒน์. (2548). **การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณะ: บทเรียนจากวิจัยภาคสนาม**. โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, กรุงเทพมหานคร.
- อภิชาติ ทองอยู่. (2545). “เสริมมาตรการ 2 ด้านแก้จริยธรรมสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้จิตสำนึกควบคู่ใช้กฎหมายบังคับ” **วารสารเส้นทางสีเขียว**. สาวิตรี ศรีสุข บรรณาธิการ. ฉบับที่ 9 เมษายน – กรกฎาคม พ.ศ. 2545: หน้า 42 – 47. บริษัท อักษรสัมพันธ์, กรุงเทพมหานคร.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2541). **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- อรศิริ ปาณินท์. (2538). **มนุษย์กับการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรม**. โครงการตำรามหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพมหานคร.
- อุไรวรรณ อ่อนอุไร. (2554). **การอนุรักษ์โบราณสถานเชิงสถาปัตยกรรมในเขตกำแพงเมืองชั้นในจังหวัดเชียงใหม่**. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. (1977). **Rural Development Participation**. Ithaca, Cornell University.
- Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. (1980). “Participation’s place in rural development: seeking clarity through specificity” **World Development** 8. pp.213 – 235.Global Greenwood, D. (1982). “Cultural Authenticity” **Cultural Survival Quarterly**. Mc Graw Hill,

New York.

Howell, David W.(1993). **Passport: An Introduction to the Travel and Tourism Industry.** (2nd ed.) South Western Publishing Co.

Kelly, Dana. (2001). **Community Participation.** Rural Industries Research and development

Corporation, Australia.

McIntosh, Robert W. and Goeldner, Charles R. (1984).**Tourism Principles, Practices, Philosophies.** (5th ed.) John Wiley and Sons Inc, New York.

Mill, Robert Christie. (1990).**Tourism: The International Business.** New Jersey : Prentice Hall Inc.

Mill, Robert Christie and Morrison, Alastair M. (1992).**The Tourism System : An Introductory Text.** (2nd ed.) New Jersey : Prentice-Hall International Inc.

Prakobsiri Pakdeepinit and William R. Chapman. (2008). **Success factors of sustainable tourism development of Phayao Lake Rim Communities, Phayao Province,**

Upper Northern Thailand. CDAST 2008 International Conference. Grand Riverside Hotel, Phitsanulok.

Resinger, Y.Tour. (1994). "Host contact as part of cultural tourism" **World Leisure and Recreation 36 (Summer).** pp.24 -28.

Smith, V. (1989). **Host and Guests: The Anthropology of Tourism.** University of Pennsylvania Press, Philadelphia.

ภาคผนวก

หมายเลขแบบสอบถาม

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บข้อมูลในการวิจัย เพื่อการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในพื้นที่ล้านนาตะวันออก (พะเยา เชียงราย แพร่ น่าน) โดยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก” ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาท่านตอบคำถามทุกข้อในแบบสอบถามนี้ **คำตอบของท่านไม่มีถูกหรือผิด** และผู้วิจัยขอรับรองว่า **ข้อมูลต่าง ๆ ที่ท่านตอบในแบบสอบถามจะไม่มีผลกระทบหรือเกิดความเสียหายต่อตัวท่านหรือบุคคลใดๆ** และเพื่อจกใช้ข้อมูลเป็นประโยชน์ในการเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป สำหรับแบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งสิ้น 7 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 รูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยว

ประเภทวัด

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ส่วนที่ 4 ความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ส่วนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ส่วนที่ 6 การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยว

ประเภทวัด

ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ () ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี พร้อมทั้งขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัย :

ดร.ประกอบศิริ ภักดีพิณีจ

สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

() 1. ชาย

() 2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพ

() 1. โสด

() 2. สมรส

() 3. หม้าย

() 4. หย่า

ร้าง

4. ระดับการศึกษา

() 1. มัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า

() 2. อนุปริญญา

() 3. ปริญญาตรี

() 4. สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

() 1. รับราชการ

() 2. รับจ้างอิสระ

() 3. พนักงาน/รัฐวิสาหกิจ

() 4. เกษียณอายุ

() 5. นักศึกษา

() 6. ธุรกิจส่วนตัว

() 7. อื่นๆ (ระบุ).....

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....บาท

7. ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่ในภาคใด และจังหวัดใด

() 1. เหนือ จังหวัด.....

() 2. กลาง จังหวัด.....

() 3. ใต้ จังหวัด.....

() 4. ตะวันออก จังหวัด.....

() 5. ตะวันตก จังหวัด.....

() 6. ตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัด.....

ส่วนที่ 2 รูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

8. วัตถุประสงค์ที่ท่านเลือกเดินทางในครั้งนี้

() 1. พักผ่อน

() 2. เยี่ยมญาติ/เพื่อน

() 3. การศึกษา/ทัศนศึกษา

() 4. ประชุมสัมมนา

() 5. ธุรกิจส่วนตัว

() 6. อื่นๆ

(ระบุ).....

9. ท่านใช้ระยะเวลากี่วันในการเดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้ วัน
10. ช่วงวันที่ท่านชอบเลือกเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด
- () 1. วันธรรมดา () 2. วันเสาร์-อาทิตย์
- () 3. วันหยุดนักขัตฤกษ์/เทศกาล () 4. อื่นๆ
- (ระบุ).....
11. ช่วงเดือนที่ท่านชอบเลือกเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด
- () 1. มีนาคม-มิถุนายน () 2. กรกฎาคม-ตุลาคม
- () 3. พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ () 4. ไม่แน่นอน
12. ท่านเดินทางครั้งนี้ ส่วนใหญ่เดินทางโดย
- () 1. รถส่วนตัว () 2. รถโดยสาร
- () 3. เครื่องบิน () 4. รถตุ๊ก
- () 5. อื่นๆ (ระบุ).....
13. จำนวนผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวในครั้งนี้ (นับรวมตัวท่านด้วย) คน
14. ผู้ที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวหรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวของท่านในครั้งนี้
- () 1. ตัดสินใจเอง () 2.สามี/ภรรยาญาติ
- () 3. ลูก () 4. พ่อ/แม่
- () 5. เพื่อน () 6. หน่วยงาน/สถาบัน/องค์กร
- () 7. อื่นๆ (ระบุ).....
15. ท่านชอบเลือกเดินทางท่องเที่ยวกับใครมากที่สุด
- () 1. ด้วยตนเองคนเดียว () 2. คู่รัก สามี/ภรรยา
- () 3. กลุ่มเพื่อนสนิท () 4. ครอบครัว/ญาติ
- () 5. คนในที่ทำงานเดียวกัน () 6. องค์กร มูลนิธิ วัด
- () 7. คนที่พักอาศัยในระแวกเดียวกัน () 8. อื่นๆ (ระบุ).....
16. ในการมาเที่ยวส่วนใหญ่ท่านเลือกที่พักประเภทใด
- () 1. โรงแรม () 2. รีสอร์ท
- () 3. เกสเฮ้าส์ () 4. บ้านพักส่วนตัว/บ้านญาติ/บ้านเพื่อน
- () 5. โฮมสเตย์ () 5. อื่นๆ(ระบุ).....
17. ในการมาเที่ยวส่วนใหญ่ราคาที่พักของท่านอยู่ในระดับราคา.....ต่อห้อง / คืน
18. ในการมาท่องเที่ยวท่านเลือกรับประทานอาหารรูปแบบใดมากที่สุด (ตอบเพียง 1 ข้อ)
- (ไม่รวมอาหารมื้อเช้าที่มีบริการในโรงแรม-ที่พัก)
- () 1. อาหารที่มีบริการในโรงแรม-ที่พัก () 2. อาหารพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อของท้องถิ่น
- () 3. อาหารแบบ fast food () 4. อาหารแบบตามสั่ง

() 5. อื่นๆ(ระบุ).....

19. การท่องเที่ยวครั้งนี้ท่านวางแผนหรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวอย่างไร

() 1. จัดรายการเดินทางทั้งหมดด้วยตนเอง

() 2. จัดรายการตามคำแนะนำของผู้ที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยว

() 3. จัดรายการเดินทางตามคู่มือ/หนังสือ/วารสารการท่องเที่ยวที่ให้คำแนะนำ

() 4. อื่นๆ (ระบุ).....

20. ในการเดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดใดบ้าง

() 1. เชียงใหม่

() 2. เชียงราย

() 3. แพร่

() 4. น่าน

() 5. ลำปาง

() 6. ลำพูน

() 7. พะเยา

() 8. แม่ฮ่องสอน

() 9. อุตรดิตถ์

() 10. สุโขทัย

() 11. พิชญ์โลก

() 12. พิจิตร

() 13. เพชรบูรณ์

() 14. กำแพงเพชร

() 15. นครสวรรค์

21. ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมท่องเที่ยวที่ท่านได้เดินทางไปในแต่ละจังหวัด

1. ท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ

2. ท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรม

3. ท่องเที่ยวตามความสนใจ

() 1.ภูเขา / ป่าไม้ / อุทยาน
แห่งชาติ

() 1. วัด/พระธาตุ/ศาสน
สถาน

() 1. ดูนก

() 2. น้ำตก / เขื่อน / กว๊าน

() 2. โบราณสถาน/เมืองเก่า

() 2. เดินป่า

() 3. ถ้ำ / หินงอก / หินย้อย

() 3. ประเพณีวัฒนธรรม

() 3. การท่องเที่ยวแบบ
ผจญภัย

() 4. น้ำพุร้อน / บ่อน้ำร้อน

() 4. ล้านนา

() 4. โฮมสเตย์

() 5. ล่องแพ/ล่องเรือ

() 4. หมู่บ้านชาวเขา/

() 5. อื่นๆ

() 6. ปางช้าง

() 4. กลุ่มชาติพันธุ์

(ระบุ).....

() 7. สวนสัตว์ / ไนท์ซาฟารี

() 5. อุทยานประวัติศาสตร์

() 8. ศูนย์พฤษภาศาสตร์/พันธุ์
พืช

() 6. หัตถกรรมพื้นบ้าน

() 7. พิพิธภัณฑ์

() 9. โครงการหลวง / แม่ฟ้า
หลวง

() 8. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม

() 9. ชันโตกดินเนอร์

() 10. ฟาร์มกล้วยไม้/งู/ผีเสื้อ

() 11. ชมเมือง

() 11. สวนผลไม้/สวนส้ม

() 10. อื่นๆ

() 12. อื่นๆ

(ระบุ).....

(ระบุ).....

(เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

22. ท่านทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่ท่านเลือกเดินทางจากแหล่งใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 1. พนักงานของบริษัทนำเที่ยวแนะนำ () 2. นิตยสาร/วารสารการท่องเที่ยว
() 3. แผ่นพับ/ใบปลิว () 4. อินเทอร์เน็ต
() 5.ญาติพี่น้อง/ครอบครัว/คนรู้จัก () 6. สื่อสาธารณะ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ
() 7. ป้ายโฆษณา () 8. อื่นๆ (ระบุ).....

23. ในการมาเที่ยวครั้งนี้ท่านได้ใช้จ่ายสินค้าประเภทใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า1 ข้อ)

- () 1. ของฝาก ของที่ระลึก () 2. อาหาร เครื่องดื่ม
() 3. เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่ง () 4. เสื้อผ้า กระเป๋า เครื่องแต่งกาย
() 5. สินค้าหัตถกรรมอื่น เช่น..... () 6. อื่นๆ

(ระบุ).....

24. ในการมาเที่ยวท่านได้ใช้บริการประเภทใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า1 ข้อ)

- () 1. นวดแผนโบราณ () 2. สปา
() 3. รถเช่า () 4. บริการนำเที่ยว
() 5. ธุรกิจบันเทิง () 6. ล่องเรือ
() 7. นั่งช้าง () 7. สนามกอล์ฟ
() 8. ร้านอาหาร () 9. อื่นๆ

(ระบุ).....

25. จากการมาท่องเที่ยวท่านต้องการให้มีสินค้าและบริการอะไรเพิ่มเติมบ้าง

สินค้าที่ต้องการให้เพิ่มเติม	บริการที่ต้องการให้เพิ่มเติม
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.

26. ปัญหาสำคัญที่ท่านประสบในการเดินทางท่องเที่ยวในวัดครั้งนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 1. ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว
() 2. สภาพภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวไม่เป็นระเบียบสวยงาม อาทิ ร้านค้ามีจำนวนมาก ขยะมูลฝอย
() 3. สินค้าที่ระลึกมีราคาแพง

- () 4. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวไม่เพียงพอต่อความต้องการ อาทิ ที่จอดรถ ห้อง
สุขา ขนส่งมวลชนที่บริการถึงแหล่งท่องเที่ยว ป้ายบอกทาง ฯลฯ
- () 5. คุณภาพของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นยังดีไม่พอ
- () 6. ค่าบริการนำเที่ยวมีราคาแพง
- () 7. จำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไป
- () 8. การหลอกลวงนักท่องเที่ยว
- () 9. อธิยาศัยไมตรีของคนในพื้นที่
- () 10. อื่นๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด	ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ท่องเที่ยว				
	ไม่มี 0	น้อย 1	ปาน กลาง 2	มาก 3	มาก ที่สุด 4
27. ชื่อเสียงของวัด					
28. ความศรัทธาที่มีต่อองค์พระพุทธรูปที่มีอยู่ในวัด					
29. ความศรัทธาที่มีต่อพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด					
30. ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมที่จัดขึ้นใน					
31. ความน่าสนใจของโบราณวัตถุในวัด					
32. วัดมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นแหล่งที่เกี่ยวกับ เหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต					
33. วัดมีความเกี่ยวข้องกับนิทาน หรือตำนาน พื้นบ้านที่ สำคัญ					
34. ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัดมีเอกลักษณ์ของ ท้องถิ่น					
35. ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น					
36. รูปแบบทางศิลปะ ฝีมืองานช่าง แสดงความเป็น เอกลักษณ์ของท้องถิ่น					
37. วิถีชีวิตของชุมชนโดยรอบวัดยังคงรักษาเอกลักษณ์ ดั้งเดิมไว้ได้					
38. มีความเกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรมหรือวันสำคัญ ในท้องถิ่น					
39. ความอัศจรรย์ แปลก ที่เป็นจุดเด่นหรือจุดขายของวัด					

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด	ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ท่องเที่ยว				
	ไม่มี 0	น้อย 1	ปาน กลาง 2	มาก 3	มาก ที่สุด 4
40. ความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร / หาข้อมูล					
41. ความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว					
42. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ ไฟฟ้า น้ำประปา ที่จอดรถ ห้องสุขา ฯลฯ					
43. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว					
44. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์จากสื่อต่างๆ					
45. ความน่าสนใจของชุมชนและอัยาศัยของคนในชุมชน รอบพื้นที่					

ส่วนที่ 4 ความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว	ระดับความต้องการทำกิจกรรม การท่องเที่ยว				
	ไม่มี 0	น้อย 1	ปาน กลาง 2	มาก 3	มาก ที่สุด 4
46. ศึกษา / เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของวัด					
47. ศึกษา / เรียนรู้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของวัด					
48. ชมอาคารที่เป็นงานสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นของวัด					
49. ศึกษา / เรียนรู้งานศิลปะ และฝีมืองานช่างของวัด					
50. ชมงานศิลปะ และฝีมืองานช่างของวัด					
51. ศึกษา / เรียนรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุภายในวัด					
52. ชมโบราณวัตถุภายในวัด					
53. ศึกษา / เรียนรู้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือ พิพิธภัณฑ์ ชุมชนในวัด					
54. ชมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือ พิพิธภัณฑ์ชุมชนในวัด					
55. ถ่ายภาพ					

ความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว	ระดับความต้องการทำกิจกรรม การท่องเที่ยว				
	ไม่มี 0	น้อย 1	ปาน กลาง 2	มาก 3	มาก ที่สุด 4
56. ปฏิบัติธรรม					
57. เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนากับชุมชนท้องถิ่น					
58. เข้าร่วมกิจกรรมประเพณี-วัฒนธรรมกับชุมชนท้องถิ่น					
59. ร่วมทำสิ่งประดิษฐ์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาร่วมกับชุมชน					
60. พักผ่อนตามอรัญญสถานภายในพื้นที่วัด					
61. ให้อาหารสัตว์ภายในวัด					
62. ชมความอัศจรรย์ แปลก ที่เป็นจุดเด่นหรือจุดขายของวัด					
63. อื่นๆ (ระบุ).....					

ส่วนที่ 5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด	ระดับความต้องการพัฒนา				
	ไม่มี 0	น้อย 1	ปาน กลาง 2	มาก 3	มาก ที่สุด 4
64. ศาสนสถานได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ สามารถเห็นเค้าโครงหรือรูปแบบเมื่อสมัยแรกสร้าง					
65. ศาสนสถานได้รับการอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดั้งเดิมมากที่สุด โดยไม่มีการดัดแปลงโครงสร้างหรือการประดับตกแต่ง					
66. มีระบบการจัดการ การจัดเก็บและจัดแสดงเกี่ยวกับรายละเอียดของศาสนสถานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการท่องเที่ยว					

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว ประเภทวัด	ระดับความต้องการพัฒนา				
	ไม่มี 0	น้อย 1	ปาน กลาง 2	มาก 3	มาก ที่สุด 4
67. จัดให้มีการสื่อความหมายให้เข้าใจถึง ประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและ ศิลปกรรมที่สำคัญของวัด					
68. มีเจ้าหน้าที่/มัคคุเทศก์แนะนำการท่องเที่ยวในวัด					
69. มีห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ					
70. มีร้านค้าของที่ระลึกหรือศูนย์จำหน่ายสินค้า ท้องถิ่นสำหรับบริการนักท่องเที่ยว					
71. มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในวัดหรือบริเวณ ใกล้เคียง					
72. มีการจัดบริการรถสาธารณะรับส่งระหว่างวัดและ สถานีขนส่งผู้โดยสารให้บริการตลอดช่วงวัน					
73. อื่นๆ (ระบุ).....					

ส่วนที่ 6 การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

องค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรม / ศิลปกรรม	ระดับความสำคัญ				
	ไม่มี 0	น้อย 1	ปาน กลาง 2	มาก 3	มาก ที่สุด 4
74. ลาน หรือ ช่อง หรือ พื้นที่บริเวณวัด					
- พื้นที่ธรณีสงฆ์					
- พื้นที่เขตพุทธาวาส					
- พื้นที่เขตฆราวาส					
75. องค์ประกอบอาคารทางสถาปัตยกรรม					
- สิ่ง					

องค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรม / ศิลปกรรม	ระดับความสำคัญ				
	ไม่มี 0	น้อย 1	ปาน กลาง 2	มาก 3	มาก ที่สุด 4
- บันไดนาค					
- คันทวย หรือ ค้ำยัน					
- หน้าบัน ช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ เครื่องประดับ หลังคา					
- เเจดีย์					
- ชุ่มประตู่ หน้าต่าง					
76. องค์ประกอบอาคารทางศิลปกรรม					
- พระพุทธรูป พระประธาน รูปปั้นเทวดา					
- ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ฝ้าเพดาน					
- งานประดับตกแต่ง เสา ประตู่ หน้าต่าง					

ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1. การมาท่องเที่ยวของท่านพบปัญหาในด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1.1)

1.2)

1.3)

1.4)

2) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

2.1)

2.2)

2.3)

2.4)

.....ขอขอบคุณที่เสียสละเวลาในการให้ข้อมูล.....

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม
โครงการวิจัยสถาปัตยกรรมใต้ดินแดนอารยธรรมล้านนาตะวันออก แผนงานวิจัยการท่องเที่ยว
เชิงสถาปัตยกรรมในพื้นที่อารยธรรมล้านนาตะวันออก คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรม
ศาสตร์และคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว.....

แหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมประเภทอาคารทางศาสนา

กลุ่มชาติพันธุ์

☐ ไทใหญ่ ☐ ไทลื้อ ☐ อื่นๆ

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ/

ผู้ดูแล.....

ที่อยู่.....

หมู่ที่.....บ้าน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

ผู้ประเมิน(ชื่อ - นามสกุล).....

(หน่วยงาน).....

ผลการให้คะแนน

องค์ประกอบ	คะแนนเต็ม	ผลการให้คะแนน
1. ศักยภาพทางด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	50	
2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	10	
3. การบริหารจัดการ	40	
รวมทั้งสิ้น	100	

ระดับมาตรฐาน

- ☐ ดีเยี่ยม (81 คะแนนขึ้นไป)
- ☐ ดีมาก (71 – 80 คะแนน)
- ☐ ดี (61 – 70 คะแนน)
- ☐ ปานกลาง (51 – 60 คะแนน)
- ☐ ต่ำ (50 คะแนน หรือน้อยกว่า)

1. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว	คะแนนเต็ม 50 คะแนน
1.1 คุณค่าทางสถาปัตยกรรม	คะแนนเต็ม 35 คะแนน
1.1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ด้านชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ หมายเหตุพิจารณาจากเอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของวิถีชีวิตจากชุมชนอื่น และคุณค่าที่ควรอนุรักษ์และสืบสานต่อไป เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประกอบด้วย วิถีชีวิต ลักษณะของกิจกรรมประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในการชีวิตประจำวัน ลักษณะสิ่งประดิษฐ์ ระเบียบแบบแผนดำรงชีพร่วมกัน ฯลฯ	
ดัชนี	คะแนน
● มีเอกลักษณ์ระดับท้องถิ่น สามารถพบเห็นทั่วไป	1
● มีเอกลักษณ์ระดับจังหวัด	2
● มีเอกลักษณ์ระดับภูมิภาค	3
● มีเอกลักษณ์ระดับชาติ	4
● มีเอกลักษณ์ระดับโลก สามารถพบเห็นได้เพียงแห่งเดียว	5
คะแนนที่ได้	
1.1.2 ความงดงามทางสถาปัตยกรรม หมายเหตุความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมและการสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น พิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นงานสถาปัตยกรรม อาทิเช่น รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคาร งานศิลปะหรือศิลปกรรมงานจิตรกรรม หรืออื่นๆที่ประกอบทำให้เกิดความงดงามทางสถาปัตยกรรม	
ดัชนี	คะแนน
● มีความงดงาม ประทับใจ น้อยที่สุด	1
● มีความงดงาม ประทับใจ น้อย	2
● มีความงดงาม ประทับใจ ปานกลาง	3
● มีความงดงาม ประทับใจ มาก	4
● มีความงดงาม ประทับใจ มากที่สุด	5
คะแนนที่ได้	
1.1.3 ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาทางด้านสถาปัตยกรรมและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง หมายเหตุพิจารณาความยาวนานของการสืบทอดภูมิปัญญาทางด้านสถาปัตยกรรม และองค์ความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้โดยจากการทำนุบำรุง การรักษา งานซ่อมแซมซึ่งยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมตามแบบแผนดั้งเดิมของอาคารอยู่และยังมีชุมชนที่มีการสืบทอดด้านสถาปัตยกรรมเหล่านี้อยู่อย่างชัดเจน	
ดัชนี	คะแนน
● เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมใหม่ที่ยึดแบบแผนดั้งเดิม	1

● เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมตามแบบแผนดั้งเดิมและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างมาก	2
● เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมตามแบบแผนดั้งเดิม และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงปานกลาง	3
● เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมตามแบบแผนดั้งเดิม และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงน้อย	4
● เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมตามแบบแผนดั้งเดิม และไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง	5
คะแนนที่ได้	
1.1.4 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดได้ <u>หมายเหตุพิจารณาจากยุคสมัยที่ด้านสถาปัตยกรรม และองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นการมีประวัติศาสตร์สืบทอดอย่างยาวนานมาเป็นวัฒนธรรม ประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบทอดได้</u>	
ดัชนี	คะแนน
● ก่อสร้างหลังปี 2550	1
● ก่อสร้างขึ้นระหว่างปี 2550- 2550	2
● ก่อสร้างขึ้นระหว่างปี 2450- 2500	3
● ก่อสร้างขึ้นระหว่างปี 2400- 2450	4
● ก่อสร้างขึ้นก่อนหลังปี 2400	5
คะแนนที่ได้	
1.1.5 ความผูกพันต่อท้องถิ่น <u>หมายเหตุพิจารณาจากความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น เช่น การมีประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต</u>	
ดัชนี	คะแนน
● มีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยมาก โดยชุมชนไม่ได้ให้ความสนใจในงานสถาปัตยกรรมสิ่งดังกล่าว	1
● มีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อย มีเพียงบางส่วนที่ให้ความสนใจ	2
● มีความสัมพันธ์กับชุมชนปานกลาง โดยมีการจัดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม	3
● มีความสัมพันธ์กับชุมชนและสังคมสูง โดยมีการจัดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และมีชุมชนใกล้เคียงหน่วยงานหรือองค์กรในระดับท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม	4

มีความสัมพันธ์กับชุมชนและสังคมสูงมาก โดยการจัดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและมีชุมชนใกล้เคียง หน่วยงานหรือองค์กรในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับชาติ เข้ามามีส่วนร่วมส่งผลให้เกิดชื่อเสียงที่ดีในระดับชาติ	5
คะแนนที่ได้	
1.1.6 ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ <u>หมายเหตุ</u> พิจารณาจากชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมและประเพณีของตน รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น	
ดัชนี	คะแนน
มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นขนาดเล็ก 1 กลุ่มโดยชุมชนแต่การดำเนินงานยังไม่ชัดเจน	1
มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น 1 กลุ่มโดยชุมชน และมีการดำเนินงานที่ชัดเจน	2
มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น 2 - 3 กลุ่มโดยชุมชน และมีการดำเนินงานที่ชัดเจน	3
มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น 2 - 3 กลุ่มโดยชุมชน มีการดำเนินงานที่ชัดเจนและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกันระหว่างกลุ่ม	4
มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น 2 - 3 กลุ่มโดยชุมชน มีการดำเนินงานที่ชัดเจนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกันระหว่างกลุ่ม และมีหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร และนโยบาย	5
คะแนนที่ได้	
คะแนนรวม ข้อ 1.1 (เต็ม 35 คะแนน)	
1.2 ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรม	คะแนนเต็ม 15 คะแนน
1.2.1 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว <u>หมายเหตุ</u> พิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความยากลำบากของเส้นทางเข้าถึง ความลาดชัน ความคดเคี้ยวของถนน และความปลอดภัย	
ดัชนี	คะแนน
มีทางเข้าถึงได้แต่ไม่สะดวก	1
มีทางเข้าถึงได้สะดวก รถเดินได้ 2 ทาง แต่สามารถใช้ความเร็วได้ต่ำกว่า 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง	2

มีทางเข้าถึงได้สะดวก รถเดินได้ 2 ทาง แต่สามารถใช้ความเร็วได้เกิน 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง	3
มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถยนต์นั่ง	4
มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถขนาดใหญ่ ได้แก่ รถโดยสารหรือรถทัศนาวจร	5
คะแนนที่ได้	
1.2.2 ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว	
หมายเหตุ พิจารณาจากโอกาสที่เกิดอันตรายจากปัจจัยในตัวแหล่งท่องเที่ยวเองหรือจากปัจจัยภายนอก โดยวัดจากสถิติการเกิดอันตราย เช่น น้ำป่า ดินถล่ม การจราจร กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาดอื่นๆ เป็นต้น	
ดัชนี	คะแนน
มีเหตุอันตรายบ่อยตลอดปี	0
มีเหตุอันตรายทุกปี แต่เกิดขึ้นในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี	1
มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้งต่อปี	2
มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี	3
มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี	4
มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี หรือนานกว่า	5
คะแนนที่ได้	
คะแนนรวมข้อ 1.2 (เต็ม 15 คะแนน)	
2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	คะแนนเต็ม 10 คะแนน
2.1 ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน	
หมายเหตุ พิจารณาจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟ ถนน ที่พัก ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคต	
ดัชนี	คะแนน
ยังไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาต่อไปในอนาคต	1
มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้เป็นบางช่วงเวลา และมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาต่อไปในอนาคต	2
มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ปานกลาง แต่มีข้อจำกัดบางประการในการพัฒนาต่อไปในอนาคต	3
แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ดี แต่มีข้อจำกัดบางประการในการพัฒนาต่อยอดต่อไปในอนาคต	4
แหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้อย่างสะดวกสบาย และยังสามารถพัฒนาต่อไปได้อีก	5
คะแนนที่ได้	
คะแนนรวม ข้อ 2 (เต็ม 10 คะแนน)	

3. การบริการจัดการ	คะแนนเต็ม 40 คะแนน
3.1 การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว	คะแนนเต็ม 15 คะแนน
3.1.1 การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม หมายเหตุ พิจารณาจากสภาพทั่วไปจากการดูแลรักษาปรับปรุงสถาปัตยกรรมท้องถิ่น สภาพแวดล้อม และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ภายในแหล่งท่องเที่ยว	
ดัชนี	คะแนน
● มีการดูแลรักษาน้อยมาก	1
● มีการดูแลรักษาน้อย	2
● มีการดูแลรักษาปานกลาง	3
● มีการดูแลรักษาดี	4
● มีการดูแลรักษาดีมาก	5
คะแนนที่ได้	
3.1.2 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น หมายเหตุ พิจารณาจากดัชนี 3 ด้าน ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวนพื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าชมสถาปัตยกรรมท้องถิ่นที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล ค. การกําจัดจํานวนนักท่องเที่ยว ให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ	
ดัชนี	คะแนน
● ไม่มีการจำกัดการในข้อ ก ข และ ค	
● มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค น้อยมากและไม่เป็นระบบ	
● มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค โดยมีระเบียบการปฏิบัติเป็นหลักฐานอยู่บ้าง แต่การปฏิบัติมีข้อบกพร่อง	
● มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 1 ข้อ	
● มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ	
● มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานครบ 3 ข้อ	
คะแนนที่ได้	

3.2 การจัดการด้านการท่องเที่ยว		คะแนนเต็ม 25 คะแนน		
3.2.1 การจัดการด้านบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว				
หมายเหตุ พิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว				
หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน				
ดัชนี		คะแนน		
● มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว		0	0.5	1
● มีการจัดระบบเพื่อความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว		0	0.5	1
● มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น		0	0.5	1
● มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ		0	0.5	1
● มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย สร้างที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น สภาพแวดล้อม		0	0.5	1
คะแนนที่ได้				
3.2.2 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว				
หมายเหตุ การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย				
หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรงให้ 1 คะแนน				
ดัชนี		คะแนน		
● กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อสถาปัตยกรรมท้องถิ่น สภาพแวดล้อม แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์		0	0.5	1
● กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ		0	0.5	1
● มีการศึกษา วิจัยสถาปัตยกรรมท้องถิ่น สภาพแวดล้อมของพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมท้องถิ่น		0	0.5	1

● มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแนวทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	0	0.5	1
● กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	0	0.5	1
คะแนนที่ได้			

3.2.3 การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก หมายเหตุ พิจารณาจากกิจกรรมและการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวพนักงานนำเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนที่อยู่โดยรอบ หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน		
● มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	0	0.5	1
● มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องสถาปัตยกรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว และชุมชนโดยรอบ	0	0.5	1
● มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว	0	0.5	1
● มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และการอนุรักษ์เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม	0	0.5	1
● มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้ในการสื่อสารมีทั้งท้องถิ่น ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	0	0.5	1
คะแนนที่ได้			

หมายเลขแบบสอบถาม

แบบสอบถาม

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บข้อมูลในการวิจัย เพื่อการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ตัวแทนบริษัททัวร์ มีคฤศก์อาชีพ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักศึกษา และนักท่องเที่ยว ที่มีต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักศึกษา คำถามทุกข้อในแบบสอบถามนี้คำตอบของท่านไม่มีถูกหรือผิดและผู้วิจัยขอรับรองว่า ข้อมูลต่างๆที่ท่านตอบในแบบสอบถามจะไม่มีการะทบหรือเกิดความเสียหายต่อตัวท่านหรือบุคคลใดๆและเพื่อจกใช้ข้อมูลเป็นประโยชน์ในการเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดทำแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวไปสำหรับแบบสอบถามฉบับนี้ทั้งสิ้น 2 ส่วน คือ

1. ความพึงพอใจต่อเส้นทางท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ในพื้นที่ล้านนาตะวันออก
2. ข้อเสนอแนะที่มีต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วม ในพื้นที่ล้านนาตะวันออก

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี พร้อมทั้งขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัย :

ผศ.ดร. ประกอบศิริ รักดีพิณิจและ อาจารย์อัมเรศ เทพมา
สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์
ร่วมกับสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา

ตอนที่ 1 ความพึงพอใจต่อเส้นทางท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ลานนาตะวันออก

ลำดับ	รายละเอียด	ข้อเสนอแนะ				
		ข้อเสนอแนะ	ข้อ	ข้อ	ข้อ	ข้อ
ด้านสิ่งดึงดูดใจทางสถาปัตยกรรม (attraction)						
	ด้านเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม					
1.	ความงดงามของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม					
2.	ความงดงามของรูปแบบทางศิลปกรรม					
3.	ความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม					
4.	ความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางศิลปกรรม					
5.	ด้านรูปแบบทางสถาปัตยกรรม สิ่งที่ทำนพบเห็นและมีความประทับใจมากที่สุด ประกอบด้วยสิ่งใดบ้าง ระบุ					
5.1	ลำดับที่ 1 ระบุ					
5.2	ลำดับที่ 2 ระบุ					
5.3	ลำดับที่ 3 ระบุ					
5.4	ลำดับที่ 4 ระบุ					

ลำดับ	รายละเอียด	ข้อเสนอแนะ				
		ข้อ ๕	ข้อ ๔	ข้อ ๓	ข้อ ๒	ข้อ ๑
5.5	ลำดับที่ 5 ระบุ					
6.	ด้านรูปแบบทางศิลปกรรมสิ่งที่ทำนพบเห็นและมีความประณีตมากที่สุด ประกอบด้วยสิ่งใดบ้าง ระบุ					
6.1	ลำดับที่ 1 ระบุ					
6.2	ลำดับที่ 2 ระบุ					
6.3	ลำดับที่ 3 ระบุ					
6.4	ลำดับที่ 4 ระบุ					
6.5	ลำดับที่ 5 ระบุ					
7.	ความน่าสนใจของตัวงานสถาปัตยกรรม ต่อการ เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม					

ลำดับ	รายละเอียด	ระดับความสำคัญ					ข้อเสนอแนะ
		๕	๔	๓	๒	๑	
	ด้านประวัติศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น						
8.	คุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชุมชน						
9.	การสะท้อนถึงเรื่องราวของชุมชน						
10.	ความสำคัญของประวัติศาสตร์ชุมชน ต่อประวัติศาสตร์ของจังหวัดหรือประเทศ						
11.	การเก็บรักษา การจัดบันทึก การบอกเล่าเรื่องราวของประวัติศาสตร์ชุมชนต่อสาธารณชน						
ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (accessibility)							
12.	การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกปลอดภัย						
13.	สภาพเส้นทางในชุมชนมีความสะดวกปลอดภัย						
14.	สถานที่จอดรถเพียงพอ และปลอดภัย						
15.	การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน						

ลำดับ	รายละเอียด	ข้อเสนอแนะ				
		ข้อเสนอแนะ	ข้อ ๕	ข้อ ๔	ข้อ ๓	ข้อ ๒
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (amenity)						
16.	ศูนย์การเรียนรู้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว					
17.	ความหลากหลายของร้านอาหารเครื่องดื่ม และร้านสะดวกซื้อภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว					
18.	ความหลากหลายของสินค้าที่ระลึกภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว					
19.	การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเช่น การบริการโทรศัพท์สาธารณะการให้บริการห้องน้ำที่สะอาด จำนวนถังขยะและที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยวมีเพียงพอ					
20.	คุณภาพของผู้นำชมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ทางด้านภาษามีความชัดเจน มีความรอบรู้ มีมนุษยสัมพันธ์และมารยาทที่ดี					
ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (activity)						
21.	กิจกรรมทางการท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ					
22.	ความหลากหลายของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว					

ลำดับ	รายละเอียด	ข้อเสนอแนะ					
			๕	๔	๓	๒	๑
23.	ความเหมาะสมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว						
24.	กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถสื่อถึงวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน						
25.	กิจกรรมทางการท่องเที่ยว สามารถส่งเสริมให้เกิด การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนในชุมชน และนักท่องเที่ยว						
26.	กิจกรรมทางการท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมให้เกิด การเรียนรู้ / ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว						
27.	กิจกรรมทางการท่องเที่ยวทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน ในการดำเนิน กิจกรรมทางการท่องเที่ยว						
ด้านการบริหารจัดการ (administration)							
28.	การกระจายให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน						
29.	ชุมชนสามารถนำเอารายได้ส่วนหนึ่งกลับมาเพื่อ เป็นประโยชน์ต่อชุมชน						

ลำดับ	รายละเอียด	ข้อเสนอแนะ				
		๕	๔	๓	๒	๑
30.	สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ ต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน					
31.	การจัดตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ / ข้อกฎหมายในชุมชน					
32.	การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน					
33.	ความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านที่ดูแลการท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่น					
การบริการเสริมอื่น ๆ ทางการท่องเที่ยว (ancillary service)						
34.	สถานที่ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เช่น โรงพยาบาล					
35.	บุคลากรทางท่องเที่ยวให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวกที่ดี บริการด้วยความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเต็มใจในการให้บริการ					
36.	ความชำนาญและการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วของบุคลากรในการให้บริการทางท่องเที่ยว					

ลำดับ	รายละเอียด	ข้อเสนอแนะ				
		ข้อเสนอแนะ	ข้อ	ข้อ	ข้อ	ข้อ
37.	บุคลากรสามารถแก้ไขปัญหา และสามารถตอบคำถามนักท่องเที่ยวได้					
38.	บุคลากรมีจำนวนเพียงพอต่อการให้บริการ					

**ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะที่มีต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรม
อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก**

1) ท่านคิดว่า ควรมีแนวทางการพัฒนางานสถาปัตยกรรมต่อการเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิง
สถาปัตยกรรมอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) ท่านคิดว่า ควรมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรม ทางด้านการส่งเสริม
การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) ท่านคิดว่า ควรมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรม ด้านการอนุรักษ์และ
สืบสานสถาปัตยกรรมอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4) ท่านคิดว่า ควรมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรม ด้านการพัฒนาการ
ตลาดอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5) ท่านคิดว่า ควรมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรม ด้านการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6) ท่านคิดว่า ควรมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมกรรมอย่างมีส่วนร่วม ด้านการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาเสียสละเวลา ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้
ขอบคุณค่ะ ขอขอบคุณด้วยความจริงใจ

กำหนดการเดินทางตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนา
ตะวันออก(แพร่ – น่าน – พะเยา – เชียงราย) ระหว่างวันที่ 29 – 31 สิงหาคม 2556

วันพุธ ที่ 28 สิงหาคม 2556

คณะเดินทางเข้าสู่ที่พัก ณ จังหวัดพะเยา

วันพฤหัสบดี ที่ 29 สิงหาคม 2556 (แพร่ - น่าน)

07.00 น. ออกเดินทางมุ่งสู่จังหวัดแพร่ เพื่อตามรอยทางประวัติศาสตร์ของชนกลุ่มไทลื้อ ชาวเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ที่ได้อพยพลงมาทางใต้ถึงบ้านสูงเม่น จังหวัดแพร่ และได้มาสร้างบ้านเรือนเป็นหมู่บ้านตลอดจนการบูรณปฏิสังขรณ์วัด และได้ให้ชื่อวัดนี้ว่า “วัดพระหลวง”

09.00 น. เข้าร่วมเพื่อเรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ของ “วัดพระหลวง” ภายในวัดพระหลวงพบโบราณสถานสำคัญที่สามารถบ่งบอกถึงศิลปะของไทลื้อ คือ อาคารหอไตร ซึ่งได้รับอิทธิพลของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น สกูลช่างไทลื้อ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากรูปทรงหลังคาซึ่งเทียบได้กับรูปทรงของหลังคาพระวิหารในงานสถาปัตยกรรมไทลื้อและลวดลายประดับพันธุ์พฤกษา ลักษณะคล้ายกับงานศิลปกรรมวัดท่าฟ้าใต้ อ.เชียงคำ จังหวัดพะเยา ตลอดจนลวดลายหน้าบันบริเวณซุ้มทางเข้าซึ่งมีรูปแบบเสมือนรัศมีพระอาทิตย์ซึ่งปรากฏรูปแบบคล้ายคลึงกับหน้าบันพระวิหารไทลื้อ วัดต้นแหลงด้วย

จากนั้นนำท่านเข้าศึกษาเรียนรู้ ณ พิพิธภัณฑ์ของเก่าในวัดพระหลวง สถานที่จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้โบราณต่าง ๆ เป็นสถานที่เก็บรวบรวมและเผยแพร่โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่ได้จากวัดและชุมชนบ้านพระหลวง เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีความหลากหลายเกี่ยวกับพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอื่นๆ

นอกจากนี้ ยังสามารถเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ (บ้านเก่าไทลื้อ) เป็นอาคารที่จัดแสดงเกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชน เช่น การสืบทอด การส่งเคราะห์ สะเดาะเคราะห์ การบายศรีสู่ขวัญ พิธีขึ้นตัววตั่งสี่ (ท้าวทั่งสี่) บูชาเตียน (บูชาเทียน) ตานเฮือนน้อย กั้นสลาก และการบวชพระ

11.00 น. เยี่ยมชมชมรมผู้สูงอายุตำบลพระหลวงซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าของวัดพระหลวง ชมรมผู้สูงอายุจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของคนในชุมชน เป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่ผู้สูงอายุ อีกทั้งได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยชมรมผู้สูงอายุตำบลพระหลวง ได้จัดตั้งกลุ่มเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรไทย

การทำดอกไม้จันทน์จากกระดาษสา จากใบลือตเตอร์เก่า การทำไม้ถูพื้น พรหมเช็ดเท้า การเย็บหมอน เบาะรองนั่ง ข้าวกล้อง และการสืข้าวกล้อง โดยกลุ่มผู้สูงอายุจะแยกเป็นกลุ่มชายและหญิง กลุ่ม

ผู้สูงอายุชายจะเน้นการทำสมุนไพรไทย ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุหญิงจะเน้นการประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ งานผ้าต่าง ๆ และการสีข้าวกล้อง ในแต่ละวันกลุ่มผู้สูงอายุมักจะมารวมตัวกันที่ชมรมผู้สูงอายุตำบลพระหลวงที่จัดตั้งขึ้นบริเวณหน้าวัดพระหลวง

จากนั้นนำท่านสัมผัสบรรยากาศและชมวิถีชีวิตภายในชุมชนบ้านพระหลวงโดยกิจกรรมปั่นจักรยาน เข้าชมภูมิปัญญาออกมาทางด้านงานไม้ (การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก) ซึ่งถือเป็นอาชีพหลักของคนในหมู่บ้าน ในแต่ละหลังคาเรือนมีไม้ที่แตกต่างกัน พบตั้งแต่งานเล็กๆ ไปจนถึงงานขนาดใหญ่ งานไม้ถือเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัว เป็นงานฝีมือที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน เป็นงานที่มั่นคง สามารถสร้างรายได้

11.30 น. นำท่านชมกลุ่มวิสาหกิจหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ บ้านพระหลวง ถือเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ชมขั้นตอนการสานกระติบข้าวที่มีความหลากหลายของขนาดและสีสันทน บ้านของนางยุทธิ์ สำลี ซึ่งปัจจุบันได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มงานหัตถกรรมนี้

12.00 น. ร่วมรับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. เดินทางมุ่งสู่จังหวัดน่าน

15.00 น. เยี่ยมชมความงดงามของสถาปัตยกรรมไทลื้อ ณ วัดต้นแหลง อ. ปัว จ. น่านเข้าร่วมเรียนรู้ถึงวิถีออกแบบการสร้างอันโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของช่างไทลื้อ บ่งบอกถึงศิลปะไทลื้อได้เป็นอย่างดี และชมความวิจิตรสวยงามในการตกแต่งของพระวิหารที่มีคุณค่า อันเป็นศิลปกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของไทลื้อ จากนั้นเลือกซื้อของฝาก

ของที่ระลึก ด้านงานไม้ที่ใช้ฝีมือและความคิดสร้างสรรค์ นำไม้มาประดิษฐ์เป็นของประดับตกแต่งบ้าน และของใช้สอยได้อย่างเหมาะสม อาทิ กระบอกน้ำจากไม้ไผ่ รองเท้าแตะทำจากไม้ กระบวยตักน้ำ ขอบสวิง อันเป็นอุปกรณ์ที่เคยใช้ในชีวิตประจำวันของคนในอดีตของชุมชนแห่งนี้

16.00 น. เข้าชมกระบวนการผลิตในแปรรูปอาหารการทำแคบหมู เป็นการแปรรูปอาหารที่สามารถเก็บไว้ได้นาน สามารถเพิ่มมูลค่าของหนังหมูให้มีราคาสูงขึ้น นำไปเป็นของฝากของที่ระลึกได้ ตั้งอยู่ห่างจากวัด

ประมาณ 500 เมตร ของคุณลำพวน ศิริรัตน์ ซึ่งได้ยึดทำแปรรูปหนังหมู หรือการทำแคบหมูมานานกว่า 2 ปี เป็นอาชีพเสริมหลังจากการประกอบอาชีพหลัก คือ การทำการเกษตรโดยคุณลำพวนได้ผลิตแคบหมูไว้มันเพียงอย่างเดียว ท่านสามารถเลือกซื้อเพื่อนำไปเป็นของฝากจากบ้านต้นแหล่งได้

16.30 น. เดินทางเข้าชมวิธีการสานส้มไก่ของ พ่อคำ สุตทะหลวง เป็นการนำเอาวัตถุดิบที่อยู่ใกล้ตัวมาดัดแปลงเป็นสิ่งของเครื่องใช้ แสดงออกถึงความละเอียดอ่อนประณีตงดงาม สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและสามารถสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน การจักสานส้มไก่แต่เดิมเป็นการจักสานเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์หลังจากเสร็จสิ้นฤดูกาลทำนา ทำไร่ ทำสวน เป็นอาชีพเสริมที่สามารถสร้างรายได้เป็นจำนวนมาก

17.00 น. ชมงานหัตถกรรมการประดิษฐ์ไม้กวาดดอกหญ้าทางมะพร้าวโดยพ่ออ้อยหนานเต็ง ปัญญา และแม่แก้ว ปัญญา ได้ประกอบอาชีพการทำไม้กวาดดอกหญ้าและไม้กวาดทางมะพร้าวมานานกว่า 10 ปี เป็นการใช้เวลาว่างสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ ปัจจุบันได้ผลิตไม้กวาดเพื่อจำหน่ายบริเวณหน้าบ้านของตนเอง และจำหน่ายให้แก่คนภายในชุมชน

17.30 น. ร่วมรับประทานอาหารเย็น ณ บ้านต้นแหล่ง

18.30 น. . เดินทางเข้าสู่ที่พัก อ เมือง จังหวัดน่าน

วันศุกร์ ที่ 30 สิงหาคม 2556 (พะเยา)

08.00 น. ออกเดินทางสู่วัดท่าฟ้าใต้ อ. เชียงม่วน

จ. พะเยา

10.00 น. ชมศิลปะการฟ้อน 12 ราศี เพื่อต้อนรับ

แขกผู้มาเยือน ณ วัดท่าฟ้าใต้ ซึ่งการแสดงฟ้อน 12 ราศี ของชุมชนท่าฟ้าใต้จะใช้นักแสดงจากกลุ่มผู้สูงอายุ มีการแต่งกายแบบไทลื้ออย่างสวยงาม ในเนื้อหาของเพลงได้บรรยายลักษณะในการเดินทางเพื่อไปสักการะพระธาตุประจำปีเกิดของในแต่ละราศีและชมการแสดงพื้นบ้านศิลปะการขับลื้อวรรณกรรมมุขปาฐะที่สามารถถ่ายทอดปรัชญา ความนึกคิดของชาวบ้าน โดยใช้ปฏิภาณกวีในการเรียบเรียงถ้อยคำที่จะโต้ตอบกันระหว่างชาย หญิง การขับลื้อ ถือเป็นเพลงที่ใช้ ขับต้อนรับ - ขอบคุณผู้มาเยี่ยมเยือนชาวไทลื้อ

จากนั้นนำท่านชมความงดงามของสถาปัตยกรรมไทลื้อที่สวยงาม ที่เชื่อกันว่าสร้างโดยช่างชาวไทลื้อที่อพยพมาอยู่ในพื้นที่อำเภอเชียงม่วนสามารถสัมผัสถึงคุณค่าของงานสถาปัตยกรรมได้จากลักษณะตัวอาคารพระวิหารที่สวยงาม อันมีรูปแบบทางด้านสถาปัตยกรรมที่แสดงตัวตนของเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของชาติพันธุ์ไทลื้อได้อย่างเด่นชัด อีกทั้งภายในพระวิหารยังมีพระประธานที่มีความเก่าแก่ ที่เป็นงานศิลปกรรมที่เป็นรูปแบบของงานศิลปกรรมไทลื้ออย่างเด่นชัดเช่นกัน

12.00 น. ร่วมรับประทานอาหารท้องถิ่น (ไทลื้อ) ร่วมกัน ณ วัดท่าฟ้าใต้

13.00 น. เยี่ยมชมวิถีชีวิตของชุมชนท่าฟ้าใต้ นำท่าน

ออกเดินทางเข้าชมการจักสาน เป็นงานหัตถกรรมที่นำเอาวัสดุธรรมชาติมาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์ เช่น การสานตะกร้า จากนั้นนำท่านชมการทอผ้าซึ่งอยู่ห่างจากบ้านจักสานประมาณ 100 เมตร การทอผ้า ถือเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ทางด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา โดยบ้านท่าฟ้าใต้จะทอด้วยสีชาวนั้นเหมือนการดัดเส้นของการวาดรูป แล้วสลับด้วยการเกาะลิ้ว ด้วยด้ายสีต่างๆ ที่คัดเลือกมาใส่ให้เกิดความสวยงาม ผ้าทอไทลื้อมีลักษณะการวางลายมีเอกลักษณ์ชัดเจน นอกจากนี้ ผ้าทอยังได้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ต่าง ๆ อาทิเช่น ผ้าตัดเสื้อ ผ้าถุง ผ้าคลุมเตียง ผ้าคลุมไหล่ เป็นของที่ระลึกได้อีกทั้งยังได้พบการรวมกลุ่มของแม่บ้าน ประมาณ 8 – 10 คน เพื่อจัดตั้งกลุ่มทอผ้าและยังพบชาวบ้านนั่งทอผ้าอยู่บริเวณใต้ถุนบ้านบางหลังคาเรือน

นอกจากนี้ ท่านสามารถเที่ยวชมสถาปัตยกรรม**บ้านไถลื้อ** มีสภาพของบ้านค่อนข้างสมบูรณ์ พบรูปแบบการสร้างที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของไถลื้อได้ ซึ่งอยู่ห่างจากกลุ่มทอผ้าประมาณ 100 เมตร ได้อีกด้วย

14.00 น. นำท่านเดินทางสู่ที่พัก อำเภอเชียงของ จังหวัด เชียงราย

วันเสาร์ ที่ 31 สิงหาคม 2556 (เชียงราย)

8.00 น. คณะออกเดินทางเพื่อเที่ยวเยี่ยมชมวัดครึ่งใต้ วัดบ้านเกิดของพระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี

8.30 น. ต้อนรับผู้มาเยือนด้วยพิธีบายศรีสู่ขวัญ เพื่อแสดงความยินดีในการมาเยือน พร้อมทั้ง อวยพร ให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนมีความสุข ความเจริญ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บผ่านพิธีการผูกข้อมือ เป็นการให้เกียรติแก่นักท่องเที่ยว ณ **วัดครึ่งใต้**

จากนั้นชมสถาปัตยกรรมที่หาดูได้ยาก มีเพียงแห่งเดียวใน 16 จังหวัดภาคเหนือ ที่ชาวบ้าน เรียกกันว่าหอไตร มีลักษณะเสาเดียวซึ่งหาดูได้ยาก เป็นโบราณสถานที่มีอายุในสมัยเดียวกับวัดและมี แก่แก่และความสมบูรณ์มาก

นอกจากนี้ ท่านยังสามารถเดินชมความงามของพระอุโบสถ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็น แบบล้านนาไทย เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ.2526 หอกลองและหอรฆังที่สร้างเมื่อ พ.ศ.2516 สถาปัตยกรรมแบบล้านนา โดยช่างชาวบ้าน ชมเครื่องราชกกุธภัณฑ์หรือเครื่องสูง เป็นเครื่องหมาย แสดงพระอิสริยยศของพระพุทธเจ้า ศิลปะช่างชาวบ้านทำด้วยไม้ ตั้งประดับพระอิสริยยศทั้งด้านซ้าย และขวาขององค์พระประธาน ชมสัตว์กันต์เป็นโบราณวัตถุร่วมสมัยเดียวกันกับหอรฆัง สร้างขึ้นอย่าง ปรารถนาบรรจงแกะสลักไม้เป็นลวดลายวิจิตรบุเก๋วหลากสี และชมธรรมาสน์ ลักษณะทาง สถาปัตยกรรมเป็นศิลปะแบบล้านนาไทย สันนิษฐานกันว่าสร้างขึ้นในสมัยเดียวกันกับพระอุโบสถ

10.30 น. ชมศิลปะ**การทอผ้าของกลุ่มบ้านครึ่งใต้** ขึ้นชมความวิจิตรตรงตามความประณีตของผ้าทอ จากนั้นชมความประณีตของงานหัตถกรรม**จักสานไม้ไผ่** อันเป็นภูมิปัญญาถ่ายทอดผ่านทางฝีมือและ ความคิดออกมาเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ไม่เพียงแต่ด้าน ประโยชน์ใช้สอยเท่านั้นยังคงมีความสวยงามไว้ด้วย นอกจากนี้ ท่านสามารถชม**การจักสานหวาย** ที่ สร้างสรรค์ผลงานออกมาเป็นของใช้ อาทิ ตะกร้าหวาย ชันโตกหวาย เป็นต้น จากนั้นนำท่านเข้าชม ศิลปะ**การทอผ้าของกลุ่มประชาภิวัฒน์** ที่ได้แยกออกมาจากกลุ่มทอผ้าบ้านครึ่งใต้ ท่านสามารถเลือก ซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้า เพื่อส่งเสริมรายได้ให้แก่กลุ่มสตรีในท้องถิ่นได้อีกด้วย

12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. นำคณะเดินทางกลับสู่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดพะเยาโดยสวัสดิภาพ